М. Ф. КНІПОВИЧ, І. І. ЛІХТЕНФЕЛЬД, С. О. СМІРНОВ, Л. С. ШЕЛЕПІН

ЛАТИНСЬКА МОВА

ПІДРУЧНА КНИГА З ХРЕСТОМАТІЄЮ ДЛЯ МЕДВИШІВ

ДЕРЖАВНЕ МЕДИЧНЕ ВИДАВНИЦТВО

М. Ф. КНІПОВИЧ, І. І. ЛІХТЕНФЕЛЬД, С. О. СМІРНОВ, Л. С. ШЕЛЕЧНИК

ЛАТИНСЬКА МОВА

ПІДРУЧНА КНИГА З ХРЕСТОМАТІЄЮ ДЛЯ МЕДВИШІВ

ЗА РЕДАКЦІЄЮ
ПРОФ. М. С. СПІРОВА

ДЕРЖАВНЕ МЕДИЧНЕ ВИДАВНИЦТВО КИЇВ · 193

Редактор: *Проф. П. О. Кучеренко*
Літредактор: *С. Я. Бальвас*
Техредактор: *І. Я. Каганов*
Коректор: *С. І. Кацеф*

/Уповнов. Головліту № 2785. Зам. 616. Тираж 8.000 прим. Автор. арк. $29^{3}/_{4}$. Друк. арк. 19. Папер. арк. $9^{1}/_{2}$. Літ. в 1 друк. арк. 61.000. Формат паперу $60 \times 92—^{1}/_{16}$.
Здано до виробництва 1/VII—36 р. Підписано до друку 26/XI 1936 р.
9-та Республіканська Поліграфічна фабрика УПКПТ. Київ, Червона площа, 2-а.

ПЕРЕДМОВА

Питання про те, щоб скласти новий підручник латинської мови, виникло у авторів з того часу, як латинська мова ввійшла до складу дисциплін медвишів. Підручники, що існували, були переважно для медтехнікумів, робітфаків, фельдшерських і акушерських курсів. Розв'язання цього питання ще гостріше стало на черзі дня, коли вийшла історична постанова ЦВК СРСР від 3-го вересня 1934 року про готування медичних кадрів, де на викладання латинської мови звернуто особливу увагу.

Тоді автори остаточно накреслили план, провідну лінію та об'єм майбутнього підручника, призначеного, на думку авторів, заповнити до деякої міри ту прогалину, яка є на цьому фронті.

Призначається підручник для студентів медвишів і молодих радянських лікарів, які, закінчивши теоретичний курс, на який призначається на сьогодні недостатня кількість годин, захотіли б поглибити й поширити свої знання, ознайомитися з уривками з деяких авторів, основоположників світової медицини, що свої твори писали латинською мовою. Подається дещо з творів видатного шведського вченого натураліста Лінней, великого вченого англійця Гарвея, видатного анатома Пірогова. До творів додаються коментарі, які полегшать роботу над перекладом цих творів.

В підручнику є такі основні частини:

I. Теоретична частина,—це практичний короткий курс граматики в основних моментах з фонетики, морфології й синтакси. Відомості з синтакси—це той minimum, який потрібний для читання латинських медичних класиків.

II. Короткі відомості з рецептури та ряд прислів'їв і виразів, узятих з латинських поетів, з римського обіхідного життя, таких висловів, які ми зустрічаємо в літературі й культурній розмові як культурну спадщину.

III. Хрестоматія, що являє уривки з творів класиків медицини.

IV. Словник латинсько-українсько-російський і українсько-латинський.

V. Грецький алфавіт, фонетика й лексика.

У першій частині ми намагались дати найголовніше, при чому іноді робили деякі зміни у фонетиці на підставі наукових даних, а не традиційних шкільних поглядів, звичок. Деякі зміни внесено і в розподіл та визначення морфологічного матеріалу, виходячи з практичних міркувань.

Дієслово поділяємо на дві частини, подаючи таким чином дієслівний матеріал концентрично: спочатку головні відомості про дієслово, щоб студент міг орієнтуватись у найпростіших фразах, а далі наприкінці першої частини подається дієслово у ширшому об'ємі.

З грецьких слів, що ввійшли до латинської мови з деякими особливостями у відмінюванні,—ми беремо лише слова жіночого роду I відміни на „*e*", тому що значна кількість грецьких слів—латинізована.

Щодо прикладів для вправ, то ми їх розподіляємо так, щоб спочатку йшли переважно слова медичні, обіхідні, зв'язані з медичними дисциплінами й практичним навчанням перших курсів, далі йдуть загальні слова й фрази. Для зручності фрази пронумеровано, і справа лектора давати ті чи інші приклади залежно від часу й аудиторії (слухачів).

Авторський колектив.

ВСТУП

Латинська мова є мова Римської держави, яка серед держав стародавнього світу була відома своєю культурою ще за декілька віків до нашої ери.

Ця мова має велике значення й на сьогодні в багатьох галузях сучасної культури. Стародавні римляни, під ім'ям латинів, жили в Лаціумі (Latium), невеликій області середньої Італії, на річці Тібрі, де в 753 році до нашої ери засновано місто Рим.

Належить латинська мова (за старою класифікацією) до західної групи так званих „індоєвропейських мов", а за класифікацією академіка Марра—до пізнішої стадії розвитку яфетичних мов, до мов „прометеїдської системи".

Торговельні зносини, а далі й підкорення іншого культурного народу стародавнього світу—греків (еллінів) у II віці до нашої ери вплинули на розвиток латинської мови й літератури. З'являється тоді ряд художніх і філософських творів Цезаря (100—44 рр. до нашої ери), Лукреція (98—55 рр. до н. ери), Горація (65—8 рр. до н. ери), Овідія (I вік нашої ери). Це був так званий „Золотий вік" латинської (римської) літератури.

Від цієї літературної мови, що маємо у більшості зазначених вище письменників, відрізняється розмовна мова, яка поширювалася всюди через торговельні зносини, римські гарнізони та колоністів, що оселялись на нових підкорених землях.

До цієї розмовної мови приєднуються місцеві, тубільні елементи, домішки, і створюються поволі так звані „романські мови." Це починається приблизно з VII віку нашої ери. Утворюються іспанська й португальська мови на Піренейському півострові, французька й провансальська в Галлії (сучасна Франція), румунська і, звичайно, мова італійська.

Але в цю саму феодальну добу серед освіченої верхівки різних західних держав латинська мова, так звана середньовічна латинь, є мовою науки, літератури, духовенства, мовою державною (уряду), розмовною мовою значної частини інтелігенції. Мова ця є конгломерат латинської мови з місцевими елементами, з відступленням від латинської орфографії, з грецькими елементами та іншими домішками.

У XIV—XV вв. „гуманісти" (світська буржуазна інтелігенція) намагається відродити античну (стародавню) культуру; вони повернулись до „класичної" латинської мови, як мови „інтернаціональної", протиставлячи її середньовічній латині. І ця „інтернаціональна", але мертва „класична" мова стає на довгий час мовою *науки, якою писались твори* на Заході і в тодішній Росії (Гарвей, Ньютон, Лейбніц, Лінней—XVII—XVIII вв., Пирогов—XIX в.).

Через те ми й маємо таку велику кількість латинських термінів в цілому ряді европейських мов. Поволі латинська мова поступається своїм місцем національним мовам, але в медицині (в більшості країн) і в близьких до неї науках вона збереглась як „інтернаціональна" мова, що об'єднує галузь науки, зв'язану *з життям і здоров'ям людського організму.*

У колишній Росії—до революції 1917 року—так звана „класична латинь" панувала по чоловічих гімназіях та духовних школах, переважно як засіб відтягти увагу молоді від сучасності, скеруваши цю увагу на стародавнє життя й мистецтво.

Останнім часом латинську мову запроваджено по вищих медичних учбових закладах як термінологічну базу цілого ряду *медичних дисциплін, а постанова* РНК СРСР від 3 *вересня* 1934 *року* зазначає потребу поглибити й поширити вивчення цієї мови.

Г Р А М А Т И К А

Ч А С Т И Н А П Е Р Ш А

Coeloma (цельома)—полость, заглибина.
Ceu (цеу)—неначе, як.
Cibaria (цібаріа)—їжа.
Cito (цітo)—швидко.
Medicina (медіціна)—медицина.
Cyanella (ціанельльа)—синяк.
Cyclicus (ціклікус)—періодичний.

Ch—читаємо, як укр. **х:**

Chamomilla (хамомільльа)—ромашка.
Chaemia (хеміа)—хемія.
Chirurgia (хірургіа)—хірургія.
Chisma (хізма)—тріщина, розколина.
Schola (схольа)—школа.

У деяких словах латинської медичної термінології під впливом німецької мови сполучення **sch** читають, як укр. звук **ш;** але—з погляду латинської мови—це неправильно, тому що звуку **ш** в ній немає.

Слово ischias слід читати іcхіас, хоча здебільшого читають іщіас.

Ph—читаємо, як укр. **ф:**

Phantasia (фантазіа)—фантазія.
Pharmacia (фармаціа)—аптекарська наука.
Phasis (фазіс)—фаза, зміна.
Phlegmone (флегмоне)—флегмона.
Phosphorus (фосфорус)—фосфор.

Rh—читаємо, як укр. **р:**

Rhachitis (рахітіс)—рахіт.
Rheum (реум)—ревінь.
Rhinophonia (ріноφоніа)—гугнявість.

Th—читаємо, як укр. **т:**

Thea (теа)—чай.
Thema (тема)—тема.
Therapia (терапіа)—терапія, лікування.
Therma (терма)—тепла ванна.
Thesis (тезіс)—теза.
Thoracotomia (торакотоміа)—розтин грудної клітки.

Примітка. Сполучення **ph, rh, th** зустрічаються у словах, запозичених з грецької мови.

E, e—читаємо, як укр. **е:**

Edere (едере)—їсти.
Studere (студере)—вчитися.
Bibere (бібере)—пити.
Semen (семен)—сім'я.

G, g—читаємо, як укр. **г** у слові **ганок:**

Gangraena (гангрена)—гангрена, змертвіння.
Gaster (гастер)—шлунок.
Gemitus (гемітус)—стогін.
Gemelli (гемеллі)—близнята.
Magma (магма)—тісто.
Ligatura (лігатура)—перев'язка.
Ligamentum (лігаментум)—зв'язка.

H, h—читаємо, як укр. **г** у слові **гей:**

Hereditas (гередітас)—спадковість.
Hepar (гепар)—печінка.
Humerus (гумерус)—плече.
Homo (гомо)—людина.
Ingalator (інгальатор)—інгалятор.

I, i—на початку слів перед голосними, у середині слів між двома голосними—вимовляється, як укр. **й**; на письмі часто передається через **j**:

Iam (йам)—вже.
Iucundus (йукундус)—приємний.
Iugum (йугум)—ярмо.
Iodum (йодум)—йод.
Iecur (йекур)—печінка.

Примітка. В латинській мові немає літери **j** (йот), але її часто під впливом німецької мови вживають замість **i** перед голосними; правильніше її не вживати *).

K, k—латинська мова запозичила з грецької мови; зустрічається **K, k** дуже рідко, тому що цю літеру замінює на письмі здебільшого літера **C, c**.

Kalendae (календе)—перші дні місяця у римлян.

З цієї літери (**k**) пишеться запозичене з арабської мови слово Kalium (каліум)—калій. Навіть у словах, запозичених з грецької мови, літера **k** у значній мірі передається через літеру **c**:

Carcinoma (карцінома)—рак.
Creosotum (креозотум)—креозот.

Примітка. **K, k** іноді вживається при транскрипції грецьких слів, щоб не читати **c**, як укр. **ц**: keratitis (кератітіс)—запалення рогової оболонки.

L, l—вимовляємо, як укр. **ль:**

Lanceta (льанцета)—ланцет.
Lapis (льапіс)—камінь.
Lentus (лентус)—повільний.

---

*) В цьому підручнику замість **j** всюди стоїть **i**. Збережено **j** лише в тих хрестоматійних уривках, де вона була в творах, щоб цим передати стиль оригіналу. Крім того, літера **j** є ще в словнику, щоб ним можна було користуватися й тоді, коли читач в іншому латинському тексті знайде слово, яке починається з літери **j**.

Localis (льокаліс)—місцевий.
Mel (мель)—мед.
Animal (анімаль)—тварина.
Legere (легере)—читати.
Lapsus (льапсус)—падіння, помилка.

Q, q—завжди поєднується з літерою **u** і вимовляється разом з нею, як українське **кв:**

Quadratus (квадратус)—квадратний.
Aqua (аква)—вода.
Qualitas (квалітас)—якість.
Quinque (квінкве)—п'ять.
Quercus (кверкус)—дуб.
Requies (реквіес)—спокій.

Сполучення **Su-** перед голосними вимовляємо, як українське **св,** коли воно з голосним є один склад:

Suavis (свавіс)—приємний.
Suadeo (свадео)—переконую.

Коли **Su** не становить одного складу з дальшим голосним, то вимовляється, як **su** (су); напр.:

Su-us (суус), su-a (суа), su-um (суум)—свій, я, є.

Сполучення **ngu** вимовляємо, як українське **нгв:**

Lingua (лінгва)—язик.
Sanguis (сангвіс)—кров.
Unguis (унгвіс)—ніготь.

S, s—між двома голосними, а також між голосною й приголосною **m** або **n**—вимовляється, як укр. **з:**

Incisio (інцізіо)—розріз.
Contusio (контузіо)—контузія, удар.
Rosa (роза)—роза.
Neoplasma (неопльазма)—новотвір.
Risus (різус)—сміх.
Mensis (мензіс)—місяць.

Y, y—вимовляється, як українське **і;** пишеться лише в словах, запозичених з грецької мови, коли писалась грецька літера—іпсилон:

Hydrogenium (гідрогеніум)—водень, від грецького слова—hydor (гідор)—вода.
Glycerinum (гліцерінум)—гліцерин, від грецького слова—glykys (глікіс)—солодкий.
Ichtyosis (іхтіозіс)—риб'яча шкіра, від грецького слова—ichtyos (іхтіос)—риба.

Слід пам'ятати, що **y** пишеться завжди у таких випадках:

1) У приростках, запозичених з грецької мови: а) hyper (гіпер)—понад, занадто, дуже; hypo (гіпо)—під.
hyperacusis (гіперакузіс)—занадто гострий слух.
Hypermetropus (гіперметропус)—далекозорий.
Hypogastricus (гіпогастрікус)—підчеревний.
Hypomnesia (гіпомнезія)—послаблення пам'яті.
Hypertrophia (гіпертрофія)—гіпертрофія.
Hyperoxydatum (гіпероксідатум)—пероксид.
b) dys (вказує на різко протилежну властивість чогось):
Dysmorphia (дісморфіа)—дисморфія.
Dyslexia (дислексіа)—труднощі при читанні.

Але не слід змішувати з латинським приростком dis, що вказує на розділення:

Dispensarium (діспенсаріум)—диспансер.
Dispositio (діспозіціо)—розташування.

2) У суфіксі **yl**, що грецькою мовою означає „речовина":
Salicylicus (саліцілікус)—саліциловий.
Methylicus (метілікус)—метиловий.

Z, z—вимовляється, як укр. **з**; вживається у словах, запозичених з грецької мови:

Zoologia (зоольогіа)—зоологія.
Rhizoma (різома)—кореневище.
Eczema (екзема)—екзема.
Zygomaticus (зігоматікус)—виличний.

Z, z в словах, запозичених з інших мов, але не грецького походження,—читаємо, як українське **ц**:

Influenza (інфлуенца)—інфлюенца (італійське слово).
Але Zincum (зінкум)—цинк (латинізоване слово невідомого походження).

Сполучення **ti** перед голосним звуком читаємо, як українське **ці**:

Solutio (сольуціо)—розчин.
Manducatio (мандукаціо)—жування.
Repetitio (репетіціо)—повторювання.

Але після літер **s, x, t** читаємо сполучення **ti**, як укр. **ті**:

Combustio (комбустіо)—опік.
Mixtio (мікстіо)—змішування.
Attius (Аттіус)—Аттій.

Також, коли на складі **ti** буде наголос, ми його читаємо, як укр. **ті**:

totius (тотіус)—родовий відмінок від totus (тотус)—весь.

§ 4. Довгота і короткість складів.

Довгота і короткість складів залежить від голосної або подвійної голосної (дифтонг), що є в даному складі, а тому слід раніш ознайомитись з тими моментами, що визначають довготу і короткість голосних в латинській мові.

Голосні бувають довгими за природою (natura) і за положенням (positione). Довготу і короткість голосних, в разі потреби, відмічається взагалі такими знаками: — (довгий), ⏑ (короткий). *)

Знак довготи не ставлять:

1. Над складом, в якому є дифтонги **ae, oe, au, eu** (вони довгі за природою).

Audeo—насмілююсь.
Costae—ребра.

2. Над голосною, за якою йдуть дві або більш приголосних і приголосні **x** та **z**:

Pupilla—зіниця.
Noctu—вночі.
Festus—урочистий
Ferox—жорстокий.

Примітка 1. Якщо ж за короткою (natura) голосною йде одна з приголосних—**b, p, d, t, c,** а за нею ще одна з приголосних **l, r,** то така голосна залишається короткою: vertebra — хребець, palpebra — віко, cerebrum — мозок.

Примітка 2. Сполучення **ch, ph, rh, th, qu**—розглядаємо, як один звук і короткі за природою (natura) голосні перед ними залишаються короткими:

Stomachus — шлунок.
Philosophus — філософ.
Antiochus — Антіох.
Colloquor — розмовляю.

Знак короткості не ставлять над голосною, коли за нею йде ще одна голосна (vocalis ante vocalem brevis est):

Tibia—велика гомілка.
Fleo—плачу.

Довгота складу залежить від голосної чи подвійної голосної, що входить до цього складу. Такий склад вимовляється протяжно.

§ 5. Наголос.

У двоскладових словах ставимо наголос на другому від кінця складі: donec—поки, felix—щасливий, caput—голова, vulnus—рана.

У словах, що мають більше двох складів, наголос залежить від характеру другого від кінця складу:

*) З технічних причин в цьому підручнику визначається лише довгий склад жирною літерою; короткий склад—зовсім не визначається.

1. Якщо другий від кінця склад—довгий, то наголос ставиться на ньому, vesica—міхур, пухир, glutaeus—сідничий, medicamentum—ліки.

2. Якщо другий від кінця склад короткий, то наголос ставиться на третьому від кінця складі: fibula—мала гомілка, vertebra—хребець, cranium—череп.

В латинській мові ніколи наголос не ставиться на останньому складі і ніколи далі третього від кінця складу.

Примітка. В латинській мові склади рахуємо завжди від кінця слова.

§ 6. Вправи для читання.

Acra. Domus. Frustra. Possum. Somnus. Arteria. Ramus. Adeps. Vivo. Bulbus oculi. Bacterium. Barba. Bibo. Paratus. Solitus. Aër. Abdomen. Viridis. Bromatus. Butyrum. Diffundo. Finio. Moribundus. Carbo. Carcinoma. Cataplasma. Mortuus. Cavernosus. Centimetrum. Robustus. Cerebrum. Varius. Cervicalis. Chirurgus. Cinnamomum. Edo. Edere. Ferox. Clinoideus. Compositus. Doleo. Dolere. Concessivus. Consistentia. Bibere. Coerceo. Coercere. Contineo. Supremus. Contundo. Coquo. Coquere. Semen. Corrosivus. Cruditas. Cupidus. Decoctum. Decubitus. Saluto. Origo. Labor. Deiectio. Descendo. Destillatio. Fabula. Planta. Desudo. Dilato. Diogenes. Longus. Prohibeo. Distentio nervorum. Donec. Dorsalis, Ductio. Ductus choledochus. Imago. Gutta. Elicio. Elixus. Ephelis. Habitus. Erythema. Excido. Exitus. Aqua destillata. Externus. Extractum. Quare. Emulsio. Miser. Asinus. Experimentum. Risus. Elaeosaccharum. Eloquentia. Facialis. Facultas. Visito. Fascia. Femina. Aeger. Fistula. Praesidium. Fructus. Gargarisma. Poena. Gingiva. Aestas. Globulus. Gossypium. Aurora. Gravidus. Maxilla. Heliotropion. Maximus. Herba. Vox. Lux. Hippocrates. Hydrargyrum. Noxius. Hydrophobia. Hysteria. Hyoscyamus. Cerno. Hyperoxydatus. Vicinus. Cibus. Iam. Icterus. Coena. Cubo. Iecur. Incompletus. Coctus. Inflammatio. Inhaeresco. Cultus. Occultus. Intemperantia. Intercostalis. Caecus. Intermisceo. Iuxta. Iodum. Ischias. Iubeo. Nanciscor. Iustus. Clamo. Kalium. Labium. Dic. Lagena. Duc. Larynx. Fac. Lectio. Lingua. Liquidus. Littera. Longus. Patientia. Lues. Cupidus litterarum. Lucerna. Oratio. Lusorius. Magnopere. Silentium. Bestia. Maritimus. Manducatio. Masseter. Tristium. Maturus. Chorus. Medicamentum. Hernia. Belladonna. Pilula. Mediocritas. Mensis. Metus. Mensa. Anus. Misceo. Minutus. Molecula. Mixtio. Emplastrum. Momentum. Morbilli. Venenum. Moschus. Oleum. Muliebris. Fermentum. Multiformis. Glandula. Musculosus. Deinde. Ammonium. Periculum. Mutabilis. Notatio. Naturalis. Navigatio. Neuter. Urina. Mora. Calor. Noceo. Nocere. Virgo. Noctu. Sudor. Pes. Nomino. Facialis. Affectio. Nonnunquam. Dulcis. Triceps. Numerus. Novacula. Nunc. Utilis. Sapo. Ulnaris. Observatio. Occiput. Oedema. Ostium. Rarus. Oesophagus. Officina. Interdum. Officium. Opium. Optimus.

Abortus. Orator. Organon. Constat. Oxydatus. Papilla. Paratus. Sinus. Parco. Decubitus. Pathos. Pathologicus. Sphincter. Zoster. Peritonaeum. Perniciosus. Herpes. Chloasma. Phlegmone. Pestilentia. Pneumonia. Ambulatio. Glacies. Poĕta. Lacus. Postea. Flumen. Praecedo. Sol. Processus. Levis. Frequens. Proicio. Prolapsus. Calidus. Sive. Autumnus. Protozoa. Pueritia. Tempestas. Pulcher. Dens. Pupilla. Pygmaeus. Pyothorax. Noster. Quantus. Quasi. Quinquagies. Cadaver. Oppono. Separo. Quoque. Quies. Disco. Quam. Maxime. Ordo. Radix. Ratio. Rheum. Rhizoma. Facile. Ren mobilis. Mamma. Rheumatismus. Saccharum. Alvus. Caprinus. Sanguis. Sapientia. Schola. Decoquo. Pus. Secale cornutum. Sectio. Subito. Sequor. Qui. Seu. Simplex. Antiquus. Sirupus. Solaris. Creber. Stomachus. Suus. Scientia. Naris. Gaudeo. Linea alba. Teneo. Tenere. Symphysis ossium pubis. Suesco. Taedium. Crystallisatus. Terebinthina. Oleum terebinthinae. Thorax. Typhus exanthematicus. Kalium carbonicum. Unicus. Unquam. Unguentum. Ferrum. Unguis. Urtica. Uterus. Unctio. Valeriana. Vehemens. Ventriculus. Ricinus. Vesica. Vertebra. Vulnus incisum. Xeroformium. Xiphoideus. Xerostomia. Zincum. Zona. Zygomaticus. Ictus. Zonula. Tuberositas infraglenoidalis et supraglenoidalis scapulae. Tuberculum anterius thalami optici. Tractus olfactorius. Thorax paralyticus. Theatrum anatomicum. Tendo calcaneus seu Achillis. Tela coniunctiva. Sympathicus. Striae acusticae. Stigmata hysterica. Spina ethmoidalis. Senium praecox. Sectio hypogastrica. Vasa sanguinifera. Haemorrhagia per rhexin. Rheumatismus musculorum acutus. Febris quotidiana. Pyophthalmus. Pulsus filiformis seu insensibilis. Processus supracondyloideus humeri. Processus vaginalis ossis sphenoidalis. Pneumonia hypostatica. Plicae uretericae. Planum nuchale. Per primam intentionem. Aequivalentum. Aesthesis. Aethereus. Aërophagia. Aesthesiologia. Vertebrae cervicales. Vertebrae thoracales. Os coccygis. Spatium intercostale. Tuberculum iugulare. Musculus deltoideus. Acetum pyrolignosum. Lingua latina.

Optimum medicamentum quies est (найкращі ліки—спокій).

Per aspera ad astra (через трудноші до зірок).

B. МОРФОЛОГІЯ

§ 7. Частини мови.

В латинській мові маємо 9 категорій слів:

1. Verbum—дієслово.
2. Nomen substantivum—іменник.
3. Nomen adiectivum—прикметник.
4. Pronomen—займенник.
5. Nomen numerale—числівник.
6. Adverbium—прислівник.
7. Praepositio—прийменник.
8. Coniunctio—сполучник.
9. Interiectio—вигук.

Перші 5 категорій змінюються, а саме: дієслова—за числами, часами, особами; іменники—за числами й відмінками; прикметники, числівники й займенники—за родами, числами й відмінками.

VERBUM—ДІЄСЛОВО.

§ 8. Основні відомості.

Дієслово має:

a) три modi—способи:
modus indicativus—дійсний,
modus imperativus—наказовий,
modus coniunctivus—умовний,
(modus) infinitivus—інфінітив (неозначена форма дієслова).

b) три personae—особи;

c) два numeri—числа:
numerus singularis—однина.
umerus pluralis—множина.

d) шість tempora—часів;

e) два genera—стани:
genus activum—активний стан,
genus passivum—пасивний стан.

Примітка. Докладніще про дієслово буде в окремому розділі.

§ 9. Особові закінчення.

Genus activum—активний стан.	Genus passivum—пасивн. стан.

Numerus singularis—однина.

1 особа—**o(m)**	1 особа—**or(r)**
2 „ —**s**	2 „ —**ris**
3 „ —**t**	3 „ —**tur**

Numerus pluralis—множина.

1 особа—**mus**	1 особа—**mur**
2 „ —**tis**	2 „ —**mini**
3 „ —**nt**	3 „ —**ntur**

Ці особові закінчення ми додаємо до основи або безпосередньо, або за допомогою суфіксів.

Усі дієслова за дієслівною основою поділяємо на 4 дієвідміни (coniugatio), залежно від infinitivus—неозначеної форми дієслова.

Infinitivus—інфінітив (неозначена форма дієслова).

Перша дієвідміна **are**	Друга дієвідміна **ere**	Третя дієвідміна **ere**	Четверта дієвідміна **ire**
curare—лікувати filtrare—цідити visitare—відвідувати praeparare—виготовляти	studere—вчитись docere—вчити miscere—змішувати habere—мати	vivere—жити tegere—покривати edere—їсти coquere—варити	finire—кінчати audire—слухати vestire—одягати munire—захищати, зміцнювати

§ 10. Перша і друга дієвідміни.

У дієсловах першої дієвідміни основа закінчується на приголосний; цю основу знаходимо, відкинувши від modus infinitivus **-re** і взявши **a** в резерв. Це резервне **a** вставляємо між основою і закінченням, починаючи з другої особи однини.

У дієсловах другої дієвідміни основа закінчується на **e**. Цю основу знаходимо, відкинувши від modus infinitivus **-re**,

Genus activum—активний стан.

Infinitivus—інфінітив.

I. cur-a-re—лікувати. II. misce-re—змішувати, піклуватись.

Modus indicativus—дійсний спосіб.

Tempus praesens—теперішній час.

Singularis—однина.

1. cur-**o**—я лікую, піклуюсь	1. misce-**o**—я змішую
2. cur-a-**s**	2. misce-**s**
3. cur-a-**t**	3. misce-**t**

Pluralis—множина.

1. cur-a-**mus**	1. misce-**mus**
2. cur-a-**tis**	2. misce-**tis**
3. cur-a-**nt**	3. misce-**nt**.

Modus imperativus—наказовий спосіб.

Singularis—однина.

2-га особа: cura!—лікуй!	2-га особа: misce!—змішуй!

Pluralis—множина.

2-га особа: cura-**te**!—лікуйте!	2-га особа: misce-**te**!—змішуйте!

Genus passivum—пасивний стан.

Modus indicativus—дійсний спосіб.

Tempus praesens—теперішній час.

Singularis—однина.

1. cur-**or**—мене лікують, я лікуюсь; про мене піклуються	1. misce-**or**—мене змішують
2. cur-**a-ris**	2. misce-**ris**
3. cur-**a-tur**	3. misce-**tur**

Pluralis—множина.

1. cur-**a-mur**	1. misce-**mur**
2. cur-**a-mini**	2. misce-**mini**
3. cur-**a-ntur**	3. misce-**ntur**

§ 11. Вправи для перекладу.

1. Magister docet, discipulus studet. 2. Bene studete, collegae! 3. Medicus bene sanat. 4. Bene misce et filtra. 5. Male videmus. 6. Collega bene videt. 7. Medicus secat cadaver. 8. Multum laboramus, studemus. 9. Filtra et da! 10. Multum studetis. 11. Medici appellamur. 12. Misce, da, signa!

1. Magister—лектор, вчитель. Discipulus—слухач, учень.
2. Bene—добре.
3. Medicus—лікар. Sano, sanare—лікувати (*порівн.* санаторія).
4. Filtro, are—цідити (*порівн.* фільтр).
5. Male—погано. Video, ere — бачити, дивитись.
6. Collega — товариш.
7. Seco, are—розрізати (*порівн.* секція). Cadaver—труп, мертве тіло.
8. Multum—багато. Laboro, are—працювати (*порівн.* лабораторія).
9. Do, dare—давати, відпускати.
11. Appello, are—називати, іменувати (*порівн.* апеляція).
12. Signo, are—визначати (*порівн.* сигнал, сигнатура).

§ 12. Третя і четверта дієвідміни.

У дієсловах третьої дієвідміни основа закінчується на **приголосний**; цю основу знаходимо, відкинувши від modus infinitivus **re** і взявши **e** в резерв.

У дієсловах четвертої дієвідміни основа закінчується на **голосний i**; основу знаходимо, відкинувши від modus infinitivus **-re.**

У дієсловах третьої дієвідміни коротке резервне **e,** починаючи з 2 особи, переходить на **i** перед особовими закінченнями, а в 3 особі множини переходить на **u.**

У дієсловах четвертої дієвідміни в 3-ій особі множини маємо вставне **u** між основою й особовим закінченням.

Genus activum—активний стан.

Infinitivus—інфінітив.

III. teg-e-re—вкривати. IV. audi-re—слухати.

Modus indicativus—дійсний спосіб.

Tempus praesens—теперішній час.

Singularis—однина.	
1. teg-**o**—я вкриваю	1. audi-**o**—я слухаю
2. teg-i-**s**	2. audi-**s**
3. teg-i-t	3. audi-t
Pluralis—множина.	
1. teg-i-**mus**	1. audi-**mus**
2. teg-i-**tis**	2. audi-**tis**
3. teg-u-**nt**	3. audi-u-**nt**

Modus imperativus—наказовий спосіб.

Singularis—*однина.*

2. teg-e!—вкривай!	2. audi!—слухай!

Pluralis—*множина.*

2. teg-i-**te!**—вкривайте!	2. audi-**te!**—слухайте!

Genus passivum—пасивний стан.

Modus indicativus—*дійсний* спосіб.

Tempus praesens—теперішній час.

Singularis—*однина.*

1. teg-**or**—мене вкривають, я вкриваюсь	1. audi-**or**—мене слухають
2. teg-e-**ris**	2. audi-**ris**
3. teg-i-**tur**	3. audi-**tur**

Pluralis—*множина.*

1. teg-i-**mur**	1. audi-**mur**
2. teg-i-**mini**	2. audi-**mini**
3. teg-**u-ntur**	3. audi-**u-ntur.**

У дієсловах третьої дієвідміни у 2-ій особі однини пасивного стану замість **i** *вставляємо* **e.**

§ 13. Допоміжне дієслово—esse—бути.

Modus indicativus—*дійсний* спосіб.

Tempus praesens—теперішній час.

Singularis.	Pluralis.
1. *sum*—*я є*	1. summus—*ми є*
2. es—*ти є*	2. estis—*ви є*
3. est—*він є*	3. sunt—*вони є.*

§ 14. Вправи для перекладу.

1. Quotidie huc studere venimus. 2. Finimus laborare. 3. Collegae! Audite et scribite. 4. Bene audimus. 5. Hodie multum studeo. 6. Para remedium. 7. Bene vivimus. 8. Collegae sumus. 9. Discipulus sum. 10. Venite laborare. 11. Solvimus acidum boricum. 12. Veni et audi. 13. Audimur. 14. Medicus es. 15. Coquimus et filtramus. 16. Tacemus et attente audimus. 17. Teguntur. 18. Iam bene legimus et scribimus. 19. Legite et scribite, collegae! 20. Audi et scribe. 21. Curamini. 22. Argentum est metallum. 23. Ferrum est metallum. 24. Cuprum est metallum. 25. Argentum, aurum, cuprum, ferrum, plumbum et zincum sunt metalla.

1. Quotidie—щодня.
   Huc—сюди.
   Venio, ire—приходити.
2. Finio, ire—кінчати (*порівн.* фініш).
3. Collegae—товариші.
   Scribo, ere—писати.
5. Hodie—сьогодні.
6. Paro, are—готувати, виготовляти.
7. Vivo, ere—жити (*порівн.* віваріум).
11. Solvo, ere—розпускати, розчиняти.
    Acidum boricum—борна кислота.
15. Coquo, ere—варити.
16. Taceo, ere—мовчати.
    Attente—уважно.
18. Iam—уже.
    Et—(сполучник)—і.
    Lege, ere—читати (*порівн.* лекція).
22. Argentum—срібло.
    Metallum—метал.
23. Ferrum—залізо.
24. Cuprum—мідь
25. Plumbum—свинець.
    Zincum—цинк.
    Aurum—золото.

NOMEN SUBSTANTIVUM—ІМЕННИК.

§ 15. Рід іменників.

В латинській мові, як і в українській, є три роди:
1) genus masculinum (чоловічий рід),
2) genus femininum (жіночий рід),
3) genus neutrum (середній рід).

Крім цього, в латинській мові є іменники спільного роду (nomina substantiva communis generis); до спільного роду належать ті іменники, що при однаковій формі бувають masculina або feminina, залежно від того, визначають вони особу чоловічого чи жіночого роду, наприклад: civis—громадянин, громадянка; comes—супутник, супутниця.

Для визначення роду в словниках і підручниках завжди вживають тільки початкові літери цих визначень: *m.* (замість masculina), *f.* (feminina), *n.* (neutra).

Рід іменників визначаємо: 1) за значенням і 2) за закінченням називного відмінка однини. Як визначається рід іменників за закінченням буде показано далі.

§ 16. Numeri—числа.

В латинській мові є два числа: numerus singularis—однина і numerus pluralis—множина.

§ 17. Declinationes—відміни.

Є п'ять відмін. Всі іменники завжди визначаються за закінченням родового відмінка однини; це закінчення характеризує належність іменника до тієї чи іншої відміни.

Родовий відмінок однини має такі закінчення:

Перша	відміна	—ae
Друга	„	—i
Третя	„	—is
Четверта	„	—us
П'ята	„	—ei.

Закінчення відмінків додаються до основи. Щоб знайти основу, треба від родового відмінка однини відкинути його закінчення, а тому, вивчаючи латинські іменники, треба обов'язково засвоювати разом з називним відмінком і родовий відмінок.

Іменники всіх трьох родів поділяються так:

До першої і п'ятої відмін належать слова жіночого роду,
„ другої і четвертої „ „ чоловічого і середнього роду,
„ третьої „ „ всіх трьох родів.

§ 18. Casus—відмінки.

Є шість відмінків:

1. Nominativus—називний, запитання хто? що?
2. Genetivus—родовий „ кого? чого?
3. Dativus—давальний „ кому? чому?
4. Accusativus—знахідний „ кого? що? куди?
5. Ablativus—орудний „ ким? чим? де?
6. Vocativus—кличний (клична форма) вживається при звертанні.

§ 19. Загальні правила.

1. Vocativus (кличний) завжди має однакове закінчення з nominativus (називний), за винятком іменників другої відміни на—**us**, які мають у vocativus закінчення—**e**, а тому в дальшому при відмінюванні vocativus не будемо ставити.

2. В іменниках середнього роду accusativus і vocativus однини й множини подібні до nominativus.

3. В іменниках середнього роду nominativus і accusativus множини мають закінчення—**a**.

4. Accusativus множини завжди подібний до nominativus множини в третій, четвертій і п'ятій відмінах.

5. Dativus і ablativus множини завжди подібні.

§ 20. Перша відміна.

До першої відміни належить nomina substantiva feminina—іменники жіночого роду.

Головною ознакою цієї відміни є закінчення genetivus singularis—род. відм. однини **-ae**.

Nominativus singularis—називний відмінок однини закінчується на **-a**.

Наприклад: vertebra, ae, *f.*—хребець,
clavicula, ae, *f.*—ключиця,
aorta, ae, *f.*—аорта,
camphora, ae, *f.*—камфора,

але—poëta, ae—поет, collega, ae—товариш, pirata, ae—пірат—будуть чоловічого роду, бо вони визначали в латинській мові лише осіб чоловічого роду.

§ 21. Закінчення відмінків.

Singularis—однина.		Pluralis—множина.
N.	**-a**	**-ae**
G.	**-ae**	**-arum**
D.	**-ae**	**-is**
Acc.	**-am**	**-as**
Abl.	**-a**	**-is**

Зразки відмінювання:

lingua, ae, *f.*—язик,
herba, ae, *f.*—трава (*порівн.* гербарій),
tibia, ae, *f.*—велика гомілка,
linea, ae, *f.*—лінія.

	Singularis.		
N.	lingu-a	herb-a	tibi-a	line-a
G.	lingu-ae	herb-ae	tibi-ae	line-ae
D.	lingu-ae	herb-ae	tibi-ae	line-ae
Acc.	lingu-am	herb-am	tibi-am	line-am
Abl.	lingu-a	herb-a	tibi-a	line-a
	Pluralis.		
N.	lingu-ae	herb-ae	tibi-ae	line-ae
G.	lingu-arum	herb-arum	tibi-arum	line-arum
D.	lingu-is	herb-is	tibi-is	line-is
Acc.	lingu-as	herb-as	tibi-as	line-as
Abl.	lingu-is	herb-is	tibi-is	line-is

§ 22. Вправи для перекладу.

1. Uvula vesicae. 2. Cupula pleurae. 3. Spina scapulae. 4. Eminentia conchae. 5. Fovea nuchae. 6. Taenia coli. 7. Fractura costarum, claviculae et scapulae. 8. Strictura urethrae. 9. Linea nuchae. 10. Papilla mammae. 11. Valvulae venarum. 12. Aqua menthae. 13. Aqua rosarum. 14. Agita mixturam. 15. Solve in aqua. 16. Bibimus aquam. 17. Agitate per minutam, tum bene filtrate. 18. Collega in clinica laborat. 19. Terra est sphaera. 20. Terra et luna sunt planetae. 21. Vivimus et laboramus in patria sovietica. 22. Noctu terram luna illustrat. 23. Plantae crescunt et florent. 24. Semper vigilare debemus. 25. Bestiae in silvis vivunt. 26. Bene stude, collega! 27. Scientia magnam laetitiam parat. 28. Terra plantis vestitur. 29. Incisura mandibulae. 30. Incisura scapulae. 31. Columna vertebrarum. 32. Crista ulnae. 33. Lingula mandibulae.

1. Uvula, ae, *f.*—язичок.
   Vesica, ae, *f.*—міхур, пухир.
2. Cupula, ae, *f.*—кубок.
   Pleura, ae, *f.*—плевра.
3. Spina, ae, *f.*—ость.
   Scapula, ae, *f.*—лопатка.
4. Eminentia, ae, *f.*—підвищення, вилин, виступ.
   Concha, ae, *f.*—раковина.
5. Fovea, ae, *f.*—яма, ямка.
   Nucha, ae, *f.*—потилиця.
6. Taenia, ae, *f.*—стрічка, стьожка, глист.
   Colon, i, *n.*—ободова кишка.
7. Fractura, ae, *f.*—перела(о)м.
   Costa, ae, *f.*—ребро.
   Clavicula, ae, *f.*—ключиця.
8. Strictura, ae, *f.*—звуження.
   Urethra, ae, *f.*—сечівник.
10. Papilla, ae, *f.*—сосок.
    Mamma, ae, *f.*—грудна залоза.

11. Valvula, ae, *f.*—заслінка.
Vena, ae, *f.*—вена.
12. Aqua, ae, *f.*—вода (*порівн.* акваріум).
Mentha, ae, *f.*—м'ята.
14. Agito, are—збовтувати.
Mixtura, ae, *f.*—мікстура.
15. In (вживається з *accūs.* або з *abl.*)—в, на.
16. Bibo, ere—пити.
17. Per (вживається з *accus.*) через.
18. Clinica, ae, *f.*—клініка.
19. Terra, ae, *f.*—земля.
Sphaera, ae, *f.*—сфера, куля.
20. Luna, ae, *f.*—місяць.
21. Patria, ae, *f.*—батьківщина (*порівн.* патріотизм).
Sovieticus, a, um—радянський.
22. Noctu—вночі.
Illustro, are—освітлювати (*порівн.* ілюстрація).
23. Cresco, ere—рости.
Floreo, ere—цвісти.
24. Vigilo, are—не спати, пильнувати, сторожити.
Debeo, ere—бути (по)винним (*порівн.* дебет).
25. Bestia, ae, *f.*—звір, тварина.
Silva, ae, *f.*—ліс.
26. Studeo, ere—вчитись, (*порівн.* студія, студент).
27. Scientia, ae, *f.*—знання.
Magnus, a, um—великий, а, е.
Laetitia, ae, *f.*—радість.
28. Vestio, ire—одягати.
29. Incisura, ae, *f.*—вирізка.
Mandibula, ae, *f.*—нижня щелепа.
31. Columna, ae, *f.*—стовп (*порівн.* колона).
Vertebra, ae, *f.*—хребець.
32. Crista, ae, *f.*—гребінь.
Ulna, ae, *f.*—ліктьова кістка.
33. Lingula, ae, *f.*—язичок.
Lingua, ae, *f.*—язик (*порівн.* лінгвіст).

§ 23. Друга відміна.

До другої відміни належать nomina substantiva masculina і neutra—іменники чоловічого й середнього роду. Головною ознакою цієї відміни є закінчення genetivus singularis—родов. відм. однини, **-i**.

Nominativus singularis—назив. відм. однини закінчується на **-us, -er, -um** і одне слово на **-ir** (vir, viri—муж, чоловік).

Закінчення **-us, -er, -ir**—чоловічого роду, а **um**—середнього роду.

Наприклад:

Oculus, i—*око* (*порівн. окуліст, окуляри*).
Ager, agri—поле (*порівн.* аграрний).
Puer, i—хлопець.
Cancer, cri—рак.
Cavum, i—порожнина.

§ 24. Закінчення відмінків.

Singularis.		Pluralis.	
	masc. *neutr.*	*masc.*	*neutr.*
N.	**-us, -er, -ir** **-um**	**-i**	**-a**
G.	**-i**	**-orum**	
D.	**-o**	**-is**	
Acc.	**-um**	**-os**	**-a**
Abl.	**-o**	**-is**	
Voc.	**-e, -er, -ir** **-um**	**-i**	**-a**

Примітка. Правило про vocativus дивись § 19.

Зразки відмінювання.

Singularis.			
N.	oculus	ager	puer	cavum
G.	ocul-i	agr-i	puer-i	cav-i
D.	ocul-o	agr-o	puer-o	cav-o
Acc.	ocul-um	agr-um	puer-um	cav-um
Abl.	ocul-o	agr-o	puer-o	cav-o
Voc.	ocul-e	ager	puer	cavum
Pluralis.				
N.	ocul-i	agr-i	puer-i	cav-a
G.	ocul-orum	agr-orum	puer-orum	cav-orum
D.	ocul-is	agr-is	puer-is	cav-is
Acc.	ocul-os	agr-os	puer-os	cav-a
Abl.	ocul-is	agr-is	puer-is	cav-is
Voc.	ocul-i	agr-i	puer-i	cav-a

Правила. 1. Всі іменники другої відміни відмінюються за одним зразком, незалежно від їх закінчення в назив. відм. однини.

2. У словах, що закінчуються на **-er**, здебільшого **e** випадає, наприклад: cancer, cancri; ager, agri. У деяких словах **e** зберігається, наприклад: puer, pueri; vesper, vesperi—вечір і т. ін.

3. Деякі іменники вживаються тільки у множині, наприклад: liberi, orum—діти; morbilli, orum—кір.

§ 25. Винятки щодо іменників другої відміни.

а) Жіночого роду замість чоловічого:

Alvus, i—шлунок. Humus, i—грунт.
Atomus, i—атом. Methodus, i—метод.
Populus, i—тополя. Periodus, i—період.
Bolus, i—сорт глини, велика пілюля.

Назви країн, островів та міст:

Aegyptus, i—Єгіпет.
Corynthus, i—Корінф.
Chersonesus, i—Херсонес.
Delus, i—Делос (острів).

б) Середнього роду замість чоловічого:

Vulgus, i—простий люд.
Virus, i—отрута.

§ 26. Вправи для перекладу.

1. Ampulla recti. 2. Cavum cranii. 3. Chirurgus curat fracturam claviculae. 4. Coque per horam unam, deinde filtra. 5. Da medicamentum ad scatulam. 6. Laboro rheumatismo articulorum. 7. Oculis videmus, lingua gustamus. 8. Tinctura iodi. 9. Aqua chloroformii. 10. Capitulum costae. 11. Apertura nasi. 12. Morbus pueri. 13. Periculum in mora. 14. Fissura sterni. 15. Angulus oculi. 16. Tuberculum costae. 17. Septum nasi. 18. Musculi linguae. 19. Membrana tympani. 20. Apertura canaliculi cochleae. 21. Crista capituli costae. 22. Capitulum fibulae. 23. Ligamentum nuchae. 24. Sulcus pro arteria. 25. Angulus costae. 26. Cavum tympani. 27. Planum nuchae. 28. Tuberculum sellae turcicae. 29. Dorsum sellae turcicae. 30. Angulus mandibulae. 31. Fascia (propria) colli. 32. Ligamentum capituli costae (radiatum). 33. Nervus vestibuli.

1. Ampulla, ae, *f.*—ампула.
   Rectum, i, *n.*—пряма кишка.
2. Cavum, i, *n.*—порожнина.
   Cranium, ii, *n.*—череп.
3. Chirurgus, i, *m.*—хірург.
4. Hora, ae, *f.*—година.
   Una, ae—одна.
   Deinde—потім.
5. Medicamentum, i, *n.*—ліки.
   Scatula, ae, *f.*—коробочка.
6. Rheumatismus, i, *m.*—ревматизм.
   Articulus, i, *n.*—суглоб.
7. Gusto, are—куштувати, смакувати.
8. Tinctura, ae, *f.*—настойка.
   Iodum, i, *n.*—йод.
9. Chloroformium, i, *n.*—хлороформ.
10. Capitulum, i, *n.*—головка.
11. Nasus, i, *m.*—ніс.
    Apertura, ae, *f.*—отвір.
12. Morbus, i, *m.*—хвороба.
13. Periculum, i, *n.*—небезпека.
    Mora, ae, *f.*—загаяння.

14. Fissura, ae, *f.*—тріщина, розколина.
Sternum, i, *n.*—грудниця.
15. Angulus, i, *m.*—кут.
16. Tuberculum, i, *n.*—горбок (*порівн.* туберкульоз).
17. Septum, i, *n.*—перегородка, переділка.
18. Musculus, i, *m.*—мускул.
19. Membrana, ae, *f.*—перепонка.
Tympanum, i, *n.*—барабанна порожнина.
20. Canaliculus, i, *m.*—каналець.
Cochlea, ae, *f.*—завитка.
22. Fibula, ae, *f.*—мала гомілка.
23. Ligamentum, i, *n.*—зв'язка (*порівн.* ліга).
24. Sulcus, i, *m.*—борозна.
Arteria, ae, *f.*—артерія.
27. Planum, i, *n.*—площина.
28. Sella, ae, *f.*—сідло.
29. Dorsum, i, *n.*—спина.
31. Fascia, ae, *f.*—фасція.
33. Nervus, i, *m.*—нерв.
Vestibulum, i, *n.*—присінок (*порівн.* вестибюль).

NOMEN ADIECTIVUM—ПРИКМЕТНИК.

Прикметники своїх окремих закінчень не мають і відмінюються так, як іменники,—за відмінками, родами й числами.

Прикметники відмінюються або a) за першою й другою відмінами, або b) за третьою відміною.

§ 27. Прикметники першої й другої відмін*).

Прикметники першої й другої відмін мають закінчення:

-us або **-er** для чоловіч. роду і відмінюються за другою відміною,
-a „ жіноч. роду „ „ „ першою „
-um „ середн. роду „ „ „ другою „

Наприклад:

1. Musculus longus—довгий мускул.
Fossa oblonga—довгаста ямка.
Ligamentum longum—*довга зв'язка.*
2. Oculus dexter—праве око.
Scapula dextra—права лопатка.
Brachium dextrum—праве плече.

Прикметники здебільшого ставимо після іменників.

Деякі прикметники вживаються у значенні іменників, наприклад: rectum, i (intestinum)—пряма кишка; caecum, i (intestinum)—сліпа кишка і т. ін.

---

*) Про прикметники третьої відміни буде далі.

§ 28. Зразки відмінювання.

Musculus longus.

Singularis.	Pluralis.
N. muscul-**us** long-**us**	muscul-**i** long-**i**
G. muscul-**i** long-**i**	muscul-**orum** long-**orum**
D. muscul-**o** long-**o**	muscul-**is** long-**is**
Acc. muscul-**um** long-**um**	muscul-**os** long-**os**
Abl. muscul-**o** long-**o**	muscul-**is** long-**is**
Voc. muscul-**e** long-**e**	як Nominativus

Fossa oblonga.

Singularis.	Pluralis.
N. foss-**a** oblong-**a**	foss-**ae** oblong-**ae**
G. foss-**ae** oblong-**ae**	foss-**arum** oblong-**arum**
D. foss-**ae** oblong-**ae**	foss-**is** oblong-**is**
Acc. foss-**am** oblong-**am**	foss-**as** oblong-**as**
Abl. foss-**a** oblong-**a**	foss-**is** oblong-**is**
Voc. як Nominativus	як Nominativus

Ligamentum longum.

Singularis.	Pluralis.
N. ligament-**um** long-**um**	ligament-**a** long-**a**
G. ligament-**i** long-**i**	ligament-**orum** long-**orum**
D. ligament-**o** long-**o**	ligament-**is** long-**is**
Acc. ligament-**um** long-**um**	ligament-**a** long-**a**
Abl. ligament-**o** long-**o**	ligament-**is** long-**is**
Voc. як Nominativus	як Nominativus

Oculus dexter.

Singularis.	Pluralis.
N. oculus dexter	ocul-i dextr-i
G. ocul-i dextr-i	ocul-orum dextr-orum
D. ocul-o dextr-o	ocul-is dextr-is
Acc. ocul-um dextr-um	ocul-os dextr-os
Abl. ocul-o dextr-o	ocul-is dextr-is
Voc. ocul-e dexter	як Nominativus

§ 29. Вправи для перекладу.

1. Musculus transversus thoracis. 2. Musculus obliquus abdominis. 3. Orificium externum. 4. Annulus subcutaneus (inguinalis). 5. Ansa subclavia. 6. Chordae tendineae. 7. Vita humana. 8. Fossa iliaca, fossa poplitea. 9. Nucleus ruber tegmenti. 10. Substantia spongiosa. 11. Tuberculum caroticum. 12. Tuba auditiva. 13. Capitulum humeri. 14. Condylus femoris. 15. Ligamentum latum uteri. 16. Labrum cartilagineum acetabuli. 17. Musculus risorius santorini. 18. Ventriculus cordis dexter et sinister. Arteria coronaria dextra; atrium dextrum. 19. Ostium venosum sinistrum et dextrum. 20. Urina turbida signum morbi est. 21. Oleum ricini, rheum, magnesia sulfurica sunt remedia laxativa. 22. Bolus alba pro massa pilularum. 23. Humus sicca. 24. Periodus critica morbi. 25. Terra incognita. 26. Oleum camphoratum. 27. Serum antidiphthericum. 28. Bibimus aquam fontanam frigidam. 29. Studemus linguae latinae. 30. Plantae figura et forma variae ubique crescunt. 31. Typhus exanthematicus morbus contagiosus est. 32. Natura sanat, medici curant. 33. Amamus patriam nostram, ubi vitam novam et pulchram construimus. 34. Medice, cura meum puerum! 35. Acidum carbolicum medicamentum antisepticum est. 36. Balneum post coenam nocet. Somnus vero post coenam saepe bonus est. 37. In medicina multa verba graeca sunt: hydrophobia, hyperaemia, hysteria, cardia et cetera. 38. Acidum arsenicosum venenum validum est. Si aegrotus antidotum arsenici bibit, vita aegroti extra periculum est.

1. Transversus, a, um — поперечний.
2. Obliquus, a, um — косий.
   Abdomen, inis, *n.* — черево, живіт.
3. Orificium, ii, *n.* — отвір.
   Externus, a, um — зовнішній.
4. Annulus, i, m. — кільце.
   Subcutaneus, a, um — підшкірний.
5. Ansa, ae, *f.* — петля.
   Subclavius, a, um — підключичний.
6. Chorda, ae, *f.* — хорда.
   Tendineus, a, um — сухожилковий, сухожильний.

7. Vita, ae, *f.*—життя.
Humanus, a, um—людський (*порівн.* гуманний).
8. Fossa, ae, *f.*—ямка.
Iliacus, a, um—клубовий.
Thorax, acis, *m.* — грудна клітка.
Popliteus, a, um—підколінний.
9. Nucleus, i, *m.*—ядро.
Ruber, bra, brum—червоний.
Tegmentum, i, *n.*—покрив.
10. Substantia, ae, *f.*—речовина.
Spongiosus, a, um—губчастий.
11. Caroticus, a, um—сонний.
12. Auditivus, a, um—слуховий.
13. Humerus, i, *m.*—плече.
14. Condylus, i, *m.*—виросток.
15. Latus, a, um—широкий.
Uterus, i, *m.*—матка.
16. Labrum, i, *n.*—губа, край.
Cartilagineus, a, um—хрящовий.
Acetabulum, i, *n.*—вертлужна западина.
18. Ventriculus, i—шлуночок.
Sinister, tra, trum—лівий.
Coronarius, a, um—коронарний, вінцевий.
Atrium, i, *n.*—передсердя.
19. Ostium, i, *n.*—отвір.
Venosus, a, um—венозний.
Arteriosus, a, um—артеріальний.
20. Urina, ae, *f.*—сеча.
Turbidus, a, um—каламутний.
Signum, i, *n.*—ознака.
21. Oleum, i, *n.*—олія.
Ricinus, i, *m.*—рицина.
Rheum, i, *n.*—ревінь.
Magnesia, ae, *f.*—магнезія.
Sulfuricus, a, um—сірчаний.
Remedium, i, *n.*—ліки; засіб.
Laxativus, a, um—проносний.
22. Bolus, i, *f.*—сорт глини, велика пілюля.
Albus, a, um—білий.
Pro (з *abl.*) для.
Massa, ae, *f.*—маса.
Pilula, ae, *f.*—пілюля.
23. Siccus, a, um—сухий.
24. Criticus, a, um—критичний.
25. Incognitus, a, um — невідомий.
26. Camphoratus, a, um—камфорний.
27. Serum, i, *n.*—сироватка.
Antidiphthericus, a, um—протидифтерійний.
28. Bibo, ere—пити.
Fontanus, a, um—джерельний.
Frigidus, a, um—холодний.
29. Latinus, a, um—латинський.
30. Planta, ae, *f.*—рослина (*порівн.* плантація).
Figura, ae, *f.*—фігура.
Varius, a, um—різний (*порівн.* варіант).
Ubique—всюди, скрізь.
Cresco, ere—рости.
31. Typhus, i, *m.*—тиф.
Exanthematicus, a, um—висипний.
Contagiosus, a, um—інфекційний.
32. Natura, ae, *f.*—природа.
33. Amo, are—любити (*порівн.* аматор).
Noster, tra, trum—наш.
Ubi—де.
Novus, a, um—новий.
Construo, ere—будувати (*порівн.* конструкція).
Pulcher, chra, chrum—гарний, прекрасний.
34. Meus, a, um—мій.
35. Acidum, i, *n.*—кислота.
Carbolicus, a, um—карболовий.
Antisepticus, a, um—антисептичний.
36. Balneum, i, *n.*—баня, лазня.
Post (з *accus.*)—після.
Coena, ae, *f.*—обід.
Noceo, ere—шкодити.
Somnus, i, *m.*—сон.
Vero—же, ж.
Saepe—часто.
Bonus, a, um—добрий, гарний.

37. Medicina, ae, *f.*—медицина.
Multus, a, um—багато, численний.
Verbum, i, *n.*—слово.
Graecus, a, um—грецький.
Hydrophobia, ae, *f.*—водобоязнь.
Hyperaemia, ae, *f.*—гіперемія.
Cardia, ae, *f.*—серце.
Et cetera (скорочено etc.)—і таке інше.
38. Arsenicosus, a, um—арсеновий, арсенатний.
Venenum, i *n.*—отрута.
Validus, a, um—сильний.
Si (сполучник)—якщо, коли.
Antidotum, i, *n.*—протиотрута.
Extra (з *accus.*)—поза (прийм.).

§ 30. De medicina.

Medici curare aegrotos debent. Morbi varii sunt: acuti et chronici, epidemici, perniciosi, contagiosi, sociales etc. Medicina antiqua dicit: ne noce. Medicina sovietica docet: evita morbum. Modestia, diligentia et prudentia morbum praeveniunt. Haec methodus prophilactica appellatur.

De (з *abl.*)—про.
Acutus, a, um—гострий.
Chronicus, a, um—хронічний.
Epidemicus, a, um—епідемічний.
Perniciosus, a, um—злоякісний.
Dico, 3—говорити.
Evito, 1—уникати.
Sociales (прикм. III-ої відміни)—соціальні.
Antiquus, a, um—старий (*порівн.* античний).
Modestia, ae, *f.*—помірність.
Diligentia, ae, *f.*—акуратність.
Prudentia, ae, *f.*—розсудливість.
A (з *abl.*)—від.
Hic, haec, hoc—цей, ця, це.
Praevenio, 4—запобігати.

§ 31. Третя відміна.

До третьої відміни належать nomina substantiva masculina, feminina й neutra—іменники чоловічого, жіночого й середнього роду.

Головною ознакою цієї відміни є закінчення родового відмінка однини **-is**. Вивчаючи іменники третьої відміни, слід неодмінно засвоїти також і родовий відмінок однини, тому що за цим відмінком,—*відкидаючи закінчення* **-is**,—*узнаємо основу слова, до якої* у процесі відмінювання додаються відмінкові закінчення.

Закінчення відмінків третьої відміни.

Singularis.			Pluralis.		
	m. *f.* *n.*		*m.*	*f.*	*n.*
N.	різні закінчення		**-es**		**-a(ia)**
G.	**-is**			**um(ium)**	
D.	**-i**			**-ibus**	
Acc.	**-em** як Nomin.		**-es**		**-a(ia)**
Abl.	**-e(i)**			**-ibus**	

§ 32. А. Іменники чоловічого роду.

Іменники чоловічого роду мають у називному відмінку однини такі закінчення:

1. **-o** –(gen. sing. **-inis** або **-onis**) homo, homin-**is**—людина; pulmo, pulmon-**is**—легеня.
2. **-or** (gen. sing. **-oris**) odor, odor-**is**—запах.
3. **-os** (gen. sing. **-oris**) flos, flor-**is**—квітка.
4. **-er** (gen. sing. **-eris, ris**) ureter, ureter-**is**—сечовід; venter, ventr-**is**—живіт, черево.
5. **-ex** (gen. sing. **-icis**) apex, apicis—верхівка; vertex, vertic-**is**—тім'я.
6. **-is** (gen. sing. **-is**—нерівноскладові) pulvis, pulver-**is** –порошок.
7. **-es** (gen. sing. **-tis, -dis**—нерівноскладові) pes, ped-**is** - нога; paries, pariet-**is**—стінка.

Примітка. Нерівноскладовими звуться ті іменники, що в genetivus singularis мають більш складів, ніж у nominativus.

§ 33. Зразки відмінювання.

(Nomina substantiva masculina).

Singularis.	Pluralis.
N. pulmo'	pulmon-**es**
G. pulmon-**is**	pulmon-**um**
D. pulmon-**i**	pulmon-**ibus**
Acc. pulmon-**em**	pulmon-**es**
Abl. pulmon-**e**	pulmon-**ibus**
N. odor	odor-**es**
G. odor-**is**	odor-**um**
D. odor-**i**	odor-**ibus**
Acc. odor-**em**	odor-**es**
Abl. odor-**e**	odor-**ibus**
N. flos	flor-**es**
G. flor-**is**	flor-**um**
D. flor-**i**	flor-**ibus**
Acc. flor-**em**	flor-**es**
Abl. flor-**e**	flor-**ibus**

Singularis.	Pluralis.
N. venter G. ventr-**is** D. ventr-**i** Acc. ventr-**em** Abl. ventr-**e**	ventr-**es** ventr-**um** ventr-**ibus** ventr-**es** ventr-**ibus**
N. vert-**ex** G. vertic-**is** D. vertic-**i** Acc. vertic-**em** Abl. vertic-**e**	vertic-**es** vertic-**um** vertic-**ibus** vertic-**es** vertic-**ibus**
N. pul**vis** G. pulver-**is** D. pulver-**i** Acc. pulver-**em** Abl. pulver-**e**	pulver-**es** pulver-**um** pulver-**ibus** pulver-**es** pulver-**ibus**
N. **pes** G. ped-**is** D. ped-**i** Acc. ped-**em** Abl. ped-**e**	ped-**es** ped-**um** ped-**ibus** ped-**es** ped-**ibus**

§ 34. Вправи для перекладу.

1. Musculus tensor fasciae latae. 2. Sulcus musculi flexoris hallucis longi. 3. Musculus corrugator supercilii. 4. Musculus levator scapulae. 5. Musculus abductor pollicis longus. 6. Musculi flexores, extensores, abductores, adductores, rotatores, pronatores, supinatores, tensores, constrictores, dilatatores, levatores, depressores. 7. Hallux pedis plani. 8. Musculus levator costae longus. 9. Apex patellae. 10. Pulvis grossus. 11. Tumor ovarii sinistri. 12. Scriptores romani antiqui scribere solent: „homo homini lupus est“. 13. Modo certo praeparatus carbo stomachi nonnullorum morborum remedium est. 14. Multorum florum odores iucundi sunt. 15. Multi et varii sunt hominum morbi. 16. Senum comae canescere solent.

1. Tensor, **oris**—м'яз підтримувач.
2. Sulcus, i—борозна.
   Flexor, **oris**—згинач (*musc.*).
   Hallux, **ucis**—великий палець ноги.
3. Corrugator, **oris**—зморщувальний, зморщувач.
   Supercilium, i—брова.
4. Levator, **oris**—піднімаючий, підіймач (*musc.*).
5. Abductor, **oris**—відвідний, відвідник (*musc.*).
   Adductor, **oris**—привідний, привідник (*musc.*).
   Pollex, icis—великий палець руки.
6. Extensor, **oris**—розгинач (*musc.*).
   Rotator, **oris**—обертальний, ротатор (*musc.*).
   Pronator, **oris**—пронатор.
   Supinator, **oris**—супінатор.
   Constrictor, **oris**—констриктор (*musc.*).
   Dilatator, **oris**—розтягач (*musc.*).
   Depressor, **oris**—депресор, опускач (*musc.*).
7. Planus, a, um—плоский.
9. Apex, icis—верхівка.
   Pattella, ae—надколінок.
10. Pulvis, eris—порошок (*порівн.* пульверизатор).
    Grossus, a, um—товстий, грубий.
11. Tumor, **oris**—опух, пухлина.
    Ovarium, i—яєчник.
12. Scriptor, **oris**—письменник.
    Romanus, a, um—римський.
    Soleo, 2—мати звичай.
    Homo, inis—людина.
    Lupus, i—вовк.
13. Modus, i—міра, правило.
    Certus, a, um—певний, відомий.
    Praeparatus, a, um—виготовлений (*порівн.* препарат).
    Stomachus, i—шлунок.
    Nonnulus, a, um—деякий.
14. Iucundus, a, um—приємний.
16. Senex, senis—старий.
    Coma, ae—волосся, волос.
    Canesco, 3—сивіти.

§ 35. В. Іменники жіночого роду.

Іменники жіночого роду в називному відмінку однини мають такі закінчення:

1. **-as** (gen. sing. **-atis**), sanitas, sanitat-**is**—здоров'я.
2. **-is** (gen. sing. **-is**—рівноскладові*), auris, aur-**is**—вухо.
3. **-es** (gen. sing. **-is**—рівноскладові*), fames, fam-**is**—голод.
4. **-us** (gen. sing. **-utis** або **-udis**), iuventus, iuventut-**is**—молодість.
5. **-x** (gen. sing. **-cis**), radix, radic-**is**—корінь; arx, arc-**is**—фортеця.
6. **-s** з попередньою приголосною (gen. sing. **-tis**) pars, part-**is**—частина.
7. **-do** (gen. sing. **-inis**), consuetudo, consuetudin-**is**—звичка.
8. **-go** (gen. sing. **-inis**), cartilago, cartilagin-**is**—хрящ.
9. **-io** (gen. sing. **-onis**), articulatio, articulation-**is**—суглоб.

Іменники рівноскладові на **-es** та **-is**, а також—на **-s**, **-x** з попередньою приголосною, що мають перед закінченням genet. sing. дві або більше приголосних, закінчуються у genet. pluralis на **-ium** замість **-um**.

*) Рівноскладовими звуться іменники, що мають в називн. і родов. відм. однини однакову кількість складів.

§ 36. Зразки відмінювання.

Singularis.	Pluralis.
N. sanitas G. sanitat-is D. sanitat-i Acc. sanitat-em Abl. sanitat-e	sanitat-es sanitat-um sanitat-ibus sanitat-es sanitat-ibus
N. iuventus G. iuventut-is D. iuventut-i Acc. iuventut-em Abl. iuventut-e	iuventut-es iuventut-um iuventut-ibus iuventut-es iuventut-ibus
N. radix G. radic-is D. radic-i Acc. radic-em Abl. radic-e	radic-es radic-um radic-ibus radic-es radic-ibus
N. articulatio G. articulation-is D. articulation-i Acc. articulation-em Abl. articulation-e	articulation-es articulation-um articulation-ibus articulation-es articulation-ibus
N. cartilago G. cartilagin-is D. cartilagin-i Acc. cartilagin-em Abl. cartilagin-e	cartilagin-es cartilagin-um cartilagin-ibus cartilagin-es cartilagin-ibus
N. vulpes G. vulp-is D. vulp-i Acc. vulp-em Abl. vulp-e	vulp-es vulp-ium vulp-ibus vulp-es vulp-ibus

Singularis.	Pluralis.
N. nox	noct-es
G. noct-is	noct-ium
D. noct-i	noct-ibus
Acc. noct-em	noct-es
Abl. noct-e	noct-ibus
N. pars	part-es
G. part-is	part-ium
D. part-i	part-ibus
Acc. part-em	part-es
Abl. part-e	part-ibus

§ 37. Вправи для перекладу.

1. Tendo musculi poplitei. 2. Tuberositas tibiae. 3. Pars transversa duodeni. 4. Pars mastoidea ossis temporalis. 5. Radix mesenterii. 6. Basis patellae. 7. Articulatio coxae. 8. Articulatio sacroiliaca. 9. Ligamentum arcuatum pubis. 10. Tuberositas iliaca. 11. Cavitas glenoidalis. 12. Graviditas extrauterina. 13. Tuberositas deltoidea humeri. 14. Tuberculosis pulmonum. 15. Apex pyramidis. 16. Pars tympanica. 17. Margo liber ovarii. 18. Portio acromialis claviculae. 19. Phalanges digitorum manus et pedis. 20. Functio laesa. 21. Transfusio sanguinis. 22. Desinfectio cubiculi necessaria est. 23. Amputatio pedis. 24. Salutem aegroti medicus defendit. 25. Febris quotidiana morbus molestus est. 26. Ventriculi laryngis. 27. Vestium desinsectio.

1. Tendo, inis, *m.*—сухожилок, сухожилля.
   Popliteus, a, um—підколінний.
2. Tuberositas, atis, *f.*—горбастість.
3. Transversus, a, um—поперечний.
   Duodenum, i, *n.*—дванадцятипала кишка.
4. Mastoideus, a, um—сосковидний.
   Temporalis, e—висковий.
5. Mesenterium, i, *n.*—брижа.
7. Articulatio, onis, *f.*—суглоб.
   Coxa, ae, *f.*—кульша.
8. Sacroiliacus, a, um—крижово-клубовий.
9. Arcuatus, a, um—дугуватий.
   Pubes, is, *f.*—лобок.
11. Cavitas, atis, *f.*—порожнина.
    Glenoidalis, e—гленоідальний.
12. Graviditas, atis, *f.*—вагітність.
    Extrauterinus, a, um—позаматковий.
13. Deltoideus, a, um—дельтовидний.

14. Tuberculosis, is, *f.*—туберкульоз.
15. Pyramis, idis, *f.*—піраміда.
16. Tympanicus, a, um—барабанний.
17. Margo, inis, *m.*—край.
    Liber, era, erum—вільний.
18. Portio, onis, *f.*—частина (*порівн.* порція).
    Acromialis, e—акроміальний.
19. Phalanx, ngis, *f.*—фаланга.
    Digitus, i, *m.*—палець.
20. Functio, onis, *f.*—функція.
    Laesus, a, um—порушений.
21. Transfusio, onis, *f.*—переливання.
    Sanguis, inis, *m.*—кров (*порівн.* сангвінік).
22. Desinfectio, onis, *f.*—дезинфекція.
    Cubiculum, i, *n.*—кімната, спальня.
    Necessarius, a, um—потрібний, необхідний.
23. Amputatio, onis, *f.*—ампутація.
24. Salus, utis. *f.*—здоров'я.
    Aegrotus, a, um—хворий.
    Defendo, 3—захищати.
25. Febris, is, *f.*—гарячка.
    Quotidianus, a, um—щоденний.
    Molestus, a, um—тяжкий.
26. Larynx, ngis, *m.*—гортань.
27. Vestis, is, *f.*—одяг.
    Desinsectio, onis, *f.*—дезинсекція.

§ 38. С. Іменники середнього роду.

Іменники середнього роду в називному відмінку однини мають такі закінчення:

1. **-e** (gen. sing. **-is**), rete, ret-**is**—сітка.
2. **-en** (gen. sing. **-inis**), abdomen, abdomin-**is**—черево.
3. **-ur** (gen. sing. **-oris**), iecur, iecor-**is**—печінка; femur, femor-**is**—стегно.
4. **-us** (gen. sing. **-ris**), corpus, corpor-**is**—тіло.
5. **-ar** (gen. sing. **-atis** або **-aris**), hepar, hepat-**is**—печінка; cochlear, cochlear-**is**—ложка.
6. **-l** (gen. sing. **-is**), fel, fell-**is**—жовч.
7. **-c** (gen. sing. **-is**), lac, lact-**is**—молоко.
8. **-t** (gen. sing. **-itis**), caput, capit-**is**—голова.
9. **-ma** (gen. sing. **-atis**). chiasma, chiasmat-**is**—перехрестя.

§ 39.

Деяку особливість у відмінюванні мають іменники середнього роду, що закінчуються в називному відмінку однини на:

1. **-e** (gen. sing. **-is**),
2. **-al** (gen. sing. **-alis**),
3. **-ar** (gen. sing. **-aris**).

Abl. sing. в них закінчується на **-i** (замість **-e**); nom. i acc. pluralis — на **-ia** (замість **-a**); gen. pluralis — на **-ium** (замість **-um**).

Іменники, запозичені з грецької мови, на **-ma** мають у dat. та abl. pluralis закінчення **-is** (замість **-ibus**).

Singularis.	Pluralis.
N. abdom**en**	abdomin-**a**
G. abdomin-**is**	abdomin-**um**
D. abdomin-**i**	abdomin-**ibus**
Acc. abdom**en**	abdomin-**a**
Abl. abdomin-**e**	abdomin-**ibus**
N. corp**us**	corpor-**a**
G. corpor-**is**	corpor-**um**
D. corpor-**i**	corpor-**ibus**
Acc. corp**us**	corpor-**a**
Abl. corpor-**e**	corpor-**ibus**
N. fem**ur**	femor-**a**
G. femor-**is**	femor-**um**
D. femor-**i**	femor-**ibus**
Acc. fem**ur**	femor-**a**
Abl. femor-**e**	femor-**ibus**
N. hep**ar**	hepat-**a**
G. hepat-**is**	hepat-**um**
D. hepat-**i**	hepat-**ibus**
Acc. hep**ar**	hepat-**a**
Abl. hepat-**e**	hepat-**ibus**
N. fel	fell-**a**
G. fell-**is**	fell-**um**
D. fell-**i**	fell-**ibus**
Acc. fel	fell-**a**
Abl. fell-**e**	fell-**ibus**

Singularis.	Pluralis.
N. caput G. capit-is D. capit-i Acc. caput Abl. capit-e	capit-a capit-um capit-ibus capit-a capit-ibus
N. rete G. ret-is D. ret-i Acc. ret-e Abl. ret-i	ret-ia ret-ium ret-ibus ret-ia ret-ibus
N. animal G. animal-is D. animal-i Acc. animal Abl. animal-i	animal-ia animal-ium animal-ibus animal-ia animal-ibus
N. chiasma G. chiasmat-is D. chiasmat-i Acc. chiasma Abl. chiasmat-e	chiasmat-a chiasmat-um chiasmat-is chiasmat-a chiasmat-is
N. cochlear G. cochlear-is D. cochlear-i Acc. cochlear Abl. cochlear-i	cochlear-ia cochlear-ium cochlear-ibus cochlear-ia cochlear-ibus

§ 40. Вправи для перекладу.

1. Musculus rectus femoris: 2. Tuber ischiadicum. 3. Caput femoris. 4. Corpus tibiae. 5. Cauda pancreatis. 6. Os capitatum. 7. Musculus obliquus abdominis externus. 8. Caput longum et caput breve musculi bicipitis brachii. 9. Corpus ossis pubis. 10. Rete mirabile. 11. Os zygomaticum. 12. Corpus vertebrae. 13. Foramina interverte-

bralia. 14. Foramen nutricium. 15. Os palatinum. 16. Foramen opticum. 17. Crista galli. 18. Corpus femoris. 19. Os hamatum. 20. Os lunatum. 21. Ossa cruris. 22. Ossa lacrimalia. 23. Ala magna ossis sphenoidalis. 24. Squama ossis occipitalis. 25. Squamae ossium temporalium. 26. Lamina horizontalis ossis palatini. 27. Hamulus ossis lacrimalis. 28. Foramina palatina minora. 29. Pars aversa capitis seu occiput. 30. Ulcera ventriculi medici nostri prospere sanant. 31. Foramen Ischiadicum maius. 32. Symphysis ossium pubis. 33. Planum popliteum femoris. 34. Facies malaris ossis zygomatici. 35. Ligamentum teres hepatis. 36. Carcinoma hepatis. 37. Multorum animalium ossa robusta sunt. 38. Regiones faciei colli. 39. Viscera hominis praeparamus. 40. Atrium sinistrum cordis video. 41. Labia os claudunt. 42. In cavo oris sita est lingua.

1. Rectus, a, um—прямий.
   Femur, oris, *n.*—стегно.
2. Tuber, eris, *n.*—горб.
   Ischiadicus, a, um—сідничний.
5. Cauda, ae, *f.*—хвіст, вузький кінець.
   Pancreas, atis, *n.*—підшлункова залоза.
6. Os, ossis, *n.*—кістка.
   Capitatus, a, um—головчастий.
8. Biceps, bicipitis—двоголовий.
10. Mirabilis, e—дивний.
11. Zygomaticus, a, um—виличний.
13. Foramen, inis, *n.*—отвір.
    Intervertebralis, e—міжреберний.
14. Nutricius, a, um—живний.
15. Palatinus, a, um—піднебінний.
16. Opticus, a, um—зоровий (*порівн.* оптичний).
17. Gallus, i, *m.*—півень.
19. Hamatus, a, um—гачкуватий, крючкуватий.
20. Lunatus, a, um—півмісяцевий.
21. Crus, cruris, *n.*—гомілка, голінка.
22. Lacrimalis, e—слізний.
23. Ala, ae, *f.*—крило.
    Sphenoidalis, e—клиноподібний.
24. Squama, ae, *f.*—луска.
    Occipitalis, e—потиличний.
25. Temporalis, e—висковий.
26. Lamina, ae, *f.*—пластинка.
27. Hamulus, i, *m.*—гачок, крючок.
28. Minor, oris—малий.
29. Aversus, a, um—задній.
    Occiput, itis, *n.*—потилиця.
30. Ulcus, eris, *n.*—виразка.
    Prospere—успішно (*порівн.* з англ. prosperity).
31. Maius—*тут* великий.
34. Malaris, e—виличний, щічний.
    Facies, ei, *f.*—лице, обличчя, поверхня.
35. Teres, etis—круглий.
36. Carcinoma, atis, *n.*—рак.
37. Robustus, a, um—сильний.
40. Cor, cordis, *n.*—серце.
41. Labium, i, *n.*—губа.
    Os, oris, *n.*—рот.
42. Situs, a, um—*тут* вміщений.

§ 41. Особливості утворення деяких відмінків іменників третьої відміни.

Vas, vasis, *n.*—судина у множ. відмінюється за другою відміною (vasa, vasorum).

Accusativus singularis на **-im** (*замість* **-em**), ablativus singularis на **-i** (*замість* **-e**) мають такі іменники:

Sitis—sit**im**—siti—спрага.
Vis—v**im**—v**i**—сила.
Febris—febr**im**—febri—гарячка.
Narcosis—narcos**im**—narcosi—наркоз.
Basis—bas**im**—basi—основа.

Неправильне відмінювання мають:

Singularis.	Pluralis.	Singularis.	Pluralis.
N. vis	vires	basis	bases
G. немає	virium	basis	basium
D. немає	viribus	basi	basibus
Acc. vim	vires	basim(in)	bases
Abl. vi	viribus	basi	basibus

Dosis—доза і diagnosis—діагноз відмінюються, як basis.

§ 42. Винятки щодо роду іменників третьої відміни.

1. Жіночого роду замість чоловічого є такі іменники:

На **-o**: caro-carnis—м'ясо.
Нерівноскладові на **-es**: quies—quietis, requies—requietis—*спокій*; inquies—inquietis—неспокій.

2. Середнього роду замість чоловічого:

На **-or**: cor, cordis—серце.
На **-os**: os, ossis—кістка; os, oris—рот.
На **-er**: iter, itineris—шлях; cadaver, cadaveris—труп; ver, veris—весна; tuber, tuberis—горб; piper, piperis—перець; papaver, papaveris—мак.

3. Чоловічого роду замість жіночого:

На **-as**: Atlas-Atlantis—атлант, І-й шийний хребець; elephas, antis—слон; mas, maris—самець.
На **-do**: tendo, tendinis—сухожилок.
На **-go**: margo, marginis—край.

На **-is:** fascis, is—зв'язка; orbis, is –коло; piscis, is—риба; finis, is—кінець; panis, is—хліб; ignis, is—вогонь; collis, is—горбик.

На **-s:** з попередньою приголосною:

pons, ntis—міст; fons, ntis—*джерело*; dens, ntis –*зуб*; mons, ntis—гора; hydrops, opis—водянка.

На **x:** anthrax, acis –сибірка; varix, icis—венозний вузол; hallux, ucis—великий палець ноги; thorax, acis—грудна клітка; larynx, ngis—гортань; pharynx, ngis—горло.

Чоловічого роду замість середнього:

На **-l:** sol, solis—сонце; sal, salis—сіль.
На **-us** (gen. **-ris**): mus, muris—миша; lepus, leporis—заєць.
На **-ur**: vultur, uris—шуліка.
На **-en**: lichen, lichenis—лишай; lien, enis—селезінка; splen, enis—селезінка; ren, renis—нирка.

§ 43. Відмінювання грецьких слів.

В латинській мові у авторів, а також в латинській медичній термінології багато є слів, запозичених з античної грецької мови. Деякі з цих слів у відмінюванні зберегли закінчення грецькі, а деякі перейняли закінчення латинських відмінків.

За першою відміною відмінюються іменники на **-e**:

Singularis.	Pluralis.
N. diastole	diastol**ae**
G. diastol**es**	diastol**arum**
D. diastol**ae**	diastol**is**
Acc. diastol**en**	diastol**as**
Abl. diastol**e(a)**	diastol**is**

За другою відміною відмінюються іменники на **-on,** як іменники середн. роду на **-um**:

Singularis.	Pluralis.
N. ganglion—вузол	ganglia
G. ganglii	ganglio**rum**
D. ganglio	ganglii**s**
Acc. ganglion	ganglia
Abl. ganglio	ganglii**s**

§ 44. Вправи для перекладу.

1. Sudor frigidus morbi signum est. 2. Observamus inflammationis signa: ruborem, tumorem, calorem doloremque. 3. Dentes in alveolis maxillae et mandibulae constructi sunt. 4. Dentium collum ambit gingiva. 5. Collum caput cum trunco corporis iungit, ubi viscera locata sunt. 6. Cibus—in os insertus—dentibus manditur ac dividitur. 7. Aquam salsam amaramque marium homines bibere non possunt. 8. Nostri medici sovietici prospere carcinomata hepatis, stomachi, uteri mammaeque curant. 9. Mens sana in corpore sano bonum magnum est. 10. Necesse est aegrotis quietem absolutam corporis mentisque observare. 11. Medicina hominibus aegris sanitatem promittit. 12. Vulnera sclopetaria capitis saepe mortis causa sunt. 13. Morbi systematis nervorum centralis diversi sunt. 14. Typhus abdominalis, recurrens, exanthematicus morbi graves contagiosique sunt. 15. Praepara tincturam valerianae. 16. Ulceribus mucifluis meis magno dolore afficior. 17. Contra vim mortis non est medicamen in hortis. 18. Vis vim vi pellit. 19. Dente lupus, figura taurus. 20. Nostra alma mater. 21. De vulneribus incisivis, laceratis atque eorum curatione medicus dicit.

1. Sudor, oris, *m.*—піт.
2. Observo, 1—спостерігати (*порівн.* обсерваторія).
   Inflammatio, onis, *f.*—запалення.
   Tumor, oris, *m.*—опух, пухлина.
   Rubor, oris, *m.*—червоність.
   Calor, oris, *m.*—жар.
3. Alveola, ae, *f.*—альвеола.
   Maxilla, ae, *f.*—верхня щелепа.
   Mandibula, ae, *f.*—нижня щелепа.
   Constructus, a, um—побудований.
4. Dens, dentis, *m.*—зуб (*порівн.* дантист).
   Ambio, 4—оточувати.
   Gingiva, ae, *f.*—ясна (*р.* ясен).
5. Collum, i, *n.*—шия.
   Truncus, i, *m.*—тулуб.
   Iungo, 3—об'єднувати.
   Ubi—де.
   Locatus, a, um—вміщений.
   Viscera, um, *n.*—нутрощі.
6. Cibus, i, *m.*—їжа.
   Insertus, a, um—вкладений.
   Mando, 3—жувати.
   Divido, 3—розділяти (*порівн.* дивіденд, дивізія).
7. Salsus, a, um—солоний.
   Amarus, a, um—гіркий.
   Possum—я можу.
9. Mens, mentis, *f.*—розум.
   Sanus, a, um—здоровий.
10. Necesse est—необхідно, потрібно.
    Absolutus, a, um—абсолютний (*порівн.* абсолютизм).
11. Promitto, 3—обіцяти.
12. Vulnus, eris, *n.*—рана.
    Sclopetarius, a, um—вогнепальний.
    Mors, mortis, *f.*—смерть.
    Causa, ae, *f.*—причина.
13. Systema, atis, *n.*—система.
    Centralis, e—центральний.
    Diversus, a, um—різний.
14. Abdominalis, e—черевний.
    Recurrens, ntis—поворотний.
    Gravis, e—тяжкий.

16. Mucifluus, a, um—гноєтечний.
Afficior, 3—страждати.
17. Contra (вжив. з *acc.*)—проти.
Medicamen, inis, *n.*—лікарський засіб, ліки.
Hortus, i, *m.*—сад.
18. Pello, 3—штовхати.
19. Taurus, i, *m.*—бик.
20. Alma mater—мати, що виховує.
21. Incisivus, a, um—різаний.
Laceratus, a, um—рваний.
Curatio, onis, *f.*—лікування.

§ 45. Прикметники третьої відміни.

Прикметники третьої відміни, як і прикметники першої й другої відмін, своїх окремих закінчень не мають, а відмінюються так, як іменники третьої відміни.

Вони бувають:

	m.	*f.*	*n.*
з трьома закінченнями:	**-er**	**-is**	**-e**
з двома закінченнями:	**-is**	**-is**	**-e**

з одним закінченням:

-r, -x, -ns, es для всіх трьох родів.

Наприклад:

puter, putris, putre—гнилий, а, е;
temporalis, temporale—висковий, а, е;
par (gen. **paris**)—рівний, а, е;
triplex (gen. **triplicis**)—потрійний;
recens (gen. recentis)—свіжий;
teres (gen. teretis)—круглий.

Найбільше в латинській мові прикметників з двома закінченнями; з трьома закінченнями всього 12 таких прикметників:

1. Acer, acris, acre—гострий, а, е.
2. Alacer, alacris, alacre—бадьорий, а, е.
3. Celeber, celebris, celebre—знаменитий, а, е.
4. Celer, celeris, celere—швидкий, а, е.
5. Campester, tris, tre—польовий, а, е.
6. Equester, tris, tre—кінний, а, е.
7. Paluster, tris, tre—болотний, болотистий.
8. Pedester, tris, tre—піший, а, е.
9. Puter, tris, tre—гнилий, а, е.
10. Saluber, bris, bre—здоровий, корисний.
11. Terrester, tris, tre—земний, а, е.
12. Volucer, cris, cre—крилатий, а, е.

Всі прикметники третьої відміни мають такі особливості:

abl. sing.—закінчується на **-i** (замість **-e**).
nom. plur. середнього роду на **-ia** (замість **-a**).
gen. plur. всіх родів на **-ium** (замість **-um**).

§ 46. Зразки відмінювання.

Singularis.			Pluralis.	
	m.	*f.* *n.*	*m. f.*	*n.*
N.	puter,	putr**is**, putr**e**	putr-**es**,	putr-**ia**
G.		putr-**is**	putr-**ium**	
D.		putr-**i**	putr-**ibus**	
Acc.	putr-**em**	putr-**e**	putr-**es**	putr-**ia**
Abl.		putr-**i**	putr-**ibus**	
	m. f.	*n.*	*m. f.*	*n.*
N.	temporal**is**,	temporal**e**	temporal-**es**,	temporal-**ia**
G.	temporal-**is**		temporal-**ium**	
D.	temporal-**i**		temporal-**is**	
Acc.	temporal-**em**	temporal-**e**	temporal-**es**,	temporal-**ia**
Abl.	temporal-**i**		temporal-**ibus**	
	m. f.	*n.*	*m. f.*	*n.*
N.	par	par	par-**es**	par-**ia**
G.	par-**is**		par-**ium**	
D.	par-**i**		par-**ibus**	
Acc.	par-**em**	par	par-**es**	par-ia
Abl.	par-**i**		par-**ibus**	
	m. f.	*n.*	*m. f.*	*n.*
N.	triplex	triplex	triplic-**es**	triplic-**ia**
G.	triplic-**is**		triplic-**ium**	
D.	triplic-**i**		triplic-**ibus**	
Acc.	triplic-**em**	triplex	triplic-**es**	triplic-**ia**
Abl.	triplic-i		triplic-**ibus**	
	m. f.	*n.*	*m. f.*	*n.*
N.	recens	recens	recent-**es**	recent-**ia**
G.	recent-**is**		recent-**ium**	
D.	recent-**i**		recent-**ibus**	
Acc.	recent-**em**	recens	recent-**es**	recent-*ia*
Abl.	recent-**i**		recent-**ibus**	

Зразки відмінювання іменників з прикметниками:

pars frontalis—лобова частина;
os frontale—лобова кістка;
musculus biceps—двоголовий мускул.

Singularis.	Pluralis.
N. pars frontal**is** G. part-**is** frontal-**is** D. part-**i** frontal-**i** Acc. part-**em** frontal-**em** Abl. part-**e** frontal-**i**	part-**es** frontal-**es** part-**ium** frontal-**ium** part-**ibus** frontal-**ibus** part-**es** frontal-**es** part-**ibus** frontal-**ibus**
N. os frontale G. oss-**is** frontal-**is** D. oss-**i** frontal-**i** Acc. os frontale Abl. oss-**e** frontal-**i**	oss-**a** frontal-**ia** oss-**ium** frontal-**ium** oss-**ibus** frontal-**ibus** oss-**a** frontal-**ia** oss-**ibus** frontal-**ibus**
N. muscul**us** biceps G. muscul-**i** bicipit-**is** D. muscul-**o** bicipit-**i** Acc. muscul-**um** bicipit-**em** Abl. muscul-**o** bicipit-**i** V. muscul-**e** biceps	mussul-**i** bicipit-**es** muscul-**orum** bicipit-**ium** muscul-**is** bicipit-**ibus** muscul-**os** bicipit-**es** muscul-**is** bicipit-**ibus** muscul-**i** bicipit-**es**

§ 47. Вправи для перекладу.

1. Foramen ovale. 2. Concha nasalis superior. 3. Tuber frontale. 4. Os frontale. 5. Pars basilaris ossis occipitalis. 6. Margo parietalis ossis frontalis. 7. Tuberculum articulare ossis temporalis. 8. Canalis nasolacrimalis. 9. Fovea lacrimalis ossis. 10. Sutura coronalis. 11. Apertura piriformis. 12. Concha nasalis media. 13. Tuber maxillare. 14. Foramen iugulare. 15. Foramen opticum. 16. Foramen occipitale magnum. 17. Porus acusticus externus. 18. Os sacrum. 19. Pars thoracalis oesophagi. 20. Pars sternalis diaphragmatis. 21. Foramen venae cavae inferioris. 22. Fovea umbilicalis. 23. Incisura clavicularis sterni. 24. Fascia superficialis pectoralis. 25. Funiculus spermaticus. 26. Corpus vertebrae thoracalis. 27. Musculus vocalis. 28. Nervus cervicalis primus. 29. Nervus recurrens, acusticus, opticus, facialis, lingualis et nervus alveolaris inferior. 30. Nervus temporalis profundus anterior.

31. Nervus temporalis profundus posterior. 32. Nervus femoralis. 33. Annulus inguinalis subcutaneus. 34. Protuberantia occipitalis externa. 35. Musculus teres minor. 36. Musculus intercostalis internus. 37. Musculus spinalis dorsi. 38. Musculus levator costae brevis. 39. Musculus longus colli. 40. Musculus rectus capitis lateralis. 41. Extremitas sternalis claviculae. 42. Margo axillaris scapulae. 43. Pars perpendicularis ossis palatini. 44. Linea temporalis inferior. 45. Spina nasalis superior. 46. Foramina alveolaria posteriora. 47. Nervi cerebrales. 48. Articulatio simplex. 49. Cartilago costalis. 50. Cartilagines alares. 51. Crista frontalis. 52. Condylus medialis femoris. 53. Os longum, breve, centrale. 54. Corpus vertebrae lumbalis. 55. Venae pulmonales. 56. Aorta ascendes. 57. Arteriae coronariae cordis—dextra et sinistra. 58. Arteria anonyma in arteriam subclaviam dextram et arteriam carotidem communem dextram dividitur. 59. Arteria cervicalis ascendens. 60. Arteria brachialis sita est in sulco bicipitali mediale. 61. Arteria collateralis ulnaris superior. 62. Sulcus sagittalis, frontalis, occipitalis. 63. Sulcus bicipitalis, lateralis et medialis. 64. Sulcus naso-labialis. 65. Sinus terminalis atrii sinistri cordis. 66. Nucleus nervi acustici ventralis, dorsalis. 67. Plicae transversales recti. 63. Spatium intercostale. 69. Sulcus pulmonalis thoracis. 70. Tunica muscularis mucosae. 71. Annulus inguinalis abdominalis. 72. Ars medicinalis. 73. Musculus pyramidalis. 74. Membrana atlanto-occipitalis anterior et posterior. 75. Systema nervorum centrale. 76. Glandulae lacrimales, labiales, buccales, palatini, submaxillares, sublinguales. 77. Omnis nucleus e nucleo, omnis cellula ex cellula. Omne vivum ex ovo. 78. Glandulae urethrales in parte cavernosa urethrae sitae sunt. 79. Sunt vulnera contusa, incisiva, lacerata, morsa, penetrantia, puncta, scissa, sclopetaria. 80. Magnus variusque numerus ulcerum est: ulcera mollia, serpentia, simplicia, dura, cutanea ect. 81. Columna vertebralis ex vertebris cervicalibus, thoracalibus, lumbalibus, sacralibus coccygeisque constat. 82. Da saponem viridem quantum satis. 83. Dentes incisivi, canini, praemolaris molaresque in maxillis haerent. 84. Bibimus aquas (minerales). 85. Medicamenta evacuantia et purgantia varia sunt. 86. Regna naturae sunt: regnum minerale, regnum vegetabile et regnum animale.

1. Ovalis, e—овальний.
5. Basilaris, e—головний, основний.
10. Sutura, ae, *f.*—шов (*р.* шва). Coronalis, e—коронарний.
11. Piriformis, e—грушовидний.
14. Ingularis, e—яремний.
17. Porus, i, *m.*—прохід.
18. Sacer, cra, crum—крижовий.
20. Diaphragma, atis—діафрагма.
22. Umbilicalis, e—пупковий.
23. Clavicularis, e—ключичний.
24. Superficialis, e—поверхневий.
25. Funiculus, i, *m.*—канатик. Spermaticus, a, um—сім'яний.
27. Vocalis, e—голосовий (*по-рівн.* вокальний).
29. Acusticus, a, um—слуховий. Facialis, e—лицевий. Lingualis, e—язиковий. Alveolaris, e—альвеолярний. Inferior, oris—нижній.
30. Profundus, a, um—глибокий. Anterior, oris—передній.
31. Posterior, oris—задній.
32. Femoralis, e—стегновий.

33. Annulus, i, *m.*—кільце.
Inguinalis, e—пахвинний.
Subsutaneus, a, um—підшкірний.
34. Protuberantia, ae, *f.*—виступ.
36. Intercostalis, e — міжреберний.
37. Spinalis, e—спинний.
40. Lateralis, e—бічний, боковий.
42. Axillaris, e—пахвовий.
43. Perpendicularis, e—перпендикулярний.
48. Simplex, icis—простий, звичайний.
49. Costalis, e—реберний.
50. Alaris, e—криловидний.
54. Lumbalis, e—поперековий.
56. Ascendens, ntis—висхідний.
Descendens, ntis—низхідний.
58. Anonymus, a, um—безіменний (*порівн.* анонімний).
Carotis, tidis, (arteria)—сонна артерія.
60. Brachialis, e—плечовий.
Bicipitalis, e—біцепсовий.
61. Collateralis, e—бічний, боковий.
Ulnaris, e—ліктьовий.
73. Pyramidalis, e — пірамідальний.
77. Cellula, ae, *f.*—клітина.
78. Cavernosus, a, um—кавернозний.
79. Contusus, a, um—товчений.
Laceratus, a, um—рваний.
Morsus, a, um—покусаний.
Penetrans, ntis—наскрізний.
Punctus, a, um—(про)колотий.
Scissus, a, um—рубаний.
80. Mollis, e—м'ягкий.
Serpens, ntis—повзучий.
Cutaneus, a, um—шкіряний.
81. Coccygeus, a, um—куприковий.
82. Sapo, onis, *m.*—мило.
Viridis, e—зелений.
Quantum satis—скільки треба.
83. Haereo, 2—висіти, міститись.
Dentes incisivi—зуби різці.
„ canini—ікла.
„ molares—кутні великі.
„ praemolares — кутні малі.
84. Mineralis, e—мінеральний.
85. Evacuans, ntis—випорожняючий (*порівн.* евакуація).
Purgans, ntis—проносний.
86. Vegetabilis, e—рослинний (*порівн.* вегетаріанець).
Animalis, e—тваринний.

§ 48. Четверта відміна.

До четвертої відміни належать іменники чоловічого і середнього роду, які в gen. sing. закінчуються на **-us.**

Іменники чоловічого роду цієї відміни в nom. sing. мають закінчення **-us,** а середнього роду **-u.**

Наприклад:

fructus, us, *m.*—фрукт, плід;
sinus, us, *m.*—затока;
arcus, us, *m.*—дуга;
genu, us, *n.*—коліно;
cornu, us, *n.*—ріг,

§ 49. Закінчення відмінків.

Singularis.			Pluralis.	
	m.	*n.*	*m.*	*n.*
N.	-us	-u	-us	-ua
G.	-us	-us	-uum	-uum
D.	-ui	-u	-ibus	-ibus
Acc.	-um	-u	-us	-ua
Abl.	-u	-u	-ibus	-ibus

Зразки відмінювання: sinus, us –затока; genu, us—коліно.

Singularis.			Pluralis.	
N.	sinus	genu	sin-us	gen-ua
G.	sin-us	gen-us	sin-uum	gen-uum
D.	sin-ui	gen-u	sin-ibus	gen-ibus
Acc.	sin-um	gen-u	sin-us	gen-ua
Abl.	sin-u	gen-u	sin-ibus	gen-ibus

Провідміняти:

Ductus choledochus—жовчна протока.
Processus vermiformis—червоподібний паросток.
Cornu cutaneum—шкіряний ріг.

Примітки.

1. До четвертої відміни належить багато іменників на **-tus, -sus,** які утворились від дієслів.
Наприклад: auditus—слух (від audio); risus—сміх (від rideo).

2. Виняткова належать до жіночого роду (замість чоловічого) такі слова: domus, us,—дім, будинок; manus, us,—кисть руки; acus, us,—голка.

3. Щодо відмінювання треба зазначити:

a) Dat. i abl. pluralis мають закінчення **-ubus** (замість **ibus**) такі слова: acus—голка; lacus—озеро; artus—член; partus—роди, пологи; quercus—дуб.

Напр.: dat. i abl. plur.—acubus, lacubus.

b) Слово domus утворює за другою відміною

abl. sing. domo,
acc. plur. domos.

В інших відмінках цей іменник відмінюється за четвертою відміною.

с) Крім того, треба зазначити, що від domus утворюються прислівники:

на запитання—де?—domi—вдома;
„ „ —звідки?—domo—з дому;
„ „ —куди?—domum—додому.

§ 50. Вправи для перекладу.

1. Arcus vertebrae. 2. Pulsus altus. 3. Pulsus parvus. 4. Arcus zygomaticus. 5. Linea visus. 6. Recessus opticus. 7. Tractus olfactorius. 8. Arcus Atlantis anterior et posterior. 9. Sinus frontales. 10. Valvula processus vermiformis. 11. Processus reticularis medullae spinalis. 12. Ductus submaxillaris. 13. Sinus coronarius cordis. 14. Sinus durae matris. 15. Manus sinistra. 16. Status praesens. 17. Status idem. 18. Status quo (ante). 19. Habitus apoplecticus. 20. Meatus acusticus externus. 21. Processus alveolaris mandibulae. 22. Plexus nervosi. 23. Exitus pelvis. 24. Exitus letalis. 25. Prolapsus cerebri. 26. Apparatus respiratorius. 27. Ductus hepaticus. 28. Sinus mammarum. 29. Organon gustus est lingua. 30. Plexus venarum thyreoidearum inferiorum. 31. Cellulae-sinus ethmoidalis anterioris. 32. Meatus nasi medius. 33. Processus styloideus ossis temporalis. 34. Apex processus mastoidei. 35. Processus condyloideus ossis occipitis. 36. Radix arcus vertebrae. 37. Processus costalis. 38. Processus articularis inferior. 39. Hiatus sacralis. 40. Cornua coccygea. 41. Septum sinuum sphenoidalium. 42. Arcus lumbocostalis medialis. 43. Processus styloideus ulnae. 44. Aquaeductus cerebri. 45. Prolapsus recti. Prolapsus uteri. 46. Recipe spiritus vini rectificati. 47. Ad usum internum, externum, proprium. 48. Genua valga, vara. 49. Pruritus cutis aegrotum commovet. 50. Lavate et edite fructus recentes atque maturos. 51. In lacubus fluminibusque multi pisces habitant. 52. Homini quinque sunt sensus: visus, auditus, olfactus, gustus et tactus. 53. Sedes quattuor sensuum est in capite: visus est in oculis, auditus in auribus, olfactus in naribus, gustus in palato et lingua. 54. Tactus est praecipue in digitis. 55. Multa animalia acres sensus habent. 56. E fructu arbor cognoscitur. 57. Cavum nasi duos aditus habet. 58. Manus quinque digitos habet: pollicem, indicem, medium, innominatum (annularem) et minimum seu quintum. 59. Pars anterior capitis vultus dicitur. 60. Pro domo sua. 61. Canalis nasolacrimalis in meatum nasi inferiorem hiat. 62. Meatus acusticus externus tubam cartilagineam, canali osseo inclusam, et extremitate externa conchae adnexam exhibet. 63. Introitus in cavum intestini caeci. 64. Ad nervos motus oculi pertinent; oculomotorius, trochlearis et abducens.

1. Arcus, us, *m.*—дуга (*порівн.* арка).
2. Pulsus, us, *m.*—пульс.
   Altus, a, um—високий.
3. Parvus, a, um—малий.
5. Visus, us, *m.*—зір.
6. Recessus, us, *m.*—западина, ямка.
7. Tractus, us, *m.*—тракт, прохід.
   Olfactorius, a, um—нюховий.
9. Sinus, us, *m.*—синус, пазуха, затока.
10. Vermiformis, e—червоподібний.
11. Reticularis, e—сітчастий.
    Medulla spinalis—спинний мозок.
12. Ductus, us, *m.*—провід, протока.
    Submaxillaris, e—підщелепний; що стосується до верхньої щелепи.
16. Status, us, *m.*—стан.
    Praesens, ntis—теперішній.
17. Idem—той самий.
18. Quo ante—як раніше.
19. Habitus, us, *m.*—габітус, загальний вигляд.
    Apoplecticus, a, um—апоплексичний.
20. Meatus, us, *m.*—хід, прохід.
    Acusticus, a, um—слуховий.
22. Plexus, us, *m.*—сплетення.
23. Exitus, us, *m.*—кінець.
    Pelvis, is, *f.*—таз.
25. Prolapsus, us, *m.*—випадання.
    Respiratorius, a, um—дихальний.
27. Hepaticus, a, um—печінковий.
29. Gustus, us, *m.*—смак.
    Organon, i, *n.*—орган.
30. Thyreoideus, a, um—щитовидний.
31. Cellula, ae, *f.*—клітина.
33. Styloideus, a, um—шилуватий.
34. Mastoideus, a, um—сосковидний.
39. Hiatus, us, *m.*—щілина.
    Sacralis, e—крижовий.
42. Lumbocostalis, e—поперековореберний.
44. Aquaeductus, us, *m.*—водопровід.
46. Spiritus, us, *m.*—спирт, дихання.
    Vinum, i, *n.*—вино.
    Rectificatus, a, um—ректифікований.
47. Usus, us, *m.*—вживання.
    Proprius, a, um—власний, особистий.
48. Varus, a, um—косий, кривий, вигнутий.
    Valgus, a, um—кривий, вигнутий.
49. Pruritus, us, *m.*—сверблячка.
50. Lavo, 1—мити.
    Edo, 3—їсти.
51. Lacus, us, *m.*—озеро.
    Flumen, inis, *n.*—річка.
    Piscis, is, *m.*—риба.
    Habito, 1—жити.
52. Quinque—п'ять.
    Sensus, us, *m.*—чуття, почуття.
    Auditus, us, *m.*—слух.
    Olfactus, us, *m.*—нюх.
    Tactus, us, *m.*—дотик.
53. Palatum, i, *n.*—піднебіння.
    Sedes, is, *f.*—місцезнаходження.
    Quattuor—чотири.
54. Praecipue—переважно.
    Digitus, i, *m.*—палець.
56. Cognosco, 3—пізнавати.
57. Aditus, us, *m.*—вхід.
58. Pollex, icis, *m.*—великий палець на руці.
    Index, icis, *m.*—покажчик; вказівний палець.
    Innominatus, a, um—безіменний; *(про палець ще)* підмізинний.
    Minimus, a, um—найменший.
    Quintus, a, um—п'ятий.

59. Vultus, us, *m.*—лице, обличчя.
61. Canalis, is, *m.*—канал, провід.
62. Cartilagineus, a, um—хрящовий.
Includo, 3—зачиняти, вміщувати.
Extremitas, atis, *f.*—кінцівка.
Adnexus, a, um—зв'язаний.
63. Introitus, us, *m.*—вхід.
Intestinum, i, *n.*—кишка.
64. Abducens, ntis—відвідний.
Pertineo, 2—належати.

§ 51. П'ята відміна.

До п'ятої відміни належать іменники жіночого роду, які в gen. sing. мають закінчення **-ei.**

Nominativus singularis цих іменників закінчується на **-es.**

В родовому й давальному відмінках однини **e** буває довге після **-i** й коротке після приголосного звуку.

Наприклад:

Scabies, **ei**—короста; meridies, **ei**—південь;
dies, **rei**—день; res, **rei**—річ, справа;
facies, **ei**—лице, поверхня.

Закінчення відмінків.

Singularis.		Pluralis.
N.	**-es**	**-es**
G.	**-ei**	**-erum**
D.	**-ei**	**-ebus**
Acc.	**-em**	**-es**
Abl.	**-e**	**-ebus**

§ 52. Зразки відмінювання.

Singularis.			Pluralis.	
N.	r**es**	di**es**	r**es**	di-**es**
G.	r-**ei**	di-**ei**	r-**erum**	di-**erum**
D.	r-**ei**	di-**ei**	r-**ebus**	di-**ebus**
Acc.	r-**em**	di-**em**	r-**es**	di-**es**
Abl.	r-**e**	di-**e**	r-**ebus**	di-**ebus**

Відмінювання слова—r e s p u b l i c a—республіка.

Singularis.	Pluralis.
N. respublica	respublicae
G. reipublicae	rerumpublicarum
D. reipublicae	rebuspublicis
Acc. rempublicam	respublicas
Abl. republica	rebuspublicis

Повну множину в п'ятій відміні мають тільки **res, dies** і **meridies;** з інших іменників п'ятої відміни лише деякі вживаються в множині—тільки в nom. і acc. наприклад: **spes**—надії.

Іменники d i e s—день і m e r i d i e s—південь—ч о л о в і ч о г о роду.

Примітка. Dies буває жіночого роду тоді, коли це слово означає певний день, строк.

Наприклад: d i e s c o n s t i t u t a, d i e s s e r t a—визначений, призначений день, але d i e s l o n g u s—довгий день, d i e s f e s t u s—святковий день.

§ 53. Вправи для перекладу.

1. Caries dentium. 2. Acarus scabiei. 3. Species althaeae. 4. Dies tepidus. 5. Species aromatica. 6. Vulnera incisa faciei. 7. Facies superior. 8. Facies hippocratica. 9. Series vertebrarum cervicalium. 10. Facies articularis. 11. Scabies et pruritus cutis morbi molesti sunt. 12. Species ad gargarismata atque ad cataplasmata. 13. Systema nervorum cerebrale dividitur in systema centrale et systema perifericum. 14. Res naturales et res non naturales. 15. Res simplex. 16. Supremus vitae dies. 17. Medicus facit operationem chirurgicam ulceris ventriculi. 18. Caries dentium. 19. Pars anterior capitis facies dicitur. 20. Faciei partes sunt: frons, oculi, buccae, nasus, os et mentum. 21. Mentum virile barba vestitur. 22. Barba est insigne pubertatis. 23. Truncus corporis in partes superiores et inferiores dividitur. 24. In superiore parte trunci corporis humeri sunt. 25. Pedum partes sunt: femora, genua, crura cum suris, denique planta. 26. Arteriae sanguinem a corde ad peripheriam ferunt, venae autem a peripheria ad cor ferunt. 27. Medulla spinalis et encephalon e cellis nervosis et fibris constant. 28. Medico aegroti salus est suprema lex. 29. Cor est centrum systematis sanguiferi. 30. Arteria pulmonalis dividitur in duos ramos—dextrum et sinistrum. 31. Apud omnia animalia atque hominem cor in cavitate thoracica inter pulmones locatum est. Forma externa cordis cono similis est. 32. Longitudo dierum et noctium plerumque diversa est. 33. In nonnulis Asiae et Africae partibus dierum

et noctium longitudo aequalis est. 34. Hieme terra nive glacieque tegitur. 35. Sal ad cibos necessarius est. 36. Nostri pugnatores rubri patriam sovieticam defendunt. 37. Folia arborum auctumno flavescere solent. 38. Meridies in omnibus terrae partibus diversus est.

2. Acarus, i, *m.*—кліщ.
3. Species, ei, *f.*—вид.
   Althaea, ae—проскурняк.
4. Tepidus, a, um—теплий.
5. Aromaticus, a, um—ароматичний.
7. Hippocraticus, a, um—Гіппократів, описаний Гіппократом.
9. Series, ei, *f.*—ряд, черга.
   Cervicalis, e—шийний.
12. Gargarisma, atis, *n.*—полоскання.
    Cataplasma, atis, *n.*—припарка.
13. Periphericus, a, um—периферичний.
14. Naturalis, e—природний.
15. Supremus, a, um—найвищий, останній.
17. Facio, 3—робити.
    Operatio, onis, *f.*—операція.
    Chirurgicus, a, um—хірургічний.
    Ventriculus, i, *m.*—шлунок.
20. Mentum, i, *n.*—підборіддя.
21. Virilis, e—чоловічий, повнолітній.
22. Pubertas, atis, *f.*—змужнілість.
24. Crus, cruris, *n.*—гомілка, голінка.
    Sura, ae, *f.*—литка.
    Denique—нарешті.
    Planta pedis—підошва стопи.
26. Fero, ferre, 3—нести.
27. Encephalon, i, *n.*—головний мозок.
    Cella, ae, *f.*—клітина.
    Fibra, ae, *f.*—волокно.
28. Salus, utis, *f.*—здоров'я.
29. Centrum, i, *n.*—центр.
    Sanguiferus, a, um—кровоносний.
30. Duo, duae, duo—два.
    Thoracicus, a, um—груднний.
    Conus, i, *m.*—конус.
    Similis, e—подібний.
32. Longitudo, inis, *f.*—довжина, довгота.
    Plerumque—здебільшого, найчастіше.
33. Aequalis, e—рівний, однаковий.
34. Hiems, is, *f.*—зима.
    Nix, nivis, *f.* сніг.
    Glacies, ei, *f.*—лід.
35. Sal, salis, *m.*—сіль.
    Necessarius, a, um—необхідний, потрібний.
36. Pugnator, oris, *m.*—боєць.
    Defendo, 3—захищати.
37. Folium, i, *n.*—лист. (*порівн.* фоліант).
    Auctumnus, i, *m.*—осінь.
    Flavesco, 3—жовкнути.

GRADUS COMPARATIONIS — СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ.

§ 54.

Прикметники, що означають якість, бувають в різних ступенях, а тому в латинській мові, як і в інших мовах, мають три ступені порівняння:

1. gradus positivus—звичайний ступінь.
2. gradus comparativus—вищий ступінь.
3. gradus superlativus—найвищий ступінь.

Утворення ступенів порівняння.

1. Звичайний ступінь є звичайний прикметник першої й другої відмін або третьої відміни.

Наприклад: altus, a, um—високий,
gravis, e—важкий,
audax—сміливий.

2. Вищий ступінь утворюється з основи прикметника і закінчення:

-ior—для чоловічого й жіночого роду,
-ius—для середнього роду.

Gradus positivus.	Gradus comparativus.
Altus, alt-i	Alt-**ior, ius**
Gravis, grav-**is**	Grav-**ior, ius**
Audax, audac-**is**	Audac-**ior, ius**
Recens, recent-**is**	Recent-**ior, ius**

3. Найвищий ступінь утворюється з основи прикметника і закінчення:

-issimus—для чоловічого роду,
-issima—для жіночого роду,
-issimum—для середнього роду.

Gradus positivus.	Gradus superlativus.
Altus, alt-i	Alt-**issimus, a, um**
Gravis, grav-**is**	Grav-**issimus, a, um**
Audax, audac-**is**	Audac-**issimus, a, um**
Recens, recent-**is**	Recent-**issimus, a, um**

При вищому ступені вживаємо називний відмінок з quam або орудний відмінок без quam.

Наприклад: Dens durior est quam os. Зуб твердіший, ніж кістка.
Dens durior est osse.

§ 55. Особливості в утворенні ступенів порівняння.

1. Прикметники на **-er** утворюють найвищий ступінь додаванням до називного відмінка чоловічого роду закінчення **-rimus**:

Gradus posit.	Gradus comp.	Gradus superlat.
Ruber, bra, brum — червоний (основа **rubr**)	Rubr**ior, ius**	Ruber-**rimus, a, um**
Puter, tris, tre — гнилий (основа **putr**)	Putr**ior, ius**	Puter-**rimus, a, um**

Також прикметник vetus, veteris (старий, давній) має такі ступені порівняння:

Vetus (основа ve-ter)	Vetust**ior, ius**	Veter-**rimus, a, um**

2. Прикметники з закінченням на **-dicus, -ficus, -volus** утворюють вищий ступінь на **-entior, -entius**, а найвищий ступінь на **-entissimus, a, um** додаванням цих закінчень до основи:

Gradus posit.	Gradus comp.	Gradus superlat.
Maledicus — злослив-ий	Maledic**entior, ius**	Maledic**entissimus,a,um**
Magnificus — велич-ний, величавий	Magnific**entior, ius**	Magnific**entissimus,a,um**

3. Прикметники на **-us** з попередньою голосною утворюють вищий і найвищий ступені описово, а саме: вищий ступінь утворюється від звичайного з допомогою **magis**, а найвищий — з допомогою **maxime**, наприклад:

Gradus posit.	Gradus comp.	Gradus superlat.
Pius, a, um — м'який	Magis pius	Maxime pius
Dubius, a, um — сумнівний	Magis dubius	Maxime dubius

Але прикметники з закінченням **-quus** утворюють вищий і найвищий ступені правильно: antiquus, a, um; antiquior, ius; antiquissimus, a, um.

§ 56. Загальна таблиця утворення ступенів порівняння прикметників.

Gradus posit.	Gradus comp.	Gradus superlat.
Frigidus, a, um — холодний	Frigid**ior, ius**	Frigid**issimus, a, um**
Niger, gra, grum — чорний	Nig**rior, ius**	Niger-**rimus, a, um**
Gravis, e — важкий	Grav**ior, ius**	Grav**issimus, a, um**
Celer, eris, e — швидкий	Celer**ior, ius**	Celer-**rimus, a, um**
Simplex — простий	Simplic**ior, ius**	Simplic**issimus, a, um**

Шість прикметників на **-ilis** утворюють найвищий ступінь *з основи прикметника й закінчення* **-limus, a, um:**

Gradus posit.	Gradus comp.	Gradus superlat.
Facilis, e — легкий	Faci**lior, ius**	Facil**limus, a, um**
Difficilis, e — трудний, важкий	Difficil**ior, ius**	Difficil**limus, a, um**
Similis, e — подібний	Simil**ior, ius**	Simil**limus, a, um**
Dissimilis, e — неподібний	Dissimil**ior, ius**	Dissimil**limus, a, um**
Gracilis, e — ніжний	Gracil**ior, ius**	Gracil**limus, a, um**
Humilis, e — низький	Humil**ior, ius**	Humil**limus, a, um**

§ 57. Неправильні ступені порівняння.

Gradus posit.	Gradus comp.	Gradus superlat.
Bonus, a, um — добрий	Melior, ius	Optimus, a, um
Malus, a, um — поганий, злий	Peior, ius	Pessimus, a, um
Magnus, a, um — великий	Maior, ius	Maximus, a, um
Parvus, a, um — малий	Minor, minus	Minimus, a, um
Multus, a, um — численний	—, plus, множ. plures, plura	Plurimus, a, um

§ 58.

Деякі прикметники не мають всіх ступенів порівняння:

Gradus posit.	Gradus comp.	Gradus superlat.
Немає	Anterior, ius — передній	Немає
Posterus, a, um — наступний (зустрічається дуже рідко)	Posterior, ius — задній	Postremus, a, um — останній
Superus — верхній (зустрічається рідко)	Superior, ius — верхній, вищий	Supremus, a, um — найвищий, останній, також — Summus, a, um
Inferus — нижній (зустрічається рідко)	Inferior, ius — нижчий, нижній	Infimus, a, um; imus — найнижчий
Немає	Propior, ius — ближчий	Proximus, a, um — найближчий
Senex — старий	Senior, ius	Немає
Iuvenis — молодий	Iunior, ius	Немає

Останні два прикметники (senex, iuvenis) у звичайному ступені здебільшого вживаються в значенні іменника.

Прикметники вищого ступеня: anterior, posterior, superior, inferior, maior, minor часто вживаються в значенні звичайного ступеня.

Наприклад:

Extremitas superior—верхня кінцівка.
Extremitas inferior—нижня кінцівка.
Arcus Atlantis anterior—передня дужка Атланта.
Arcus Atlantis posterior—задня дужка Атланта.
Circulus sanguinis maior—велике коло кровообігу.
Circulus sanguinis minor—мале коло кровообігу.

§ 59. Відмінювання ступенів порівняння.

Вищий ступінь порівняння **(-ior, -ius)** має в родовому відмінку однини закінчення **-oris** і відмінюється, як звичайний іменник третьої відміни.

Приклад: **utilis, e**—корисний.

Singularis.		Pluralis.	
m. f.	*n.*	*m. f.*	*n.*
N. utilior	utilius	utilior-es	utilior-a
G. utilior-is		utilior-um	
D. utilior-i		utilior-ibus	
Acc. utilior-em	utilius	utilior-es	utilior-a
Abl. utilior-e		utilior-ibus	

Найвищий ступінь відмінюється, як прикметник першої й другої відмін.

§ 60. Вправи для перекладу.

1. Altissima pars cavae nasalis. 2. Tumor malignus peior est quam tumor benignus (tumore benigno). 3. Dentes duriores sunt ossibus (quam ossa); ossa duriora sunt cartilaginibus: e partibus dictis—cartilagines mollissimae, dentes durissimi sunt. 4. Optimum medicamentum quies est (Celsius). 5. Admiramur nostros aviatores, audacissimos ac peritissimos. 6. Locus minoris resistentiae. 7. Maxilla superior immobilis est. 8. Usus optimus magister est. 9. In casibus maxime dubiis medici consilium convocare solent. 10. Morbi sinus frontalis rarissimi sunt (Pirogoff). 11. Medicamenta praestantissima in manu imperiti sunt, uti gladius in dextra furiosi (Linnaeus). 12. Ferrum levius est hydrargyro. 13. Plumbum gravius est ferro. 14. Rosa omnium florum pulcherrima est. 15. Omnes costae in costas veras et costas spurias discedunt; costa vero dividitur in extremitatem posteriorem, anteriorem et corpus. 16. N. Pirogoff chirurgus celeberrimus et vir doctissi-

mus fuit. 17. Situs ac directio totius cordis non minus perspicue sectionibus ante oculos ponuntur, quae thoracem in discos anteriorem et posteriorem dividunt (Pirogoff). 18. Fossa cranii posterior gravissimam systematis cerebrospinalis partem fontemque vitae includit: huc pertinent: corpus quadrigeminum, nodus cerebri (pons) cum radicibus pedunculorum, cerebellum et medulla oblongata cum origine decem parium nervorum cerebralium (Pirogoff).

§ 61. De chirurgia et chirurgis.

„Chirurgus mente prius et oculis agat, quam armata manu" (Geister). Viri doctissimi sovietici perpetuo chirurgiam perficiunt. Transfusio sanguinis, multo sanguine profuso, saepe vitam recuperat.

Nunc quidem transfusio sanguinis non modo ab hominibus vivis, sed etiam a corporibus hominum mortuorum faciunt.

Transplantatio glandulae thyreoideae saepe hominem mancum ac debilem in hominem sanum convertit.

5. Admiror, ari, 1—дивуватись.
6. Locus, i—місце (*порівн.* локалізація).
   Resistentia, ae—опір, опірність.
9. Convoco, 1—скликати.
11. Praestans, ntis — найкращий, найзвичайніший.
    Gladius, i, *m.*— меч.
15. Discedo, 3—розподілятись.
17. Sectio, onis, *f.*—секція, розтин.
18. Cerebrospinalis, e—цереброспінальний, спинномозковий.
    Corpus quadrigeminum—чотиригорбикове тіло.

§ 61. Ago, 3—діяти (*порівн.* агент).
Multo sanguine profuso — коли втрачено багато крові.

NOMEN NUMERALE — ЧИСЛІВНИК.

§ 62.

В латинській мові відрізняємо:

а) Numeralia cardinalia — числівники кількісні, що відповідають на запитання quot? — скільки?

б) numeralia ordinalia — числівники порядкові, що відповідають на запитання quotus? — котрий?

в) numeralia distributiva — числівники розподільні, що відповідають на запитання quoteni? — поскільки?

г) numeralia adverbia — числівники прислівникові — двічі, тричі і т. ін., що відповідають на запитання quoties? — скільки разів?

	Cardinalia—quot? Кількісні—скільки?	Ordinalia—quotus, a, um? Порядкові—котрий?
1	Unus, una, unum	Primus, a, um
2	Duo, duae, duo	Secundus, a um або alter, a, um
3	Tres, tria	Tertius, a, um
4	Quattuor	Quartus, a, um
5	Quinque	Quintus, a, um
6	Sex	Sextus, a, um
7	Septem	Septimus, a, um
8	Octo	Octavus, a, um
9	Novem	Nonus, a, um
10	Decem	Decimus, a, um
11	Undecim	Undecimus
12	Duodecim	Duodecimus
13	Tredecim	Tertius decimus
14	Quattuordecim	Quartus decimus
15	Quindecim	Quintus decimus
16	Sedecim	Sextus decimus
17	Septendecim	Septimus decimus
18	Duodeviginti	Duodevicesimus
19	Undeviginti	Undevicesimus
20	Viginti	Vicesimus
21	unus et viginti, vig. unus	unus et vicesimus, vic. primus.
22	duo et viginti, vig. duo	alter er vicesimus, vic. alter
23	tres et viginti, vig. tres	tertius et vicesimus, vic. tertius
28	Duodetriginta	Duodetricesimus
29	Undetriginta	Undetricesimus
30	Triginta	Tricesimus
40	Quadraginta	Quadragesimus
50	Quinquaginta	Quinquagesimus
60	Sexaginta	Sexagesimus
70	Septuaginta	Septuagesimus
80	Octoginta	Octogesimus
90	Nonaginta	Nonagesimus
100	Centum	Centesimus
200	Ducenti, ae, a	Ducentesimus
300	Trecenti, ae, a	Trecentesimus
400	Quadringenti, ae, a	Quadringentesimus
500	Quingenti, ae, a	Quingentesimus
600	Sescenti, ae, a	Sescentesimus
700	Septingenti, ae, a	Septingentesimus
800	Octingenti, ae, a	Octingentesimus
900	Nongenti, ae, a	Nongentesimus
1.000	Mille	Millesimus
2.000	Duo millia	Bis millesimus
1.000.000	Decies centena millia	Decies centies millesimus

числівників.

Distributiva—quoteni? Розподільні—поскільки?	Adverbia—quoties? Прислівникові—скільки разів?	
Singuli, ae, a—по одному	Semel (один) раз	I
Bini, ae, a—по два	Bis двічі	II
Terni—по три	Ter тричі	III
Quaterni	Quater	IV
Quini	Quinquies	V
Seni	Sexies	VI
Septeni	Septies	VII
Octoni	Octies	VII
Noveni	Novies	IX
Deni	Decies	X
		XI
		XII
		XIII
		XIV
		XV
		XVI
		XVII
		XVIII
		XIX
		XX
		XXI
		XXII
		XXIII
		XXVIII
		XXIX
		XXX
		XL
		L
		LX
		LXX
		LXXX
		XC
		C
		CC
		CCC
		CD
		D
		DC
		DCC
		DCCC
		DCCCC
		M
		MM
		CCCCIↃↃↃↃ

Складені числівники, що мають в собі 8 або 9, утворюються здебільшого так: береться дальший десяток, від нього відпімається один або два; себто:

18 = duodeviginti—два від двадцяти.
19 = undeviginti—один від двадцяти.
48 = duodequinquaginta—два від п'ятидесяти.

§ 63. Відмінювання числівників.

Із numeralia cardinalia—числівників кількісних—відмінюються лише—unus, duo, tres; всі сотні, крім centum, а також milia—тисячі (відмінюється у множині).

Примітка. Mille в однині має два **l**, а в множині одне l—milia.

Singu' . is.			Pluralis.		
N. unus	ıa	unum	uni	unae	una
G.	ınius		unorum	unarum	unorum
D.	uni			unis	
Acc. unum	unam	unum	unos	unas	una
Abl. uno	una	uno		unis	
N. duo	duae	duo	tres	tres	tria
G. duorum	duarum	duorum		trium	
D. duobus	duabus	duobus		tribus	
Acc. duos	duas	duo	tres	tres	tria
Abl. duobus	duabus	duobus		tribus	

N.	ducenti	ducentae	ducenta
G.	ducentorum	ducentarum	ducentorum
D.		ducentis	
Acc.	ducentos	ducentas	ducenta
Abl.		ducentis	

N.	Milia
G.	milium
D.	milibus
Acc.	milia
Abl.	milibus

За зразком ducenti, ducentae, ducenta відмінюються trecenti, ae, a; quadringenti, ae, a; quingenti, ae, a; sescenti, ae, a; septingenti, ae, a; octingenti, ae, a; nongenti, ae, a.

§ 64.

В латинській мові numeralia cardinalia—числівники кількісні—до mille включно розглядаються як adiectiva—прикметники—і узгоджуються з іменником (якщо відмінюються), тоді як в укр. мові, починаючи з п'ятьох, числівники кількісні стоять з родовим відмінком іменника.

Лише mille у множині—milia розглядається як іменник і вимагає *після* себе genetivus.

Наприклад: N. Duo, quinque, ducenti medici—два, п'ять, двісті лікарів.
G. Duorum, quinque, ducentorum medicorum—двох, п'ятьох, двох сот лікарів.

Numeralia ordinalia—числівники порядкові—розглядаються як adiectiva (прикметники) першої й другої відмін (на **-us, -a, -um**) і відмінюються за їх зразком.

Numeralia distributiva—числівники розподільні—розглядаються як adiectiva (прикметники) першої й другої відмін на **-us, -a, -um** у множині.

Numeralia adverbia—числівники прислівникові—не відмінюються. З них найбільше вживаються такі: semel—раз; bis—двічі; ter—тричі; quater—чотири рази; decies—десять разів; vicies—двадцять разів; centies—сто разів; milies—тисячу разів.

§ 65. Вправи для перекладу.

1. In policlinicis nostrae urbis sunt mille septingenti duodeoctoginta aegroti: octingentae novem feminae, trecenti infantes, sescenti undeseptuaginta viri. 2. Aetas iuvenalis, qualis potissimam, ab anno decimo octavo ad trigesimum quintum. (Lazarius Revierius). 3. Anno millesimo nongentesimo vicesimo quarto proletariorum universi dux Lenin mortuus est. 4. Duobus litigantibus tertius gaudet. 5. Duobus sedibus sedet. 6. Bis dat, qui cito dat. 7. Clarissimus Gulielmus Harveius anno millesimo quingentesimo duodeoctogesimo natus est, anno millesimo sescentesimo quinquagesimo septimo mortuus est. Anno millesimo sescentesimo duodetricesimo edit suum librum „Exercitationes anatomicae de motu cordis et sanguinis in animalibus", anno millesimo sescentesimo quinquagesimo primo edit librum „Exercitatio de generatione animalium." 8. Unis moribus vivunt. 9. Cadaver iuvenis sedecim annorum. 10. Per unum diem remedium sumere. 11. Para

quindecim pilulas. 12. Annus trecenti sexaginta quinque vel trecenti sexaginta sex dies numerat. 13. Divide pulverem in sex partes aequales. 14. Rari homines usque ad centum quinquaginta annos vivunt. 15. Ago septuagesimum octavum annum. 16. Auli Cornelii Celsi medici clari antiquis temporibus modo octo libros de medicina scriptos habemus.

1. Policlinica, ae—поліклініка.
2. Iuvenalis, e—юнацький.
   Potissimus, a, um—найкращий.
3. Proletarius, ii, *m.*—пролетар.
   Universum, i—всесвіт.
4. Litigans, ntis—той, хто свариться.
   Gaudeo, 2—радуватись, радіти.
5. Sedes, is—стілець.
   Sedeo, 2—сидіти.
6. Cito—швидко.
   Do, 1—давати.
7. Clarus, a, um—славетний, знаменитий.
   Natus est—народився.
   Mortuus est—умер.
   Edo, 3—видавати, породити.
   Exercitatio, onis, *f.*—вправа, твір.
8. Mos, moris—звичка (*порівн.* мораль).
   Vivo, 3—жити (*порівн.* віваріум).
9. Cadaver, eris, *n.*—труп.
10. Sumo, 3—приймати.
13. Pulvis, eris, *m.*—порошок (*порівн.* пульверизатор).
14. Rarus, a, um—рідкий, поодинокий, нечисленний.
15. Ago, 3—вести, жити.
16. Antiquus, a, um—античний, стародавній (*порівн.* античний).
    Modo—лише.
    Liber, bri, *m.*—книга.

PRONOMEN—ЗАЙМЕННИК.

Займенники (pronomina)—в латинській мові поділяються на:

1. Personalia—особові.
2. Reflexivum—зворотний.
3. Possessiva—присвійні.
4. Demonstrativa—вказівні.
5. Relativa—відносні.
6. Interrogativa—питальні.
7. Indefinita—неозначені.
8. Adiectiva—прикметникові.

§ 66.

Pronomina personalia—особові займенники.

Особові займенники такі: **ego**—я.
tu—ти.

Особовий займенник третьої особи заступається вказівним займенником **-is, ea, id; ille, illa, illud**—той, та, те; він, вона, воно.

Singularis.	
N. ego—я	tu—ти
G. mei—мене	tui—тебе
D. mihi—мені	tibi—тобі
Acc. me—мене	te—тебе
Abl. me—мною	te—тобою

Pluralis.	
N. nos—ми	vos—ви
G. nostri—нас nostrum—з нас	vestri—вас vestrum—з вас
D. nobis—нам	vobis—вам
Acc. nos—нас	vos—вас
Abl. nobis—нами	vobis—вами

Примітка. Слід зазначити, що в сполученні з прийменником **cum** говорять **mecum**—зі мною; **tecum**—з тобою; **nobiscum**—з нами; **vobiscum**—з вами, замість **cum me, cum te, cum nobis, cum vobis**.

§ 67.

Pronomeń reflexivum—зворотний займенник.

Зворотний займенник **sui**—себе—не має називного відмінка і в обох числах відмінюється однаково.

Singularis.	Pluralis.
N. —	—
G. sui—себе	sui—себе
D. sibi—собі	sibi—собі
Acc. se—себе	se—себе
Abl. se—собою	se—собою

В сполученні з **cum** говорять **secum**—з собою, замість **cum se**.

§ 68.

Pronomina possessiva — присвійні займенники.

Meus, a, um—мій.
Tuus, a, um—твій.
Suus, a, um—свій.
Noster, tra, trum—наш.
Vester, tra, trum—ваш.

Ці займенники відмінюються, як прикметники першої й другої відмін, за зразком **bonus** або **dexter**.

Примітка 1. У латинській мові для кожної особи вживаються відпозідні особові й присвійні займенники: для 1-ої особи—**meus**, для 2-ої—**tuus**, для 3-ої - **suus**; отже, перекладаючи латинський текст, ми вживаємо лише займенник третьої особи.

Наприклад:

lavo **me**, lavo manus **meas**—я мию себе, я мию свої руки;
lavas **te**, lavas manus **tuas**—ти миеш себе, ти миеш свої руки;
lavat **se**, lavat manus **suas**—він миє себе, він миє свої руки;
lavamus **nos**, lavamus manus **nostras**—ми миємо себе, ми миємо свої руки;
lavatis **vos**, lavatis manus **vestras**—ви миєте себе, ви миєте свої руки;
lavant **se**, lavant manus **suas**—вони миють себе, вони миють свої руки.

Примітка 2. Клична форма від **meus**—мій—буде—**mi** (тільки чоловічого роду).

§ 69.

Pronomina demonstrativa — вказівні займенники.

Hic, haec, hoc—цей, ця, це.
Iste, ista, istud—цей, ця, це.
Ille, illa, illud—той, та, те.
Is, ea, id—той, та, те; він, вона, воно.
Idem, eadem, idem—той же, та ж, те ж; той же самий, та ж сама, те ж саме.

	Singularis.			Pluralis.		
	m.	*f.*	*n.*	*m.*	*f.*	*n.*
N.	hic	haec	hoc	hi	hae	haec
G.		huius		horum	harum	horum
D.		huic			his	
Acc.	hunc	hanc	hoc	hos	has	haec
Abl.	hoc	hac	hoc		his	
N.	ille	illa	illud	illi	illae	illa
G.		illius		illorum	illarum	illorum
D.		illi			illis	
Acc.	illum	illam	illud	illos	illas	illa
Abl.	illo	illa	illo		illis	

За зразком **ille** відмінюється **iste.**

Ipse, ipsa, ipsum —сам—відмінюється, як **ille,** за винятком наивного відмінка однини середнього роду—**ipsum.**

	Singularis.			Pluralis.		
	m.	*f.*	*n.*	*m.*	*f.*	*n.*
N.	ipse	ipsa	ipsum	ipsi	ipsae	ipsa
G.		ipsius		ipsorum	ipsarum	ipsorum
D.		ipsi			ipsis	
Acc.	ipsum	ipsam	ipsum	ipsos	ipsas	ipsa
Abl.	ipso	ipsa	ipso		ipsis	
N.	is	ea	id	ii(ei)	eae	ea
G.		eius		eorum	earum	eorum
D.		ei			iis (eis)	
Acc.	eum	eam	id	eos	eas	ea
Abl.	eo	ea	eo		iis (eis)	
N.	idem	eadem	idem	idem (eidem)	eaedem	eadem
G.		eiusdem		eorundem	earundem	eorundem
D.		eidem			iisdem	
Acc.	eundem	eandem	idem	eosdem	easdem	eadem
Abl.	eodem	eadem	eodem		iisdem	

§ 70.

Pronomina relativa — відносні займенники.

Qui, quae, quod — який, яка, яке.

Singularis.				Pluralis.		
	m.	*f.*	*n.*	*m.*	*f.*	*n.*
N.	qui	quae	quod	qui	quae	quae
G.		cuius		quorum	quarum	quorum
D.		cui			quibus	
Acc.	quem	quam	quod	quos	quas	quae
Abl.	quo	qua	quo		quibus	

Примітка. Замість cum quo (з яким); cum qua (з якою); cum quibus (з якими) часто вживають **quocum, quacum, quibuscum**.

§ 71.

Pronomina interrogativa — питальні займенники.

Quis, quid? — хто, що?

N.	quis	quid
G.	cuius	
D.	cui	
Acc.	*quem*	*quid*
Abl.	quo	

§ 72.

Pronomina indefinita — неозначені займенники.

Substantiva.

Quis, quid } хтось.
Aliquis, aliquid }
Quisque, quidque — кожний.
Quidam, quaedam, quiddam — хтось.
Quivis, quaevis, quidvis — всякий.

Adiectiva.

Qui, qua (quae), quod } якийсь.
Aliqui, aliqua, aliquod }
Quisque, quaeque, quodque — всякий, кожний.
Quidam, quaedam, quoddam — деякий, якийсь.
Quivis, quaevis, quodvis — будь-який.

Nemo —ніхто: gen. **nullius**, dat. **nemini(nulli)**, acc. **neminem**, abl. **nullo**.
Nihil —ніщо: gen. **nullius rei**, dat. **nulli rei**, acc. **nihil**, abl. **nulla re**.

§ 73.

Pronomina adiectiva — прикметникові займенники.

Solus, a, um—один тільки.
Totus, a, um—весь.
Ullus, a, um—якийсь.
Uter, utra, utrum—котрий з двох.
Alter, era, erum—другий, інший.
Neuter, tra, trum—ні той, ні той.
Nullus, a, um—ніякий.
Alius, alia, aliud—інший.

Ці займенники в gen. sing. мають для всіх родів закінчення **-ius**, в dat. **-i**, отже:

Solius, soli; **totius**, toti; **ullius**, ulli; **utrius**, utri; **alterius**, alteri; **neutrius**, neutri; **nullius**, nulli.

Alius, alia, aliud—gen. **alterius**, dat. alii.

Neuter має в gen. sing. **-i**, як прикметник (neutri) і **-ius** як займенник (neutrius).

Від займенників **uter, alter, neuter** утворюються **composita**—складені займенники.

Наприклад: uterque, utraque, utrumque, gen. **utriusque**, dat. **utrique**—обидва; в дальших відмінках ці займенники відмінюються за зразком прикметників першої й другої відмін.

§ 74. Вправи для перекладу.

1. Tempora mutantur et nos mutamur in illis. 2. Multi vestrum nobiscum in schola discunt. 3. Frater meus gravi morbo affectus est. 4. Professor anatomiae de ossibus corporis humani nobis narrat. 5. Narra mihi de tuis studiis medicinae. 6. Nos cadaver secamus, vos observatis. 7. Miserrima est vita, quae sine ullo utili labore agitur. 8. Multi multa sciunt, nemo omnia. 9. In templo Apollinis Delphici inscriptum erat: nosce te ipsum. 10. Homo sum, humani nihil a me alienum esse puto. 11. Dentes, qui cibos praemordent, incisivi nominantur, iique, qui escas duriores perforant, canini nominantur. 12. Vis, quae sanguinem commovet, rhythmica systole cordis datur. 13. Corpus hominis constat ex materia, quae planis formae definita est. 14. In decursu normali vitae cuiusque organismi advenit illa periodus, quae senectutis tempus appellatur. 15. Oculus seu organon visus constat e bulbo oculi et organis oculi accessoriis, quae in musculos ocu-

lomotorios et tutamina (organa) oculi dividuntur. 16. In pulmone sinistro est sola incisura interlobaris; in eo lobus superior et lobus inferior discernitur. 17. Pulmones sunt duo organa, cono similia, quibus oxygenium absumitur et acidum carbonicum seiungitur. 18. Hippocrates, graecus medicus *antiquus*, dixit: „Quae medicamenta non sanant, ferrum sanat; quae ferrum non sanat, ignis sanat; quae vero ignis non sanat, insanabilia reputare oportet." 19. Os est passivum instrumentum motus corporis humani, sed eius activa instrumenta musculi sunt. 20. De vulneribus incisis et laceratis atque eorum curatione medicus narrat. 21. Sunt *omnes costae duodecim*, quae symmetrico modo in lateribus partis thoracalis columnae vertebralis collocatae sunt, decem costae e parte ossea atque cartilaginea constant. 22. Mutationi perpetuae omnia creata in triplici naturae regno subiciuntur, et unius destructio est alterius restauratio (Linnaeus. Amoenitates Academicae 1762, т. II, стр. 137). 23. *Corpus humanum* duabus constat partibus, ex systemate nervoso, cerebro nempe cum medulla oblongata et nervis, atque ex partibus solidis fibrosis et fluidis in *his* contentis. Fluida et solida haec illis nutrimenta praebent, illae vero his vigorem, motum et actionem subministrant (Linn., т. VI, стр. 180). 24. Arcus supraciliares, *processus zygomatici ossis frontis* et tuber occipitale magnum puncta sunt, quibus limites inter fornicem et basim cranii a me circumscribuntur (Pirogoff). 25. Costa prima, *clavicula* et *angulus* scapulae externus spatiumque costoclaviculare ossibus illis interpositum, fundamentum fossae supraclavicularis constituunt (Pirogoff). 26. Cavea fornicis *cranialis*, cuius limites inter protuberantiam occipitalem externam et arcus superciliares ossis frontis extenduntur, maiorem cerebri partem includit (Pirogoff).

1. Muto, 1—міняти.
3. Frater, tris, *m.*—брат.
5. Studium, ii, *n.*—заняття.
6. Seco, 1—розсікати, розтинати.
7. Miser, era, erum—нещасний (*порівн.* мізерний).
8. Scio, 4—знати.
9. Apollo, inis, *m.*—Аполлон.
   Delphicus, a, um—дельфійський.
   Inscribo, 3—написати.
   Nosco, 3—пізнавати.
10. Alienus, a, um—чужий.
11. Praemordeo, 3—кусати.
    Perforo, 1—пробуравити.
    Esca, ae, *f.*—їжа, страва.
12. Rhytmicus, a, um—ритмічний.
13. Definio, 4—обмежувати.
14. Decursus, us, *m.*—перебіг, хід.
    Normalis, e—нормальний.
    Organismus, i, *m.*—організм.
    Advenio, 4—приходити, наступати.
    Senectus, utis, *f.*—старість.
    Appello, 1—називати.
15. Accessorius, a, um—додатковий.
    Oculomotorius, a, um—окоруховий.
    Tutamen, inis, *n.*—захист.
16. Interlobaris, e—міжчастковий.
    Discerno, 3—відрізняти.
17. Conus, i, *m.*—конус.
    Oxygenium, ii, *n.*—кисень.
    Absumo, 3—вбирати.
    Seiungo, 3—виділяти.
    Acidum carbonicum—вуглекислота.

18. Dixit—казав.
Insanabilis, e – невидужний, невиліковний.
Reputo, 1—вважати (*порівн.* репутація).
Oportet—треба, слід.
20. Incisus, a, um—порізаний.
21. Symmetricus, a, um—симетричний.
Collocatus, a, um—вміщений.
22. Mutatio, onis, *f.*—мінливість, зміна.
Perpetuus, a, um—постійний.
Creo, 1—створити, родити.
Triplex, icis—потрійний.
Subicio, 3—підкладати, підлягати.
Destructio, onis, *f.*—знищення, зруйнування (*порівн.* деструктивний).
Restauratio, onis, *f.*—відбудування (*порівн.* реставрація).
23. Nempe—а саме, звичайно.
Medulla oblongata—довгастий мозок.
Contentus, a, um—тугий, напружений.
Solidus, a, um—міцний, масивний.
Nutrimentum, i, *n.*—їжа.
Praebo, 2—доставляти, подавати, уділяти.
Vigor, oris, *m.*—міць, сила.
Actio, onis, *f.*—дія, виконання, діяльність (*порівн.* акція—дія).
Subministro, 1 — доставляти, подавати.
24. Supraciliaris, e—надбрівний.
Punctum, i, *n.*—точка, пункт.
Limes, itis, *m.*—черта, граница.
Fornix, icis—дуга, склепіння.
Circumscribo, 3—описувати, визначати межі.
25. Costoclavicularis, e – реброключичний.
Interpono, 3—ставити між.
Fundamentum, i, *n.*—основа, підстава, підвалини.
Supraclavicularis, e—надключичний.
Constituo, 3—ставити, помішати.
26. Extendo, 3—розтягувати, розширяти.

VERBUM — ДІЄСЛОВО.

§ 75. Загальні відомості.

Дієслово, як ми знаємо (див. § 8), має такі основні ознаки:

I. Modi—способи:

Modus indicativus—дійсний.
„ coniunctivus—умовний.
„ imperativus—наказовий.
„ infinitivus—інфінітив (неозначена форма дієслова).

II. Два numeri—числа:

1. Numerus singularis—однина.
2. „ pluralis—множина.

III. Три personae—особи.

IV. Шість tempora—часів:

1. Tempus praesens—теперішній час; curo—я лікую.
2. „ imperfectum—минулий час, що означає недоконану дію—curabam—я лікував.
3. „ futurum I (primum або simplex) майбутній час—curabo—я буду лікувати.
4. „ perfectum—минулий час, що означає доконану дію—curavi—я вилікував.
5. „ plusquamperfectum—передминулий час, який показує з двох минулих дій попередню дію, що змінила свій напрям під впливом пізнішої дії—curaveram—я вилікував був.
6. „ futurum II (secundum або exactum)—майбутній час, що означає з двох майбутніх дій дію попередню—curavero—я вилікую.

V. Два genera—стани:

1. Genus activum—активний стан.
2. Genus passivum—пасивний стан.

До активного стану в латинській мові належать дієслова всіх станів української або російської мови, за винятком лише самого пасивного стану, бо, поділяючи дієслова на стани, латинська мова базується на формі дієслова, а українська або російська—на значенні.

VI. Два nominalia—дієслівні іменники:

1. Gerundium—герундій—curandi—для лікування.
2. Supinum—супін—curatum—(щоб) лікувати.

§ 76. Coniugatio — відмінювання дієслів.

Дієслова латинської мови, як ми знаємо, поділяються (дивись § 8—12) на 4 дієвідміни, залежно від закінчення в modus infinitivus—інфінітиві (неозначеній формі дієслова).

Infinitivus – інфінітив.

Перша дієвідміна **-are**	Друга дієвідміна **-ere**	Третя дієвідміна **-ere**	Четверта дієвідміна **-ire**
cur**are** — лікувати praepar**are** — виготовляти d**are**—давати	stud**ere** — вчитись misc**ere** — змішувати hab**ere**—мати	teg**ere**—покривати viv**ere**—жити leg**ere**—читати	pun**ire** — карати aud**ire** — слухати conven**ire** — сходитись

Латинські дієслова вивчаємо за чотирма основними формами:

Praesens indic. activi.	Perfectum indic. activi.	Supinum*).	Infinit. praes. activi.
curo	curavi	curatum	curare
misceo	miscui	mixtum	miscere
tego	texi	tectum	tegere
audio	audivi	auditum	audire

Від цих чотирьох форм утворюються всі дієслівні форми.

Відмінювання особових форм дієслів іде за такими закінченнями:

Genus activum. Активний стан.	Genus passivum. Пасивний стан.
Numerus singularis.	
1-ша особа **-o(m)** 2-га „ **-s** (в perf. **-isti**) 3-тя „ **-t**	1-ша особа **-or(r)** 2-га „ **-ris** 3-тя „ **-tur**
Numerus pluralis.	
1-ша „ **-mus** 2-га „ **-tis** (в perf. **-stis**) 3-тя „ **-nt** (в perf. **-runt**)	1-ша „ **-mur** 2-га „ **-mini** 3-тя „ **-ntur**

*) Supinum є рудиментарний уламок (accus. sing.) дієслівного іменника.

Такі особові закінчення мають дієслова в modus indicativus і coniunctivus—дійсному й умовному способах.

Modus imperativus — наказовий спосіб — має такі особові закінчення:

Genus activum. Активний стан.	Genus passivum. Пасивний стан.
Numerus singularis.	
2-га особа—без закінч. або **-to** 3-тя „ —**to**	2-га особа **(re)** 3-я „ —
Numerus pluralis.	
2-га „ **-te, -tote** 3-тя „ **-nto**	2-га особа **(mini)** 3-тя „ —

§ 77. Допоміжне дієслово sum, fui, esse — бути.

Основа praesentis **-es.**
Основа perfecti **-fu.**

а) Деякі форми основи praesentis не мають (втратили) початкового **e: sum, sumus; sis, sit;**

б) Між двома голосними **s** в основі praesentis перейшло в **r: eram, eras.**

I. Форми, утворені від основи praesentis.

Modus indicativus.	Modus coniunctivus.
Praesens.	
Sing. 1. sum—я є, буваю 2. es—ти є, буваєш 3. est—він є, буває	*Sing.* 1. sim 2. sis 3. sit
Plur. 1. sumus—ми є, буваємо 2. estis—ви є, буваєте 3. sunt—вони є, бувають	*Plur.* 1. simus 2. sitis 3. sint

Modus indicativus.	Modus coniunctivus.
Imperfectum.	
Sing. 1. eram—я був 2. eras—ти був і т. д. 3. erat *Plur.* 1. eramus 2. eratis 3. erant	*Sing.* 1. essem 2. esses 3. esset *Plur.* 1. essemus 2. essetis 3. essent
Futurum I (primum).	
Sing. 1. ero—я буду 2. eris—ти будеш і т. д. 3. erit *Plur.* 1. erimus 2. eritis 3. erunt	немає

II. Форми, утворені від основи perfecti.

Modus indicativus.	Modus coniunctivus.
Perfectum.	
Sing. 1. fui—я був давно 2. fuisti—ти був давно і т. д. 3. fuit *Plur.* 1. fuimus 2. fuistis 3. fuerunt	*Sing.* 1. fuerim 2. fueris 3. fuerit *Plur.* 1. fuerimus 2. fueritis 3. fuerint

Modus indicativus.	Modus coniunctivus.
Plusquamperfectum.	
Sing. 1. fueram—я давно, перед цим був 2. fueras 3. fuerat *Plur.* 1. fueramus 2. fueratis 3. fuerant	*Sing.* 1. fuissem 2. fuisses 3. fuisset *Plur.* 1. fuissemus 2. fuissetis 3. fuissent
Futurum II (exactum).	
Sing. 1. fuero—я буду 2. fueris—ти будеш і т. д. 3. fuerit *Plur.* 1. fuerimus 2. fueritis 3. fuerint	немає

Modus imperativus—наказовий спосіб.	
Praesens.	Futurum.
Sing. 2. es—будь 3. —	*Sing.* 2. esto—ти повинен бути 3. esto—він повинен бути
Plur. 2. este—будьте 3. —	*Plur.* 2. estote—ви повинні бути 3. sunto — вони повинні бути

Participium
Praesens—*немає*; вживається описова форма: qui est. Perfectum—*немає*; вживається описова форма: qui erat, fuit. Futurum—**futurus, a, um**—майбутній.

Modus infinitivus.

Praesens—**esse.**
Perfectum—**fuisse.**
Futurum—**futurum, a, um esse** або **fore.**

§ 78.

За зразком **sum** відмінюються такі складені дієслова, що утворились від **sum:**

Absum, afui, abesse—бути відсутнім.
Adsum, adfui, adesse—бути присутнім.
Desum, defui, deesse—бракувати, не вистачати.
Intersum, interfui, interesse—брати участь.
Obsum, obfui, obesse—шкодити, заважати.
Possum, potui, posse—бути могутнім, могти.
Praesum, praefui, praesse—стояти на чолі.
Prosum, profui, prodesse—допомагати, бути корисним.
Supersum, superfui, superesse—(за)лишатися, перевищувати.

Примітка 1. При відмінюванні дієслова **prosum,** що утворилось із основи **prod** (від прислівника **prode**—корисно, вигідно)+**sum,** ми маємо **prod** тоді, коли дієслово **sum** починається з голосної:

prosum, prod-**es**, prod-**est**; prosumus, prod-**estis**, prosunt.

Примітка 2. Дієслово **possum** утворилось від основи **pot** (від **potens**—могутній)+**sum.**

При відмінюванні дієслова треба пам'ятати:

а) **pot** перед дальшим **s** перетворюється через асиміляцію на **pos.**

б) звук **f** коли він іде після **pot,** зникає (в основі perfecti).

§ 79. Possum, potui, posse.

Modus indicativus.	*Modus coniunctivus.*
Praesens.	
Sing. 1. possum	1. possim
2. potes	2. possis
3. potest	3. possit
Plur. 1. possumus	1. possimus
2. potestis	2. possitis
3. possunt	3. possint

Modus indicativus.	Modus coniunctivus.
Imperfectum.	
Sing. 1. poteram 2. poteras 3. poterat *Plur.* 1. poteramus 2. poteratis 3. poterant	1. possem 2. posses 3. posset 1. possemus 2. possetis 3. possent
Futurum I (primum).	
Sing. 1. potero 2. poteris 3. poterit *Plur.* 1. poterimus 2. poteritis 3. poterunt	немає
Perfectum.	
Sing. 1. potui 2. potuisti 3. potuit *Plur.* 1. potuimus 2. potuistis 3. potuerunt	1. potuerim 2. potueris 3. potuerit 1. potuerimus 2. potueritis 3. potuerint
Plusquamperfectum.	
Sing. 1. potueram 2. potueras 3. potuerat *Plur.* 1. potueramus 2. potueratis 3. potuerant	1. potuissem 2. potuisses 3. potuisset 1. potuissemus 2. potuissetis 3. potuissent

Futurum II (exactum).	
Sing. 1. potuero 2. potueris 3. potuerit *Plur.* 1. potuerimus 2. potueritis 3. potuerint	немає
Participium.	**Infinitivus.**
Praesens — potens — вживається, як звич. прикм.—могутній	*Praesens*—posse *Perfectum*—potuisse

§ 80. Вправи для перекладу.

1. Typhus exanthematicus, cholera asiatica, angina scarlatinosa et diphtheria morbi contagiosi sunt. 2. Est modus in rebus, sunt denique fines. 3. Medici sovietici sumus. 4. Hodie multi collegae absunt. 5. Proderimus aegrotis hominibus. 6. Estote semper parati prodesse aegrotis. 7. Iniectio subcutanea actio medicinalis est. 8. Desinfectio et desinsectio necessariae sunt post multos morbos. 9. Collega interfuit inspectioni sanitariae. 10. Ego et collega medici erimus. 11. Omnes collegae adsunt in auditoria chirurgica. 12. Fuit Russicum regnum, nunc est Respublica Sovietica. 13. Non sum, qualis eram. 14. Consuetudo est altera natura. 15. „Cogito, ergo sum" (Декарт). 16. Medicamenta in peritis manibus prosunt, in imperitis—obsunt. 17. Arteria thyreoidea superior est ramus arteriae carotidis externae. 18. Errare humanum est. 19. Vena iliaca externa superficialium et profundarum venarum extremitatis inferioris—communis collector est. 20. „Vita sine litteris mors est" (Гарвей).

1. Scarlatinosus, a, um—скарлатинозний.
   Diphtheria, ae, *f.*—дифтерія.
   Contagiosus, a, um—заразний, інфекційний.
6. Paratus, a, um—готовий.
7. Iniectio, onis, *f.*—впорскування.
9. Inspectio, onis, *f.*—перевірка.
   Sanitarius, a, um—санітарний.
12. Regnum, i, *n.*—царство, держава.
13. Qualis, e—який.
14. Consuetudo, inis, *f.*—звичка.
15. Cogito, 1—думати, мислити.
    Ergo—отже, тому.
18. Erro, 1—помилятись.
    Humanus, a, um—людський.
19. Iliacus, a, um—клубовий.
    Profundus, a, um—глибокий.
    Communis, e—спільний, загальний.
    Collector, oris, *m.*—колектор.

§ 81. Зразки відмінювання

Перша дієвідміна		Друга дієвідміна	
Indicativus	Coniunctivus	Indicativus	Coniunctivus
			Prae
Sing. 1. cur-o—я лікую	cur-e-m	misce-o—я змішую	misce-a-m
2. cur-a-s	cur-e-s	misce-s	misce-a-s
3. cur-a-t	cur-e-t	misce-t	misce-a-t
Plur. 1. cur-a-mus	cur-e-mus	misce-mus	misce-a-mus
2. cur-a-tis	cur-e-tis	misce-tis	misce-a-tis
3. cur-a-nt	cur-e-nt	misce-nt	misce-a-nt
			Imper
Sing. 1. cura-ba-m	curare-m	misce-ba-m	miscere-m
2. cura-ba-s	curare-s	misce-ba-s	miscere-s
3. cura-ba-t	curare-t	misce-ba-t	miscere-t
Plur. 1. cura-bamus	curare-mus	misce-ba-mus	miscere-mus
2. cura-ba-tis	curare-tis	misce-ba-tis	miscere-tis
3. cura-ba-nt	curare-nt	misce-ba-nt	miscere-nt
			Futurum I
Sing. 1. cura-b-o	немає	misce-b-o	немає
2. cura-b-i-s		misce-b-i-s	
3. cura-b-i-t		misce-b-i-t	
Plur. 1. cura-b-i-mus		misce-b-i-mus	
2. cura-b-i-tis		misce-b-i-tis	
3. cura-b-u-nt		misce-b-u-nt	
			Perfec
Sing. 1. curav-i	curav-eri-m	miscu-i	miscu-eri-m
2. curav-i-sti	curav-eri-s	miscu-i-sti	miscu-eri-s
3. curav-i-t	curav-eri-t	miscu-i-t	miscu-eri-t
Plur. 1. curav-i-mus	curav-eri-mus	miscu-i-mus	miscu-eri-mus
2. curav-i-stis	curav-eri-tis	miscu-i-stis	miscu-eri-tis
3. curav-e-runt	curav-eri-nt	miscu-e-runt	miscu-e-rint

Третя дієвідміна		Четверта дієвідміна	
Indicativus	Coniunctivus	Indicativus	Coniunctivus
s e n s.			
teg-o teg-i-s teg-i-t teg-i-mus teg-i-tis teg-u-nt	teg-a-m teg-a-s teg-a-t teg-a-mus teg-a-tis teg-a-nt	audi-o audi-s audi-t audi-mus audi-tis audi-u-nt	audi-a-m audi-a-s audi-a-t audi-a-mus audi-a-tis audi-a-nt
f e c t u m.			
teg-e-bam teg-eba-s teg-eba-t teg-eba-mus teg-eba-tis teg-eba-nt	tegere-m tegere-s tegere-t tegere-mus tegere-tis tegere-nt	audi-eba-m audi-eba-s audi-eba-t audi-eba-mus audi-eba-tis audi-eba-nt	audire-m audire-s audire-t audire-mus audire-tis audire-nt
(p r i m u m).			
teg-a-m teg-e-s teg-e-t teg-e-mus teg-e-tis teg-e-nt	немає	audi-a-m audi-e-s audi-e-t audi-e-mus audi-e-tis audi-e-nt	немає
t u m.			
tex-i tex-i-sti tex-i-t tex-i-mus tex-i-stis tex-e-runt	tex-eri-m tex-eri-s tex-eri-t tex-eri-mus tex-eri-tis tex-eri-nt	audiv-i audiv-i-sti audiv-i-t audiv-i-mus audiv-i-stis audiv-e-runt	audiv-eri-m audiv-eri-s audiv-eri-t audiv-eri-mus audiv-eri-tis audiv-eri-nt

Перша дієвідміна		Друга дієвідміна	
Indicativus	**Coniunctivus**	**Indicativus**	**Coniunctivus**
			Plusquam
Sing. 1. curav-era-m	curav-isse-m	misc-uera-m	miscu-isse-m
2. curav-era-s	curav-isse-s	misc-uera-s	miscu-isse-s
3. curav-era-t	curav-isse-t	misc-uera-t	miscu-isse-t
Plur. 1. curav-era-mus	curav-isse-mus	miscu-era-mus	miscu-isse-mus
2. curav-era-tis	curav-isse-tis	miscu-era-tis	miscu-isse-tis
3. curav-era-nt	curav-isse-nt	miscu-era-nt	miscu-isse-nt
			Futurum II
Sing. 1. curav-ero	немає	miscu-ero	немає
2. curav-eri-s		miscu-eri-s	
3. curav-eri-t		miscu-eri-t	
Plur. 1. curav-eri-mus		miscu-eri-mus	
2. curav-eri-tis		miscu-eri-tis	
3. curav-eri-nt		miscu-eri-nt	
			Infini
Praes. curare—лікувати		miscere—змішувати	
Perf. curav-isse		miscu-isse	
Fut. curat-urum, am, um esse		mixt-urum, am, um esse	
			Impera
Praesens	Futurum	Praesens	Futurum
Sing. 2. cura—лікуй	cura-to, cura-to } ти, він повинен лікувати	misce—змішуй	misce-to
3. —		—	misce-to
Plur. 2. cura-te	cura-tote	misce-te	misce-tote
3. —	cura-nto	—	misce-nto
			Parti
Praes. cura-**ns**—лікуючий		misce-**ns**—змішуючий	
Perf. —		—	
Futur. curat-**urus, a, um**—той, що буде лікувати		mixt-urus, a, um—той, що буде змішувати	

Третя дієвідміна		Четверта дієвідміна	
Indicativus	Coniunctivus	Indicativus	Coniunctivus
p e r f e c t u m.			
tex-era-m tex-era-s tex-era-t tex-era-mus tex-era-tis tex-era-nt	tex-isse-m tex-isse-s tex-isse-t tex-isse-mus tex-isse-tis tex-isse-nt	audiv-era-m audiv-era-s audiv-era-t audiv-era-mus audiv-era-tis audiv-era-nt	audiv-isse-m audiv-isse-s audiv-isse-t audiv-isse-mus audiv-isse-tis audiv-isse-nt
(e x a c t u m).			
tex-ero tex-eri-s tex-eri-t tex-eri-mus tex-eri-tis tex-eri-nt	немає	audiv-ero audiv-eri-s audiv-eri-t audiv-eri-mus audiv-eri-tis audiv-eri-nt	немає
t i v u s.			
tegere—вкривати tex-isse tect-urum, am, um esse		audire—слухати audiv-isse audit-urum, am, um esse	
t i v u s.			
Praesens	Futurum	Praesens	Futurum
tege—вкривай —	teg-ito teg-i-to	audi—слухай —	audi-to audi-to
teg-i-te —	teg-i-tote teg-u-nto	audi-te —	audi-tote audi-u-nto
c i p i u m.			
teg-e-ns—вкриваючий — tect-urus, a, um—той, що буде вкривати		audi-e-ns—слухаючий — audit-urus, a, um—той, що буде слухати	

Gerundium.				
	Перша дієвідміна	Друга дієвідміна	Третя дієвідміна	Четверта дієвідміна
N.	(curare)	(miscere)	(tegere)	(audire)
G.	cura-ndi—лікування, лікувати	misce-ndi — змішування, змішувати	tege-ndi — вкривання, вкривати	audie-ndi—слухання, слухати
D.	cura-ndo—лікуванню	misce-ndo — змішуванню	tege-ndo—вкриванню	audie-ndo—слуханню
Acc.	(ad)cura-ndum — для лікування	(ad)misce-ndum — для змішування	(ad) tege-ndum — для вкривання	(ad)audie-ndum — для слухання
Abl.	cura-ndo—лікуванням	misce-ndo змішуванням	tege-ndo—вкриванням	audie-ndo—слуханням
Supinum.				
Acc.	curat-um—щоб лікувати	mixt-um—щоб змішувати	tect-um—щоб вкривати	audit-um—щоб слухати
Abl.	curat-u для лікування	mixt-u—для змішування	tect-u—для вкривання	audit-u—для слухання

§ 82. Вправи для перекладу.

1. Systemate nervorum animalia a vegetabilibus differunt (Linnaeus). 2. Audite, collegae, lectionem de motu cordis et circulatione sanguinis. 3. Cola per linteum. 4. Narra mihi de ventriculo cordis dextro et sinistro. 5. Cola mixturam per chartam filtratam. 6. Medici curaverunt, curant et curabunt aegrotos. 7. Caput et collum talia systemata subcutanearum venarum habent. venam iugularem externam et venam iugularem anteriorem, venas faciales anteriorem et posteriorem. 8. Recipe acidi borici unum cochlear et solve in aqua ebulienti. 9. Omnem vitam consistere in motu—est physiologorum axioma (Linn.). 10. Omnia mea mecum porto. 11. Veni, vidi, vici. 12. Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo. 13. Misce et da ad lagenam fuscam. 14. Vox audita latet, littera scripta manet. 15. Vasa auris partim ex arteria carotide externa, partim ex arteria carotide interna, partim ex arteria basilari originem ducunt. Venae auris cum sinibus petrosis et cum plexibus maxillaribus pharyngicisque comunicant (Pirogoff).

3. Linteum, i, *n.*—полотно.
   Colo, 1—цідити.
11. Vinco, 3—перемагати.
12. Lapis, idis, *m.*—камінь.
14. Lateo, 2—зникати (*порівн.* латентний).
    Maneo, 2—залишатись.
15. Vasa, orum—судини.
    Communico, 1—брати участь, об'єднуватись (*порівн.* комунікація).

§ 83. Зразки відмінювання

Перша дієвідміна		Друга дієвідміна	
Indicativus	Coniunctivus	Indicativus	Coniunctivus
			Prae
Sing. 1. cur-or—мене лікують	cur-e-r	misce-or—мене змішують	misce-a-r
2. cur-a-ris	cur-e-ris	misceris	misce-a-ris
3. cur-a-tur	cur-e-tur	misce-tur	misce-a-tur
Plur. 1. cur-a-mur	cur-e-mur	misce-mur	misce-a-mur
2. cur-a-mini	cur-e-mini	misce-mini	misce-a-mini
3. cur-a-ntur	cur-e-ntur	misce-ntur	misce-a-ntur
			Imper
Sing. 1. cura-ba-r	curare-r	misce-ba-r	miscere-r
2. cura-ba-ris	curare-ris	misce-ba-ris	miscere-ris
3. cura-ba-tur	curare-tur	misce-ba-tur	miscere-tur
Plur. 1. cura-ba-mur	curare-mur	misce-ba-mur	miscere-mur
2. cura-ba-mini	curare-mini	misce-ba-mini	miscere-mini
3. cura-ba-ntur	curare-ntur	misce-ba-ntur	miscere-ntur
			Futurum I
Sing. 1. cura-b-or	немає	misce-b-or	немає
2. cura-b-e-ris		misce-b-eris	
3. cura-b-i-tur		misce-b-i-tur	
Plur. 1. cura-b-i-mur		misce-b-i-mur	
2. cura-b-i-mini		misce-b-i-mini	
3. cura-b-u-ntur		misce-b-u-ntur	
			Perfec
Sing. 1. / 2. curat-us, a, um / 3.	sum / es / est	curat-us, a, um	sim / sis / sit	mixt-us, a, um	sum / es / est	mixt-us, a, um	sim / sis / sit
Plur. 1. / 2. curat-i, ae, a / 3.	sumus / estis / sunt	curat-i, ae, a	simus / sitis / sint	mixt-i, ae, a	sumus / estis / sunt	mixt-i, ae, a	simus / sitis / sint

Третя дієвідміна		Четверта дієвідміна	
Indicativus	Coniunctivus	Indicativus	Coniunctivus
s e n s.			
teg-or—мене вкривають	teg-a-r	audi-or	audi-a-r
teg-e-ris	teg-a-ris	audi-ris	audi-a-ris
teg-i-tur	teg-a-tur	audi-tur	audi-a-tur
teg-i-mur	teg-a-mur	audi-mur	audi-a-mur
teg-i-mini	teg-a-mini	audi-mini	audi-a-mini
teg-u-ntur	teg-a-ntur	audi-u-ntur	audi-a-ntur
f e c t u m.			
teg-eba-r	tegere-r	audi-eba-r	audire-r
teg-eba-ris	tegere-ris	audi-eba-ris	audire-ris
teg-eba-tur	tegere-tur	audi-eba-tur	audire-tur
teg-eba-mur	tegere-mur	audi-eba-mur	audire-mur
teg-eba-mini	tegere-mini	audi-eba-mini	audire-mini
teg-eba-ntur	tegere-ntur	audi-eba-ntur	audire-ntur
(p r i m u m).			
teg-a-r		audi-a-r	
teg-e-ris		audi-e-ris	
teg-e-tur	немає	audi-e-tur	немає
teg-e-mur		audi-e-mur	
teg-e-mini		audi-e-mini	
teg-e-ntur		audi-e-ntur	
t u m.			
tect-us, a, um } sum / es / est	tect-us, a, um } sim / sis / sit	audit-us, a, um } sum / es / est	audit-us, a, um } sim / sis / sit
tect-i, ae, a } sumus / estis / sunt	tect-i, ae, a } simus / sitis / sint	audit-i, ae, a } sumus / estis / sunt	audit-i, ae, a } simus / sitis / sint

Перша дієвідміна		Друга дієвідміна	
Indicativus	Coniunctivus	Indicativus	Coniunctivus
Plusquam			
Sing. 1. curat-us, a, um eram 2. curat-us, a, um eras 3. curat-us, a, um erat	curat-us, a, um essem curat-us, a, um esses curat-us, a, um esset	mixt-us, a, um eram mixt-us, a, um eras mixt-us, a, um erat	mixt-us, a, um essem mixt-us, a, um esses mixt-us, a, um esset
Plur. 1. curat-*i*, ae, a eramus 2. curat-*i*, ae, a eratis 3. curat-*i*, ae, a erant	curat-*i*, ae, a essemus curat-*i*, ae, a essetis curat-*i*, ae, a essent	*mixt-i*, ae, a eramus *mixt-i*, ae, a eratis *mixt-i*, ae, a erant	mixt-i, ae, a essemus mixt-i, ae, a essetis mixt-i, ae, a essent
Futurum II			
Sing. 1. curat-us, a ero 2. curat-us, a eris 3. curat-us, a erit	немає	mixt-us, *a, um* ero mixt-us, *a, um* eris mixt-us, *a, um* erit	немає
Plur. 1. curat-i, ae, *a* erimus 2. curat-i, ae, *a* eritis 3. curat-i, ae, *a* erunt		*mixt-i*, ae, a erimus *mixt-i*, ae, a eritis *mixt-i*, ae, a erunt	
Infini			
Praes. curari—бути лікованим		misceri—бути змішаним	
Perf. curatum, am, um esse		mixtum, am, um esse	
Futur. curatum iri		*mixtum iri*	
Parti			
Perf. curat-us, a, um—вилікуваний		mixt-us, a, um—змішаний	
Gerun			
Cura-ndus, a, um—той, кого треба лікувати		*misce-ndus*, a, um—той, кого треба змішувати	

Третя дієвідміна		Четверта дієвідміна	
Indicativus	Coniunctivus	Indicativus	Coniunctivus
p e r f e c t u m.			
tect-us, a, um eram / eras / erat	tect-us, a, um essem / esses / esset	audit-us, a, um eram / eras / erat	audit-us, a, um essem / esses / esset
tect-i, ae, a *eramus* / eratis / erant	tect-i, ae, a essemus / essetis / essent	audit-i, ae, a eramus / eratis / erant	audit-i, ae, a essemus / essetis / essent
(e x a c t u m).			
tect-us, a, um ero / eris / erit	немає	audit-us, a, um ero / eris / erit	немає
tect-i, ae, a *erimus* / *eritis* / erunt		audit-i, ae, a erimus / eritis / erunt	
t i v u s.			
tegi—бути вкритим		audiri—бути вислуханим	
tectum, am, um esse		auditum, am, um esse	
tectum iri.		auditum iri.	
c i p i u m.			
tect-us, a, um—вкритий		audit-us, a, um—вислуханий	
d i v u m.			
tege-ndus, a, um—той, кого треба вкривати		audie-ndus, a, um—той, кого треба слухати	

Modus coniunctivus в латинській мові вживаємо, переважно, у підрядних реченнях. У головних реченнях coniunctivus ставимо для означення заклику, прохань, наказу, заборони.

§ 84. Правила утворення форм.

1. Утворення praesentis indic. activi і passivi див. §§ 10 і 12.

2. Imperfectum indic. activi et passivi утворюється так: від infin. praes. activi відкидається закінчення **-re** і додається суфікс **-ba** в 1, 2, 3 дієвідмінах і суфікс **-eba** в 4 дієвідміні.

3. Futurum I activi і passivi в першій і другій дієвідмінах утворюємо від infin. praes. activi, відкинувши закінчення **-re** і додавши суфікс **-b**.

4. Futurum I activi і passivi в третій і четвертій дієвідмінах утворюємо від основи praesentis, додаючи суфікс **-a**, який далі при відмінюванні дієслова переходить в **-e**.

5. Coniunctivus praesentis activi і passivi утворюємо так: у дієсловах першої дієвідміни, починаючи з 1-ої особи, між основою і особовим закінченням вставляється сполучна голосна **-e**; у дієсловах інших (2, 3, 4) дієвідмін—між основою і особовим закінченням вставляємо сполучну голосну **-a**.

6. Coniunctivus imperf. activi і passivi утворюємо, додаючи особові закінчення до mod. infinit. praesentis.

7. Perfectum indic. activi відмінюємо за зразком **fui, fuisti.**

8. Perfectum coniunctivi activi утворюємо від основи perfect., додаючи **-erim, -eris**...

9. Plusquamperf. indicat. і coniunct. activi утворюємо від основи perfecti, додаючи **-eram, -eras**...—в indicat.; **issem, isses**...—в coniunctivi.

10. Futurum II activi утворюємо, додаючи до основи perfecti **-ero, -eris**...

11. Perfectum passivi складається з particip. perfecti passivi і допоміжного дієслова **sum, es**... (в indicat.); **sim, sis**... (в coniunctivi).

12. Plusquamperfect. passivi складається з particip. perfecti passivi і допоміжного дієслова **eram, eras**... (в indicat.); **essem, esses**... (в coniunct.).

13. Futurum II passivi складається з particip. perf. passivi і допоміжного дієслова **ero, eris.**

14. Gerundium утворюємо від infinit. praesentis, відкинувши закінчення **-re** і додавши: в 1, 2, 3 дієвідмінах **-ndi**, у 4 **ій** дієвідміні **-endi.**

15. Gerundivum (participium futuri passivi) утворюємо від gerundivum, замінюючи закінчення **-ndi** на **-ndus.**

16. Participium futuri утворюємо від supinum, замінюючи закінчення **-um** на **-urus.**

§ 85. Дієслова третьої дієвідміни на -io.

Деякі дієслова третьої дієвідміни мають вставну літеру **-i**, починаючи з 1-ої особи однини, в часах, утворених від форми praesentis.

Наприклад, recipere—сприймати, брати.

Ці дієслова відмінюються за такою схемою:

Genus activum.

Indicativus.	Coniunctivus.
Praesens.	
Sing. 1. recip-i-o—я беру 2. recip-i-s 3. recip-i-t	recip-i-a-m recip-i-a-s recip-i-a-t
Plur. 1. recip-i-mus 2. recip-i-tis 3. recip-i-u-nt	recip-i-a-mus recip-i-a-tis recip-i-a-nt
Imperfectum.	
Sing. 1. recip-i-eba-m 2. recip-i-eba-s 3. recip-i-eba-t	recipere-m recipere-s recipere-t
Plur. 1. recip-i-eba-mus 2. recip-i-eba-tis 3. recip-i-eba-nt	recipere-mus recipere-tis recipere-nt
Futurum I.	
Sing. 1. recip-i-a-m 2. recip-i-e-s 3. recip-i-e-t *Plur.* 1. recip-i-e-mus 2. recip-i-e-tis 3. recip-i-e-nt	немає

Indicativus.	Coniunctivus.
Imperativus.	
Praes. Sing. 2. recipe—бери 3. *Plur.* 2. recip-i-te 3.	*Futur. Sing.* 2. recip-i-to 3. recip-i-to *Plur.* 2. recip-i-tote 3. recip-i-**u**-nto
Infinit. recipere—брати	Particip. recipiens, -ntis—беручий
Gerundium.	
N. (recipere) G. recipi-endi D. recipi-endo Acc. (ad)recipi-endum Abl. recipie-ndo	

Genus passivum.

Indicativus.	Coniunctivus.
Praesens.	
Sing. 1. recip-i-or—мене беруть 2. recip-e-ris 3. recip-i-tur	recip-i-a-r recip-i-**a**-ris recip-i-a-tur
Plur. 1. recip-i-mur 2. recip-i-mini 3. recip-i-**u**-ntur	recip-i-**a**-mur recip-i-a-mini recip-i-a-ntur

Indicativus.	Coniunctivus.
Imperfectum.	
Sing. 1. recip-i-eba-r 2. recip-i-eba-ris 3. recip-i-eba-tur *Plur.* 1. recipi-eba-mur 2. recip-i-eba-mini 3. recip-i-eba-ntur	recipere-r recipere-ris recipere-tur recipere-mur recipere-mini recipere-ntur
Futurum I.	
Sing. 1. recip-i-a-r 2. recip-i-e-ris 3. recip-i-e-tur *Plur.* 1. recip-i-e-mur 2. recip-i-e-mini 3. recip-i-e-ntur	немає
Infinit. recipi—бути взятим	Gerundivum recip-i-e-ndus, a, um—той, кого треба брати

За цим зразком відмінюються такі дієслова:

aspicio, ere—виглядати;

capio, ere—брати;

cupio, ere—бажати;

facio, ere—робити (в пасивному стані—fio, factus sum, fieri);

iacio, ere—кидати;

morior, mori—вмирати;

patior, pati—терпіти;

pario, ere—народжувати, породити;

rapio, ere—хапати, вкрасти.

§ 86. Verba deponentia — відкладні дієслова.

Verba deponentia — (відкладні дієслова) мають пасивну форму, але передають, здебільшого, активний стан дії.

Наприклад:

hortor—*я підбадьорюю;*
medeor—*я лікую;*
sequor—*я слідкую, переслідую.*

Відмінюються ці дієслова так, як пасивний стан від звичайних дієслів; крім того, ці дієслова мають деякі форми з активного стану, а саме:

a) participium praesentis et futuri,
b) infinitivus futuri,
c) gerundium,
d) supinum.

Gerundivum зберігає пасивне значення.

Зразки відмінювання *дієслів першої й третьої* дієвідмін.

Verbum deponens першої дієвідміни.

Hortor, hortatus sum, hortari—підбадьорювати.

Indicativus.	Coniunctivus.
Praesens.	
Sing. 1. hort-or	horte-r
2. horta-ris	horte-ris
3. horta-tur	horte-tur
Plur. 1. horta-mur	horte-mur
2. horta-mini	horte-mini
3. horta-ntur	horte-ntur
Imperfectum.	
Sing. 1. horta-ba-r	hortare-r
2. horta-ba-ris	hortare-ris
3. horta-ba-tur	hortare-tur
і т. д.	і т. д.

Indicativus.	Coniunctivus.
Futurum I.	
Sing. 1. horta-b-or 2. horta-b-e-ris 3. horta-b-i-tur і т. д.	немає
Perfectum.	
Sing. 1. 2. 3. hortatus, a, um { sum / es / est і т. д.	hortatus, a, um { sim / sis / sit і т. д.
Plusquamperfectum.	
Sing. 1. 2. 3. hortatus, a, um { eram / eras / erat і т. д.	hortatus, a, um { essem / esses / esset і т. д.
Futurum II.	
Sing. 1. 2. 3. hortatus, a, um { ero / eris / erit і т. д.	немає
Infinitivus.	**Imperativus.**
Praes. hortari *Perf.* hortatum, am, um esse *Fut.* hortaturum, am, um esse	*Sing.* 2. hortare *Plur.* 2. hortamini

Participium.	Gerundium.
Praes. hortans, ntis *Perf.* hortatus, a, um *Fut.* hortaturus, a, um	N. (hortari) G. hortandi—підбадьорювання D. hortando Acc. hortandum Abl. hortando
Supinum.	**Gerundivum.**
Acc. hortatum—щоб підбадьорювати Abl. hortatu—для підбадьорювання	hortandus, a, um—той, кого треба підбадьорювати

§ 87.

Verbum deponens третьої дієвідміни.

Sequor, secutus sum, sequi—я слідкую, переслідую.

Indicativus.	Coniunctivus.
Praesens.	
Sing. 1. sequor 2. sequ-e-ris 3. sequ-i-tur і т. д.	sequar sequ-a-ris sequ-a-tur і т. д.
Imperfectum.	
Sing. 1. sequ-eba-r 2. sequ-eba-ris 3. sequ-eba-tur і т. д.	sequere-r sequere-ris sequere-tur і т. д.

Indicativus.	Coniunctivus.
Futurum I.	
Sing. 1. sequ-ar 2. sequ-e-ris 3. sequ-e-tur і т. д.	немає
Perfectum.	
Sing. 1. sum 2. secutus, a, um es 3. est і т. д.	secutus, a, um sim, sis, sit і т. д.
Plusquamperfectum.	
Sing. 1. eram 2. secutus, a, um eras 3. erat і т. д.	secutus, a, um essem, esses, esset і т. д.
Futurum II.	
Sing. 1. ero 2. secutus, a, um eris 3. erit і т. д.	немає
Infinitivus.	**Imperativus.**
Praes. sequi—слідкувати *Perf.* secutum, am, um esse *Fut.* secuturum, am, um esse	*Sing.* 2. sequere *Plur.* 2. sequimini

Participium.	Gerundium.
Praes. sequens, ntis *Perf.* secutus, a, um *Fut.* secuturus, a, um	N. (sequi) G. sequendi—слідкування D. sequendo Acc. sequendum Abl. sequendo
Supinum.	**Gerundivum.**
Acc. secutum—щоб переслідувати Abl. secutu—для переслідування	sequendus, a, um—той, за ким треба слідкувати

§ 88. Вправи для перекладу.

1. Recipe emplastri vesicatorii quantum satis. 2. Contraria contrariis curantur. 3. Similia similibus curantur. 4. Pectus ab abdomine diaphragmate, musculosa et crassa membrana, seiungitur. 5. Vita, ut ignis, perpetuo servatur motu (Linn). 6. Quidquid natura producit, in motu est et per motum conservatur (Linn). 7. Edimus, ut vivamus, non vivimus, ut edamus. 8. Per aures sonitus tonitusque capimus, per nares, organon olfactorium, autem odores capimus. 9. Feci, quod potui, faciant meliora potentes. 10. Ex cranio permulti sensorii et motorii nervi oriuntur. 11. Praesente aegroto taceant colloquia, effugiat risus, dum omnia dominat morbus. 12. Microscopia ab antiquis usque temporibus nostris satis nota est (Linn). 13. Ut physici veritates suas experimentis superstruunt, sic medici quoque suis placitis experimenta et observationes substernunt (Linn). 14. Audiatur et altera pars. 15. Rem verba sequuntur. 16. Alea iacta est. 17. Canalis cruralis lamellis fasciae latae conformatus est (Pirogoff). 18. Musculi obliqui abdominis externi duabus lineis determinantur (Pirogoff). 19. Ex numero nervorum parietis anterioris abdominis tres notatu digni sunt. Omnes tres ex plexu nervorum lumbalium originem ducunt (Pirogoff). 20. Peritonaeum, quod solum anteriorem parietem utriusque intestini investit, ad utrumque eius latus inflectitur (Pirogoff). 21. Costa prima, prope sternum claviculae accumbens quo magis a thorace removetur, eo magis incurvatur et a clavicula discedit (Pirogoff). 22. Pars anterior capitis humani facies appellatur. 23. Miscetur, detur, signetur. 24. Simile a simili generatur (Linn). 25. Morbi tolluntur contraria causa (Linn). 26. Clavicula, ad similitudinem litterae „s“ inflexa, duasque curvaturas exhibens, quinque musculis adhaeret. Clavicula mulierum brevior est et minus inflexa (Pirogoff).

1. Emplastrum, i, *n.*—пластир.
   Vesicatorius, a, um—наривний.
2. Contrarius, a, um—протилежний.
3. Similis, e—подібний (*порівн.* симуляція).
4. Crassus, a, um—товстий.
6. Conservo, 1—зберігати (*порівн.* консерватор, консервувати).
11. Taceo, 2—мовчати.
    Colloquium, i, *n.*—розмова, обговорювання.
    Domino, 1—очолювати, керувати (*порівн.* домінувати).
13. Veritas, atis, *f.*—правда, істина.
    Experimentum, i, *n.*—експеримент, спроба.
    Observatio, onis, *f.*—спостереження.
16. Alea, ae, *f.*—жереб.
    Iactus, a, um—кинутий.
17. Lamella, ae, *f.*—пластинка.
    Conformo, 1—утворювати.
18. Determino, 1—обмежувати.
20. Peritonaeum, i, *n.*—очеревина.
    Intestinum, i, *n.*—кишка.
    Investio, 4—одягати, вкривати.
24. Similis, e—подібний.
    Genero, 1 — народжувати, утворювати (*порівн.* генерація).
25. Tollo, 3—піднімати, прибирати.
26. Similitudo, inis, *f.*—подібність.
    Inflexus, a, um—вгнутий.
    Mulier, eris, *f.*—жінка.

§ 89. Verba anomalia — неправильні дієслова.

1. Fero, tuli, latum, ferre—нести.

Praesens indicativi.	
Genus activum.	Genus passivum.
Sing. 1. fero—я несу	feror—мене носять
2. fers	ferris
3. fert	fertur
Plur. 1. ferimus	ferimur
2. fertis	ferimini
3. ferunt	feruntur
Imperativus.	
Praesens. Sing. 2. fer	*Futur. Sing.* 2. ferto
Plur. 2. ferte	*Plur.* 2. fertote
	3. ferunto

Інші форми від цього дієслова утворюються правильно за третьою дієвідміною.

2. Volo, volui, velle—хотіти, бажати.
3. Nolo, nolui, nolle—не хотіти, не бажати.
4. Malo, malui, malle—більше хотіти, краще бажати.

Indicativus.	Coniunctivus.	Indicativus.	Coniunctivus.	Indicativus.	Coniunctivus.
		Praesens.			
Sing. 1. volo	velim	nolo	nolim	malo	malim
2. vis	velis	non vis	nolis	mavis	malis
3. vult	velit	non vult	nolit	mavult	malit
Plur. 1. volumus	velimus	nolumus	nolimus	malumus	malimus
2. vultis	velitis	non vultis	nolitis	mavultis	malitis
3. volunt	velint	nolunt	nolint	malunt	malint
		Imperfectum.			
Sing. 1. volebam	vellem	nolebam	nollem	malebam	mallem
2. volebas	velles	nolebas	nolles	malebas	malles
3. volebat і т. д.	vellet і т. д.	nolebat і т. д.	nollet і т. д.	malebat і т. д.	mallet і т. д.
		Futurum I.			
Sing. 1. volam	немає	nolam	немає	malam	немає
2. voles		noles		males	
3. volet і т. д.		nolet і т. д.		malet і т. д.	

Imperativus.	
Praesens. Sing. 2. noli 3.— *Plur.* 2. nolite 3.—	*Futur. Sing.* 2. nolito 3. nolito *Plur.* 2. nolitote 3. nolunto
Participium.	
volens, ntis—бажаючий; nolens, ntis—небажаючий; malens, ntis—той, що більш хоче.	

Інших форм від основи praesentis немає.

Форми від основи perfecti утворюються правильно.

Наприклад:

perf.—volui, voluisti і т. д.;

plusquamperf.—volueram, volueras і т. д.

5. Fio, factus sum, fieri—бувати, знаходитись, робитись; у розумінні робитись—це дієслово становить пасивну форму до facio, feci, factum, facere—робити.

Indicativus.	Coniunctivus.	Indicativus.	Coniunctivus.
Praesens.		Imperfectum.	
Sing. 1. fio—я роблюсь	fiam	fiebam	fierem
2. fis	fias	fiebas	fieres
3. fit	fiat	fiebat	fierent
Plur. 1. —	fiamus	fiebamus	fieremus
2. —	fiatis	fiebatis	fieretis
3. fiunt	fiant	fiebant	fierent

Futurum I.	Infinitivus.
Sing. 1. fiam 2. fies 3. fiet *Plur.* 1. fiemus 2. fietis 3. fient	*Praes.* fieri *Perf.* factum, am, um esse *Fut.* fore або futurum, am, um esse
Participium.	**Gerundivum.**
Praes. — *Perf.* factus, a, um—зроблений *Fut.* futurus, a, um—той, що зробиться; майбутній	faciendus, a, um

6. Eo, ii, itum, ire—йти—є дієслово четвертої дієвідміни. При відмінюванні воно має такі особливості:

a) Корінь дієслова, літера **i**, перед **a, o, u** переходить в **e**.

b) Imperfectum утворюємо без суфікса **e**.

c) Futurum I утворюємо за допомогою суфікса **-b**.

Indicativus.	Coniunctivus.	Indicativus.	Coniunctivus.
Praesens.		Imperfectum.	
Sing. 1. eo—іду	eam	ibam	irem
2. is	eas	ibas	ires
3. it	eat	ibat	iret
Plur. 1. imus	eamus	ibamus	iremus
2. itis	eatis	ibatis	iretis
3. eunt	eant	ibant	irent

Indicativus.	Coniunctivus.	Indicativus.	Coniunctivus.
Futurum I.		Perfectum.	
Sing. 1. ibo 2. ibis 3. ibit *Plur.* 1. ibimus 2. ibitis 3. ibunt	немає	ii isti iit iimus iistis ierunt	ierim ieris ierit ierimus ieritis ierint
Plusquamperfectum.		Futurum II.	
Sing. 1. ieram 2. ieras 3. ierat *Plur.* 1. ieramus 2. ieratis 3. ierant	issem isses isset issemus issetis issent	iero ieris ierit ierimus ieritis ierint	немає
Infinitivus.		Imperativus.	
Praes. ire *Perf.* isse *Fut.* iturum, am, um esse		*Praes.Sing.* 2. -i 3.— *Plur.* 2. ite *Plur.* 3. --	*Fut. Sing.* 2. ito 3. ito *Plur.* 2. itote 3. eunto
Participium.		Gerundium — eundi	
Praes. iens, euntis—ідучий *Perf.*— описово: qui ibat або iit *Fut.* iturus, a, um—той, що має йти		Supinum — itum, itu	
Passivum вживається безособово; наприклад: itur—ідуть; itum est—пішли; eundum est—треба йти.			

§ 90. Вправи для перекладу.

1. Misce, fiat massa pilularum. 2. Volens-nolens. 3. Fer pacienter onus, fac sapienter opus. 4. Arteriae sanguinem a corde ad peripheriam ferunt, venae autem a peripheria ad cor.

ADVERBIUM — ПРИСЛІВНИК.

§ 91.

Прислівники (adverbia) характеризують дію або прикмету.

Деякі прислівники—первісні, наприклад: cras—завтра, hodie—сьогодні, post—після; але більшість утворюється від якісних прикметників, наприклад: longe—довго, recenter—свіжо, breviter—коротко.

Прислівники, утворені від прикметників, мають закінчення: **-e, -iter, -er.**

1. **-e** додається до основи прикметника першої й другої відмін.

Прикметник.	Прислівник.
Longus, a, um—довгий gen. long-i	long-**e**—довго
Pulcher, chra, chrum—гарний, чудовий gen. pulchr-i	pulchr-**e**—гарно, чудово

2. **-iter**—додається до основи прикметника третьої відміни.

Прикметник.	Прислівник.
Gravis, e—важкий gen. grav-is	grav-**iter**—важко
Acer, acris, acre—гострий gen. acr-is	acr-**iter**—гостро

Примітка. У закінченні **-iter** звук **i** завжди короткий—celeriter, acriter і т. д.

3. **-er** додається до основи прикметника з закінченням на **-ns**.

Прикметник.	Прислівник.
Prudens—розсудливий gen. prudent-**is**	prudent-**er**—розсудливо
Recens—свіжий gen. recent-**is**	recent-**er**—свіжо

§ 92. Особливості утворення прислівників.

1. Орудний відмінок на **-o** вживається, як прислівник, від багатьох прикметників першої й другої відмін.

Прикметник.	Прислівник.
Creber, bra, brum—частий	crebro—часто
Citus, a, um—швидкий	cito—швидко
Falsus, a, um—неправдивий	falso—неправдиво
Primus, a, um—перший	primo—спочатку
Rarus, a, um—рідкий	raro—рідко
Subitus, a, um—раптовий	subito—раптом
Serus, a, um—пізній	sero—пізно

2. Утворюються неправильно:

Прикметник.	Прислівник.
Bonus, a, um—добрий	Bene—добре
Audax (gen. audacis)—сміливий	Audacter—сміливо
Alius, a, ud—інший	Aliter—інакше
Facilis, e—легкий	Facile—легко
Difficilis, e—важкий, тяжкий	Difficile—важко, тяжко, а також difficulter
Violentus, a, um—примусовий, бурхливий	Violenter—бурхливо, примусово
Impunitus, a, um—безкарний	Impunite, а також impune—безкарно

§ 93. Ступені порівняння прислівників.

Прислівники, що утворюються від прикметників, мають ступені порівняння.

Вищий ступінь прислівників має таке саме закінчення, як середній рід вищого ступеня відповідного прикметника, а саме **-ius**. Наприклад: long-**ius**.

Найвищий ступінь прислівників утворюємо від основи найвищого ступеня відповідного прикметника, додаючи закінчення **-e**. Наприклад: longissim-**e**.

Таблиця.

Gradus positivus Звичайний ступінь	Gradus comparat. Вищий ступінь	Gradus superlativus Найвищий ступінь
Pulchre — гарно, чудово	pulchr-**ius**	pulcherrim-**e**
Longe — довго	long-**ius**	longissim-**e**
Graviter — важко	grav-**ius**	gravissim-**e**
Celeriter — швидко	celer-**ius**	celerrim-**e**
Recenter — свіжо	recent-**ius**	recentissim-**e**
Simpliciter — звичайно, просто	simplic-**ius**	simplicissim-**e**

§ 94. Неправильні ступені порівняння.

Gradus positivus Звичайний ступінь	Gradus comparat. Вищий ступінь	Gradus superlativus Найвищий ступінь
Bene — добре	melius	optime
Male — погано	peius	pessime
Magnopere — дуже	magis	maxime
Parum — мало	minus	minime
Multum — багато	plus	plurimum
Non multum — небагато	minus	minime
Prope — близько	propius	proxime
Diu — довго	diutius	diutissime
Saepe — часто	saepius	saepissime
	potius — краще	potissime

§ 95. Вправи для перекладу.

1. Ubi pus, ibi evacua. 2. Ubi stimulus, ibi affluxus. 3. Facilius est devitare morbum quam curare. 4. Difficilius est sitim tolerare quam famem. 5. Tumores malignos saepe difficile est curare. 6. Festina lente. 7. Tarde venientibus ossa. 8. Amicus Plato, sed magis amica veritas est. 9. Saepe verte stylum. 10. Aegrote, memoria tene: non semper aeger eris, perbreviter ex morbo convalesces! 11. Non multa, sed multum. 12. Inflammatio uteri facile in gangraenam degenerat (Caelius Avrelianus). 13. Nares semper patent. 14. Audacter igitur affirmare ausus sum. 15. Nexus modo directus modo indirectus est (Pirogoff). 16. Cranium intus concavum extrinsecus convexum est. 17. Si apertura vesicalis prope os pubis sita est, urethra in sectionibus pelvis ad longitudinem ductis, semper arcuata apparet (Pirogoff). 18. Pleuritis est communiter passio temporalis. 19. Frequentat autem haec passio (pleuritis) in masculis magis quam in feminis, atque in senibus magis quam iuventibus... hiberno magis quam auctumni tempore, quod hiemi vicinatur. Aestate vero difficulter occurrit (Coelius Avrelianus).

2. Stimulus, i, *m.*—стимул.
   Affluxus, us, *m.*—приплив; достаток.
3. Devito, 1—уникати.
4. Sitis, is, *f.*—спрага.
   Tolero, 1—переносити.
   Fames, is, *f.*—голод.
6. Festino, 1—поспішати.
   Lente—повільно.
7. Tarde—пізно.
8. Veritas, atis, *f.*—істина, правда.
9. Verto, 3—перевернути.
   Stylus, i, *m.*—паличка, стиль.
10. Memoria, ae, *f.*—пам'ять.
    Memoria tene—пам'ятай.
    Perbreviter—скоро.
    Convalesco, 3—видужувати.
12. Inflammatio, onis, *f.*—запалення.
    Uterus, i, *m.*—матка.
    Gangraena, ae, *f.*—гангрена.
    Degenero, 1—перетворюватись, перероджуватись (*порівн.* дегенерація).
13. Pateo, 2—відкривати.
14. Affirmo, 1—стверджувати.
    Audeo, 2—насмілюватись.
15. Nexus, us, *m.*—сполука, зв'язок.
    Modo, modo—то-то.
    Directus, a, um—прямий, безпосередній.
    Indirectus, a, um—непрямий, посередній.
16. Intus—всередині.
    Extrinsecus—зовні.
    Concavus, a, um—вгнутий.
    Convexus, a, um—вигнутий, опуклий.
17. Apertura, ae, *f.*—отвір.
    Vesicalis, e—міхуровий; пухиревий.
    Pubes, is, *f.*—лобок.
    Urethra, ae, *f.*—уретра.
    Sectio, onis, *f.*—розтин.
    Pelvis, is, *f.*—таз.
    Duco, 3—водити.
    Arcuatus, a, um—дугуватий.
    Appareo, 2—виявляти себе.
18. Pleuritis, itidis, *f.*—плеврит.
    Communiter—взагалі.
    Passio, onis, *f.*—страждання.

19. Frequento, 1 — часто бувати.
Masculus, a, um — *як імен.* — чоловік.
Feminus, a, um — *як імен.* — жінка.
Hibernus, a, um — зимовий.
Auctumnus, i, *m.* — осінь.
Vicino, 1 — межувати.
Aestas, atis, *f.* — літо.
Occurro, 3 — траплятися, бувати.

Praepositio — прийменник.

Прийменники (praepositiones) в латинській мові сполучаються або з accusativus (більша частина), або з ablativus. Деякі прийменники стоять з двома відмінками — accusativus і ablativus.

§ 96.

I. Прийменники з accusativus.

Ante — перед. Ante operationem — перед операцією.
Apud — біля, коло, в присутності. Apud aegrotum dicere — говорити біля хворого. Apud patrem — у батька.
Ad — до, при, для. Ad usum internum — для внутрішнього вживання; ad usum externum — для зовнішнього вживання.
Adversus — проти. Adversus hostem stare — стояти проти ворога; adversus omnia venena — проти всіх отрут.
Circum, circa — навколо, навкруги. Circum axem — навколо осі.
Citra, cis — по цей бік (*oppos.* trans). Citra Borysthenem — по цей бік Дніпра (Borysthenes — антична назва Дніпра).
Contra — проти. Contra mortem — проти смерті.
Extra — поза. Extra periton(a)eum — поза очеревиною.
Inter — між. Inter ossa — між кістками.
Infra — під (*oppos.* supra), нижче. Infra orbitam — під орбітою.
Intra — в(у). Intra periton(a)eum — в очеревині.
Ob — через(що), за, з. Ob experimentum — для експерименту, спроби.
Prope — біля, коло. Prope aegrum — біля хворого.
Propter — через(що), біля. Propter hoc — через це.
Post — після. Post scriptum — після написаного; post factum — після зробленого; post partum — після родів.
Praeter — крім. Praeter eos — крім них.
Per — через. Per os — через рот; per anum — через задній прохід.
Secundum — згідно, за. Secundum naturam — згідно з природою.
Super — над, на(вище). Super montem — на горі.
Supra — над (*oppos.* infra), вище. Supra meatum acusticum externum — вище зовнішнього слухового ходу.
Ultra — на той бік, за. Ultra pontem Varolii — за Варолієвим мостом.
Trans — на той бік (*oppos.* citra) — через, за. Trans diaphragma — через діафрагму.
Iuxta — біля. Iuxta cor — біля серця.

§ 97.

II. Прийменники з ablativus.

A, ab, abs—від. Ab ovo—від яйця, спочатку.
De—про, із. De morbo—про хворобу. De rerum natura—про природу речей.
Cum—з, зі. Cum collegis—з товаришами, mecum—зі мною.
Ex, e—із, через. Ex officio—з обов'язку.
Sine—без. Sine cura—без турбот.
Pro—пред, замість, за, для. Pro dosi—на приймання.
Prae—перед. Prae recto—перед прямою кишкою.

Примітка 1. **Ab** ставимо тільки перед голосним звуком та **h**; прийменник **a**—перед приголосним, наприклад: ab oculo, ab homine; a cranio.

Примітка 2. **E** ніколи не ставимо перед голосними, а також перед **h**; **ex** можна ставити перед всіма звуками, наприклад: ex oculo, ex spiritu, e cranio.

§ 98.

III. Прийменники з двома відмінками.

In—в, на } з accusat.—на запит. *куди?*
Sub—під } з ablat.—на запит. *де?*

Приклад: In pectus—в, на гру́ди;
in pectore—в, на гру́дях;
in cranium—в, на череп;
in cranio—в, на черепі;
sub cutem—під шкіру;
sub cute—під шкірою.

Примітка. Коли прийменник **in** вживається як приріст, то він надає слову негативне значення, наприклад:

Certus—відомий.	Incertus—невідомий.
Constans—постійний, сталий.	Inconstans—непостійний, несталий.
Sanabilis—виліковний, видужний, вигойний.	Insanabilis—невиліковний, невидужний, невигойний.
Operabilis—операбільний.	Inoperabilis—неопераб́ільний.
Aequalis—рівний.	Inaequalis—нерівний.
Activus—активний.	Inactivus—неактивний.

Перед літерою **-m** кінцеве **-n(in)** переходить в **-m**.

Maturus—зрілий.	Immaturus—незрілий.
Mobilitas—рухливість, рухомість.	Immobilitas—нерухомість.

В орудному відмінку іменники **causa** й **gratia** вживаються як прийменники з genetivus в значенні—задля, ради. Ставлять їх після тих слів, з якими вони пов'язані:

Doctor honoris causa—вчений ради пошани.

Exempli gratia—для зразка (як зразок).

Medendi gratia—для лікування.

§ 99. Вправи для перекладу.

1. Omne vivum ex ovo. 2. Pone in vitro fusco vel in loco obscuro (Harvey). 3. Praeparate medicamenta ad usum internum atque ad usum externum. 4. Ex ungue leonem cognoscimus, ex auribus—asinum. 5. Pro auctore. 6. In vitro, in vivo. 7. Sub idem tempus. Sub ea conditione. 8. Extra periculum esse. 9. Inter horam tertiam et quartam. 10. Per venas sanguis diffunditur. 11. Reunio per primam intentionem. 12. Iucunda post labores est quies. 13. Nec plus ultra. 14. De motu cordis. 15. Cum grano salis. 16. Post hoc non est propter hoc. 17. *Conditio sine qua non.* 18. *Ex libris instituti medicinae* Kieviensis. 19. In humido pulvere saepe multi vermes sunt. 20. E solo planta cibum, semper liquidum radicibus sumit, ex aëre foliis (Linn.). 21. Sine nomine. 22. Haec medicamenta sunt contra typhum abdominalem. 23. Theatra anatomica construuntur, ut in alieno corpore, tanquam in speculo, nostrum corpus eiusque structuram intueamur (Linn). 24. Ex omnibus, quae gestat globus terraqueus, nihil magis assimilatur *generi humano*, quam genus simiarum; earum facies, manus et pedes, brachia et crura, pectus et intestina, quod maximam partem referunt similitudinem nostram (Linn.). 25. Cantharides, in foro medico, quarum usus vulgaris atque communis est, eiusdem semper, per Europam, speciei ac nominis sunt (Linn). 26. Per rectum. Per secundam intentionem. 27. Basis cranii, per utramque orbitam in discos anteriorem et posteriorem persecta, aspectumque lineae flexuosae exhibens, duos angulos marginales, duos arcus orbitales unamque parvam concavitatem mediam eamque inaequalem repraesentat (Pirogoff). 28. Sinus venosi basis cranii numerosissimi sunt omnesque inter se et cum venis iugularibus internis communicant (Pirogoff). 29. Fossa cranii posterior gravissimam systematis cerebrospinalis partem fontemque vitae includit; huc pertinent: corpus quadrigeminum, nodus cerebri (pons) cum radicibus pedunculorum, cerebellum et medulla oblongata cum origine decem parium nervorum cerebralium (Pirogoff). 30. Ex tribus linguae nervis unus (n. hypoglossus) omnino motorius est; duo reliqui (n.n. glossopharyngeus et lingualis) sunt nervi sensus et gustus. 31. In labris oris congeries glandularum labialium praecipua molestissimorum morborum sedes est. 32. Nullum corporis animalis organon praeter oculum tot tamque diversis nervis abundat tamque accurate cum cerebro nexum est.

1. Vivus, a, um—живий.
Ovum, i, *n.*—яйце.
2. Vitrum, i, *n.*—скло, пляшка.
Fuscus, a, um—темний.
Obscurus, a, um—темний.
4. Leo, onis, *m.*—лев.
Cognosco, 3—пізнавати, узнавати.
5. Auctor, oris, *m.*—автор.
7. Conditio, onis, *f.*—умова.
10. Diffundo, 3—розливати.
11. Reunio, onis, *f.*—з'єднання; загоєння.
Intentio, onis, *f.*—натяг; натягання, натягнення.
13. Nec—і не.
15. Granum, i, *n.*—зерно, гран.
18. Institutum, i, *n.*—інститут, установа.
19. Humidus, a, um—вологий, вогкий.
20. Solum, i, *n.*—грунт.
Sumo, 3—брати.
23. Theatrum, i, *n.*—театр.
Construo, 3—будувати, складати.
Alienus, a, um—*чужий.*
Tanquam—подібно.
Speculum, i, *n.*—дзеркало.
Structura, ae, *f.*—структура, будова.
Intueor, 3—уважно дивитись, бачити.
24. Gesto, 1—нести.
Globus, i, *m.*—куля.
Terraqueus, a, um—земний.
Assimilo, 1—уподібнювати.
Simia, ae, *f.*—мавпа.
Refero, 3—назад нести.
Similitudo, inis, *f.*—подібність.
25. Cantharides, um—майки.
Forum, i, *n.*—площа, ринок.
Vulgaris, e—простий, звичайний.
27. Perseco, 1—розрізувáти, розсікати.
Aspectus, us, *m.*—вигляд.
Flexuosus, a, um—покручений.
Exhibeo, 2—являти.
Marginalis, e—крайовий.
Concavitas, atis, *f.*—вгнутість, западина.
Inaequalis, e—нерівний, неоднаковий.
Repraesento, 1—подавати, являти.
28. Numerosus, a, um—численний.
29. Pedunculus, i, *m.*—ніжка, стебло.
31. Congeries, ei, *f.*—скупчення.
32. Accuratus, a, um—акуратний.

CONIUNCTIO — СПОЛУЧНИК.

§ 100.

Сполучники (coniunctiones) поділяються так:

1. Єднальні: **et, atque, ac, que**—і, та (**que** приєднується до кінця слова, наприклад: nasus oculique—ніс і очі);
etiam—також, **atque etiam**—а також;
ne-quidem—навіть-не.

2. Роздільні: **aut, seu, vel, sive, ve**—або;
atque, adeo—і навіть.

3. Протиставні: **sed, at**—але;
autem—але (ставиться після першого слова в реченні);
vero—ж(е);
tamen—проте, однак.

4. Причинові: **nam, enim**—бо, тому що (**nam** ставимо на початку речення, **enim**—після першого слова в реченні);
prout—(pro-ut)—тому що;
neque, non eniam—тому що не;
quod, quia, quoniam—тому що.

5. Наслідкові: **itaque, igitur**—отже, а тому
(**itaque**—ставимо на початку речення, **igitur**—після першого слова);
ergo—отже.

6. Часові: **cum**—коли;
dum—тоді, поки;
quoad, quamdiu—поки;
antequam, priusquam—перш ніж;
donec—поки, поки не.

7. Умовні: **si**—коли; **nisi**—коли не.

8. Цільові: **ut**—щоб; **ne**—щоб не; **neve**—і щоб не.

9. Допустові: **quamquam, etsi, tametsi**—хоч (хоча);
quamvis—хоч, як(би) не.

10. Відповідні: **et**... **et**—і... і; та... та;
neque... **neque** / **nec** ..... **nec** } ні... ні;
aut... **aut**—або... або;
cum... **tum**—як... так;
non tam... **quam**—не стільки... скільки;
non modo... **sed etiam**—не тільки... але і (а й).

§ 101. Вправи для перекладу.

1. Manus non modo laboris instrumentum est, sed etiam eius effectus (Енгельс). 2. Natura beatis omnibus esse dedit, si quis cognoverit uti (Linn.). 3. Vita in continuo est motu: nervi, fibrae atque humores corporis humani perenni motu agitantur (Linn.). 4. Mentha nomen plantae est, ab antiquissimis inde temporibus ita appellatae et ob vim medendi eximiam usu notissimae (Linn.). 5. Homo, quamdiu in utero materno delitescit, „embryo" dicitur, at in lucem editus, primis hebdomadibus post nativitatem, „foetus" nominatur (Linn.). 6. Pueritia incipit eo tempore, quo dentes primores decidunt, aliique in illorum locum succedunt (Linn.). 7. Adolescentia plerumque initium capit anno quarto decimo, quam pubertas utriusque sexus indicat et prodit (Linn.). 8. Solidis ac fluidis corpus humanum constat partibus (Linn.). 9. Motu

conservari omnia,—veteri docemur proverbio. Moventur elementa, animalia, vegetabilia, dum vivunt, omnia. Globus ipse terraqueus circa solem volvitur. Sol et quae cetera sunt sidera, circa axes suos perpetuo rotantur motu (Linn.). 10. Ut restitutio sanitatis amissae, quae morborum cura peragitur, scientiae medicinae finis est praecipuus, ita illis, qui arti huic salutari manus admoveant, hoc imprimis est agendum, ut morbos recte dignoscant. Tripliciter autem dignoscuntur morbi ex causa scilicet, effectu atque signis (Linn.). 11. Inter vermes vix illum habemus, qui vel maior est, vel maiores parit dolores corpori humano, quam lumbricus latus, taenia dictus; difficulter etiam hic dignoscitur et adhuc difficilius expellitur. 12. Quoniam sanitas sola felices et miseros discriminat; m e d i c i n a quidem, quae illam tuendam reficiendamve docet, mortalibus inter primas scientias est reputanda, omnique studio excolenda. Medicina duobus, quod aiunt, nititur pedibus, quorum alter p a t h o l o g i a est, in notitiam ducens morborum, t h e r a p e u t i c a alter, cognitionem tradens medicamentorum. Utrumque hoc medicinae fulcrum perinde necessarium medico est (Linn.).

1. Effectus, us, *m.*—результат, наслідки.
2. Beatus, a, um—щасливий.
   Utor, usus s., 3—користуватись.
3. Continuus, a, um—безперервний.
   Humor, oris, *m.*—рідина.
   Perennis, e—постійний.
   Agito, 1—рухати, перебувати.
4. *Medeor, 2—лікувати.*
   Eximius, a, um—відмінний.
   Notus, a, um—відомий.
5. Delitesco, 3—ховатись, перебувати.
   Embryo—ембріон.
   Lux, lucis, *f.*—світло.
   Editus, a, um — народжений.
   Hebdomas, adis, *f.* — тиждень.
   Nativitas, atis, *f.*—народження.
   Foetus, us, *m.*—плід.
6. Pueritia, ae, *f.*—дитинство.
   Incipio, 3—починатись.
   Primoris, e—перший, передній.
   Decido, 3—відпадати.
   Succedo, 3—йти слідом.
7. Adolescentia, ae, *f.*—юність.
   Sexus, us, *m.*—стать.
   Indico, 1—показувати.
   Prodo, 3—видавати.
9. Vetus, eris—старий.
   Proverbium, i, *n.*—прислів'я, приказка.
   Volvo, 3—обертатись, кружляти.
   Roto, 1—вертіти, крутити; *mym* обертатись.
   Sidus, eris, *n.*—сузір'я.
10. Restitutio, onis—реституція, відновлення, відбудування.
    Amitto, 3—втрачати.
    Perago, 3—виконувати, доводити до кінця.
    Admoveo, 2—присувати, наближати.
    Admovere manus—братися до чого.
    Ars, artis, *f.*—мистецтво.
    Dignosco, 3—розпізнавати.
    Scilicet—звичайно.
    Effectus, us, *m.*—дія, діяння, наслідок.

11. Vermis, is, *m.*—червяк, глист.
Pario, 3—народжувати, створювати.
Lumbricus, *m.*—червяк.
Difficulter—ледве.
Expello, 3—виганяти.
12. Discrimino, 1—відокремлювати, відділяти.
Tueor, 2—дивитись, зберігати.
Reficio, 3—виготовляти, відбудовувати.
Reputo, 1—вираховувати, числити, обмірковувати.
Excolo, 3—старанно обробляти.
Aio—говорити, стверджувати.
Nitor, 3—спиратись, базуватись.
Cognitio, onis, *f.*—пізнавання, ознайомлення.
Trado, 3—передавати.
Fulcrum, i—милиця, підпора.
Perinde—також.

INTERIECTIO — ВИГУК.

§ 102.

Вигуки (interiectiones)—це незмінні слова, якими виявляються сильні емоції (радості, горя, болю тощо).

Наприклад:

o!—о! ой!
heu!—ой! ах!
En, ecce—ось, дивись, глянь тільки!

O, utinam veniat!—О, як би він прийшов!
O, ubi campi?—О, де ви, поля? (Вергілій).

С. ДЕЯКІ ВІДОМОСТІ З ЛАТИНСЬКОЇ СИНТАКСИ.

§ 103.

I. Accusativus cum infinitivo.

Латинській мові властивий зворот—так званий accusativus cum infinitivo—для передачі підрядних додаткових речень, які залежать від дієслів, що означають—говорити, розказувати, бачити, знати, наказувати, забороняти, почувати (verba dicendi et sentiendi).

Українською мовою accusativus cum infinitivo передається так: підрядне речення починається сполучником **що**, accusativus іменника перекладається, як nominativus, а infinitivus перекладається, як indicativus відповідного часу. Тим то й пояснюється вживання в латинській мові modus infinitivus у різних часах—praesentis, perfecti, futuri.

(Текст для вправ, здебільшого, взято з твору М. І. Пірогова „Anatome topographica").

Propria experientia me docuit, operationem illam omnino innoxiam esse—власний досвід мені довів, що ця операція цілком нешкідлива.

Anatomia pathologica docet, canalem nasalem in fistula lacrimali vel omnino apertum, vel angustum, vel impervium esse—патологічна анатомія вчить, що канал носовий у слізній фістулі або цілком відкритий, або вузький, або непрохідний.

Lectoribus nostris hanc notam esse, putemus—вважаємо, що це відомо нашим читачам.

Demonstrant, sententiam hanc vulgarem omnino falsam esse—доводять, що ця вульгарна думка цілком неправдива.

§ 104.

II. Nominativus cum infinitivo.

При цих же дієсловах (див. § 103) у пасивному стані в латинській мові маємо зворот nominativus cum infinitivo, який українською мовою перекладається так: підрядне речення починається сполучником **що**, nominativus стає підметом, а infinitivus передається indicativus відповідного часу і узгоджується з підметом.

Clarus Celsius medicus non fuisse dicitur—кажуть, що відомий Цельзій не був лікарем.

Flexus non dissimilis esse videtur—здається, що згин схожий.

§ 105.

III. Ablativus absolutus.

Ablativus absolutus—це зворот для скорочення підрядних речень: підмет ставиться в ablat., а прикметник (participium) і узгоджується з цим підметом. Перекладається цей зворот українською мовою—або відокремленим членом речення, або повним підрядним реченням (коли, якщо, як, тому що, хоч.)

Duobus litigantibus tertius gaudet—коли двоє сваряться, третій радіє.

Me tamen extincto fama superstes erit—навіть тоді, коли я умру, слава про мене залишиться.

Forfice aliisque instrumentis in nasum introductis—вводячи в ніс ножиці або інші інструменти.

Examine instituto—зробивши дослідження.

Parietc anteriore fracto — якщо передня стінка (судини) зруйнована...

Cathetere immisso... inclinato—нахиливши введений катетер.

Nobis perlustrantibus—коли ми розглядаємо (розглядали).

Diversa directione et in vario membrorum situ institutis — ...коли їх було поставлено в різному напрямі й різному положенні.

§ 106. Gerundium і gerundivum.

До характерних зворотів у латинській мові належать ті, що мають gerundium або gerundivum.

Gerundium—це іменник дієслівного походження (про його утворення й форми див. у розділі про дієслово).

Ars scribendi—уміліть писання.

Ars curandi—уміліть лікування.

Operam do curandi—намагаюсь лікувати.

Mores puerorum se inter ludendum detegunt—вдача дітей виявляється під час гри.

Discendo discimus=навчаючи—вчимось.

Gerundivum—це прикметник дієслівного походження (part. fut. passivi).

Patria Sovietica a nobis amanda est—радянську батьківщину ми повинні любити.

Gerundium може перетворитися в gerundivum; якщо при gerundium є іменник в accus., то цей іменник переходить у відмінок gerundii, а gerundium перетворюється в gerundivum і узгоджується з цим іменником в роді, числі й відмінку.

Наприклад:

Ad perlustrandas operationes—для розгляду операцій—утворилось з—ad perlustrandum operationes.

Ad demonstrandas dispositiones—для показування розміщень—утворилось з—ad demonstrandum dispositiones.

§ 107. Consecutio temporum—послідовність часів.

Здебільшого у підрядних реченнях в латинській мові вживається coniunctivus, який українською мовою перекладаємо звичайним indicativus.

Правила вживання часів coniunctivus у підрядних реченнях такі:

Часи у головному реченні	Часи у підрядному реченні відповідно до часів головного речення		
	Одночасна дія	Попередня дія	Майбутня дія
Praesens *Futurum I* *Futurum II*	Praesens Coniunctivi	Perfectum Coniunctivi	-urus sim
Perfectum *Imperf.* *Plusquamperf.*	Imperf. Coniunctivi	Plusquamperf. Coniunctivi	-urus essem

Video, { quid scribas / „ scriberis / „ scripturus sis } Vidi, { quid scriberes / „ scripsisses / „ scripturus esses }

§ 108. Вживання відмінків.

Genetivus — родовий відмінок.

a. Genetivus obiectivus.

Іменник, що залежить від іншого іменника, об'єктом (додатком) якого він є, в латинській мові ставиться здебільшого в genet. obiectivus і перекладається, переважно, з прийменником.

Наприклад:

Amor patriae—любов до батьківщини.
Praemium laboris—нагорода за роботу.
Metus mortis—побоювання смерті.
Odium servitutis—ненависть до рабства.

Зустрічається часто при прикметниках:

memor—пам'ятаючий;
immemor—непам'ятаючий;
avidus—жадний, ненажерливий;
peritus—досвідчений;
imperitus—недосвідчений.

Peritus medicinae—досвідчений у медицині.

b. Genetivus subiectivus—означає особу або предмет дії.

Amor patris—батьківська любов.

c. Genetivus possessivus—означає особу (або предмет), якій щось належить; ставиться також для означення ознаки, властивості когось або чогось при дієслові esse.

Domus patris—дім батька.
Hominis est errare—людині властиво помилятися.
Firmi stomachi est—ознака твердого шлунку.

d. Genetivus qualitatis (якості)—означає якість когось або чогось за кількістю, вагою, розміром тощо.

Vulneris latitudo duorum digitorum—рана завширшки в два пальці.
Filius sedecim annorum—син сімнадцяти років.

Dativus — давальний відмінок.

a. Dativus finalis (мети)—ставиться для означення мети дії; у перекладі додається—за, для, ради, на, в.

Auxilio venire—прийти на допомогу.
Praemio dare—дати в нагороду.

b. Dativus possessivus (приналежності)—ставиться при дієслові esse для означення особи, якій щось належить.

Nobis sunt libri—у нас є книги.

c. Dativus commodi et incommodi—означає особу (або предмет), на користь якої щось робиться; відповідає на запитання—для кого? для чого?

Non scholae, sed vitae discimus—не для школи, а для життя вчимось.

Accusativus — знахідний відмінок.

Вживається в латинській мові:

а) При деяких дієсловах, які в українській мові стоять з іншими відмінками:

exercere—робити вправи;
imitari—наслідувати кого;
mirari—дивуватись;
iuvare, adiuvare—допомагати.

Homines nova mirari solent—люди новому звичайно дивуються.

b) При вигуках, які означають здивування або сум:

Me miserum!—О, я нещасний!

c) Для означення віку—з діеприкметником **natus**:

Puella undecim annos nata—дівчина одинадцяти років.

d) Для означення довжини, глибини, висоти, товщини з прикметниками:

longus—довгий;
latus—широкий;
altus—високий;
crassus—товстий.

Ulcus duo centimetra longum—виразка завдовжки в 2 сантиметри.
Homo centum sexaginta centimetra altus—людина заввишки сто шістдесят сантиметрів.

Ablativus—орудний відмінок.

a) Ablativus causae—означає причину дії на запитання—через що? чому? з якої причини?

Cor senectute collapsum est—серце від старості зіпсувалось.
Aegrotus fame mortuus est—хворий умер від голоду.
Ira—від гніву;
amore—від любові;
odio—від ненависті.

b) Ablativus modi—ставиться для означення способу, з допомогою якого щось відбувається:

Hac mente—з такою думкою.
Ea conditione—з такою умовою.
Iure—за правом.

Часто вживається при participium:

inflammatus—запалений, заохочений;
impulsus—підштовхнутий.

Ці participia часто лишаються без перекладу:

ira inflammatus—від гніву;
spe impulsus—з надією.

c) Ablativus comparationis—ставиться при вищому ступені прикметника:

Aegroti salus mihi salute mea carior est—здоров'я хворого для мене дорожче, ніж моє власне.

d) Ablativus temporis—ставиться для означення часу:

eo tempore—в той час;
vere—навесні;
hieme—взимку.

Anno millesimo nongentesimoquinto—в 1905 році.

e) Ablativus loci—вживається для означення місця дії:

Hoc loco—на цьому місці.
Toto urbe—у всьому місті.
Terra marique—на землі й на морі.

D. РЕЦЕПТУРА.

§ 1. Короткі відомості про технологію лікарських форм.

Обробка сирових лікувальних матеріалів у фармацевтичні препарати й ліки поділяється на такі операції:

1. Calefatio—нагрівання.
2. Colatio—проціджування.
3. Communitio—роздробляння.
4. Cribratio—просівання.
5. Destillatio—дестиляція.
6. Ebullientio—кип'ятіння.
7. Expressio—пресування.
8. Exsiccatio—висушування.
9. Evaporatio—випарювання.
10. Filtratio—фільтрування.
11. Rectificatio—ректифікація.
12. Sublimatio—сублімація.

§ 2. Про рецепт*).

Рецептом зветься письмове доручення лікаря, зубного лікаря або ветеринарного лікаря. Етимологічно слово походить від recipere—брати. Згідно з законом, кожний рецепт являє документ; отже, на ньому повинно бути зазначено місце, число й підпис, і кожна зміна, яку зроблять пером або дією, тобто під час виготування ліків, вважається підробкою документа. Як документ, рецепт треба писати чорнилом, що не стирається; крім того, все повинно бути написано чітко. Перш ніж передати рецепт хворому, лікар повинен ще раз уважно прочитати рецепт і скопіювати його, щоб знати, що саме написано кожному хворому зокрема, бо з моменту передачі рецепта він уже втрачає своє право на цей рецепт; якщо ж хворому станеться будьяка шкода через неправильно написаний репепт, відповідає за це лікар. Кожен рецепт повинен починатися позначенням року, місяця й числа, коли його написано. Це позначення особливо має вагу для тих рецептів,

*) Статтю взято з підручника проф. Ковальова—„Технологія лікових форм і галенових препаратів".

в яких виписують алкалоїди й препарати опію, тобто речовини, дія яких пов'язана з часом. Потім пишуть літери „Rp." (скорочено від „Recipe", що означає—візьми). Після цього йде перелік лікарських речовин, які повинні бути в рецепті. Кожну з лікарських речовин, що є в рецепті, треба писати одну під одною, в окремому рядку і в родовому відмінку; наприкінці кожної назви треба зазначити вагову кількість даної речовини—в грамах в знахідному відмінку. Щоб запобігти помилкам, рекомендується, зазначаючи кількість речовин у грамах, користуватись комою, тобто, писати, наприклад, 30,0 замість 30; слово грам додавати не треба.

У деяких випадках лікар дозволяє фармацевтові взяти належну кількість даної речовини; тоді він, не зазначаючи кількості цієї речовини, пише: *q. s.*—quantitatem sufficientem—достатня кількість або quantum satis—скільки треба. Іноді ж лікар, бажаючи, щоб хворий дістав, наприклад, пілюлі, зазначає в рецепті тільки діючі речовини, вибір же індиферентної речовини, потрібної, щоб мати добру, з наукового погляду, масу, дозволяє, знов таки, спеціалістові-фармацевтові; тоді, після переліку діючих речовин, він пише: *m. f. m. pil. e qua form. pil. №*—(misce fiat massa pilularum, e qua formentur pilulae №)—змішай, зроби пілюльну масу, з якої оформи стільки то пілюль.

Зазначивши далі, якої форми треба надати переліченим у рецепті речовинам (порошки, мазь, пілюлі, емульсія) і в чому треба видати ці ліки (у темній склянці, в желатинових капсулах, в облатках), лікар повинен точно визначити спосіб вживання ліків, не обмежуючись, наприклад, такими загальними вказівками: „вживати, як сказано", „внутрішнє", „зовнішнє" і т. ін. Перед цим визначенням лікар ставить літеру S—Signa—познач. Нарешті, пишуть прізвище хворого, і рецепт стверджується чітким підписом лікаря.

Якщо рецепт написано на друкованому бланку, то дата, прізвище лікаря і його адреса друкуються на самому початку рецепта, підпис же лікаря завжди повинен бути наприкінці рецепта, бо це надає рецептові значення документа.

Якщо в рецепті написано не індиферентні речовини, то час написання рецепта має велике значення, і цей рецепт, що пролежав довго у хворого, не можна приймати для готування за ним ліків, бо за цей час він міг втратити своє значення.

У деяких державах строк від часу написання рецепта до передачі його в аптеку обмежується трьома днями.

Приклади:

$19\frac{5}{VI}$ 33 р.

Rp.	Natrii Salicylici	10,0
	Kalii Iodati	5,0
	Aquae destillatae	200,0

S. Misce, detur in vitro nigro.

По столовій ложці тричі на день гр. Комаровській.

Лікар *Іванов.*

Лікар Михайлов.
Одеса, вул. Леніна, № 44, кв. 5.

$19\frac{5}{VI}$ 33 р.

Rp. Morphii muriatici 0,005
Sacchari albi 0,3
M. f. p. d. t. d. № 10, in scatulam.
S. По одному порошку тричі на день гр. Іванову.
Лікар *Михайлов.*

При виписуванні назви лікових речовин лікарі часто вживають різних скорочень, але такі скорочення треба робити так, щоб не можна було переплутати з іншими значеннями, бо це може дати небажані наслідки, і саме скорочення слід закінчувати приголосними, наприклад, **Bar. sulf.**—тут можна видати—**Barium sulfuratum** (BaS) або **Barium sulfuricum** ($BaSO_4$). Перше отрутне, друге—ні.

Не можна писати—**Ferr. sulf.**, бо тут можливо видати **Ferrum sulfuratum** (FeS), **Ferrum sulfuricum oxydulatum**—($FeSO_4$) і **Ferrum sulfuricum oxydatum** ($Fe_2(SO_4)_3$). **Kalium arsenicosum** і **Kalium arsenicicum** слід скорочувати: **Kali arsenicos.** або **Kali arsenicic.** Не можна обмежитися скороченнями **Kali arsenic.** в обох випадках.

Зважаючи на значення інгредієнтів, що є в складі рецепта, їх поділяють: на **Basis**—головне; **Adiuvantia**—допоміжне; **Corrigentia**—корегуюче, що усуває поганий запах і смак у ліках; **Menstrum**—індиферентна рідка речовина, що сприймає всі складові частини рецепта, і **Vehiculum**—суха індиферентна речовина.

Приклади:

Rp. Natrii Salicylici 10,0 — **Basis.**
Aq. destillatae 180,0 — **Menstrum.**
Sirupi Liquiritiae 15,0 — **Corrigentia.**
M. D. S. По столовій ложці тричі на день.

Rp. Morphii muriatici 0,005 — **Basis.**
Sacchari albi pulv. 0,3 —**Vehiculum i Corrigens.**
M. f. p. d. t. d. № 10.

Якщо в рецепті зазначено лише одну речовину, наприклад, Aspirini 0,3 d. t. dos. № 6, то це рецепт звичайний; якщо ж у складі є кілька інгредієнтів, то такий рецепт ми звемо складним. Коли пишуть рецепт, то на початку його ставлять знак #; цей знак відділяє один рецепт від одного; ставлять його й для того, щоб не можна було вставити в рецепт нову назву лікарської речовини.

Ліки готують з лікарських засобів за офіцинальними й магістральними формулами. До перших належать такі, що їх по всіх місцях даної держави готують на підставі однакового писання, що є у фармакопеї й мануалах, і які мають назву **Formulae medici-**

nales officinales; до других належать рецепти лікарів, що можуть завжди змінюватись, і тоді вони мають назву—**Formulae medicinales magistrales.**

Перш ніж перейти до готування ліків, слід прочитати рецепт двічі, перевірити найвищу одноразову дозу сильнодіючої речовини, укласти план готування ліків і звернути увагу на несполучність лікарських речовин, що є в складі рецепта, а також замінити написані індиферентні речовини відповіднішими; наприклад, органічні речовини—неорганічними, якщо готують пілюлі з калій-перманганатом або срібло-нітратом; radix et extractum Liquiritiae—порошками та екстрактом Gentianae, Tarахасі і т. ін., якщо в складі пілюль є, наприклад, стрихнін. Коли ліки виготовлено, рецепт знову прочитують і, пересвідчившись, що за рецептом ліки виготовлено правильно, їх видають хворому.

При лікуванні хворого вживають: 1) лікарського засобу; 2) лікувального засобу і 3) ліків.

Під словом „лікарський засіб"—**Remedium**—треба розуміти взагалі всі сприятливі умови, що безпосередньо або посередньо впливаючи добре на організм, переводять його із стану недуги в стан одужання. Сюди належать, головно, гігієнічні й дієтичні засоби: клімат, висота над рівнем моря, водолікування, електротерапія, масаж, тощо.

Під лікувальними засобами—**Medicamen**—розуміють речовини органічної й неорганічної природи, що так чи інакше впливають на стан здоров'я.

Ліки—**Medicamentum**—складаються з одного або кількох лікарських засобів, яким надається певної лікарської форми й видають з аптеки готовими для вживання хворим.

За одну з найважливіших властивостей всякої лікарської форми є її стійкість, яку можна зумовити вимогами, щоб хемічні, фізичні й терапевтичні властивості даної форми не змінювались під час вживання цієї лікарської форми.

Переваги тієї чи іншої лікарської форми такі:

1. Зручність вживання, застосування або введення. Цілком зрозуміло, що легше й зручніше прийняти ложку мікстури або порошок, ніж з'їсти велику кількість трави або прийняти кристали лікарської речовини.

2. Уточнення дозування. Цьому цілком відповідають такі форми, як таблетки, пілюлі, порошки і взагалі всі дозовані форми, запроваджені замість колишнього вживання на „кінчику ножа", „пучкою", „жменькою", тощо.

3. Компактність і портативність перевага тих самих пілюль, таблеток і порошків перед мікстурами або перед „ковтками" (haustus), яких тепер зовсім не застосовують.

4. Полегшення хемічної дії. З цього погляду форми емульсій, мазей, лініментів та ін. дають багато кращі наслідки, ніж вживання нероздроблених речовин, або речовин у чистому стані, які можуть дуже шкідливо діяти на слизову оболонку або на певну частину тіла. У випадку, коли ліки треба відпустити

негайно, на рецепті пишуть—**statim!** (негайно), **cito!** (швидко), **citissime!** (якнайшвидше).

Коли треба повторити ліки, лікар пише на рецепті—**Repetatur** або **Reiteretur.**

§ 3. Найголовніші скорочення, які застосовують лікарі в рецептах.

aa, ana—нарівно, рівними частинами.
ad. lib.—ad libitum—на бажання, скільки завгодно.
ad us. ext.—ad usum externum—для зовнішнього вживання.
ad us. int.—ad usum internum—для внутрішнього вживання.
ad us. propr.—ad usum proprium—для власного вживання.
ad us. not.—ad usum notum—для відомого вживання.
aeq.—aequalis—рівний.
b. v.—balneum vaporis—водяний огрівник.
but.—butyrum—масло.
caps. amyl.—capsulae amylaceae—облатки.
caps. gel.—capsulae gelatinosae—желатинові капсули (elasticae—м'які, еластичні; operculatae—з кришечками).
c.—cum—з.
cont.—contunde—стовчи.
concis.—concisus—зрізаний.
conc.—concentratus—концентрований.
cochl.—cochlear—ложка.
col.—colatura—проціджена рідина.
comp.—compositus—складний.
cons.—consperge—посип.
coq.—coque—звари.
Cort.—Cortex—корок.
D., d.—dosis, da, detur—доза, дай, видай.
d. t. d.—dentur tales doses—видай таких доз.
D. S.—Detur, Signetur—видати, надписати.
d. s. s.—detur sub signo—видати із знаком, із сигнатурою (наприклад: „Ven"—Venum—отрута).
dec.—decoctum—вивар.
dep.—depuratus—очищений.
d. ad ch.—detur ad chartam—видати в папері.
dil.—dilutus—розбавлений, розведений.
dim.—dimidium—половина.
disp.—dispensa, dispensetur—розваж, розважувати.
div. in p. aeq.—divide in partes aequales—поділи на рівні частини.
elaeos.—elaeosaccharum—олія-цукор.
elect.—electuarium—кашка.
em. (emuls.)—emulsio—емульсія.
empl.—emplastrum—пластир.
extr.—extractum—екстракт.
ext.—extende—намазати.

ext. s. alut.—extende supra alutam—намазати на м'якій шкірі (corium—лайка, linteum—полотно).
f.—fiat, fiant—зробити.
f. l. a.—fiat lege artis—зробити, додержавши правил умілості.
fil.—filtra—профільтруй.
fl.—flores—цвіт.
fl.—fluidus—рідкий.
fol.—folia—листя.
g.—gramma—грам.
gr.—granum—гран.
gtt.—gutta—крапля.
h.—hora—година.
hb.—herba—трава.
inf.—infusum—настойка; infunde—облити, заварити.
lib.—libra—фунт.
lat.—latitudine—ушир.
long.—longitudine—удовж.
liq.—liquor—рідина.
m.—misce—змішай, змішати.
M. D. S.—Misce, Detur, Signetur—змішати, видати, надписати.
M. f.—misce, fiat—змішати, зробити.
M. f. p.—misce, fiat pulvis—змішай, приготуй порошок.
m. f. supp.—misce, fiant suppositoria—змішай і зроби свічки.
m. f. m., e qua form.—misce fiat massa, e qua formentur—змішай, зроби масу, з якої приготуй.
m. pil.—massa pilularis—пілюльна маса.
min.—minutim—дрібно.
mix.—mixtura—мікстура.
N°, Nr, N.—numero—нумер, кількістю.
obd.—obduce, obducantur—обтягни, покрий.
ol.—oleum—олія.
oll.—olla—банка.
ov.—ovum—яйце.
p.—pars—частина.
p.—pulvis—порошок.
p. aeq.—partes aequales—рівні частини.
pd.—pondus—вага.
pil.—pilulae—пілюлі.
pp.—praecipitatus—осаджений; praeparatus—приготовлений, оброблений.
pr.—pro—для.
praec. або ppt.—praecipitatus—осаджений.
q.—quantum—скільки.
q. l.—quantum libet—скільки завгодно.
q. s.—quantum satis або quantitas sufficiens—достатньою кількістю.
q. v.—quantum vis—достатньою кількістю, скільки завгодно.
r.—(rad.)—radix—корінь.
Rp.—recipe—візьми.
reit.—reiteretur—повтори.

rem.—remanentia—залишок.
rect.—rectificatus—очищений.
rep.—repetatur—повтори.
rhiz.—rhizoma—кореневище.
S.—Signa, Signetur—познач.
S.—satis—досить.
Semis—половина.
Summ.—Summitates—вершки.
Scat.—Scatula—коробка.
Sem.—semen—насіння.
S.—sine—без.
Sing.—Singulorum—кожного по...
S. N.—Suo nomine—під своїм ім'ям, з позначенням вмісту.
S. S.—sub sigillo—за печаткою.
Sol.—Solutus, Solutio—розчинений, розчин.
Solv.—solve—розчини.
Sp. v.—Spiritus vini—винний спирт.
Sir.—Sirupus—сіроп.
Suc.—Succus—сік.
t.—talis, tales—такий, такі.
tabl.—tabuletta—таблетка.
Tr. —(tinct.)—tinctura—настойка, тинктура.
trochi.—trochiscus—пастилка, таблетка.
u.—usum, ustum—вживання, палений.
ung.—(ungt.)—unguentum—мазь.
V.—(Vin.)—Vinum—вино.
Vitr.—Vitrum—скло, склянка.

§ 4. Лікарські форми.

Лікарські форми бувають: тверді, м'які або напіврідкі й рідкі.

А. Тверді форми.

1. Bacilli *medicinales*—*лікувальні палички*.
2. Boli—болюси.
3. Emplastra—пластири.
4. Globuli vaginales—вагінальні глобулі, кульки.
5. Granulae—крупинки (маленькі пілюлі).
6. Pastilli—пастилки.
7. Pilulae—пілюлі (*від латинського слова*—pila—м'ячик.)
8. Pulveres—порошки.
   Залежно від роздроблення, бувають pulveres grossi—(великозернисті) і pulveres subtiles (дрібні).
9. Sinapismi—гірчичники.
10. Species—збори; вони бувають: species pectorales (грудний чай), species laxantes (проносний збір), species diuretica (сечогінний чай).

11. Suppositoria—супозиторії або мильця.
12. Tabulettae—таблетки.

B. М'які або напіврідкі лікарські форми.

1. Electuaria—кашки.
2. Linimenta—лініменти.
3. Unguenta—мазі.
4. Vasolimenta—вазоліменти.

C. Рідкі лікарські форми.

1. Decocta—вивари.
2. Emulsiones—емульсії.
3. Fomenta—примочки.
4. Gargarisma—полоскання.
5. Guttae—краплі.
6. Infusa—водні настойки.
7. Mixturae—мікстури.
8. Solutiones—розчини.

Praeparata Galenica s. praeparata pharmaceutica composita.

Галенові або складні фармацевтичні препарати:

1. Aquae aromaticae—ароматичні води.
2. Extracta—екстракти, які залежно від консистенції бувають: extracta fluida (рідкі екстракти), extracta mollia (м'які екстракти), extracta spissa (густі екстракти) й extracta sicca (сухі екстракти).
3. Sapones—мила.
4. Sirupi—сиропи.
5. Tincturae—настойки.
6. Unguenta—мазі.
7. Vina medicata—лікувальні вина.

§ 5. Зразки рецептів.

Bolus (болюс).

Rp. Ammonii muriatici 0,8
Succi Liquiritiae 1,2
Extracti amarae q. s.,
Ut fiat bolus, D. t. d. № 8
Consperge Semine Lycopodii
D. S. Приймати по одному болюсу тричі на день.

Emplastrum (пластир).

Rp. Olei Olivarum viridis
Adipis Suilli
Plumbi oxydati āā partes aequales
Coque ad saponificationem
S. Простий свинцевий пластир.

Rp. Emplastri cantharidum q. s.
ut extendatur supra linteum
magnitudinis chartae lusoriae.
Margines obducas Emplastro adhaesivo,
Conspergentum pulvere Cantharidum
D. S. Мушка.

Прописуючи пластири, треба зазначити матеріал, на який пластир намазати, а також і форму:

Formae auricularis—(форма вуха)
„ chartae lusoriae—(грального карти)
„ volae manus—(долоні)
„ palmae manus—(долонної поверхні)
„ plagulae chartae—(аркуш паперу)
„ voluminis libri quarti—(чвертка аркуша)
„ „ „ octavi—(вісімка аркуша)
„ chartae allatae s. appositae, magnitudine et forma hoc—(якщо рисунок форми додається до рецепта).

Globuli vaginales (вагінальні кульки).

Rp. Extracti Bellandonnae 0,02
„ Opii 0,01
Xeroformii 0,25
Butyri Cacao q. s.,
ut fiat Globuli vaginales
D t. D. № 10
D. S

Granulae (крупинки).

Rp. Digitalini 1,0
Sacchari Lactis subtilis pulv. 49,0
Misce, ut fiat lege artis granulae № 1000
Detur in vitro, Signetur.

Pastilli (пастилки).

Rp. Santonini pulverati 1,0
Sacchari albi pulverati 30,0
Mucilaginis Tragacanthae q. s.,
ut fiat pastilli № 30
D. S. По 3 пастилки на день.

§ 2.

I. Пояснення щодо алфавіту.

1. Всі літери грецького алфавіту зберігають свої звуки без змін. Відмінно від латинської мови, і завжди голосний звук, τ вимовляється як **т** і ніколи не переходить у **ц**, σ завжди—**с** і ніколи не читається як **з** між двома голосними.

2. Звук γ перед γ, κ, χ, ξ вимовляється як укр. **н**:

λαρυγγίζω—laryngizo—кричу на все горло
ὄγκος—oncos—крючок
σπλάγχνον—splanchnon—нутрощі
φάρυγξ—pharynx—гортань.

3. Z ζ вимовляється майже як **дз**:

ζώνη—zone—пояс
ζῷον—zoon—тварина.

4. Θ ϑ читається як **т** з незначним придихом, передається латинським **th**:

ϑῶραξ—thorax—панцер.

5. Подвійна голосна ου читається як **у**:

οὖρον—uron—сеча.

6. ᾳ, ῃ, ῳ з підписаною іотою вимовляються як звичайні α, η, ω.

7. У дифтонгах αι, ει, οι, αυ, ευ, ηυ кожна голосна вимовляється окремо:

αι = ай
ει = ей
οι = ой
αυ = ау
ευ = еу
ηυ = еу
} укр.

8. σ пишеться на початку слів, а наприкінці—ς.

9. υ вимовляється, приблизно, як німецьке **ü** (**u umlaut**) і передається латинським **y**.

II. Надрядкові знаки.

Над голосними й подвійними голосними, що починають слово, ставиться знак придиху. Таких знаків два:

1. **Густий** придих—spiritus asper (передається знаком ῾)—вимовляється майже як латинське **h**, тільки ледве чути.

Наприклад:

ἓξ—hex
ὅμοιος—homoios
ὕδωρ—hydor.

2. **Тонкий** придих—spiritus lenis (передається знаком ᾽) у вимові зовсім непомітний.

Наприклад:

ἀφασία—aphasia
ἔργον—ergon
ὄνομα—onoma.

υ і ρ на початку слів завжди мають густий придих:

ὑμήν—hymen
ὑπέρ—hyper
ῥόμβος—rhombos
ῥέω—rheo.

Два ρρ в середині слова пишуться так:

ῥῥ—Πυῤῥος—Pyrrhos.

Для визначення **наголосу** в грецькій мові є три знаки:

1. **Циркумфлекс** ῀ — протяжний наголос:

ἦπαρ—hepar
σχῆμα—schema
σῶμα—soma.

2. **Гострий наголос**—високий тон:

ἀμφίβιος—amphibios
διπλόος—diploos
δύναμις—dynamis
Χολή—chole.

3. **Важкий наголос:**

γνάθος—gnathos
ὀρθός—orthos.

Знаки придиху і наголосу ставлять:

1. Над малою літерою:

ἀτροφέω—atropheo
ἦθμός—ethmos.

2. Перед великою літерою теж вгорі:

Ἀχιλλεύς—Achilleus
Ἄτλας—Atlas.

3. У дифтонгах над другою голосною.

αὐτόματος—automatos
εἶδος—eidos.

III. Розподіл іменників за родами в грецькій мові.

Рід іменника визначається з допомогою певних слів—артиклів.
При іменниках чоловічого роду—артикль ὁ.
При іменниках жіночого роду—артикль ἡ.
При іменниках середнього роду—артикль τό.

§ 3. Грецькі слова, з яких утворені анатомічні терміни в латинській мові.

(З книги проф. Карузіна—„Словарь анатомических терминов").

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова*)	Переклад українською мовою
ἀ, ἀν (перед голосною)	*a, an*	не
	anaemia	недокрів'я
	anencephalon	відсутність
	anonymus	безіменний
ἀγγεῖον	*angeion*	судина
ἄγγος	*angos*	
	angiologia	наука про судини
ἀγκών	*ancon*	згин, лікоть
	anconaeus	ліктьовий

*) Латинську транскрипцію подаємо курсивом; латинські вивідні слова—звичайним своїм шрифтом.

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
ἀδάμας	*adamas*	сталь; алмаз
	adamantinus	міцний, як сталь
ἀείρω	*aĕiro*	підіймаю
	aorta	аорта
ἀήρ	*aër*	повітря
	arteria	артерія
	arteriosus	артеріальний
αἷμα	*haima* (*haema*)	кров, гемоглобін
αἴσθησις	*aisthesis*	відчування, відчуття
	aesthesiologia	відділ анатомії, що вивчає органи почуття
ἄκρος	*acros*	верхівка, край
	acromialis	акроміальний
ἀκούω	*acuo*	слухаю
	acusticus	слуховий
ἀλλᾶς	*allas*	ковбаса
	allanthois	сечовий міхур зародка
Ἀμείβω	*ameibo*	змінююсь
	ameba	амеба
ἀμνίον	*amnion*	жертовна чаша
ἀμνός	*amnos*	вівця
	amnion	внутрішня оболонка зародка
ἀμυγδάλη	*amygdale*	мигдаль
ἀμφίβιος	*amphibios*	земноводне
	amphibia	амфібія
ἀναβίωσις	*anabiosis*	анабіоз
ἀναλογία	*analogia*	аналогія
ἀναστομόω	*anastomoo*	сполучаю
	anastomosis	сполука судин
	anastomoticus	анастомозний
ἀνατέμνω	*anatemno*	розсікаю
ἀνατομή	*anatome*	наука про будову тіла
	anatomia	
ἄνθρωπος	*anthropos*	людина
ἀνταγωνιστής	*antagonistes*	антагоніст
ἀντί	*anti*	проти
ἀντιθέναρ	*antithenar*	той, що знаходиться проти thenar
	antithenar	виступ на долоні

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
ἀνώνυμος	*anonymos*	безіменний
	anonymus	безіменний
ἀπό	*apo*	від
ἀπονεύρωσις	*aponeurosis*	апоневроз
	aponeuroticus	сухожильний
ἀποφυσις	*apophysis*	апофіз
ἀράχνη	*aradne*	павук
	arachnoides	схожий на павутину
	arachnoideus	схожий на павутину
ἄρθρον	*arthron*	суглоб
ἀρθρόω	*arthroo*	сполучаю
	arthrologia	артрологія, наука про суглоби
	diarthrosis	діартроз, рухоме зчленування
	synarthrosis	синартроз
ἁρμονία	*harmonia*	зв'язок, союз; гармонія
ἀρτηρία	*arteria*	те, що містить повітря
	arteria	артерія
ἀρύω	*aryo*	черпаю
ἀρύταινα	*arytaina*	черпак
	arytaenoides	черпакуватий
	arytaenoideus	черпакуватий
ἀρχαῖος	*archaios*	стародавній
	archipallium	відділ великого мозку
ἀρχιτέκτων	*architecton*	архітектор, будівник
ἀστήρ	*aster*	зоря, зірка
ἀστράγαλος	*astragalos*	хребець
	astragalus	таранна кістка
Ἄτλας	*Atlas*	Атлант, міфічний гігант, що підтримує землю
	atlas	перший шийний хребець
ἀτροφέω	*atropheo*	сохну
αὐτόματος	*automatos*	той, що сам рухається, автоматичний

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
αὐτόνομος	*autonomos*	той, що керується власними законами, незалежний
αὐτόχθονος	*autochthonos*	тубільний, автохтонний
ἀφασία	*aphasia*	афазія, неспроможність говорити
	aphasia	
Ἀχιλλεύς	*Achilleus*	Ахіллес, міфічний герой
	tendo Achillis	Ахіллів сухожилок
βάσις	*basis*	основа
	basilaris	основний
βίος	*bios*	життя
βλάστημα	*blastema*	паросток; бластема
βλαστός	*blastos*	росток
βραχίων	*brachion*	рука
	brachium	
	bracchium	
βραχύς	*brachys*	короткий
	brachycephalus	брахіцефал, короткий і широкий череп
βρέγμα	*bregma*	тім'я
βρεχμός	*brechmos*	
βρέχω	*brecho*	зрошую, обливаю
βρόγχος	*bronchos*	бронх
	bronchus	
	bronchialis	бронхіальний
βρύω	*bryo*	буйно росту
	embryon	ембріон, зародок
	embryonalis	ембріональний
γάγγλιον	*ganglion*	вузол
γαστήρ	*gaster*	живіт, шлунок
	gastro-	шлунково-
	gastricus	шлунковий
γένειον	*geneion*	підборіддя
	orthogenia	малий виступ підборіддя
γενεά	*genea*	походження
γένεσις	*genesis*	
γεννάω	*gennao*	породжую
γένος	*genos*	рід

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
γέρων	*geron*	старий
	gerontoxon	жирова дуга на рогових оболонках у старих
γιγγλυμος	*ginglymos*	дверний крючок
	ginglymus	
γλήνη	*glene*	зіниця
γλῆνος	glenos	блискучий предмет
	glenoidalis	гленоідальний, суглобоямковий
	glenoides	
γλουτός	*glutos*	сідниці
	glutaeus	сідничний
γλῶσσα	*glossa*	язик
	glosso-, glossus,	язико-
	hypoglossus	під'язиковий
γλωττίς	*glottis*	мундштук
γνάθος	gnathos	щелепа
	orthognathia	обличчя з незначно вистаючими наперед щелепами
	prognathia	виступ щелепів і зубів наперед
γομφόω	*gomphoo*	збиваю
	gomphosis	вид синартрозу
δάκτυλος	*dactylos*	палець
	dactylus	
δάρτος	*dartos*	із зідраною шкірою
δέλτα	*delta*	четверта літера грецького алфавіту
	deltoides	дельтовидний
	deltoideus	
δένδρον	*dendron*	дерево
δέρμα	*derma*	шкіра
δέσμα	*desma*	зв'язок
δεσμός	*desmos*	
	syndesmosis	синдесмоз
	syndesmologia	наука про зв'язки
δέχομαι	*dechomai*	приймаю
	choledochus	жовчний
διά	*dia*	через, серед
διάμετρος	*diametros*	діаметр
	diameter	

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
διάστημα	*diastema* diastema	проміжок
διάφραγμα	*diaphragma* diaphragma	діафрагма
	diaphragmaticus	діафрагмальний
διαφύομαι	*diaphyomai*	проростаю
διάφυσις	*diaphysis* diaphysis	проростання
δίδυμος	*didymos* epididymis	подвійний додаток яечка
διπλόος	*diploos* diploë	подвійний губчаста речовина плоских кісток
	diploicus	належний до diploë
δις-	*dis-* в словах складних	двічі
δίσκος	*discos* discus	диск
διχοτομέω	*dichotomeo*	розсікаю на дві частини
δολιχός	*dolichos* dolichocephalus	довгий доліхоцефал, довгоголовий
δύναμις	*dynamis*	сила (гомодинамія)
δύς-	*dys-*	невіддільний префікс, який означає щось протилежне, трудне, погане
ἐγκέφαλος	*enkephalos* encephalon	мозок
ἐγχέω	*encheo*	вливаю
ἔγχυμος	*enchymos*	соковитий
εἶδος	*eidos* -ides, -ideus	вид -видний
ἐκ, ἐξ (перед голосною)	*e, ex*	із
ἐκτός	*ectos* ectoderma	поза (прийм.) ектодерма
ἕλιξ	*helix*	закруток
ἔλλειψις	*elleipsis*	хиба, недостача

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
ἔμβρυον	*embryon*	зародок; те, що росте всередині
	embryonalis	ембріональний
ἔμβολον	*embolon*	клин
	emboliformis	клиноподібний
ἔμμετρος	*emmetros*	еметрологічний
ἐν	*en*	в, у (префікс)
ἔνδον	*endon*	всередині
	endocardium	ендокардій; внутрішня оболонка серця
ἔνδυμα	*endyma*	одяг
ἐντός	*entos*	всередині
	entoderma	внутрішній листок зародкової оболонки
ἔξω	*exo*	із
ἐπένδυμα-ἔνδυμα	*ependyma*	епендима
ἐπί	*epi*	на(д)
	epi-	
	epitympanicus	той, що лежить над барабанною порожниною
	epigastrium	надчеревна частина
ἐπιπλέω (ώω)	*epipleo*	пливу чимсь
	epiploicus	належний до сальника
ἐπίπλοος	*epiploos*	сальник
ἐπιστρέφω	*epistrepho*	повертаю
ἐπιστροφή	*epistrophe*	поворот
	epistropheus	епістрофей
ἐπιφύομαι	*epiphyomai*	росту на чомусь
ἔργον	*ergon*	робота
ἐρυτρός	*erythros*	червоний
ἐφίππιος	*ephippios*	той, що сидить на коні
ἐφίππιον	*ephippion*	попона
ζύγον	*zygon*	ярмо
	zygomaticus	виличний
ζώνη	*zone*	пояс
	zona	
	zonalis	зональний
ζῷον	*zoon*	живе, тварина

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
ἡμῖ	*hemi*	пів
	hemiazygos	півпарний
ἠθμός	*ethmos*	решето, сито
	ethmoidalis	решітчастий
	ethmoides	решітчастий
ἧπαρ	*hepar*	печінка
	hepaticus	печінковий
θάλαμος	*thalamos*	спальня
	epi-, meta-, hypothalamus, -icus	відділ мозку
θέατρον	*theatron*	видовище
	theatrum anatomicum	анатомічний театр
θέναρ	*thenar*	долоня
θηλή	*thele*	сосок
	epithelium	епітелій
	hyperthelia	утворення зайвих сосків
θῆρ	ther	звір
θρόμβος	*thrombos*	тромб
θύρα	*thyra*	двері
θύρεος	*thyreos*	кам'яна плита
	thyreoideus	щитовидний
θῶραξ	*thorax*	панцер
	thoracalis	грудний
ἴσος	*isos*	однаковий
ἵππος	*hippos*	кінь
ἱστός	*histos*	тканина
ἴσχιον	*ischion*	стегно
	os ischii	стегно
ἰσχιαδικός	*ischiadicos*	сідничний
κάλυξ	*calyx*	нирка
	calyculus (gustatorius)	мисочка (смакова)
κανθός	*canthos*	обруч
	canthus	обруч
κανών	*canon*	правило, зразок, канон
κάρα	*cara*	голова
καρδία	*cardia*	серце
κάρος	*caros*	глибокий сон
καρόω	*caroo*	глушу
	carotis	сонна артерія

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
καρπός	*carpos*	кисть
	carpus	зап'ясток
κάρυον	*caryon*	ядро
κέντρον	*kentron*	центр
	centrum	
	centralis	центральний
κέρας	*keras*	ріг
κεφαλή	*kephale*	голова
	cephalicus	головний
	encephalon	головний мозок
κίνησις	*kinesis*	рух
	caryokinesis	каріокінез
κίρκος	*kirkos*	коло
	circulus	
	circularis	коловий
κλεῖς	*cleis*	ключ, засув
κλίνω	*clino*	схиляю
	clinoides	нахилений
	clinoideus	
	clinica	клініка
κνήμη	*cneme*	гомілка, голінка, литка
	gastrocnemius	литковий
κόγχη	*conche*	раковина
	concha	
	conchalis	належний до раковини
κοιλία	*coilia*	черево
κοιλιακός	*coiliacos*	черевний
κοῖλος	*coilos*	видовбаний
κόνδος	*condos*	круглий
κόνδυλος	*condylos*	кулак
κόραξ	*corax*	ворон
κορωνη	*corone*	криве; корона
	coronoideus	вінцевий
κοτύλη	*cotyle*	заглибина
κρανίον	*cranion*	череп
	cranium	
κράνος	*cranos*	шолом
	cranialis	краніальний
κρέας	*creas*	м'ясо
	pancreas	підшлункова залоза

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
κρεμάννυμι	*cremannymi*	вішаю
κρεμαστός	cremastos	повішений
κρίκος	*cricos*	кільце
κρίνω	*crino*	відділяю
κρόταφος	*crotaphos*	висок
κρύπτω	*crypto*	ховаю
κρυστάλλος	*crystallos*	кристал; лід
κύλιξ	*kylix* calix	бокал
κύστις	*kystis* cystis	міхур; пухир кіста
κύτος	*kytos*	судина
κῶλον	*colon*	член; відділ товстої кишки
κῶνος	*conos* conus	конус
	conoideus	конусовидний
	conicus	конічний
λαβύρινθος	*labyrinthos* labyrinthus	лабіринт
λάμβδα	*lambda*	11-та літера грецького алфавіту
	lambdoideus	ламбдоподібний
λαρυγγίζω	*laryngizo*	кричу на все горло
	larynx	горло
λέγω	*lego*	кажу, оповідаю
λέμμα	*lemma*	шкаралупа
λεπτός	*leptos*	м'який
	leptomeninx	м'яка мозкова оболонка
λευκός	*leucos*	білий
λημνίσκος	*lemniscos*	шерстяна пов'язка
	lemniscus	петля
λοβός	*lobos* lobus	доля; частка
λόγος	*logos* -logia	слово, річ вживається, як закінчення у словах складених

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
μ	*my*	12-та літера грецького алфавіту, означає 0,001 *мм* (мікрон)
μακρός	*macros*	довгий, великий
μασάομαι	*massaomai*	жую, кусаю
	masseter	жувальний
	massatericus	належний до жувального мускула
μαστός	*mastos*	сосок
	mastoideus (-ides)	сосковидний
μέγας	*megas*	великий
жс. р. μεγάλη	*megale*	велика
	acromegalia	акромегалія
μέλος	*melos*	член
μέρος	*meros*	частина
μεσεντέριον	*mesenterion*	брижа
μέσος	*mesos*	середній
	mesencephalon	середній мозок
	mesoderma	середній зародковий листок
μετά	*meta*	між, після, за
	metencephalon	задній мозок
μεταμορφόω	*metamorphoo*	перетворюю
	metamorphosis	метаморфоз, перетворення
μεταπλάσσω	*metaplasso*	перебудовую
	metaplasia	перетворення тканини
μήκων	*mecon*	мак
μεκώνιον	*meconion*	меконій, первородний кал, опій
	meconium	
μήνιγξ	*meninx*	мозкова оболонка
μηνισκός зменшене від μήν	*meniscos*	меніск
	men	місяць
μήτρα	*metra*	матка
	endo-, myo-, para-, perimetrium	
μικρός	*micros*	малий
μῖμος	*mimos*	актор (мімічний)

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
μίτος	*mitos*	нитка
	mitosis	мітоз, непрямий поділ ядра
μίτρα	*mitra*	пов'язка, мітра
	mitralis	мітральний, двостулковий
μόνος	*monos*	один
μορφή	*morphe*	вид, форма
μυελός	*myelos*	мозок
	myelencephalon	головний мозок
μῦς	*mys*	миша
	musculus	мускул
	muscularis	належний до мускула
νέος	*neos*	новий
νεῦρον	*neuron*	жила, мускул; волокно рослин
	neurologia	анатомія й фізіологія нервової системи
	nervus	нерв
	nervosus	нервовий
νεφρός	*nephros*	нирка
	meso-, meta-, pro-nephros	
νύμφα	*nympha*	наречена; німфа
ξίφος	*xiphos*	меч
	xiphoideus (-ides)	мечовидний
ὄγκος	*oncos*	гачок, крючок, опух
	uncus	гачок, крючок
	uncinatus	гачкуватий, крючкуватий
ὀδούς, *gen.*—οδοντος	*odus*, gen.—*odontos*	зуб
	odontoideus (-ides)	зубовидний
οἰσοφάγος	*oisophagos*	стравохід
	oesophagus	
ὁμογενής	*homogenes*	гомогенний, однорідний
ὅμοιος	*homoios*	подібний, однаковий
ὁμολογία	*homologia*	згода, угода (гомологія)

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
ὀμφαλός	*omphalos*	пупок
	omphalo-, mesentericus	брижовий
ὄνομα	*onoma*	ім'я
οντα (*pl. n.*) від ὤν	*onta* (*pl. n.*) від *on*	існуюче
	ontogenesis	онтогенез
ὄπισθεν	*opisthen*	ззаду
ὁράω	*horao*	дивлюсь
ὄργανον	*organon*	знаряддя; орган
ὀρθός	*orthos*	прямий
ὁρίζω	*horizo*	межую, тягнусь, лежу
	horizontalis	горизонтальний
ὁρμάω	*hormao*	рухаю, спонукаю
ὄρχις	*orchis*	ядро, яйце, статева залоза
ὀστέον	*osteon*	кістка
	osteologia	наука про кістки
οὖρον	*uron*	сеча
	organa uropoëtica	сечотворні органи
	urina	сеча
οὐραχός	*urachos*	сечовий хід
οὖς *gen.* ὠτός	*us* gen. *otos*	вухо
	parotis	привушна залоза
ὀφταλμός	*opthalmos*	око
	ophthalmicus	очний нерв
ὄψις	*opsis*	зір
	opticus	зоровий
παθετικός	*patheticos*	здатний відчувати
	sympathicus	співчуваючий
πάθος	*pathos*	страждання
παλαιός	*palaios*	стародавній
παλιγγενεσία	*palingenesia*	відродження
	palingenesis	палінгенез, часткове повторення у потомків втрачених ознак предків
παρά	*para*	біля, коло
παρέγχυμα	*parenchyma*	паренхіма, м'якуш
від παρεγχέω	*parenchéo*	виливаю (біля чого)
	parenchymatosus	паренхіматозний, м'якушевий

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
πᾶς, *neutra* πᾶν	*pas*, neutra *pan*	весь
	pancreas	підшлункова залоза
παχύς	*pachys*	товстий
	pachymeninx	тверда мозкова оболонка
περί	*peri*	навколо
	pericardium	перикардій, перикард, осердя
περικράνιος	*pericranios*	той, що вкриває череп
περιφέρεια	*perifereia*	периферія
πέτομαι	*petomai*	лечу, прагну
πέτρα	*petra*	скеля, камінь
περόνη	*perone*	застібка, мала гомілкова кістка
	peronaeus	малогомілковий
πλακοῦς, *gen.*—πλακοῦντος	*placus*, gen.—*placuntos*	пиріг
	placenta	плацента
πλάσμα	*plasma*	ліпна фігура, образ
πλάσσω	*plasso*	ліплю, утворюю
πλατύς	*platys*	широкий
πλευρά	*pleura*	плевра
	pleuralis	належний до плеври
πνεῦμα	*pneuma*	дихання, дух
πνευματικός	*pneumaticos*	дихальний, наповнений повітрям
	pneumaticus	дихальний
πνεύμων (πλευμων)	*pneumon* *pleumon*	легеня
ποιέω	*poieo*	роблю, творю
πολύς	*polys*	численний
	polydactylia	полідактилія, багатопалість
πόρος	*poros*	шлях, прохід, отвір
πούς, *gen.* ποδός	*pus*, gen. *podos*	нога
πρέσβυς	*presbys*	старий
πρό	*pro*	перед, попереду
	prognathia	прогнатія

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
πρός	*pros*	крім того, перед
	prosencephalon	передній мозок
προστάτης	*prostates*	той, що стоїть спереду
	prostata	простата, передміхурова залоза
πρῶτος	*protos*	перший
	protoplasma	протоплазма
πτέρυξ	*pteryx*	крило
πύλη	*pyle*	ворота
πυλωρός	*pyloros*	пілорус, воротар
πῦρ	*pyr*	вогонь
πυραμίς	*pyramis*	піраміда
ῥαφή	*rhaphe*	шов
ῥάχις	*rhachis*	хребет
ῥέω	*rheo*	течу
ῥις, *gen.*—ῥινός	*rhis*, gen.—*rhinos*	ніс
ῥόμβος	*rhombos*	ромб
ῥομβοειδής	*rhomboides*	ромбовидний
σάλπιγξ	*salpinx*	труба
σάρξ	*sarx*	м'ясо
σήσαμον	*sesamon*	сезам, кунжут
σκαληνός	*scalenos*	нерівний
σκέλος	*skelos*	стегно
σκελετος	*skeletos*	висохлий
	sceleton (um)	скелет; кістяк
σκληρός	*scleros*	твердий
	sclera	склера, білкова оболонка ока
σκολιός	*scolios*	кривий, зігнутий
σκύφος	*skyphos*	бокал, чаша
σμάω	*smao*	натираю
σπέρμα	*sperma*	сперма, сім'я
σπλάγχνον	*splanchnon*	нутрощі
plur. σπλάγχνα	plur. *splanchna*	нутрощі
	splanchnologia	спланхнологія, відділ нормальної анатомії, що вивчає нутрощі
σπλήν	*splen*	селезінка
σπογγιά	*spongia*	губка

Грецька транскрипція	*Латинська транскрипція та латинські вивідні слова*	Переклад українською мовою
σπόγγος	*spongos*	губка
	spongiosus	губчастий
σπόνδυλος	*spondylos*	хребець
στάσις	*stasis*	стаз, стояння
σταφυλή	*staphyle*	виноградна ягода
στέρνον	*sternon*	груди
στέφανος	*stephanos*	вінок
στόμα	*stoma*	рот
στρέφω	*strepho*	повертаю
	epistropheus	епістрофей, другий шийний хребець
στρῶμα	*stroma*	підстилка
στῦλος	*stylos*	стовп
	stylo-	у словах — складених
συμμετρία	*symmetria*	симетрія
συμπαθέω	*sympatheo*	співчуваю
σύμφυσις	*symphisis*	зростання
συν	*syn*	з
σύνδεσμος	*syndesmos*	сполука
σύστεμα	*systema*	поєднання
	systema	система
σφαῖρα	*sphaira*	м'яч, куля
	sphaericus	сферичний
	hemisphaerium	півкуля
σφήν	*sphen*	клин
	sphenoidalis	клиноподібний
σφήξ *gen.* σφηκός	*sphex*, gen. *sphecos*	оса
σφίγγω	*sphingo*	стискаю
	sphincter	сфінктер
σχῆμα	*schema*	вигляд, склад
	schema	схема
σχίζω	*schizo*	розколюю
σχίσις	*schisis*	розколювання; розподіл
σχινδύλεσις	*schindylesis*	розщеплення
σῶμα	*soma*	тіло
ταρσός	*tarsos*	лопата; стопа
τέκτων	*tecton*	будівник

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
τέλος	*telos*	кінець
	telencephalon	частина первинного мозку, з якого утворюються мозкові півкулі
τέμνω	*temno*	ріжу
τένων	*tenon*	жила
τέρας, *gen.* τέρατος	*teras*, gen. *teratos*	чудо, потвора
τέρμα	*terma*	мета; межа
τηρέω	*tereo*	зберігаю, ховаю
τομή	*tome*	відрізок
τόνος	*tonos*	напруження; тон
τόπος	*topos*	місце
τράγος	*tragos*	цап, козел
τραχύς	*trachys*	шершавий, нерівний
	trachea	трахея
	trachealis	трахеальний, трахейний
τρέφω	*trepho*	годую
	atrophia	атрофія
	hypertrophia	гіпертрофія
τρῆμα	*trema*	просвердлене, отвір
τρίππους	*trippus*	триніжок
τροφή	*trophe*	їжа
τροχοειδής	*trochoeides*	колесовидний
τροχός	*trochos*	колесо
τύμπανον	*tympanon*	барабан
τυφλός	*typlos*	сліпий
ὑάλινος	*hyalinos*	скляний, прозорий
ὕαλος	*hyalos*	скло
ὕδωρ, *gen.* ὕδατος	*hydor*, gen. *hydatos*	вода
ὑμήν	*hymen*	шкірка; гімен, дівоча перетинка
ὑπέρ	*hyper*	над, вище
ὑπό	*hypo*	під
ὗς, *gen.* ὑός	*hys*, gen. *hyos*	свиня
ὑστέρα	*hystera*	матка
ὕψος	*hypsos*	висота, верх, вершина
φαγομαι	*phagomai*	жеру
φάγος	*phagos*	обжера, ненажера

Грецька транскрипція	Латинська транскрипція та латинські вивідні слова	Переклад українською мовою
φαινήστρα	*phainestra*	вікно
φάλαγξ	*phalanx*	фаланга; обрубок
φάλκες	*falkes*	серп
	falciformis	серпуватий
φάρυγξ	*pharynx*	глотка
φέρω	*fero*	несу
φιλέω	*phileo*	люблю
φράγμα	*phragma*	перетинка
φράσσω	*phrasso*	огороджую
φρήν	*phren*	діафрагма
φῦλον	*phylon*	рід, покоління
	phylogenesis	філогенез
φύσις	*physis*	природа
φύω	*phyo*	росту
Χείρ	*cheir*	рука
Χειρουργία	*chirurgia*	хірургія
Χέω	*cheo*	ллю
	choa a	хоана
Χθών	*chthon*	земля, країна
Χιάζω	*chiazo*	позначаю літерою Χ
Χόανος	*choanos*	горно
Χολή	*chole*	жовч
Χοληδόχος	*choledochos*	жовчний
	choledochus	жовчний
Χόνδρος	*chondros*	крупинка
Χορδή	*chorde*	кишка, струна
Χόριον	*chorion*	хоріон, оболонка
Χόρος	*choros*	хор, хоровод
Χρῶμα	*chroma*	барва, колір
Χυλός	*chylos*	хілус, сік (штучно виготовлений)
Χυμός	*chymos*	хімус, сік (натуральний)
ψευδής	*pseudes*	несправжній
ψόα	*psoa*	поперекова частина
	psoas (*musculus*)	середній крижовий мускул
ὠλένη	*olene*	лікоть
ὦμος	*omos*	плече
ὠόν	*oon*	яйце
	oophoron	яєчник
	ovarium	яєчник

6. ЗАГАЛЬНА ТЕРМІНОЛОГІЯ КІСТКОВОЇ СИСТЕМИ.

Проф. М. С. СПІРОВ

Всі кісткові формування одержали свої позначення в номенклатурі, виробленій в 1894 р. на конгресі анатомів у Базелі (термінологія B. N. A. — Baselensis nomina anatomica).

Як у цілому, так і відносно науки про кістки, Базельська номенклатура є стрункa, цілком закінчена система, де легко виділити головні, основні терміни, що йдуть через всю науку про кістки. Початківцям треба засвоїти ці терміни і позначені ними анатомічні поняття, щоб легше орієнтуватись у всій різноманітності засвоюваних фактів. Усі кістки людського тіла поділяються, залежно від взаємовідносин трьох їх вимірів, на: 1) довгі, коли переважає довжина, 2) плоскі, або широкі, коли довжина й ширина кістки, будучи майже рівними між собою, мають значну перевагу над товщиною, 3) круглі, або короткі, коли розміри кістки у всіх трьох вимірах, приблизно, рівні між собою і 4) мішані, або неправильні кістки, які не можна віднести до будьякої з перелічених трьох груп.

Кісткам кожної зазначеної групи властиві свої особливості.

Опис окремих довгих кісток — найлегший і найпростіший, а опис окремих кісток інших типів — складніший і різноманітніший. При вивчанні зовнішньої форми кісток подаються їх поверхні — facies, seu superficies, які розрізняються за їх характером. Вони можуть бути шорсткі, гладкі, горбуваті, рівні, вигнуті і вгнуті. Гладкі поверхні мають назву суглобових — facies articulares, — коли вони є сполукою з іншими кістками. У довгих кістках відрізняємо середню частину діафіз — diaphysis, дві кінцеві ділянкі — кінці — extremitates. Кінці довгих кісток закруглені у вигляді головки — caput, capitulum, або мають еліптичну форму — виросток — condylus — і переходять у звужену частину кістки — перехват, шийку — collum. Поверхні кісток утворюють площадки — planum, основу кісток — basis, вгнуті западини — cavitas, широкі розгорнуті ями — fossa і обмежуються краями — margo, гострими й зазубленими, або тупими й рівними, що мають вирізки — incisura; краї, переходячи один в один, утворюють кути — angulus.

Поверхні в різних пунктах свого виміру утворюють підвищення, заглибини й отвори. Підвищення — eminentia, — невисокі, зузькі,

штриховидні, — утворюють лінії — linea; вищі гостріші підвищення — це гребені — crista; випнуті частини їх — ості — spina, шорсткі дифузні підвищення — tuberositas. Підвищення, де потовщення кісток має округлу форму — утворюють горби — tuber, горбки — tubercula, вертели — trochanter. Кісткові виступи утворюють різної товщини, форми й розміру паростки — processus. Деякі кісткові підвищення збудовані складніше і визначити їх важче; їм надаються комбіновані назви — остистий паросток — processus spinosus. Заглиблення на поверхні кісток утворюють вдавлювання — impressio, жолобки — sulcus; ями — fossa; ямки — fovea, комірки — alveola. Дефекти кісткової речовини являють щілини — зяяння — hiatus; отвори — foramen в кістках черепа, якщо через них проходять вени, звуться випускниками — emissarium; отвори, що ведуть до порожнин — apertura, porus; устя — ostium; перфоруючі на певному просторі кістку — канали — canalis, півканали — semicanalis, ходи — meatus; клітини — cellula, печери — sinus і порожнини — cavum.

Зазначені утвори в межах однієї кістки створюють між собою певні кількісні співвідношення, які позначаються протиставленнями: maior, maius — більший; minor, minus — малий; minimus — найменший; maximus — величезний, magnus — великий; велике крило — ala magna; мале крило — ala parva; великий ріг (під'язикової кістки) — cornu maius. У просторових і взаємних відношеннях маємо додаткові позначення: inter — між; supra — над; infra або sub — під. Певні кісткові утвори у сполуці з такими ж або відповідними утворами сусідніх кісток набувають іншого характеру; отже вирізки перетворюються на отвори; жолобки й отвори — на канали, або дають початок новим утворам; так виникають простори — spatium; входи — aditus; ходи — antrum.

Окремі кістки, сполучаючись між собою, утворюють певні частини кісткової системи: череп — cranium; хребет (хребетний стовп) — columna vertebralis; грудну клітку — thorax; кістковий таз — pelvis і скелет кінцівок (верхньої й нижньої) — sceleton extremitatum.

За вихідний пункт при вивчанні скелета береться вертикальне положення з спущеними руками і повернутими вперед (положення супінації — supinatio) долонями; позначення: верхній — superior, нижній — inferior, передній — anterior, задній — posterior, внутрішній — internus, medialis, зовнішній — externus, бічний — lateralis, середній — medius, intermedius — даються щодо вихідного положення скелета. Всяка точка скелета верхньої й нижньої кінцівок при вищезазначеному вихідному положенні скелета — вища за іншу точку — зветься проксимальною — proximalis (proximus — близький); нижча ж точка зветься дистальною — distalis (distantia — віддаль). Кожна точка скелета, що лежить відносно інших ближче до черепа, називається краніальною — cranialis; точка, що лежить ближче до хвостового кінця тулуба, позначається, як каудальна — caudalis.

Відносне положення кісткових утворів на поверхні кістки і в речовині її — позначається термінами: прямий — rectus, косий — obliquus, поверхневий — superficialis, глибокий — profundus.

Для кращого оріентування при вивчанні скелета користуються площинами. Відповідно до височини або довжини тіла проводять вертикально згори вниз і спереду назад сагітальну площину — sagittalis (sagitta — стріла); відповідно до ширини тіла — з правого боку в лівий, а також вертикально, але перпендикулярно до сагітальної площини — проводять через краї лоба (frons — лоб) фронтальну площину — frontalis; відносно товщини тіла, паралельно до горизонту — проводять горизонтальну — поперечну — площу — transversalis.

Вертикальна сагітальна площина, що проходить через серединну лінію тіла і поділяє його на дві половини, має назву серединної або медіальної — mediana — сагітальної площини, а сагітальна площина, що проходить праворуч або ліворуч від середньої лінії тіла, себто від медіальної сагітальної площини — має назву латеральної сагітальної площини; від поділу нею тіла утворюються два нерівні відрізки: правий — dexter і лівий — sinister. Фронтальна площина поділяє тіло на такі відрізки: передній — anterior або вентральний — ventralis і задній — posterior або дорсальний — dorsalis. Всяка горизонтальна площина, що проходить через людське тіло поділяє його на такі відділи: верхній — краніальний і нижній або каудальний, ближчий до хвостового кінця тулуба.

Площини — sagittalis, frontalis і transversalis можна провести через всяку точку тіла, а тому їх багато, але серединна — медіальна площина — єдина для даного організму. Всяка точка тіла, що лежить ближче до медіальної сагітальної площини, має назву медіальної — medialis, відносно іншої точки, що лежить далі від медіальної сагітальної площини і визначається як латеральна — lateralis. Всяка точка, що лежить ближче до поверхні тіла, себто до шкіри, має назву зовнішньої — externus; точка, що лежить далі від шкіри, себто глибша — має назву внутрішньої — internus; внутрішній слуховий отвір — porus acusticus internus. Ці поняття дають можливість точно описати й визначити форму й положення, хід і напрям отворів, каналів та інших анатомічних утворів. Отже терміни, які вживаються в остеології, є певні, не допускають заміни їх синонімами, цілком точні, об'єктивні і не дозволяють вільного тлумачення. Анатомічна мова — Базельська номенклатура — точно відповідає вимогам наукового опису, дозволяє проаналізувати з вичерпною повнотою явища кісткової системи і синтезувати їх в одно струнке ціле — скелет — sceleton.

ЛІТЕРАТУРА

Воробьев. Руководство анатомии человека, 1932.

Hyrtl. Onomatologia anatomica, 1880.

Лисенков. Статьи об анатомической литературе в журнале „Хирургия", 1900.

ХРЕСТОМАТІЯ

ЧАСТИНА ДРУГА

МИКОЛА ІВАНОВИЧ ПІРОГОВ (1810—1881),
великий російський анатом і хірург.

МИКОЛА ІВАНОВИЧ ПІРОГОВ

великий російський анатом і хірург

(1810—1881)

Знаменита анатомічна праця М. І. Пірогова —„Топографічна анатомія заморожених розпилів людського тіла" „Anatome topographica sectionibus per corpus humanum congelatum triplici directione ductis illustrata"—має в собі нижченаведений розділ про венозні пазухи твердої мозкової оболонки, про цереброспінальну рідину, про вміст черепної порожнини, про топографію черепних ямок, а також про шляхи циркуляції цереброспінальної рідини (цистерни головного відділу підпавутинного простору).

У другому розділі—Cavea nasi—подано відомості про стінки й речовину носової порожнини. На підставі особливостей топографічних розміщень зроблено висновки про кращі способи оперативного втручання і лікування зазначеної частини (катетеризація слухової трубки й додаткових пазух носової порожнини).

У третьому розділі—Sectiones in longitudinem ductae, quae caveam abdominis et pelvis in anticum et posticum segmentum diffindunt—вивчається положення і будова всіх органів черевної порожнини в статиці й динаміці, і зазначаються особливості їх у дорослих, дітей, немовлят та плодів.

У четвертому розділі—Sectiones per extremitates et per articulos extremitatis superioris inferiorisque triplici directione ductae — на підставі розпиляних заморожених препаратів розглядається топографічне розміщення фасцій верхньої й нижньої кінцівок, відношення до м'язів нервів, судинно-нервові вагіни і подаються дев'ять законів, що являють основу загальної артро-синдесмології. Перший закон про осі руху в суглобах, другий закон—про об'єм рухів у суглобах, третій закон—про конгруентність суглобових поверхень, четвертий закон—про поверхні тіл обертання, п'ятий закон—про рухи в кулястих суглобах, шостий закон—про блоковидні суглоби, сьомий закон—про фактори, що обмежують рухи згинання й розгинання, восьмий закон—про сідлуватий зап'ястково-п'ястковий суглоб першого пальця руки—articulatio carpo-metacarpea pollicis, дев'ятий закон—про значення складок синовіальної оболонки як механізму пристосування суглобів до атмосферного тиску.

У п'ятому розділі—Mechanismus articuli cubiti diversis sectionibus perlustratus — розглядається механізм рухів ліктьового суглоба в різних положеннях верхньої кінцівки. У підсумках (§ 34—35) подаються дані для розпізнавання пошкоджень ліктьового суглоба і зауваження про деякі операції на ньому.

СТАТТІ З ТВОРУ М. І. ПІРОГОВА „ANATOME TOPOGRAPHICA SECTIONIBUS PER CORPUS HUMANUM CONGELATUM TRIPLICI DIRECTIONE DUCTIS ILLUSTRATA“ *).

Petropoli 1859.

§ 1.

I. Sinus venosi, meninges, liquor cerebrospinalis partesque cerebri cavea basis cranii inclusae.

Dura meninx eaque prominentiis aperturisque basis cranii arctissime adnexa, et appendices vaginales (quibus radices nervorum, hypophysis cerebri, hiatusque aquaeductorum vestibuli et cochleae investiuntur) emittens supra fossam posteriorem cranii extenditur. Lamina horizontalis durae meningis, eaque in protuberantiam occipitalem internam et in angulum superiorem ossis petrosi inserta, tentorium cerebelli constituit. Fossa posterior igitur cellam peculiarem infundibuliformem eamque duabus aperturis perforatam, repraesentat. Per alteram harum aperturarum prope clivum positam (incisura tentorii dictam) tentorium cum reliqua parte cavi cranii; per alteram quae foramen occipitale magnum est, cum canali spinali communicat. Prior apertura ponte Varolii et eminentia quadrigemina accurate expletur; posterior medullam oblongatam laxe circumcingit.

Sinus venosi basis cranii numerosissimi sunt omnesque inter se et cum venis Jugularibus internis communicant; confluvium omnium sinuum (torcular Herophili) ante protuberantiam occipitalem internam invenitur. Communicatio sinuum cum confluvio et cum venis Jugularibus vel directa vel indirecta est. Directe communicant: 1) Sinus longitudinales s. falciformes; 2) Sinus rectus sive perpendicularis; 3) Sinus fossae sigmoideae s. transversae, qui tres sinus in bulbos venarum Jugularium internarum evacuantur; 4) Sinus occipitalis posterior. Sinus illi praeterea sanguinem ex vena magna Galeni (sinus perpendicularis) et ex venis diploeticis Temporalibus et Occipitalibus recipiunt.

§ 2.

Sinus, qui indirecte communicant, sunt: 1) Sinus alae parvae s. sphenoparietalis iique cum 2) Sinu cavernoso confluentes. Cavea eiusdem sinus arteriam Carotidem cerebralem nervumque Abducentem; parietes ganglion Gasseri et nervum Oculomotorium includunt. 3) Sinus circularis sellae turcicae Rydlei isque cum sine cavernoso, petroso et occipitali anteriore communicans. 4) Sinus petrosi (superior et inferior) iique cum sinu cavernoso, cum sinu Rydlei et cum sinu transverso durae me-

*) Пояснення до зносок, позначених цифрами, див. в „Коментаріях“ до відповідних статей.

ningis communicantes. 5) Sinus occipitalis anterior, isque cum sinu petroso et cum venis Vertebralibus confluens.

In discis cranii persecti, ut supra vidimus, saepissime inter gyros cerebri particulae liquoris congelati observantur. (Fasc. I, Tab. 1, fig. 3)*. Particulae illae accuratius examinatae figuram prismaticam repraesentant, apice acuta caveam cranii spectant, et inter tunicam arachnoideam gyrosque cerebri collocantur. Patet igitur liquorem serosum cranii non inter laminam parietalem et visceralem, ut in reliquis caveis serosis (pleurae, pericardii, peritonaei), sed inter laminam visceralem arachnoideae et piam matrem accumulari. Ideoque non serosa, sed vasculosa cerebri tunica (pia mater) eaque membranae arachnoideae supposita et gyros cerebri penetrans, liquorem cerebrospinalem exsudat et fluido exsudato imbuitur.

§ 3.

Etsi tota superficies encephali, pia matre investita, liquorem serosum secernit, in aliis tamen cerebri regionibus fluidum illud magis accumulatur, quam in aliis. Regiones illae quodammodo confluvia liquoris cerebrospinalis haberi possunt. Ex quattuor confluviis unum (postremum) infra poneque cerebellum, secundum (inferius) ante pontem Varolii, inter pedunculos cerebri et circa arteriam Basilarem (Fasc. I, Tab. 14, fig. 2, 5, 7; Fasc. I B. App. Tab. 1, fig. 2); tertium (summum) inter conarium, corpora quadrigemina et splenium (Fasc. I, Tab. 14, fig. 16, 17, Fasc. I B. Tab. 5, fig. 12); quartum denique infra ventriculum tertium supraque hiasma nervorum Opticorum Conspicitur (Magendie). Ceterum sectiones nostrae cadaverum congelatorum contra Magendicum liquorem cerebrospinalem, in regionibus modo expositis, nec semper neque constanter accumulari declarant.[2] Saepius confluvia secundum et tertium liquore extensa, primum et quartum plerumque vacua cernuntur (conf. Fasc. I A., Tab. 1—4, Tab. 11, 12, 13). Primum confluvium per sinum rhomboidalem medullae oblongatae in ventriculos laterales et in saccum arachnoideum medullae spinalis, aperte hiat. Liquor exsudatus una cum plicis piae matris inter gyros cerebri penetrat, modicamque et aequabilem pressionem in totam cerebri superficiem exercet; liquor vero in ventriculis accumulatus cerebrum a centro peripheriam versus comprimit. Macies corporis et modicus venarum turgor exsudationi favent; exspiratio affluxum, inspiratio refluxum liquoris accumulati efficit.

§ 4.

In discis basis cranii transversis, prout linea secans plus minusve ad anteriorem vel ad posteriorem partem inclinata, i. e.[3] plus minusve[4] obliqua est, diversae cerebri partes

*) Осіб, що бажали б ознайомитися з таблицями, на які посилається проф. Пірогов у своїй праці „Anatome topographica", відсилаємо до атласу, складеного Пироговим (окреме видання).

persecantur. Liquor cerebrospinalis in ventriculis accumulatus aliis compressis, et situm partium mutat et aspectum discorum diversum redit. Partes persectae non minus diversae apparent, prout sectio magis vel minus ab arcubus superciliaribus vel a tubere occipitali externo distat. Haec omnia imagines Tab. 12, 13, Fasc. 1 demonstrant; nam figurae 6—10 huius iconis cerebrum prope basin cranii vel transverse vel paulo oblique persectum delineant. Si vero basis cranii infra arcus superciliares diffinditur aspectus partium persectarum cerebri minus variat. Nam tum (Conf. Fasc. 1, Tab. 4, 5, 6) pons Varolii cum pedunculis cerebri, corporibus quadrigeminis, cruribus cerebelli ad pontem et cerebellum ipsum partes sunt persectae, quae in sectionibus illis semper apparent.

In omnibus cerebri congelati sectionibus[5] vel per fornicem vel per basin cranii ductis, si inter se comparantur, haec adnotanda sunt[6] (Conf. Fasc. 1, Tab. 1—4, 12, 13).

§ 5.

II. Cavea nasi.

Denique his,[1] quae de anatomia caveae nasalis modo exposuimus, pauca de functione et morbis nasi adjicienda esse videntur[2]:

1. Pars olfactoria nasi sine dubio est superior meatus narium; meatus ille ut supra vidimus, et peculiari structura membranae mucosae, et nervorum origine (ex nervo Olfactorio) distinguitur. Reliqua pars caveae nasalis (meatus medius et inferior) eaque ramis nervi Trigemini instructa, non odores, sed solum tactum corporum percipit. Motus vero od odores percipiendos[3] vel maximi momenti est; nam nervo faciali destructo vel paralysi affecto[4] (in hemiplegia faciali), olfactus deletur (Ch. Bell, Schaw, Diday).

2. Quum ambitus narinarum angustior sit,[5] quam spatium cartilaginibus nasi inclusum (App. part 1, Tab. 5, fig. 1), polypi aliaeque excrescentiae caveam nasi explentes ex ostiis nasalibus plerumque non prominent. Narinae eaeque cum laminis cartilagineis rigidis fibrisque elasticis et muscularibus contextae prolapsui polyporum obviae sunt; hanc ob causam[6] excrescentiae, quibus narinae obviae fiunt, per aperturas diversas in sinus vicinos viam sibi aperiunt. Sarcomata (polypi fibrosi) nasi plerumque per quatuor ostia expanduntur. Eaedem excrescentiae: a) per foramen sphenopalatinum in fossam pterygopalatinam, in fissuram infraorbitalem et in fossam zygomaticam penetrant; b) per ostium, sub concha media conditum, in antrum Highmori[7] insinuantur; praeterea eaedem c) per aperturam inferiorem canalis nasalis extra caveam nasi in saccum lacrimalem propelluntur et prope canthum oculi internum apparent; d) per choanas in caveam nasopharyngeam prominent. Tumores, qui per foramen sphenopalatinum in fossam caninam penetrare solent,[8] chirurgum facile in errorem inducunt. Si cavea nasi, tumore eoque intra arcum zygomaticum prominente,[9] per narinas examinata, vacua apparet, vera sedes radicum excrescentiae non facile alia ratione nisi digito per os in choanas introducto dete-

gitur; ideoque accurata choanarum exploratio minime negligenda est. *Imprimis* vero excrescentiae, *quae in antrum Highmori*[7] fossamque pterygopalatinam parum prominent, diagnosin difficilem reddunt. Nam si tumore evulso,[10] altissima pars caveae nasalis minus accurate exploratur, radix excrescentiae, quae in foramen sphenopalatinum proserpit, relinquitur intacta.

§ 6.

3. Vice versa[11] tumores fibrosi basis cranii per foramen rotundum atque in fossam pterygopalatinam, unde iterum per foramen sphenopalatinam in choanas et caveam nasi progrediuntur, iidem per sinus sphenoidales modo in meatum superiorem penetrant, modo tractum nervi Trigemini sequuntur.

4. Ne fibrosi narium polypi, quos non sola membrana Schneideriana, sed etiam periosteum pullulat, novum incrementum capiant, conchae una cum excrescentiis semper exstirpandae sunt; operationem illam omnino innoxiam esse propria experientia me docuit.[12] Si vero sarcomata in sinus Highmori[7] radices agunt antrumque extendunt, cavea nasalis larga incisione aperienda parietesque sinus vel totum os maxillare superius removenda sunt; nam tunica sinus maxillaris cum periosteo arctissime contexta, nunquam sola afficitur; semper et periosteum et os ipsum excrescentias fibrosas pullulant.

5. Septum cartilagineum idque inflexum et in alteram fossam nasalem magis quam in alteram prominens (App. part. 1, Tab. 5, fig. 14), polypo similis[13] est chirurgosque imperitos in errorem inducit. Huc accedit vel alius error: apud infantes morbo scrophuloso affectos, concha inferior valde turgida ipsa polypus ab imperitis habetur.

6. Forfice aliusque instrumentis in nasum introductis,[14] carinas infra osseum caveae nasalis fundum positas esse,[15] eam partem caveae, quae cartilaginibus nasi includitur, perpendicularem, sed inferiorem narium meatum horizontalem directionem sequi satis constat.

§ 7.

7. Canalem nasalem in fistula lacrimali vel omnino apertum, vel angustatum vel impervium esse anatomia pathologica docet.[16] Si, examine instituto,[17] canalem nasolacrimalem apertum fistulamque ex sola blenorrhoea natam esse cognoscimus,[18] fluxus mucosus remediis idoneis[19] praecipue curandus et tunc demum tubulus (8‴—9‴ longus, ad directionem canalis nasalis incurvatus conf. Tab. 3 et 5) secundum praeceptum Dupugtrenii immittendus est. Ad canalem vero rite examinandum, et ad stenochoriam ejus curandam, specillum vel per saccum lacrimalem, vel per aperturam inferiorem canalis (encheiresis Laforestii et Gensoulii) introducitur. Specillum per aperturam superiorem canalis immissum directionem adeo obliquam in posteriorem partem sequitur, ut manubrium instrumenti incisurae supraorbitali accurate adponendum sit.[20] Quae regula imprimis apud homines valet, naso plano largoque et marginibus

orbitae prominentibus praeditos, qui fistula lacrimali saepius, quam homines nasuti afficiuntur (Vésigné). Si manubrium instrumenti immissi a margine supraorbitali ad 3 vel 4‴ distat idemque magis, quam par est, in anteriorem partem inclinatur, specillum a canali nasali decessisse eoque parietem canalis posteriorem perforatum esse patet.[21] Praeterea et os unguis et paries externus canalis isque in antrum Highmorii[7] prominens specillo incaute vehementerque intruso facile laeduntur. Encheiresis Laforestii in cura stenochoriae nasalis non omnino probanda est, quum nimia convexitas nimiaque conchae inferioris prominentia (App. part. 1-ma, Tab. fig. 9) immissionem specilli per aperturam inferiorem difficilem reddunt. At in dacryocystitide blenorrhoica injectiones argenti nitrici in aqua soluti per aperturam inferiorem haud negligendae sunt; ad hunc finem tubulus, ad similitudinem specilli Gensoulii flexus, per ostium inferius introducendus est. Turgor membranae mucosae, fluxu affectae, ejusque rugae (valvulae) insolitae (Tab. 5, fig. 6), quae canalem angustant et stenochoriam provocant, lenta gradariaque chordarum vel specillorum immissione curari solent.[22] Denique si canalis omnino impervius est vel saccus lacrimalis cauteriis deleatur vel lacrimis nova via aut in meatum medium aut in sinum maxillarem aperiatur; quo consilio vel os unguis cellaeque anteriores (conf. Tab. 5., fig. 13) vel paries externus canalis nasalis (fig. 10 i″) perforentur.

§ 8.

8. Catheterismus sinus maxillaris, quem cl. Jourdainius[23] proposuit, minime commendandus est; multo aptius est[24] (in hydrope et abscessu antri curandis) ut vel paries antri internus isque tenuis perforetur (conf. Tab. 3 et 4. App. pert. 1-ma) vel dens molaris secundus (buccalis) et tertius evellatur vel paries anterior sinus terebretur. Alveola dentis 2-di et 3-ii interdum, ut supra vidimus, cum antro communicat, interdum vero alveola hujus vel illius dentis carie correpta[25] in antrum hiat. Quum semicanalis meatus narium medii (Tab. 4, fig. 4, 8 h) haud raro aperturam sinibus maxillari et frontali communem includat, blenorrhoea aliaeque affectiones membranae mucosae ex altero sinu in alterum transmittuntur, pusque in sinu frontali collectus per suicum illum in antrum Highmori[7] effluit.

9. Morbi sinus frontalis rarissimi sunt. Pariete anteriore fracto,[26] aër ex sinu in textum subcutaneum evacuatur et emphysema frontis provocat. Ad cranium in regione sinus terebrandum paries anterior ampliore; paries posterior vero angustiore terebrae modiolo perforetur.

10. Instrumenta, quibus polypi nasi exstirpantur, haemorrhagia narium cohibetur, tubus Eustachii exploratur (forfex, tubulus Bellocquii apparatus a Martin St. Ange excogitatus, catheteres tubae) non nisi per meatum narium inferiorem in choanas introducenda sunt. Ad catheterismum tubae Eustachii cartilagineae instituendum instrumentum parietem externum meatus sequatur; sed quum ostium tubae semper supra extremam partem conchae inferioris hiet, quum

porro labium ostii internum prominens sit, apex catheteris oblique sursum et in externam partem dirigatur (Vid. App. part. 1-ma, Tab. 4). Cathetere igitur ad altitudinem $2^1/_2''$ (a margine posteriore narinae) in meatum narium immisso ejusque manubrio deorsum inclinato,[27] instrumentum circum axem ita vertatur, ut $^1/_4$ partem circuli describat apiceque sub labium prominens (internum ostii) insinuetur.[28]

§ 9.

III. Sectiones in longitudinem ductae, quae caveam abdominis et pelvis in anticum et posticum segmentum diffindunt.

Quum sectiones consueto modo per caveam abdominis hac directione ductae ad situm viscerum caveae huic inclusorum perlustrandum non multum conferant, aliam prorsus encheiresin excogitavi, quae valde compositam et variabilem dispositionem atque relativum situm horum organorum, praecipue vero stomachi, intestinorum crassorum, iecoris et lienis dare distincteque demonstrat. Haec vero encheiresis in eo constitit, ut in cadaveribus solidissime congelatis caelo et malleo eorum ad instar agam,[1] qui e saxo sculpunt. Parietes igitur cavearum omnesque partes vicinae congelatae et inter se in unam massam glacialem solidissime coniunctae frustatim scalpro malleoque franguntur et distrahuntur, fractae forfice removentur, crusta glaciei aqua fervida dissolvitur, viscera hac ratione enucleantur et in situ perfecte normali (si nullo morbo antecedente correcta erant) ante oculos exponuntur et aperiuntur. Certe sculptura haec anatomica ad demonstrandum situm viscerum abdominis mobilissimorum quam maxime idonea est et melius quam ullus anatomicus praeparandi modus omnes mutationes et varietates situs horum viscerum illustrat.

Quum situs ventriculi et coli transversi ad diagnosin morborum maioris momenti sit[2] et medici in situ horum organorum distinguendo saepissime fallantur, quum re vera situs stomachi et coli, prout vacua aut cibo et excrementis extensa sunt, varient, opus mihi erat,[3] ut nostro sculptili praeparandi modo praecipuas has varietates situs demonstrarem et adumbratas in fasciculo hoc operis nostri exponerem.[4] Ut autem hae varietates situs animo melius imprimerentur, ventriculum et curvaturas intestini coli in cadaveribus congelatis ita enucleavi, ut partes sceleti ossei, quae limites superiores caveae abdominis constituunt (costae falsae et cartilagines costarum, processus ensiformis sterni) in situ perfecte normali relinquerentur.[5]

§ 10.

Nobis permulta cadavera congelata hac ratione sculptili perscrutantibus[6] haec praecipue, quae situm ventriculi et intestini coli attinent, notatu digna esse visa sunt[7]:

1. Si stomachus et colon transversum modice, ut hoc in statu normali fieri solet, fluidis et aëre extensa sunt, situs

horum organorum hic est: fundus et curvatura maior ventriculi locum inter costam 9-am et 5-am sinistram occupat (conf. Tab. 5, fig. 1 et 2); curvatura maior in anticam versus partem spectat; colon transversum infra et prope curvaturam hanc decurrit, inter utramque cartilaginem costae 9-ae (dextri et sinistri lateris) transverse extensum (Tab. 5, fig. 1, m., fig. 2, f.). Si igitur spatium triangulare (cuius apicem processus ensiformis ossis sterni, utrumque latus cartilagines costarum 7-ae, 8-ae et 9-ae, basin autem linea transversa a cartilagine costae 9-ae dextrae ad cartilaginem costae 9-ae sinistrae dicta, determinant) modo sculptili supra descripto investigamus, totam superiorem partem huius spatii (processui ensiformi sterni propiorem) infima parte curvaturae maioris et portione pylorica ventriculi inferiorem autem ipsius partem colo transverso occupatum invenimus (Conf. Tab. 5, fig. 2).

§ 11.

2. Omnes fere auctores anatomici aspectum stomachi cum forma retortae, tibiae utricularis et litterae ∞ comparant; sed in nullo opere anatomico designatum inveni corpus stomachi, si organon hoc vacuum est, inter curvaturam maiorem et minorem circum axem transversum, ita soleae ferreae adinstar incurvatum et inflexum esse, ut duabus quasi portionibus, sub angulo fere recto inter se iunctis, constet:[8] superiore ac posteriore, quae partem cardiacam et supremam fundi partem, et inferiore ac anteriore, quae partem pyloricam et infimum fundum ventriculi includit. Quum igitur ventriculus circum axem ipsius transversum inflexus sit,[9] paries posterior inferioris ipsius portionis (Tab. 12, fig. 3, b) parietem anteriorem superioris portionis (fig. 3, a) tangit et ex parte tegit. Hoc encheiresis nostra praeparandi sculptilis evidentissime demonstrat et imagines Tab. 12, fig. 3, et Tab. 13, fig. 1, 2, ad naturae veritatem adumbrant. — Superior et posterior ventriculi portio sub sinistra concavitate diaphragmatis inter cartilagines costarum 6-ae et 8-ae condita et ab apice cordis diaphragmate ac pericardio tantummodo seiuncta est (Conf. Tab. 5, fig. 2, d et Tab. 8, fig. 2). Inferior et anterior portio autem spatium inter cartilagines costarum triangulare mox descriptum occupat. (Conf. Tab. 5, fig. 2, e). Si ventriculus vacuus, colon transversum autem aëre valde extensum est, praeter hanc inflexionem corporis stomachi, alia adhuc inflexio portionis ipsius pyloricae observatur, quae, antequam in partem transversam superiorem intestini duodeni transeat, adinstar genu incurvata directionem perfecte perpendicularem sequitur. Hoc Tab. 13, fig. 2 adumbrat.

§ 12.

3. Omnes etiam fere auctores contendunt, curvaturam maiorem in stomacho vacuo inferiorem esse,[10] in extenso autem situm suum ita mutare, ut in anticam versus partem spectet.[11] Investigationes no-

strae in cadaveribus congelatis modo iam supra exposito institutae demonstrant sententiam hanc vulgarem omnino falsam esse.[12] E contrario[13] curvatura maior, ut imagines Tab. 12, fig. 3 et Tab. 8, fig. 2 adumbrant, in ventriculo vacuo semper in anticam versus partem, curvatura minor semper in posticam versus partem directa est, ita ut utraque apertura ventriculi (cardia et pylorus) unum idemque planum longitudinale occupet[14] et apertura pylorica 3 fere pollices Par inferius, quam apertura cardiae sita sit. (Conf. Tab. 12, fig. 3). In ventriculo pleno vel cibis et fluidis extenso inflexio ventriculi circum axem ipsius transversum, de qua supra monui, perfecte evanescit et una tantummodo incurvatio S formam habens circa axim longitudinalem restat, curvatura maior, quae in ventriculo vacuo in anticam versus partem spectabat, nunc deorsum versus, curvatura minor vero sursum versus dirigitur et utrumque orificium ventriculi unum idemque fere planum horizontale occupant, lobo Spigelii hepatis, qui in caveam ventriculi protuberat, alterum ab altero seiunctum (conf. Tab. 2, f. g. conferantur etiam Tab. 11 et Fasc. 3, Tab. 4). In ventriculo pleno itaque duas ipsius portiones, quas in ventriculo vacuo observamus, minime distinguere possumus. Fundus ventriculi pleni concavitatem sinistram diaphragmatis inter cartilagines costarum 5-ae et 9-ae, pars pylorica vero totum fere spatium triangulare inter processum xiphoideum sterni et cartilagines costarum 6-ae et 9-ae occupat; apex cordis fundo ventriculi erigitur, totum cor ab hanc causam directionem horizontalem sequitur, colon transversum denique, si collapsum et vacuum est, curvatura maiore deprimitur (conf. Tab. 1).

§ 13.

4. Colon transversum vacuum et collapsum valde diversum situm habet. Plerumque, ut dictum est, basin aut infimam partem spatii triangularis inter processum xiphoideum sterni et cartilagines costarum occupat (Tab. 5, fig. 2, Tab. 6, fig. 1); interdum vero usque in regionem umbilicalem descendit (Tab. 4, r. Tab. 8, fig. 1, h). Si autem aëre vel fluidis extensum est, erigitur et ventriculum omnino tegit, spatium hoc triangulare totum occupat, flexura ipsius secunda (sinistra s. lienalis) loco fundi ventriculi sub excavatione sinistra diaphragmatis inter cartilagines costae 5-ae et 8-ae porrigitur et apicem cordis sursum tollit (conf. Tab. 3, f. Tab. 6, fig. 2, Tab. 8, fig. 1, i). Interdum flexura colli secunda aëre valde extensa fundum et curvaturam maiorem ventriculi ita comprimit, ut convexitas huius curvaturae omnino evanescat et totus ventriculus aspectum angulosum repraesentet[15] (Conf. Tab. 8, fig. 1, e). In diversis igitur morbis sonus tympanicus, qui inter cartilagines costarum 5-ae et 8-ae sinistras percussione percipitur modo ab extensione fundi ventriculi, modo ab extensione tympanica flexurae coli secundae dependet. Hic expositis mutationibus situs ventriculi et coli extensi palpitationes cordis et oppressiones pectoris symptomaticae apud aegrotos, qui conspiratione alvi, tympanitide haemorrhoidali colica flatulenta aut torpore canalis intestinalis correpti sunt, facile explicantur.

§ 14.

5. Situs hepatis etiam non minus diversus est, prout ventriculus et colon transversum vacua aut extensa sunt. Ventriculus in hac situs hepatis mutatione maioris momenti quam colon transversum est. Praesertim vero situs lobi sinistri hepatis valde mutatur. Si ventriculus aëre vel cibo modice extensus est, lobus hic hepatis sub processu xiphoideo sterni, imo etiam supra ipsum et sub cartilaginibus costarum 6-ae et 9-ae dextri lateris conditur (vid. Tab. 15, fig. 1, 2; Tab. 7 fig. 2). Ventriculo valde extenso lobus sinister hepatis ita sursum tollitur, ut lobus Spigelii inter orificia cardiacum et pyloricum in caveam stomachi protuberet[16] (Tab. 2 inter f et g) et solus interdum vesicae felleae fundus inter processum xiphoideum sterni et cartilaginem costae 7-ae dextrae promineat (Tab. 3 d). Insuper notandum est, quod caeterum iam per se intelligitur, marginem inferiorem s. acutum hepatis nunquam ventriculo obtectum esse;[17] lobus sinister hepatis, si nulla hypertrophia aut alio morbo correptus est, semper portione pyloricae stomachi, lobus dexter autem colo transverso et flexurae ipsius primae s. dextrae accumbit (Conf. Tab. 1, 2, 5, 7, 8), interdum vero, si stomachus aëre extensus est, etiam lobus dexter portioni pyloricae superincumbit. Interdum (etiamsi rarissime) flexura coli prima s. dextra, si colon collapsum et vacuum, stomachus vero valde extensus est, superficiei convexae iecoris et cartilaginibus costarum 7-ae—10-ae interposita est eamque tegit (Tab. 1q''). Si denique hepar pinguescens vel hyperaemia forti correptum vel ex situ normali exsudato nimis purulento pleuritico expulsum est, lobus ipsius sinister simul cum ligamento suspensorio atque adeo nonnulla pars lobi dextri totum spatium triangulare inter cartilagines costarum et processum ensiformem sterni occupat, partem pyloricam ventriculi omnino tegit, margo autem inferior vel acutus utriusque lobi iecoris colo transverso accumbit (Tab. 6, 7, 4).

§ 15.

6. Quod lienem attinet, hoc imprimis monendum est, situm huius organi diversissimum non solum a varia conditione viscerum vicinorum (stomachi et coli transversi), sed etiam a diverso aspectu, diversoque volumine ipsius dependere. Auctores, ut plurimum, in liene duos margines: anteriorem seu crenatum et posteriorem s. obtusum distinguunt. Sed lien saepissime talem situm occupat talemque aspectum offert, ut margo ipsius crenatus vel cristatus (acutus) fere nunquam mere anterior, sed simul superior et margo obtusus fere nunquam mere posterior, sed simul inferior sit (Conf. Tab. 10, fig. 2). Si diametros lienis longitudinalis diametrum transversam ipsius multum excedit et ventriculus aëre valde extensus est, revera lien formam oblongam offerens directionem magis verticalem habet et margo ipsius crenatus revera in anticam versus partem spectat (Conf. Tab. 10, fig. 2. Tab. 11, fig. 2). Si vero

diametros transversa splenis hypertrophia correpti nimis adaucta vel diametro longitudinali perfecte aequalis est et lien ob hanc causam aspectum triangularem praebet, semper margo ipsius acutus sursum versus, margo autem obtusus deorsum versus spectat. Splen itaque saepissime directionem minime verticalem, sed potius transversam obliquam sequitur et ita situs est, ut extremitas ipsius sic dicta superior (sive caput) retroversa, extremitas vero inferior s. cauda prona sit. (Conf. Tab. 9 et Tab. 7). Superficies concava lienis s. interna fundo ventriculi arcte adplicata et ligamento gastrolienali adnexa omnes organi huiusce motus sequitur; attamensi longitudo lienis latidu-ninem excedit, si organon hoc omento et flexurae coli transversi adhaesionibus pathologicis coaluit et directionem magis perpendicularem offert, facies ipsius concava a ventriculo vacuo et collapso decedit et extremitas ipsius superior tantum modo fundo ventriculi superincumbit, ut hoc Tab. 12, fig. 3 et Tab. 13, fig. 2 adumbrant.

§ 16.

7. In cadaveribus infantum recèns natorum et embryonum ventriculus, ut notum est, directionem magis perpendicularem sequitur et curvatura minor ipsius angulum obtusum cum cardia format (Conf. Tab. 11, fig. 3, 4), nullam etiam inflexionem corporis stomachi circa axin[18] ipsius transversum observamus, curvatura enim maior in cadaveribus infantum semper ad sinistram, curvatura minor ad dextram spectat. Lien autem fere semper directionem verticalem sequitur et margo ipsius crenatus profecto anterior est (Tab. 11, fig. 3, f; fig. 4, g).

Fasciculo huic operis nostri duas etiam icones, quae situm flexura sigmoideae coli, sculptili praeparandi encheiresi denudatae et operationem ani artificialis illustrant (Tab. 14 et 15) adieci. Ut directio et locus plagae, quae secundum methodum cl. Gallisenii et Amussatii ad anum artificialem instituendum[19] intestino colo descendenti infligitur melius animo imprimerentur, duas imagines sectionum effinxi. Una harum sectionum obliqua, altera vero transversa directione per regionem lumbalem sinistram et per locum ipsum, ubi operatio instituitur, ductae sunt. Nobis utramque sectionem in una eademque tabula adumbratam comparantibus[20] omnes textus omniaque strata, quae in operatione hac cultro dividuntur, clare exposita invenimus. (Conf. Tab. 14, fig. 1 et 2). Quum omnes partes hisce sectionibus ex situ normali nullomodo distrahantur ob hanc rationem etiam in tabulis nostris altitudo vulneris, quod regioni lumbali ad constituendum anum,[21] artificialem infligitur, longitudo spatii inter marginem inferiorem renis sinistri et cristam ossis ilei inclusi, situsque parietis posterioris coli descendentis involucro seroso (peritoneali) destituti naturae magis consentaneus ostenditur. De operatione ani artificialis infra in explicatione tabularum fusius agam.

§ 17.

IV. Sectiones per extremitates et per artitulos extremitatis superioris inferiorisque triplici directione ductae.

Quum doctrinam de situ et functione musculorum lectoribus nostris notam esse[1] putemus, iam solem dispositionem vaginarum fibrosarum, quae musculos vasaque investiunt, sectionibus per membra congelata institutis perlustrare conabimur. Nam harum partium scientia in exercenda arte chirurgica maioris est momenti, quam mere anatomica musculorum notio. Quam ob causam diversae musculorum series secundum dispositionem vaginarum, quibus inclusi sunt, distinguendae sunt. Ita, ut exemplo utar,[2] in parte superiore femoris non terni deni musculi, sed senae tantummodo vaginae fibrosae, quas membro in hac regione persecto conspicimus (conf. Fasc. 4 Tab. 5) a me distinguuntur. Praeterea non tredecim horum musculorum, sed potius congregatio senarum vaginarum circum os femoris exacte mihi perlustranda erat.

Singulae vaginae praeter fasciculos musculares etiam ramos nerveos musculorum continent; a nervis vero et vis musculorum et tensio ipsarum vaginarum pendet, ideoque nobis sectiones membrorum perlustrantibus[3] praeter dispositionem vaginarum originis nervorum, quos continent, ratio habenda est. Haec duplex considerandi ratio a me iam antea proposita (vid. Angewandte Anatomie. 1842—1843, St. Petersburg) et in diversis membrorum morbis diiudicandis et in operationibus instituendis maximi momenti est. Quae cum ita sint, in nostra membrorum anatomia sectionibus perlustrata, prae ceteris et coniectum et congregationem vaginarum musculorum vasorumque[4] atque origines nervorum, qui in iisdem vaginis distribuuntur, examinamus.

§ 18.

In persectis cadaverum congelatorum membris haec de nexu et dispositione vaginarum statui possunt:

1° Numerus et dispositio vaginarum illarum in diversis regionibus unius eiusdem membri variat.

2° Quaeque horum duorum vel trium fasciculorum muscularium vagina fibrosa semper fere in inferiore membri parte, septulis tendineis vel cellulosis seiuncta, vel duas vel tres cellas constituit.

3° In haec septa tendinea, quae cum vaginis fibrosis arctissime contexta sunt, in regione superiore membri, non raro duo vel tres fasciculi musculares inseruntur.

4° Vagina vasorum fibrosa in extremitatibus corporis semper (si solam arteriam Radialem excipias)[5] fissione parietis posterioris vaginae musculorum fibrosae constituitur. Paries poste-

rior sacci fibrosi, qui musculum trunco arteriali vicinum includit. in duas laminas fissus, interstitium prismatis aspectum referens, vaginam vasorum format.

5° Vagina illa truncorum arterialium plerumque cum periosteo, cum membrana interossea vel cum ligamento capsulari articuli nexa est. Nexus modo directus, modo indirectus est.—Vaginae musculorum fibrosae cum septis musculorum tendineis contextae et iam ossibus vicinis adnectuntur, ideoque in extremitatibus corporis praeter sceletum osseum aliam compagem fibrosam, vaginis musculorum vasorumque constitutam et osseo sceleto adnexam admittere possumus.

§ 19.

Sectiones ad situm vaginarum fibrosarum, quae musculos vasaque includunt, demonstrandum, transversa directione institutae sunt. Solum femur (Fasc. 4. Tab. 6) ad perlustrandam operationem[6] vincturae trunci arterialis directione obliqua persectum est.

Quod ad articulos attinet, membra cadaverum, antequam sectiones institutae erant, in diversissimo situ fixa (flexa, extensa etc.) gelu exponebam. Quum vero in diverso membrorum situ non omnes articulorum sectiones per utramque faciem articularem ducere possimus, eas tantum adumbrare conatus sum, quae dispositionem utriusque articuli partis clare demonstrant. Quare e. g.[7] in opere nostro solas sectiones transversas et anteroposteriores per articulum humeri et pelvifemoralem adductum atque solas sectiones ad longitudinem per articulum genu et talotibialem flexum vel extensum ductas adumbratasque invenies; sectiones per arthrodiam humeri adducti in longitudinem institutae aeque ac sectiones ginglymi genu, cubiti, pedis transversae et semper unam faciem articularem (convexam vel concavam) diffindentes, ad demonstrandam dispositionem[8] utriusque articuli partis minus idoneae sunt. Dispositio utriusque faciei articularis in enarthrosi femoris et in ginglymis (cubiti, manus, genu et pedis) in membro flexo vel extenso sectionibus in longitudinem ductis, in membro adducto vel abducto sectione, quae articulum in discos anteriores et posteriores diffindit, aptissime demonstratur. Ad demonstrandam eiusmodi dispositionem in arthrodia humeri flexi et extensi solae sectiones directione transversa ductae adhiberi possunt.

§ 20.

Quum vero diversa articulorum puncta in diverso situ membrorum non una eademque ratione disposita sint, sectiones plerumque ita instituebam, ut singuli articuli in plures discos persecarentur.[9] Enarthrosis iteofemoralis e. g.[7] plane medius persectus segmentum circuli 180°, per alia autem puncta diffissus semper segmenta minus longiora re-

praesentat. Praeterea huic fasciculo nonnullas imagines sectionum per articulos liquore extensos et luxatos ductarum adiunximus. Ad hunc finem in cadaveribus, antequam gelu exposita erant, membra quaedam vel luxabamus vel glutem liquefactum in cavèam articulorum iniiciebamus.

In omnibus articulorum sectionibus confinia punctaque insertionis membranarum capsularium accuratissime determinare studuimus. Quo consilio limites caveae articularis et locus reflexionis membranarum synovialium striis nigris in iconibus designatas invenies. Bursae synoviales persectae etiam striis nigricantibus indicatae sunt.

§ 21.

Ex sectionibus per diversissima puncta articulorum, diversa directione et in vario membrorum situ institutis,[10] nonnulas leges generales de mechanica partium articularium dispositione praeponere tentavimus:

Lex prima. Amphiarthrosi excepta,[11] omnes reliquae corporis articulationes (trochoideae, arthrodiae, enarthroses, ginglymi) persectae, semper aspectum segmentorum, arcuum circuli vel circuli completi repraesentant. Arthrodiae, enarthroses et articulationes trochoideae vel diversissima directione et per diversa puncta persectae, semper aut segmentorum aut semicirculorum aut circulorum aspectum habent. Ginglymi vero persecti aspectum lineae semicircularis vel spiralis offerunt, si modo sectione ad perpendiculum axis motus (flexionis et extensionis) ducta diffinduntur.

§ 22.

Lex secunda. Facies articularis concava omnium corporis articulorum per diversa puncta vel transverse vel ad longitudinem vel alia quadam directione persecta, nunquam maiorem quam 180° circuli arcum repraesentat. Hi circulorum arcus unius eiusdemque articuli, per diversa puncta vel diversa directione persecti, nunquam aeque longi sunt. Facies articularis media et ad perpendiculum axis motus principalis persecta, semper maiorem arcum offert, quam si per aliud quoddam punctum diffinditur. (E. g.[7] si enarthrosis ileofemoralis media, ad longitudinem in discos laterales, dextrum et sinistrum, aut ginglymus cubiti medius eadem directione diffinduntur).

§ 23.

Lex tertia. Nunquam totus partis convexae articuli ambitus parti concavae contiguus est, id est, ut aliis verbis utar,[12] segmenta convexitatis articuli persectae semper maiora sunt, quam segmenta, quae partibus concavis diffissis formantur.

In arthrodiis et enarthrosi partes convexae, partibus concavis non contiguae, labris cartilagineis foriculae vel epistomii adinstar (ventilli) (ut in articulo ileofemorali) constructis,[13] excavationibus adaptantur. In ginglymis plicae membranae capsularis et ligamenta quaedam accessoria prominentem et excavationi, non contiguam articuli partem obtegunt.

§ 24.

Lex quarta. In arthrodiis et in articulationibus trochoideis partes articulorum convexae persectae una saltem directione aspectum sphaerae circuli perfecti referunt. In arthrodiis pars articuli convexa modo media diffissa, in ginglymis vero eadem pars convexa vel media, vel per alia puncta, vel transverse, vel ad longitudinem persecta nunquam completi circuli aspectum repraesentat. Ut in arthrodiis, ita in articulationibus trochoideis pars convexitatis (hac vel illa directione persectae) centro rotationis (quam membrum circa proprium axem vel circa axem articuli exercet) proxima, circuli formam refert. (E. g.[7] in articulo ileofemorali pars capituli femoris foveae proxima et in longitudinem persecta; in articulo humero radiali anterior pars eminentiae capitatae humeri).

Quod ad mechanismum articulorum attinet,[14] omnes ossium connexiones mobiles cum tribus machinis, quibus opifices in variis officinis uti[15] solent, comparare possumus. Machinae illae sunt: 1. Verticula sphaerica (Nussgelenk); 2. Cardo (Charnier) et 3. Rota. Exinde.

§ 25.

Lex quinta. Omnes arthrodiae et enarthroses, quae semper supremam et infimam membrorum partes occupant, verticulae sphaericae adinstar constructae sunt; attamen mechanismus horum articulorum plus minusve differt: 1) prout pars concava articuli puncto quodam persecta dimidium circuli (180°) constituit (ut in enarthrosi ileofemorali) vel non constituit, (ut in arthrodiis humeri et phalangum); 2) prout capitulum convexum (ut in femore et in brachio) vel concavitas articuli pars mobilis est (ut in phalangis et in articulo talonaviculari). Mobilitas articuli nexu ipsius cum alia articulatione minus agili mitigatur; hac ratione interdum verticula sphaerica in rotam vel in cardinem transformatur (e. g.[7] articulus radiohumeralis nexu cum articulo radiocubitali ex verticula sphaerica in cardinem rotamque transformatur).

§ 26.

Lex sexta. In cardine (Charniergelenk) articulari altera articuli pars cum altera ita nexa est, ut solus flexionis et extensionis motus circa axin versationis perfici possit.[16] Quae cum ita sint, facies

articulares cardinis, ad perpendiculum huius axis persectae circuli arcum vel circulum perfectum repraesentant; eaedem omni alia directione diffissae aspectum vel angulosum vel flexuosum referunt (Weber). Quem cardinem articularem cum rota, quae in orbita semicirculari versatur, apte comparare possumus. Ligamenta lateralia, ad extremos eiusdem axis fines posita, discessum partium articuli; apophyses osseae extremum flexionis et extensionis gradum impediunt.

§ 27.

Lex septima. In rota articulari convexa articuli pars (peripheriam rotae repraesentans) supra planum paulo concavum vel paulo convexum vertitur et duplicem motum: tractorium et versatilem exercet. Convexa articuli pars ad longitudinem persecta non verum circuli segmentum, sed lineam potius spiralem repraesentat, quae uno tantummodo puncto planae articuli parti contigua est (ut in articulo genu secundum disquisitiones fratr. Weber). In hoc articulorum genere ad coërcendum nimium motum non prominentiae osseae, sed ligamenta robustissima lateralia et intraarticularia opponuntur. Haec vincula ita inserta sunt, ut in diverso articuli motu vim alteram alteri oppositam exerceant et unum alterumve motum plus minusve impediant (sic in flexo genu articulo ligamenta lateralia in genu extenso vel flexo) ligamenta cruciata tenduntur. In membris, quorum sceleton pluribus ossiculis constat, triplex ille articulorum mechanismus (verticula sphaerica, cardo, rota) ita distributus est, ut alter alteri vel adiumento vel impedimento sit (ut in iuncturis ossium carpi et tarsi).

§ 28.

Lex octava. Locum verticulae sphaericae alius quoque mechanismus supplere potest. Locum cavitatis et globi articularis duae facies articulares sellarum turcicarum adinstar dispositae tenent. Altera sella alteri ita adposita est, ut incisura s. concava pars sellae turcicae superioris in concavam partem inferioris intrusa sit eamque decusset.[17] Articulus ille diversa directione persectus modo convexum segmentum concavo, modo concavum convexo superpositum esse demonstrat.[18] (Articulus carpometacarpeus pollicis). Membrum ope huius mechanismi omnes fere arthrodiarum motus modice exercere potest.

§ 29.

Lex nona. In caveis omnium articulorum, nullo morbo affectis,[19] nunquam interstitium quodquam et ne minime quidem vacuum est. Semper altera superficies articularis alteri plane contigua est. Pressio aëris atmosphaerae impedit, quominus spatium quodquam in caveis articulorum vacuum fiat.[20] Quae pressio tam fortis est, ut ea in non-

nullis articulis capitulum in cavitate sine ligamentorum auxilio retineatur[21] (e. g.[7] in articulo ileofemoralis), eademque in omnibus secretio synoviae adiuvetur (Guérin). In articulis, quorum convexa superficies (capitulum, condylus, trochlea, eminentia capitata) non undique superficiei concavae (foveae articulari, cavitati glenoideae) adposita est (quod in enarthrosi humeri et in ginglymo genu observatur) interstitia plicis membranae capsularis, in caveam articuli prominentibus, explentur. In nonnulis articulis adeps plicis membranae capsularis interpositus, ligamenta intraarticularia, tendines, imprimis vero cartilagines vel menisci interarticulares (quorum ope plana articuli facies profundior redditur) interstitia illa explent. Permultis sectionibus membrorum congelatorum indagatis,[22] ea, quae sequuntur, tanquam corolaria harum indagationum, attentione digna esse videntur.[23]

§ 30.

V. Mechanismus articuli cubiti diversis sectionibus perlustratus.

1. Quum extremitas humeri articularis planum obliquum, ad internam partem inclinatum repraesentat, antibrachium sub angulo obtuso (15°), intrante, brachio iungitur. Quum vero obliqua extremitatis articularis directio praecipue a margine trochleae internae, nimis prominente, dependet, angulus ille in nexu humeri cum cubito evidentius apparet; ceterum iunctura et directio radii minus obliqua et axi humeri magis parallela est. (Fasc. 4 B. Tab. 4, fig. 2).

2. Articulus cubiti extensus et in duos discos: anteriorem et posteriorem persectus, lineam valde flexuosam repraesentat. Extremitas externa huius lineae arcuata, extremitas interna—angulosa est. (Fasc. 4. B. Tab. 4, fig. 2, 4, 5, 6). Articulus cubiti hac directione persectus mutua arctissimaque crenarum articularium interpositio apparet: excavationes ossium prominentiis, prominentiae excavationibus exactissime adpositae et contiguae cernuntur. Attamen non omnes huius articuli partes altera alteri semper adpositae manent. Ita e. g. facies humeri articularis spatiosior est quam fossa sigmoidea maior et fovea articularis capituli radii; pars convexa, eaque peripherica huius capituli spatiosior est, quam fossa sigmoidea minor. Inde fit, ut dimidia fere pars extremitatis articularis humeri semper ossibus antibrachii et tres fere partes capituli radii (Fasc. 4. A. Tab. 1) cavitati articulari ulnae non contiguae appareant.[1] Neque omnes articuli partes unum idemque planum occupant.

§ 31.

In antibrachio extenso et supinato sectione prope anteriorem partem (ante condylum externum) ducta,[2] solus articulus radiohumeralis diffinditur. Articulus radiohumeralis hac ratione persectus,

circulum sphaerae (eminentiae capitatae humeri) disco concavo (capitulo radii) suprapositum repraesentat; vix quarta circuli pars disco contigua est. (Fasc. 4. B. Tab. 4, fig. 3). In antibrachio extenso et pronato, sectione eadem quidem directione sed prope condylum externum et per condylum internum instituta,[3] simul cum articulo radiohumerali basis processus coronoidei ac iunctura ipsius cum trochlea humeri interna diffinditur. (Fasc. 4. B. Tab. 4, fig. 4). Si in antibrachio supinato articulus radiohumeralis paulo propius posteriori ipsius parti persecatur, in disco sectionis vel iuncturam radii cum ulna. (l) et iuncturam fossae sigmoideae maioris cum trochlea interna humeri diffissas invenimus. (Fasc. 4. B. Tab. 4, fig. 5). Sectione denique per utrumque condylum humeri et per fossam supratrochlearem posteriorem (a'') ducta,[1] sola iunctura fossae sigmoideae cum trochlea interna et apex olecrani fossae supratrochlearis immissus diffindutur. (Fasc. 4 B. Tab. 4, fig. 6).

Ideoque in brachio extenso anterius articuli planum iunctura radiohumeralis, posterius connexio trochleae internae et fossae supratrochlearis posterioris cum olecrano occupant; inter utrumque iunctura radioulnaris sita est; apex olecrani in fossam supratrochlearem immissus et condyli humeri aeque alte positi sunt.

Sectiones eadem directione per articulum cubiti flexum (sub angulo recto et acuto) institutae apicem olecrani sulco profundo trochleae internae contiguum et a condylis humeri ad 1—$1^1/_4$ poll. Par. remotum esse demonstrant.[4] Figuris 6 Fasc. 4 B. Tab. 4 et 2. Fasc. 4. B. Tab. 5 inter se comparatis,[5] situs olecrani in brachio extenso et flexo diversus evidentissime in conspectum venit.

§ 32.

Comparatis inter se sectionibus[6] per iuncturam radiohumeralem triplici directione ductis (conf. Fasc. 4 Tab. 3, fig. 11. Fasc. 4 A Tab. 1, fig. 1, 2. Fasc. 4 B Tab. 4, fig. 3) articuli huiusce mechanismum facile cognoscimus. Mechanismus ille duplici functioni: flexioni et rotationi ingeniosissime adaptatus, rotam et verticulam sphaericam repraesentat. Nimiam verticulae sphaericae mobilitatem rota horizontalis coërcet. Si cubitum flectimus, concava pars (fovea) capituli radii circa eminentiam capitatam humeri arcum describit. Eminentia capitata in longitudinem persecta arcum circuli fere 190° convexitate in anteriorem partem directam offert, et concavitas radii quartae tantum parti eiusdem arcus contigua est (Fasc. 4 A. Tab. 1, fig. 1). In sectionibus per articulum nimis flexum institutis anteriorem, nonnihil prominentem, marginem capituli radii anticae parti eminentiae capitatae contiguum esse[7] cernimus[7] (Fasc. 4 A. Tab. 3, fig. 1). Quum igitur eminentia humeri capitata in longitudinem persecta magnum circuli arcum eademque in discos anteriorem et posteriorem diffissa (Fasc. 4 B. Tab. 4, fig. 3) circulum repraesentat, nexus ipsius cum capitulo radii mechanismo verticulae sphaericae non dissimilis

esse videtur.[8] At alter capituli radii (cum fossa sigmoidea parva) nexus, mobilitatem huius verticulae coërcens, rotam versatilem imitatur, quod sectionibus per articulum radioulnarem directione transversa ducti (Fasc. 4. Tab. 3, fig. 11) facile probatur. Rota illa versatilis et prominentiae humeri et concavitati ulnae contigua, ita vertitur, ut arcum circuli 180° neque tamen, totum circulum describat. Quod ne fiat alio partis inferioris radii cum ulna nexu (vid. infra) impeditur.

§ 33.

4. *) Fossa sigmoidea ulnae per diversa puncta ad longitudinem persecta[9] (conf. Fasc. 4. A. Tab. 1, 2, 3) segmenta circuli diversissimi ambitus, sed nunquam maiora quam 200° repraesentat. Omnibus articuli persecti discis inter se comparatis[10] fossam sigmoideam per eminentiam (cristom) interarticularem diffissam semper maximos circuli arcus (190—200°) (conf. Tab. 1, fig. 9. Tab. 2, fig. 3 et 4) offerre videmus;[11] magnitudo arcuum graduumque numerus eo magis diminuitur, quo propius condylo interno sectiones per articulum instituuntur. Trochlea humeri interna propius condylo interno in longitudinem persecta semicirculi (Tab. 1, fig. 11, 13), et per sulcum profundum (Tab. 1, fig. 9, Tab. 2, fig. 4) diffissa eadem ratione ac trochlea intermedia (Tab. 1, fig. 10) circuli perfecti figuram ostendit. Huic circulo arcus 180—200° fossae sigmoideae cubiti (fig. 7, 9); semicirculo segmentum 90—95° contigua sunt (Tab. 1, fig. 13).

Capitulum radii, quod vidimus, in solo cubito valde flexo fossae supratrochleari anteriori, sed in cubito extenso nunquam fossae supratrochleari posteriori contiguum est; at apex olecrani, si brachium extenditur, in fossam supratrochlearem posteriorem; processus coronoideus ulnae, si brachium maxime flectitur, in fossam supratrochlearem anteriorem insinuantur. In membro flexo puncta insertionis ligamentorum lateralium et annularis appropinquantur, et anterior pars membranae capsularis plicatur. (Fasc. 4. A Tab. 2, fig. 7, 9). In brachio extenso tota anterior trochleae peripheria (imprimis trochlea media conf. Fasc. 4. A. Tab. 1, fig. 7, 8, 9) sub musculo Brachiali interno prominet, posterior membranae capsularis paries isque plicatus in fossam supratrochlearem insinuatur, fibraeque musculi Tricipitis relaxati aspectum undulatum referunt (fig. 7). Ligamenta lateralia ad extremos fines axis flexionis et extensionis sita, nec relaxantur, neque tenduntur; ideoque nec flexioni, neque nimiae extensioni impedimento sunt (Weber).

Quum axis flexionis et extensionis cubiti propter magnam prominentiam trochleae humeri internae non plane horizontalis est, sed cum horizonte angulum (circa 25°) format, axis antibrachii extensi cum axe humeri etiam angulum (intrantem) constituit; antibrachium flexum vero semper pectori appropinquatur.

---

*) Розділ 3-й випущено.

§ 34.

5. Diagnosis laesionum cubiti propter complicatam articuli structuram difficillima est. Nam luxatio ulnae nec semper perfecta est, neque simplex. Interdum vel fractura ossium luxationi adiungitur (conf. Fasc. 4. A Tab. 3, fig. 6, 7, 8). Experimenta in cadaveribus instituta demonstrant, antibrachium plerumque ita ex situ suo demitti, ut processus coronoideus ulnae faciei posteriori trochleae, capitulum radii posteriori parti eminentiae capitatae accumbant.[12] (Fasc. 4. A. Tab. 3, fig. 4, 5). Cubitum omnino luxatum, id est, ita pro pulsum, ut processus coronoideus fossae supratrochleari posteriori contiguus esset[13] in cadaveribus nunquam inveni. Si cubitus in posteriorem partem propulsus est, olecranon nimis prominet et antibrachium vel paulo flexum vel extensum manet. Eadem fere symptomata apparent, si inferior humeri extremitas frangitur.

Itaque in utraque laesione recte distinguenda, haec quae sequuntur animadvertenda sunt: 1° In brachio sano eoque extenso olecranon quidem cum condylis humeri unum idemque planum horizontale (Fasc. 4. Tab. 4, fig. 6), sed cum magis quam os humeri in posteriorem partem promineat (ad 1″) prorsus aliud planum verticale (Tab. 1, fig. 7) occupat; at in brachio (sub angulo recto) flexo processum anconaeum ulnae et ad $1^1/_2$—1″ intra condylos humeri (Fasc. 4. B. Tab. 5, fig. 2) et in uno eodemque plano verticali cum his prominentiis situm (Fasc. 4 A Tab. 2, fig. 3, 4) invenimus. 2° Capitulum radii, ad $1^1/_2$″ ab apice olecrani in anteriorem partem membri remotum, et ad 10‴ infra hunc apicem positum cum externo humeri condylo, si brachium extenditur, unum idemque atnum verticale, si vero brachium flectitur, unum idemque planum horizontalem occupat. Quum igitur in brachio flexo processum anconaeum magis prominentem altiusque quam condyli humeri situm invenimus, pro certo habendum est, cubitum in posteriorem partem luxatum esse.[14] In humero autem prope articulum fracto, etiamsi olecranon nimis prominet, distantia tamen, quae inter ipsum et condylos intercedit, minime mutatur.

§ 35.

6. Quod ad operationes chirurgicas in articulo cubiti instituendas attinet (e. g. enucleatio et resectio cubiti), semper articulus ille ab externo ipsius margine cultro aperiendus est. Nam functura orbicularis radii cum humero, externum articuli latus occupans facilius denudatur et aperitur, quam ginglymus cubitohumeralis interno lateri proximus. Quum vero epicondylus (cond. humeri externus) ad 3‴, et epitrochleus (cond. humeri internus) ad 8‴ supra trochleam humeri articularem positi sunt, ad denudandam articulationem culter non iuxta, sed ad 3—8‴ infra condylos infigendus est. Praeterea in resectione cubiti instituenda chirurgus situm sulci, qui epitrochleo et olecrano interpositus est nervumque ulnarem includit, accuratissime perscrutetur.

КОМЕНТАРІ ДО СТАТТЕЙ М. І. ПІРОГОВА З ТВОРУ „ANATOME TOPOGRAPHICA"

I. Sinus venosi meninges, liquor cerebrospinalis partesque cerebri cavea basis cranii inclusae.

1. s = seu, sive — або.

2. liquorem cerebrospinalem... non semper neque constanter accumulari — accus. cum infinit. — залежить від declarant; *перекладається* — доводять, що цереброспінальна рідина... не завжди і не постійно скупчується.

3. i. e. = id est — себто.

4. plus minus — більш-менш.

5. in omnibus cerebri congelati sectionibus, перекладаючи українською мовою, слід розташувати слова так: in omnibus sectionibus cerebri congelati.

6. haec adnotanda sunt (gerundivum); *перекладається* в однині — слід це зазначити.

II. Cavea nasi.

1. Denique his — нарешті, до того.

2. pauca... adiicienda esse — nom. cum infin. — залежить від videntur; *перекладається* — здається, слід додати кілька слів.

3. ad odores percipiendos — gerundivum pro gerundio; *перекладається* — для сприймання запахів.

4. nervo faciali destructo vel paralysi affecto — ablat. absolutus; *перекладається* — після того, як лицевий нерв був зруйнований або знесилений паралічем.

5. Quum = cum = тому що; у підрядному реченні вживається з coniunct. praes. sit, що перекладається українською мовою, як indicat. est.

6. hanc ob causam — з цієї причини, тим то.

7. Highmorii — англійське прізвище, вимовляється: Гайморії.

8. penetrare solent. Soleo при іншому дієслові, що стоїть в infinit., *перекладається* прислівником „звичайно", а infinit. *перекладається* як indicativus — звичайно проникають.

9. tumore... prominente — ablat. absolutus; *перекладається* — коли опух виступає.

10. tumore evulso — ablat. absolutus; *перекладається* — коли опух знищується.

11. vice versa *перекладається* — навпаки.

12. operationem illam omnino innoxiam esse — accus. cum infinit. — залежить від головного речення — propria experientia me docuit; *перекладається* — власний досвід мені довів, що ця операція цілком нешкідлива.

13. polypo similis *перекладається* — поліпоподібний.

14. forfice... instrumentis in nasum introductis — ablat. absolut.; *перекладається* — якщо в ніс ввести ножиці... інші інструменти.

15. carinas... positas esse — accusat. cum infinit. — залежить від constat; *перекладається* — відомо, що виступи лежать.

16. Canalem nasalem in fistula lacrimali vel omnino apertum, vel angustatum, vel impervium esse — a c c u s. c u m i n f i n. — залежить від anatomia pathalogica docet; *перекладається* — патологічна анатомія вчить, що носовий канал у слізній трубці або цілком відкритий, або звужений, або непрохідний.

17. examine instituto — a b l a t. a b s o l u t u s; *перекладається* — зробивши дослідження.

18. canalem nasolacrimalem apertum fistulamque... natam esse — a c c u s a t. c u m i n f i n i t i v o — залежить від cognoscimus; *перекладається* — знаємо, що носослізний канал відкрито й утворено фістулу.

19. remediis idoneis *перекладається* — відповідними ліками.

20. ut manubrium instrumenti... accurate adpenendum sit; *перекладається* — щоб ручку інструмента як слід було прикладено.

21. Specillum... decessisse eoque... parietem... perforatum esse — a c c u s a t. c u m i n f i n. — залежить від patet; *перекладається* — очевидно (patet), що зонд відхилився і ним... стінку було проколото.

22. curari solent — звичайно вилікуються.

23. cl. Jourdainius = clarus Jourdainius = знаменитий Журден.

24. multo aptius est — далеко зручніший.

25. alveola... dentis carie correpta — альвеола... зуба зіпсована костоїдою.

26. Pariete anteriore fracto — a b l a t. a b s o l u t. — коли передня стінка зламана.

27. Cathetere... immiso eiusque manubrio deorsum inclinato — a b l a t. a b s o l u t.; *перекладається* — коли катетр введено і ручка його нахилена вниз.

28. ut... describat... insinuetur — p r a e s. c o n i u n c t.; *перекладається* як p r a e s. i n d i c.

III. Sectiones in longitudinem ductae.

1. ut... agam — p r a e s. c o n i u n c t.; *перекладається* p r a e s. i n d i c a t.

2. maioris momenti sit — praes. coniunct.; *перекладається* — має велике значення.

3. opus mihi erat *перекладається* — мені було потрібно.

4. ut... demonstrarem et..., exponerem — i m p e r f e c t. c o n i u n c t.; *перекладається* — як я демонстрував і розповідав.

5. ut... in situ normali relinquerentur — i m p e r f. c o n i u n c t.; *перекладається* як i m p e r f. i n d i c a t. — щоб залишились у нормальному стані.

6. Nobis... perscrutantibus — a b l a t. a b s o l. — коли ми досконало досліджували.

7. notatu (s u p i n u m) digna esse — n o m i n a t. c u m i n f i n i t., що залежить від visa sunt; *перекладається* — ясно, що слід відмітити (таке).

8. corpus stomachi... ita incurvatum et inflexum esse — a c c u s a t. c u m i n f i n. — залежить від in n u l l o o p e r e a n a t o m i c o i n v e n i; *перекладається* — ні в одній анатомічній праці я не знайшов, щоб тіло шлунку було так скривлене й зігнуте.

9. inflexus sit *перекладається* — був зігнутий.

10. curvaturam maiorem in stomacho vacuo inferiorem esse... situm suum ita mutare — a c c u s a t. c u m i n f i n i t. — залежить від contendunt; *перекладається* — доводять, що велике закруглення в порожньому шлунку є внизу,... що (вона) так змінює своє положення.

11. ut... spectet — що дивиться (повернена).

12. Sententiam hanc vulgarem omnino falsam esse — a c c u s. c u m i n f i n. — залежить від demonstrant; *перекладається* — доводять, що ця поширена (vulgarem) думка зовсім неправильна.

13. E contrario — навпаки.

14. ita ut... occupet — так, що... займає.

15. ut... evanescat et... repraesentet *перекладається* — що зникає і... являє.

16. ut... protuberet *перекладається* — що випинається.

17. marginem inferiorem... nunquam... obtectum esse — accus. cum infinit. — залежить від notandum est; *перекладається* — слід зазначити, що нижній край... ніколи... не закритий.

18. axin — грецьке закінчення на -in — відповідає лат. -em (від слова axis — вісь).

19. ad anum artificialem instituendam (gerundivum pro gerundio); *перекладається* — для створення штучного заднього проходу.

20. Nobis... comparantibus — ablat. absol.; *перекладається* — коли ми виготували.

21. ad constituendum anum artificialem — (gerundivum pro gerundio) — для визначення штучного заднього проходу.

IV. Sectiones per extremitates.

1. doctrinam... lectoribus nostris notam esse putemus — accusat. cum infinit. — залежить від putemus; *перекладається* — вважаємо, що доктрина... нашим читачам відома.

2. ut exemplo utar; utar — coniunct. praesent. (від verb. depon. — utor, usus sum, uti); *перекладається* — використовуючи приклад.

3. nobis... perlustrantibus — ablat. absolutus; *перекладається* — розглядаючи.

4. vasorumque — gen. plur. від vas, vasis — судина; plur. — vasa, vasorum.

5. si solam arteriam radialem excipias — coniunct. praes. — в підрядному реченні, залежно від si; *перекладається* — якщо ж тільки одну радіальну артерію вилучиш.

6. ad perlustrandam operationem — gerundivum pro gerundio; *перекладається* — для розгляду операції.

7. e. g. = exempli gratia — для прикладу.

8. ad demonstrandam dispositionem — gerundivum pro gerundio; *перекладається* — щоб визначити розміщення.

9. ut singuli articuli in plures discos... persecarentur — imperfect. coniunct.; *перекладається* — щоб окремі суглоби розрізувались на багато дисків.

10. Ex sectionibus diversa directione et in vario membrorum situ institutis; *перекладається* — з розрізів, поставлених в різному напрямі і в різному положенні членів.

11. Amphiarthrosi excepta — ablat. absol.; *перекладається* — за винятком амфіартрозу.

12. ut aliis verbis utar — інакше кажучи.

13. labris cartilagineis... constructis — abl. absolut.; *перекладається* — побудувавши хрящові краї.

14. Quod ad mechanismum articulorum attinet — щодо механізмів суглобів.

15. uti (від utor, usus sum, uti — користуватись); solent — звичайно використовують.

16. ut... perfici possit — praes. coniunct. — щоб міг закінчитись.

17. ut... concava pars... intrusa sit eamque decusset; *перекладається* — (так), що вгнута частина... вштовхнута і ту (частину) розміщує навхрест.

18. segmentum... supra positum esse — accusat. cum infinit. — залежить від demonstrat; *перекладається* — показує, що сегмент вміщений згори.

19. In caveis... nullo morbo affectis — у порожнинах... не пошкоджених ніякою хворобою.

20. quominus... vacuum fiat — coniunct. praes.; *перекладається* — щоб не зробився порожнім.

21. ut ea... retineatur — coniunct. praesent.; *перекладається* — щоб вона держалась.

22. Permultis sectionibus... indagatis — ablat. absol. — дослідивши не багатьма розтинами.

23. attentione digna esse videntur — nominat. cum infinit. при videntur; *перекладається* — здається, це заслуговує увагу.

V. Mechanismus articuli.

1. ut... appareant — coniunct. praesent.; *перекладається* — що являють.

2. sectione... ducta — ablat. absolut. — зробивши розтин.

3. sectione... instituta — ablat. absol. — розпочавши розтин.

4. apicem... remotum esse — accusat. cum infinit. — залежить від demonstrant; *перекладається* — доводять, що верхівка відсунута.

5. Figuris... inter se comparatis — ablat. absol.; *перекладається* — порівнявши між собою фігури.

6. Comparatis inter se sectionibus — ablat. absol.; *перекладається* — порівнявши між собою розтини.

7. marginem... contiguum esse — accusat. cum infinit. — залежить від cernimus; *перекладається* — бачимо, що край межує.

8. nexus... non dissimilis esse — nomin. cum infinit. — залежить від videtur; *перекладається* — здається, що сполука (є) подібна.

9. Fossa... стосується до persecta.

10. omnibus... discis inter se comparatis — ablat. absolut.; *перекладається* — порівнявши всі диски між собою.

11. fossam sigmoidem... offerre — accusat. cum infinit. — залежить від videmus; *перекладається* — бачимо, що сигмоідальна заглибина.

12. ut... accumbant — praesens coniunct.; *перекладається* — щоб лежали.

13. ut... contiguus esset — imperfectum coniunct.; *перекладається* — щоб був суміжний.

14. cubitum in posteriorem partem luxatum esse — accus. cum infin. — залежить від pro certo habendum est; *перекладається* — слід вважати дійсним, що лікоть у задню частину вигнутий.

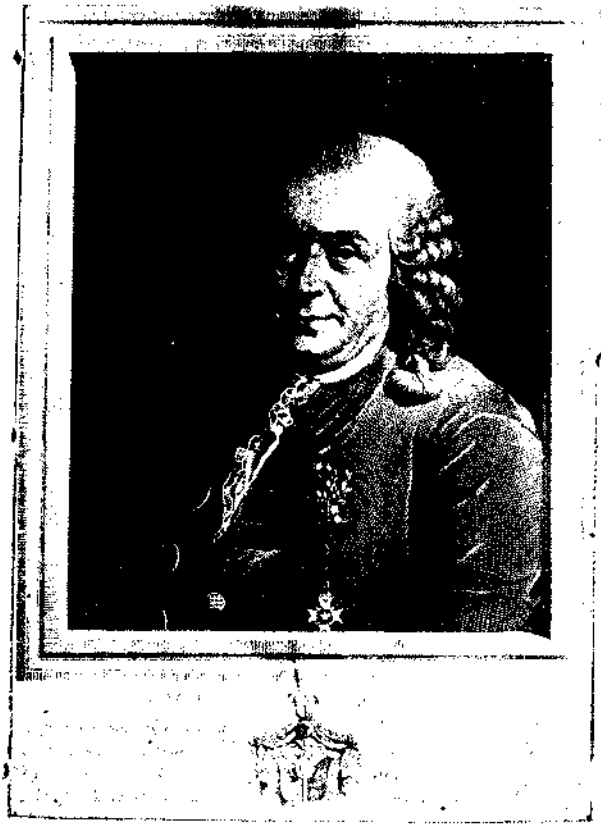

ЛІННЕЙ.

КАРЛ ЛІННЕЙ (CAROLUS LINNAEUS)

(1707—1778)

Карл Лінней, відомий шведський натураліст і лікар, народився в Швеції (у Росхульті) в родині пастора; вивчав природничі й медичні науки спочатку в Лундському та Упсальському університетах, а далі в Голландії, де одержав звання доктора медицини. У Голландії він працював як ботанік і надрукував свій відомий твір „Systema naturae" (1735 р.), а також „Fundamenta botanica". Повернувшись до Швеції, Лінней працює як професор медицини, а далі природничих наук — в Упсальському університеті. В 1739 р. з ініціативи Ліннея була заснована Шведська академія наук, і Ліннея обрали першим її президентом. Умер Лінней 1778 р. в Упсалі.

Значення Ліннея в галузі природничих наук — величезне, особливо в галузі зоології й ботаніки.

Його ідеї й думки щодо класифікації тварин і рослин панували до початку XIX ст., а в Англії навіть після Дарвіна. Лінней остаточно (на підставі роботи своїх попередників) дав таку систему тварин і рослин, яка не тільки допомагає легко визначати організми, але разом з тим відбиває й природну спорідненість організмів. Його погляди в галузі анатомії й фізіології рослин ще цілком відбивають погляди пізнього середньовіччя, бо в ньому боролись дві тенденції: метафізичні, схоластичні, ідеалістичні уявлення і стихійно-матеріалістичні й діалектичні.

У Ліннея зустрічаємо вказівки на дію природного добору, але еволюційного висновку Лінней зробити не зміг. Розумів Лінней і значення гібридизації для створення нових форм. В 1759 р. він писав, що гібридизація „відкриває нові можливості ботанікам робити спроби щодо створення нових видів рослин".

Основна заслуга Ліннея полягає в тому, що він створив ясну й послідовну класифікацію різноманітності форм організмів на підставі докладного й чіткого визначення. Твори його „Genera plantarum" і „Systema naturae" є гігантський крок уперед, порівнюючи з попередньою систематикою.

Карл Лінней перший зрозумів різницю між природною і штучною системою. Лінней послідовно запровадив бінарну номенклатуру, щоб кожну рослину чи тварину називати двома латинськими назвами — родовою й видовою. Крім того, він визначив і інші групи, порядки й класи.

Карл Лінней відомий практичною й теоретичною своєю роботою як професор медицини: він читав лекції про лікарські речовини, про ознаки хвороб (семіотику), про харчування хворих (дієтетику).

Відкрив також Лінней отрутні й лікувальні властивості ряду рослин.

Найголовніші праці Ліннея: „Species plantarum" (1753 р.); „Systema naturae" (1735 р.); „Fundamenta botanica" (1736 р.); „Materia medica" (1749—1752 р.); „Amoenitates academicae" (1749—1769 р.); „Clavis medicinae" (1766 р.).

СТАТТІ З ТВОРУ КАРЛА ЛІННЕЯ „AMOENITATES ACADEMICAE"

(вид. 1769 р.)

§ 1.

I. Orbis terrarum.

Orbis terrarum seu Globus Terraqueus, quem inhabitamus, Elementis undique circumfusus est, et in superficie tria sic dicta Naturae regna continet: lapideum, quod crustam globi nostri constituit, vegetabile, quod venustat faciem, et alimentum maximam partem haurit e regno lapideo, nec non animale, quod a Regno vegetabili sustentatur. Sic Naturae regna superficiem globi nostri tegunt, ornant, mutant.

Mutationi perpetuae omnia creata in triplici naturae regno subiiciuntur, et unius destructio est alterius restauratio. Vegetabilia humum consumunt, haecque destructa in humum redeunt, unde primos duxerunt ortus.

Animalia vegetabilibus nutriuntur, et emenso vitae curriculo, humum, seu originem suam, de novo quasi formant.

Lapides destruuntur quotidie, et e destructis novi pariter generantur (т. II, стор. 3 і 137).

§ 2.

II. Urina.

Urina est excrementum seu lixivium massae sanguineae, secretum per renes, deinde ad vesicam urinariam delatum, ubi plerumque quidquam retinetur, tandem per urethram evacuatur. Ergo urina est fex chyli, seu residuum massae sanguineae, postquam vires vitae praecipuas dotes sibi assimilaverunt, ad nutriendum, renovandum et secernendum.

Urina maximam partem constat aqua, quae multum salis soluti continet, terra subtili et invisibili, et pauco oleo. Mutatur urina ab ingestis qua odorem, saporem et colorem.

Esculenta diversa indolem urinae variant: ab esu vegetabilium urina fit inertior, a carnium acrior.

Omnia animalia, quae alimentis falsis delectantur, per urinam salem reddunt, idemque sal per evaporationem colligi potest (т. II, стор. 142—143).

§ 3.

III. De experimento.

Omnis nostra scientia duobus nitimur fundamentis: ratiocinio videlicet ac experientia; haec duo amicissimo foedere iuncta bonum medicum constituere debent.

Experientia, rerum illa magistra, sine qua loqui erubescat Medicus, haec, inquam, experientia illa ipsa est, quae tot veterum, atque in hisce Divinum Senem Hippocratem, ipsiusque scripta, quae integris ante christi nativitatem seculis, lucem adspexerant, immortalitati consecravit. Solius enim Hippocratis scripta sunt, quae, inter tot felicissimorum ingeniorum inventa et artificiose fabricata systemata, ab omni labe ac mutatione inconcussa, immota, integra, immo intacta, in nunc usque diem perdurarunt, et perdurabunt post haec. Utique experientia est, quae tot celeberrimorum Medicorum capita omni tempore coronavit, atque etiamnum hodie coronat, et id praestat, ut inter praecipuos Medicorum titulos his censeatur, Experientissimum vocari. Praegreditur experientia, subsequuntur Ratiocinia, illa materiem scientiarum sufficit; haec ex datis phaenomenis consulta de rebus instituunt et postquam trutinam iudici adhibuerunt, veritates erunt, ac de rebus propositis feliciter concludunt, statuunt, determinant.

Experientia in rebus medicis debet animari Ratiociniis, sine quibus haec non est nisi res mortua ac velut rudis indigestaque moles: Rationes experientia destitutae nihil iuvant, utpote quae ingeniorum, opera sua abutentium, mera sunt somnia, mera phantasmata, ac meteora. Certe veteres hanc non ex utero materno secum eduxerunt. Multo fuit usu opus ac labore, antequam homines illa recte instruerentur. Fatetur ipse Dioscorides multa se ad augendam experientiam confecisse itinera; et reliqui Medicorum Patres, passim in scriptis suis, varia sua itinera loquuntur et produnt (т. II, стор. 380—381).

§ 4.

IV. Ascarides.

Ascarides sunt vermes minimi subulati et ad extremitates acuminati, instar ferme vermis casei, ab eo tamen diversissimi, cum nullam subeant metamorphosin. Habitant in paludibus et locis lutosis, vulgatissimi tempore aestivo; vulgarissimi etiam in equis et infantibus, et in hisce semper ferme in intestinis crassioribus et recto hospitantur; ita ut saepe in magna copia et catervatim eiiciantur super stragula infantum, sub somno, et saepe etiam apud eos maneant ad adultam usque aetatem. Quotidie Tenesmum excitant et in sexu sequiori saepe intrant vuluam, et continua titillatione Satyriasin caussantur. Apud adultos rarissime comparent, nisi sedentarii fueritur homines; tum vero saepius motu et equitatione expelluntur (т. II, стор. 64).

§ 5.

V. Taeniae.

Taenia facillime a reliquis dignoscitur Zoophytis vermium, per characterem eius essentialem, qui consistit in corpore simplicissimo articulato, quo abunde ab omnibus Reptilibus distin-

guitur, quae enim omnia sunt vermes, non tantum sine artubus, sed et sine articulationibus.

Huius generis duae Medicis vulgo notae sunt species, quae infinitis fere varietatibus inter se differunt, in longitudine, gracilitate, articulis paulo longioribus, vel etiam brevioribus.

Nos quattuor species vidimus, quas heic sistimus (т. II, стор. 65).

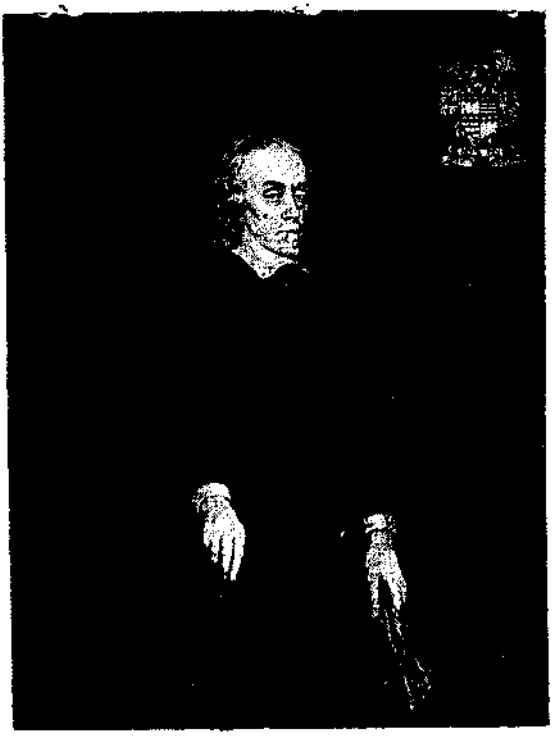

ГАРВЕЙ.

EXERCITATIONES DE GENERATIONE ANIMALIUM
(титульна сторінка з твору Гарвея).

ВІЛЬЯМ ГАРВЕЙ (WILLIAM HARVEY)

(1578—1658)

Проф. М. С. Спіров

Гарвей — один з творців сучасної фізіології — народився в Англії, спочатку вчився в Кембріджі, а потім слухав лекції в Падуанському університеті (медичний факультет).

Повернувшись до Англії, Гарвей працював як лікар у Лондоні.

Найголовніша праця Гарвея „Exercitatio anatomica de motu cordis" (1628 р.) є послідовна і закінчена теорія кровообігу, яка базується на реальних фактах, добутих на підставі спостережень і експериментів. Це вчення Гарвея відограло величезну роль в історії розумового розвитку того часу, зруйнувавши цілком тодішнє віталістичне вчення про пневмообіг.

Гарвей довів, що серце скорочується, а не розширюється, що вся кров з правого шлуночка йде в легені, а з легеневих вен до лівого передсердя й лівого шлуночка, а з лівого шлуночка в артерії — і венами повертається в порожняві вени, знов у праве передсердя й шлуночок, створюючи таким чином повну циркуляцію.

Крім цієї праці в галузі фізіології, Гарвей відомий також як першорядний дослідник у біологічних науках; він накреслив біогенетичний закон Ернеста Геккеля, а також порушив біологічні питання загального порядку. Одним з таких питань є питання про розвиток організму. „Exercitationes de Generatione Animalium" є другий класичний твір Гарвея, зразок наполегливих і широких його досліджень у галузі біології.

Академік І. П. Павлов зазначає, що у Гарвея ми маємо „пильне, не затуманене упередженістю спостереження дійсних явищ і разом з тим аналіз, перевірку простим, але доцільним дослідом тих взаємовідносин, які спостерігались".

Гарвей дав нам високий зразок природничо-наукового мислення. Спостереження й сумнів — головне знаряддя думки Гарвея. Гарвей нічого не взяв на віру, поставився з сумнівом до авторитетів і відкинув їх. Гарвей не тільки подав конкретні факти, а й завбачив нові факти, як Коперник, Менделєєв та інші. Він — великий талант, який прийшов як відомий історичний фактор; геніально підсумував усе зроблене до нього і освітлив шлях розвитку людського знання на багато століть вперед. Методи, за якими працював Гарвей, не застаріли й досі, і, не зважаючи на те, що минуло 300 років, висновки Гарвея є основні для сучасного вчення про кровообіг.

Багато ще й на сьогодні не висвітлено і не збагнуто людським розумом, але „настане час, коли речі (явища), приховані від нас тепер, будуть виведені на світ упертою працею людини" (Сенека).

Молоде покоління повинно прикласти багато упертої праці й завзяття — не менш завзяття Гарвея, — вивчаючи основну біологічну науку — анатомію людини — і мову латинських термінів, якою розповідає ця наука.

У класичній праці Гарвея „Exercitatio de motu cordis et sanguinis" перший розділ містить у собі головні настановлення вчення Гарвея про кровообіг, подані Сільвієм; третій розділ подає докладний індекс до праць Гарвея; четвертий розділ — це історичний огляд вчення про судинну систему і критики Гарвея на вчення про шенмообіг; у п'ятому розділі маємо опис серця холоднокровних і теплокровних тварин в умовах експерименту; в шостому розділі розглядаються пульсуючі рухи серця й артерій, а в сьомому розділі — функціональна діяльність серця (наповнення й спорожнення серця і окремі моменти його скорочення); восьмий розділ складається із загальних висновків.

EXERCITATIO

AN OMICA DE

IO ORDIS ET SAN

G IN ANIMALI-

EUS,

VILIE I HARVEI ANGLI,

Medici P Professoris Anatomia in Col-

om Londinensi.

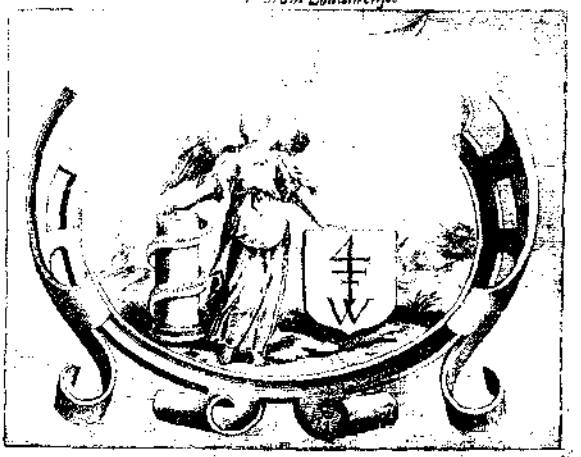

FRANCOFURTI,

Sumptibus GVILIELMI FITZERI.

ANNO M. DC. XXVIII.

EXERCITATIO ANATOMICA
DE MOTU CORDIS
(титульна сторінка з твору Гарвея).

СТАТТІ З ТВОРУ ВІЛЬЯМА ГАРВЕЯ „EXERCITATIONES ANATOMICAE DE MOTU CORDIS ET SANGUINIS CIRCULATIONE"

(1671 p.)

§ 1.

I. Index capitum.

Prooemium praecedit, quo demonstratur, quod quae hactenus scripta sunt de motu et usu cordis et arteriarum minus firma sint.

Caput I. Causa, quibus ad scribendum. Autor permotus fuerit.

Caput II. Ex vivorum dissectione qualis sit cordis motus.

Caput III. Arteriarum motus qualis ex vivorum dissectione.

Caput IV. Motus cordis et auricularum qualis ex vivorum dissectione.

Caput V. Cordis motus actio et functio.

Caput VI. Quibus viis sanguis e vena cava in arterias, vel e dextro ventriculo cordis in sinistrum deferatur.

Caput VII. Sanguinem de dextro ventriculo cordis, per pulmonum parenchyma permeare in arteriam venosam et sinistrum ventriculum.

Caput VIII. De copia sanguinis transeuntis, per cor e venis in arterias, et de circulari motu sanguinis.

Caput IX. Esse sanguinis circuitum ex primo supposito confirmato.

Caput X. Primum suppositum (de copia pertranseuntis sanguinis e venis in arterias, et esse sanguinis circuitum) ab obiectionibus vindicatur, et experimentis ulterius confirmatur.

Caput XI. Secundum suppositum confirmatur.

Caput XII. Esse sanguinis circuitum, ex secundo supposito confirmato.

Caput XIII. Tertium suppositum confirmatur, et esse sanguinis circuitum ex tertio supposito.

Caput XIV. Conclusio demonstrationis de sanguinis circuitu.

Caput XV. Sanguinis circuitus rationibus verisimilibus confirmatur.

Caput XVI. Sanguinis circuitus ex consequentibus probatur.

Caput XVII. Confirmatur sanguinis motus et circuitus apparentibus in corde, et ex iis, quae ex dissectione anatomica patent *).

§ 2.

II. Prooemium quo demonstratur, quod, quae hactenus scripta sunt de motu et usu cordis et arteriarum, minus firma sint.

De Cordis Arteriarumque motu, pulsu, actione, usu, et utilitatibus cogitanti operae-pretium est, quae prius ab aliis mandata sunt literis, evolvere; quae vulgo iactata et tradita, animadvertere; ut quae recte

*) З твору взято окремі розділи.

dicta, confirmentur; quae falsa, dissectione Anatomica, multiplici experientia, diligenti et accurata observatione emendentur.

Pene omnes huc usque Anatomici, Medici et Philosophi supponunt cum Galeno, eundem usum esse[1] pulsus, quem respirationis: et una re tantum differre, quod haec ab animali, ille a vitali facultate manet; reliquis, vel quod ad utilitatem, vel quod ad motus modum spectat, similiter se habentibus: unde affirmant quoniam non sufficit pulsus cordis et arteriarum, ad eventandum et refrigerandum, a natura pulmones circa cor fabrefactos esse.[2] Hinc patet, quaecunque dixerint[3] priores de Systole et Diastole, motu cordis et arteriarum, pulmonum ea modo fieri tradidisse.

Cum vero aliter se habeat motus, et constitutio cordis, quam pulmonum; aliter arteriarum quam pectoris: alios exinde, usus et utilitates exoriri verisimile est, differreque plurimum cordis, et similiter arteriarum pulsus et usus, a pectoris et pulmonum.

Si enim iisdem usibus inserviant pulsus ac respiratio, et in Diastole introsumant aërem in cavitates suas arteriae (uti vulgo dicunt) et in Systole per poros carnis et cutis, fuligines emittant; nec non medio tempore inter Systolem et Diastolem, aërem contineant, et quovis tempore aut aërem, aut spiritus, aut fuligines expellant; quid itaque respondebunt Galeno? qui librum scripsit, Natura sanguinem contineri in arteriis, et nihil praeter sanguinem, nimirium neque spiritus, neque aërem, sicut ab experimentis, et rationibus in eodem libro facile colligere licet.

§ 3.

Etsi (dum in Diastole replentur arteriae ab aëre introsumpto) in maiori pulsu maior, subeat aëris copia; sequetur magno existente pulsu, si totum corpus in balneum inmerseris, vel aquae, vel olei, necessario pulsum statim aut minorem esse, aut tardiorem multo; cum per corpus ambientis balnei, aërem intra arterias permeare difficile sit, si non impossibile.

Similiter, cum omnes arteriae tam profundae, quam cutaneae, eodem tempore, et pari velocitate distendantur; quomodo poterit aër tam libere, et celeriter per cutem, carnem, habitumque corporis in profundum pertransire, quam per cuticulam solam?

Et quomodo Embryonum arteriae forinsecus in cavitates suas aërem, per ventrem maternum, et per corpus uteri attrahent? Vel quomodo Phocae, Balenae, Delphines, cetaceum omne genus et pisces omnes in profundo maris, arteriarum suarum Diastole, et Systole per immensam aquae massam celeri pulsu aërem introsument, et emittent?

Dicere vero quod aërem implantatum in aqua absorbeant; et in aquam fuligines suas reddant, pigmento haud absimile.

Si in Systole arteriae per poros carnis et cutis, fuligines e cavitatibus suis expellant, cur non item spiritus (quos dicunt etiam in illis contineri)[4] cum spiritus multo tenuiores fuliginibus sint?

§ 4.

Si cum in Systole, tum in Diastole aërem arteriae accipiunt et reddunt, uti pulmones in respiratione; cur non et hoc faciunt inflicto per arteriotomiam vulnere;[5] uti in sectione tracheae, per vulnus aërem ingredi, regredi,[6] duobus contrariis motibus, palam esset; cum tamen secta arteria[7] uno continuo motu sanguinem vi protrudi, non vero aërem, vel ingredi, vel regredi,[8] manifestum sit.

Si pulsum arteriarum, partes corporis refrigerant et eventant, qui pulmones ipsum cor; quomodo dicunt vulgo, arterias a corde in partes singulas vitalem sanguinem defferre[9] refertissimum spiritibus vitalibus, qui partium calorem foveant,[10] sopitum suscitent,[10] et quasi absumptum resarciant?[10]

Quomodo (si ligaveris arterias) statim partes non modo torpent, frigent, et quasi pallidae cernuntur, sed et ali tandem desinunt? quod secundum Galenum[11] contingit, quia calore qui per omnes partes superne a corde confluxerat, privatae sint: cum hinc pateat magis arterias calorem partibus deferre[12] quam refrigerium, et eventationem.

Praeterea quomodo Diastole simul spiritus a corde attrahet, ad calefaciendas partes;[13] simulque ab externo refrigerium?

Amplius, tametsi iisdem usibus pulmones, arterias, et cor inservire[14] aliqui affirment,[15] nihilo minus cor spirituum officinam esse,[16] et arterias spiritus continere, et transmittere dicunt;[17] Pulmones vero spiritus facere aut retinere contra Columbi opinionem, negant.[18] Quin et cum Galeno, quod sanguis contineatur[19] in arteriis et non spiritus contra Erasistratum asseverant.

§ 5.

III. Caput II. Ex vivorum dissectione, qualis sit[1] cordis motus.

Primum itaque in Cordibus, omnium adhuc viventium animalium aperto pectore,[2] et dissecta capsula,[3] quae cor immediate circumcludit observare licet. Cor aliquando moveri, aliquando quiescere: esse etiam tempus in quo movetur, et in quo motu destituitur.

Haec manifestiora in cordibus frigidorum animalium, ut bufone, serpentibus, ranis, cochleis, gammaris, crustatis, conchis, squillis, et pisciculis omnibus. Fiunt enim manifestiora in cordibus calidiorum, ut canis, porci, si eousque attente observaveris quo — ad emori cor, et languidius moveri, et quasi extingui incipiat: tum etenim tardiores, et rariores ipsius motus fieri, et longiores quietes, cernere aperte, et clare poteris; motus enim qualis sit,[4] et quomodo fiat,[4] commodius intueri, et diiudicare licet.

In quiete, ut in morte, cor laxum flaccidum, enervatum et inclinatum quasi iacet: in motu, et eo quo movetur tempore, tria prae caeteris animadvertenda.[5]

§ 6.

1. Quod erigatur cor, et in mucronem se sursum elevet: sic ut illo tempore ferire pectus, et foris sentiri pulsatio possit.

2. Undique contrahi, magis vero secundum latera, ita, ut minoris magnitudinis, et longiusculum, et collectum appareat.[6] Cor anguillae exemptum, et super tabulam aut manum positum, hoc faciat manifestum: aeque etiam, apparet in corde pisciculorum, et frigidiorum animalium, quibus cor coniforme, aut longiusculum est.

3. Comprehensum manu cor eo quo movetur tempore, duriusculum fieri: (a tentione autem illa durities est) quem-admodum si quis lacertos in cubitu manu comprehendens, dum movent digitos, illos tendi, ex magis renitentes fieri percipier.

4. Notandum insuper in piscibus, et frigidioribus sanguineis animalibus, ut serpentibus, ranis etc. illa tempore quo movetur cor, albidioris coloris esse;[7] cum quiescit a motu, coloris sanguinei saturum cerni.[7]

Ex his mihi videbatur manifestum; Motum cordis esse tentionem[8] quanda ex omni parte, et secundum ductum omnium fibrarum constrictionem;[8] quoniam erigi, vigorari, minorari, et durescere in omni motu videtur; ipsiusque motum esse, similem musculorum, dum contractio fit secundum ductum partium nervosarum, et fibrarum: musculi enim, cum moventur et in actu sunt, vigorantur, tenduntur, ex mollibus duri fiunt, attoluntur, incrassantur, et similiter cor.

§ 7.

Ex quibus observatis rationi consentaneum est, cor eo quo movetur tempore, undique constringi, et secundum parietes incrassescere;[9] secundum ventriculos coarctari, et contentum sanguinem protrudere;[9] quod ex quarta observatione satis patet, cum in ipsa tensione sua, propterea quod sanguinem in se prius contentum expresserit, albescat: denuo in laxatione, et quiete, subingrediente de novo sanguine[10] in ventriculos, redit color purpureus et sanguineus cordi.

Verum nemo amplius dubitare poterit, cum usque in ventriculi cavitatem inflicto vulnere,[11] singulis motibus sive pulsationibus cordis, in ipsa tensione, prosilire cum impetu foras contentum sanguinem[12] viderit.

Simul itaque haec, et eodem tempore contingunt, tensio cordis, mucronis erectio, pulsus qui forinsecus sentitur ex allisione eius ad pectus, parietum incrassatio, et contenti sanguinis protrusio cum impetu, a constrictione ventriculorum.

Hinc contrarium vulgariter receptae oppinioni apparet, secundum quam eo tempore, quo cor pectus ferit, et pulsus foris sentitur, una cor distendi[13] secundum ventriculos, et repleri sanguine putatur: quanquam contra rem se habere intelliges, videlicet cor, dum contrahitur, inaniri.[14] Nam qui motus vulgo cordis Diastole existimatur, re vera Systole est. Et similiter motus proprius cordis Diastole non est, sed Systole; neque in Diastole vigoratur cor, sed in Systole; tum enim tenditur, movetur, vigoratur.

Neque omnino admittendum (tametsi divini Vesalii adducto exemplo confirmatum de vimineo circulo scilitet ex multis iunctis pyramidatim iunctis), cor in Systole secundum fibras rectas tantum moveri,[15] sic et, dum apex ad basim appropinquat, latera in orbem distendi,[16] cavitates dilatari,[16] ventriculos cucurbitulae formam acquirere,[16] et sanguinem introsumere.[16]

§ 8.

Nam secundum omnes quas habet fibras, cor eodem tempore tenditur, constringitur, incrassatur, et dilatatur, potius secundum parietes et substantiam, quam ventriculos: dum tenduntur fibrae a cono ad basin, et apicem una ad basin trahunt, nec in ob rem latera cordis inclinant; sed potius contrarie, uti omnis fibra in circulari positione dum contrahitur versus rectitudinem. Sicut omnes musculorum fibrae, dum contrahuntur et in longitudine abbreviantur, ita secundum latera distenduntur eodem modo, quo musculorum ventres incrassantur.

Adde, quod in motu cordis non solum per erectionem et incrassationem parietum, contingat ventriculos coarctari; sed etiam quod fibrae sive lacertuli, ab Aristot. Nervi dicti (in quibus solum fibrae rectae in parietibus vero omnes circulares) sint vario, in ventriculis cordis maiorum animalium, et admirabili apparatu,[17] et, dum contrahuntur, omnia interiora latera veluti laqueo invicem compellant, ad contentum sanguinem maiori robore expellendum.

Neque verum est, quod vulgo creditur, cor proprio suo motu, aut extentione sanguinem in ventriculos attrahere,[18] sed dum movetur et tenditur, expellere,[18] dum laxatur et concidit, recipere[18] sanguinem eo modo, quo postea patebit.

§ 9.

IV. Caput III. Arteriarum motus qualis ex vivorum dissectione.

Ulterius in cordis motu observanda veniunt haec, quae et arteriatu motus, et pulsationes spectant.

I. Eo tempore quo cordis sit tentio, contractio, percussio pectoris, eiusdem est Systole; tunc arteriae dilatantur, pulsum edunt, et in sua sunt Diastole: similiter eo tempore ventriculi contrahuntur, et protrudunt contentum sanguinem, vena arteriosa pulsat, et dilatatur cum aorta et reliquis arteriis corporis.

II. Quando sinister ventriculus cessat moveri, pulsare et contrahi, cessat pulsus arteriarum; imo quando languidius tenditur, pulsus in arteriis vix est perceptibilis; et similiter, cessante dextro,[1] in vena arteriosa.

III. Item secta quavis arteria vel perforata,[2] in ipsa tentione ventriculi sinistri propellitur foras sanguis ex vulnere cum impetu.[3]

Similiter secta vena arteriosa[4] eodem tempore, quo dexter ventriculus tenditur et contrahitur, exinde cum impetu[3] sanguinem prosilire videbis.[5]

Similiter in piscibus secta fistula,[6] quae e corde in bronchia ducitur, quo tempore cor tendi, et contrahi videbis,[7] eo una etiam sanguinem exinde protrudi[8] cum impetu.

Similiter denique in omni arteriotomia (in qua sanguis prosiliendo exit, modo longius, modo propius) Saltum fieri[9] in arteriarum Diastole, quando cor pectus ferit; e cordis vero vulnere, eo tempore, quo cor tendi et contrahi[10] apparet, et in sua est Systole et erectione, sanguinem expelli[11] eodem motu comperies.

§ 10.

Ex his[12] videtur manifestum contra communia dogmata,[13] quod arteriarum Diastole fiat[14] eo tempore, quo cordis Systole; et arterias repleri et distendi,[15] propter sanguinis, a constrictione ventriculorum cordis, immissionem et intrusionem; quin etiam distendi arterias,[16] quia replentur ut utres, aut vesica; non repleri, quia distenduntur ut folles. Eadem de causa[17] universi corporis arteriae pulsant, videlicet, a tensione sinistri cordis ventriculi, sicut vena arteriosa a dextri.

Denique arteriarum pulsum fieri[18] ab impulsu sanguinis e ventriculo sinistro, eo pacto,[19] quo cum quis in chirothecam inflat, omnes digitos simul videt distendi,[20] et pulsum aemulari:[21] sic etiam secundum cordis tentionem pariter pulsus fiunt, qui sive sint[22] maiores, vehementiores, frequentes, ceteres omnes rythmum, quantitatem et ordinem servant cordis pulsantis.

§ 11.

Non est expectandum, propter motum sanguinis, quod tempus, inter constrictionem cordis, et arteriarum (praecipue magis distantium) dilationem intercedat, ne fiant[23] simul; cum eodem modo res se habeat, ut in inflatione chirothecae, aut vesicae, quia in pelvi (uti per tympanum, et in longis lignis) ictus, et motus simul sunt in utroque extremo. Hinc Aristot (3 Anim. cap. 9. de respir. cap. 15) Palpitat intra venas (arterias intelligit) sanguis omnium animalium, pulsuque simul undique movetur: sic pulsant venae omnes et simul invicem, propterea quod pendent omnes a corde: quod se semper movet quare et illae, semper et simul invicem, cum corde moventur.

Notandum cum Galeno, a veteribus Philosophis venas pro arteriis, appellatas fuisse.[24] Accidit me vidisse,[25] et prae manibus habuisse[25] casum, qui mihi hanc veritatem apertissime confirmabat. Habuit quidam tumorem ingentem, pulsantem, Aneurisma dictum, in dextra parte iuguli, prope descensum arteriae subclaviae in axillas, ab ipsius arteriae exesione prognatum, qui summum indies incrementum capessebat, propter immissionem sanguinis ab arteria singulis pulsationibus distenti: (quod secto, post mortem, cadavere[26] deprehensum erat) in illo pulsus eiusdem brachii exilis admodum, eo quod maior sanguinis portio et influxus in tumorem divertebatur et interceptus fuit.

Quare sive per compressionem, sive per infarctum, vel interceptionem sanguinis motus per arterias praepeditur, ulteriores arteriae minus pulsant, cum pulsus arteriarum, nil nisi impulsus sit sanguinis in arterias.

§ 12.

V. Caput V. Cordis motus actio et functio.

Ego ex his tandem et huiusmodi observationibus repertum iri confido,[1] motum cordis ad hunc modum fieri.[2]

Primum sese contrahit auricula, et in illa contractione sanguinem contentum, quo abundat (tanquam venarum caput, et sanguinis promptuarium et cisterna) in ventriculum cordis coniicit; quo repleto[3] cor sese eridens, continuo omnes nervos tendit, contrahit ventriculos, et pulsum facit, quo pulsu immisum ab auricula sanguinem continenter protrudit in arterias; dexter ventriculus in pulmones per vas illud, quod vena arteriosa nominatur, sed revera, et constitutione et officio, et in omnibus arteria est; sinister ventriculus in aortam, et per arterias in universum corpus.

Isti duo motus, auricularum unus, alter ventriculorum ita per consecutionem fiunt, servata quasi harmonia[4] et rhytmo, ut ambo simul fieri, et unicus tantum motus esse appareat,[5] praesertim in calidioribus animalibus, dum illa celeri agitantur motu.

Nec alia ratione id fit, quam cum in machinis, una rota aliam movente,[6] omnes simul moveri videantur; et in mechanico illo artificio, quod sclopetis adaptant; ubi compressione alicuius ligulae, cadit silex, percutit chalybem et propellit, ignis elicitur, qui dum in pulverem cadit, ignitur pulvis, interius prorepit, disploditur, evolat globulus, metam penetrat, et omnes isti motus, propter celeritatem, quasi in nictu oculi simul fieri apparent.

§ 13.

Sic etiam in deglutitione, radicis linguae elevatione, et oris compressione, cibus vel potus in fauces deturbatur, larynx a musculis suis et epiglottide clauditur, elevatur et aperitur summitas gulae a musculis suis (haud aliter quam saccus ad implendum attollitur, et ad recipiendum dilatatur) et cibum, vel potum acceptum transversis musculis deprimit et longioribus attrahit: et tamen omnes isti motus, a diversis et contradistinctis organis facti, cum harmonia et ordine dum fiunt, unum efficere motum[7] videntur, et actionem unam, quam deglutitionem vocamus. Sic contingit plane in motione et actione cordis; quae deglutitio quaedam est, et transfusio sanguinis e venis in arterias.

Si quis (dum haec habuerit in animo) cordis motum diligenter in viva dissectione animadverterit, videbit non solum, quod dixi, cor sese erigere[8] et motum unum facere,[8] cum auriculis continuum. Sed undationem quandam et lateralem inclinationem obscuram, secundum

ductum ventriculi dextri, et quasi sese leviter contorquere;[8] et hoc opus peragere:[8] quemadmodum cernere licet, cum equus potat, et aquam deglutit, singulis gulae tractibus absorberi aquam,[9] et in ventriculum demitti;[9] qui motus sonitum et pulsum quendam, auscultantibus et tangentibus exhibet; ita dum istis cordis motibus, fit portionis sanguinis e venis in arterias traductio, pulsum fieri et exaudiri[10] in pectore contingit.

Motus itaque cordis omnino ad hunc se habet modum, et una actio cordis est ipsa sanguinis transfusio, et in extrema usque, mediantibus arteriis, propulsio; ut pulsus, quem nos sentimus in arteriis, nil nisi sanguinis a corde impulsus sit.

§ 14.

VI. Caput XIV. Conclusio demonstrationis de sanguinis circuitu.

Jam denique nostram de circuitu sanguinis sententiam ferre, et omnibus proponere liceat.[1]

Cum confirmatum sit, rationibus et ocularibus experimentis,[2] quod sanguis, per pulmones et cor, pulsu ventriculorum pertranseat,[3] et in universum corpus impellatur[3] et immittatur,[3] atque in venas et porositates carnis obrepat,[3] et per ipsas, undique de circumferentia ad centrum, ab exiguis venis in maiores remeet:[3] unde in venam cavam, ad auriculam cordis tandem veniat,[3] tanta copia, tanto fluxu, refluxu, hinc per arterias illuc, et illinc per venas huc retro, ut ab assumptis suppeditari non possit,[3] atque multo quidem maiori (quam conveniret nutritioni) proventu: necessarium est concludere, circulari quodam motu, in circuitum, agitari in animalibus sanguinem et esse in perpetuo motu;[4] et hinc fieri actionem sive functionem cordis,[5] qua pulsum peragit, denique, motus et pulsus cordis, causam unicam esse.[6]

КОМЕНТАРІ ДО СТАТТЕЙ З ТВОРУ ГАРВЕЯ „EXERCITATIONES ANATOMICAE".

II. Prooemium quo demonstratur, quod, quae hactenus scripta sunt de motu et usu cordis et arteriarum, minus firma sint.

1. eundem usum esse — accus. cum infinit. — залежить від supponunt.

2. á natura pulmones circa cor fabrefactos esse — accusat. cum infinit. — залежить від affirmant; *перекладається* — стверджують, що природа створила легені коло серця.

3. quaecunque dixerint — щоб вони не говорили, *або:* хай, що хочуть, кажуть.

4. (quos dicunt etiam in illis contineri) — accusat. cum infin. — залежить від dicunt; *перекладається* — кажуть, що вони також в них знаходяться.

5. inflicto... vulnere — ablat. absol. — зробивши рану.

6. aërem ingredi, regredi — accus. cum infinit. — залежить від palam esset; *перекладається* — відомо, що повітря входить і виходить.

7. secta arteria... — abl. absol.; *перекладається* — розрізавши артерію.

8. sanguinem vi protrudi, non vero aërem vel ingredi, vel regredi — accus. cum infinit. — залежить від manifestum sit; *перекладається* — очевидно, що кров з силою витискається, повітря ж не входить і не виходить.

9 arterias... vitalem sanguinem deferre — accus. cum infinit. — залежить від dicunt; *перекладається* — кажуть, що артерії розносять життєву кров.

10. qui... calorem foveant, sopitum suscitent et quasi absumptum resarciant — підрядне речення з praes. coniunctivi; *перекладається* — які підтримують тепло, збуджують і ніби повертають втрачене.

11. secundum Galenum — на думку Галена.

12. magis arterias calorem partibus deferre quam refrigerium et eventationem — accus. cum infinit. — залежить від pateat; *перекладається* — отже, артерії скоріш приносять тепло частинам (тіла), ніж охолодження й провітрювання.

13. ad calefaciendas partes — gerundivum pro gerundio — для зогрівання частин (тіла).

14. iisdem usibus pulmones, arterias et cor inservire — accus. cum infinit. — залежить від affirment; *перекладається* — запевняють, що легені, артерії й серце служать для однакового вживання.

15. tametsi... affirment — praes. coniunct. у підрядному допустовому реченні (переклад див. прим. 14).

16. nihilo minus cor spirituum officinam esse — accus. cum infinit. — залежить від affirment; *перекладається* — запевняють, що все ж серце є майстерня (зосередження) духів.

17. arterias spiritus continere et transmittere — accus. cum infinit. — залежить від dicunt; *перекладається* — кажуть, що артерії зберігають і розповсюджують духів.

18. Pulmones vero spiritus facere aut retinere — accus. cum infinit. — залежить від negant; *перекладається* — заперечують же, що легені створюють і зберігають духів.

19. quod sanguis contineatur — praes. coniunct. в підрядному реченні — що кров перебуває.

III. Caput II. Ex vivorum dissectione, qualis sit cordis motus.

1. qualis sit cordis motus — praes. coniunct. в підрядному реченні — який є рух серця.

2. aperto pectore — abl. absol. — при розтині грудей.

3. dissecto capsula — abl. absol. — при розрізуванні оболонки.

4. qualis sit, et quomodo fiat — coniunct. praes.; *перекладається* — який є, і як створюється.

5. tria animadvertenda *перекладається* — слід звернути увагу на три (моменти).

6. ut... appareat — coniunct. praes. — щоб здавався.

7. cor albidioris coloris esse... coloris sanguinei saturum cerni — accus. cum infinit. — залежить від notandum; *перекладається* — слід підкреслити, що серце стає бліднуватого кольору... стає кольору крові.

8. motum cordis esse tentionem ... constrictionem — accus. cum infinit. — залежить від videatur manifestum; *перекладається* — здається зрозумілим, що рух серця є напруження і скорочення.

9. cor ... constringi ... incrassescere ... coarctari ... protrudere — accus. cum infinit. — залежить від rationi consentaneum est; *перекладається* — зрозуміло, що серце скорочується, товщає ... стискається ... виштовхує.

10. subingrediente ... sanguine — abl. absol. — коли входить кров.

11. inflicto vulnere — abl. absol. — зробивши рану.

12. prosilire ... sanguinem — accus. cum infinit. — залежить від viderit — видно, що кров поллється.

13. cor distendi ... et repleri sanguine — nominat. cum infinit. — залежить від *putatur* — вважають, що серце розширяється ... і наповнюється кров'ю.

14. cor ... inaniri — accus. cum infinit. — залежить від videlicet — звичайно, що серце спорожнюється.

15. cor ... moveri — accus. cum infinit. — залежить від neque admittendum — не можна припустити, що серце рухається.

16. latera ... distendi, cavitates dilatari *ventriculos formare* acquirere et sanguinem introsumere — accus. cum infinit. — залежить від neque admittendum; *перекладається* — що боки розтягуються, порожнини розширяються, шлуночки приймають форму баночки і кров всмоктується.

17. admirabili apparatu — supinum — дивне для виготовлення, дивне явище.

18. cor ... attragere ... expellere ... recipere — accus. cum infinit. — залежить від neque *verum est* — неправильно, що серце відтягає ... відштовхує ... сприймає.

IV. Caput III. Arteriarum motus.

1. cessante dextro — abl. absol. — коли правий (шлуночок) перестає.

2. secta quavis arteria vel perforata — abl. absol.; *перекладається* — коли розрізати або проколоти якусь артерію.

3. cum impetu — бурхливо.

4. secta vena arteriosa — abl. absol. — коли розрізана артеріальна вена.

5. sanguinem prosilire — accus. cum infinit. — залежить від videbis — побачиш, що кров прискає.

6. secta fistula — abl. absol. — коли розрізати фістулу.

7. cor tendi et contragi — accus. cum infinit. — залежить від videbis; *перекладається* — побачиш, що серце розширяється і стискається.

8. sanguinem ... protrudi — accus. cum infinit. — залежить від videbis — побачиш, що кров *проштовхується*.

9. saltum fieri — accus. cum infinit. — утворюється стрибок.

10. cor tendi et contragi — accus. cum infinit. — залежить від apparet; *перекладається* — очевидно, що серце розширяється і стискається.

11. sanguinem expelli eodem motu — accus. cum infinit. — залежить від comperies — довідаєшся, що кров витискається тим самим рухом.

12. Ex his — з цього.

13. contra communia dogmata — проти загальних тверджень.

14. quod arteriarum Diastole ... fiat — praes. coniunct. у додатковому реченні; *перекладається* — що діастола утворюється.

15. arterias repleri et distendi — accus. cum infinit. — залежить від videtur manifestum; *перекладається* — виявляється ясно, що артерії наповнюються й розтягуються.

16. distendi arterias — accus. cum infinit. — залежить від videtur manifestum — виявляється ясно, що артерії розтягуються.

17. eadem de causa — з тієї ж причини.

18. pulsum fieri — accus. cum infinit. — що пульс є.

19. eo pacto, quo — так само, як.

20. omnes digitos... distendi — accus. cum. infinit. — залежить від videt — бачить, що всі пальці напружуються.

21. pulsum aemulari — accus. cum infinit. — залежить від videt — бачить, що пульс вирівнюється.

22. qui... sint — praes. coniunct. у підрядному реченні — які є.

23. ne fiant simul — які б не були разом.

24. venas pro arteriis appellatas fuisse — accus. cum infinit. — залежить від notandum; *перекладається* — відомо, що вени називались артеріями.

25. me vidisse et prae manibus habuisse — accus. cum infinit. — залежить від accidit; *перекладається* — траплялось, що я бачив і мав у руках.

26. secto, post mortem, cadavere — ablat. absolut. — розрізавши труп зараз після смерті.

V. Caput V. Cordis motus actio.

1. repertum iri — accus. cum infinit. — залежить від confido; *перекладається* — стверджую, що доведено.

2. motum... fieri — accus. cum infinit. — залежить від confido — що рух серця так іде.

3. quo repleto — abl. absol. — коли наповнюється.

4 servata quasi harmonia — abl. absol. — ніби зберігаючи гармонію.

5. appareat — praes. coniunct. у підрядному реченні; *перекладається* — ясно, здається.

6. una rota aliam... movente — abl. absol. — коли одне колесо рухає друге.

7. omnes isti motus... unum efficere motum — nominat. cum infinit. — залежить від videntur; *перекладається* — здається, що всі ці рухи призводять до одного руху.

8. cor sese erigere et motum unum facere sese contorquere et peragere — accus. cum infinit. — залежить від videbit; *перекладається* — побачиш, що серце піднюситься і робить один рух... ворушить і виконує.

9. absorbiri aquam et in ventriculum demitti — accusat. cum infinit. — залежить від cernere licet; *перекладається* — можна бачити, що вода всмоктується і спускається в шлунок.

10. pulsum fieri et exaudiri — accusat. cum infinit. — залежить від contingit; *перекладається* — вдається (побачити), що утворюється пульс і його можна вислухати.

VI. Caput XIV. Conclusio demonstrationis.

1. nostram sententiam ferre et omnibus proponere liceat — хай буде дозволено нашу думку подати... і запропонувати.

2. rationibus et ocularibus experimentis — теоретичними висновками і наочними експериментами.

3. pertranseat... impellatur et immitatur,.. obrepat... remeet... veniat... possit — praes. conjunct. у підрядних реченнях praes. indicat.

4. agitari... sanguinem et esse in perpetuo motu — accus. cum infinit. — залежить від necessarium est concludere; *перекладається* — треба зробити висновок, що кров іде... і перебуває в постійному русі.

5. fieri actionem sive functionem cordis — accus. cum infinit. — залежить від necessarium est concludere; *перекладається* — треба зробити висновок, що діяльність або функція серця полягає.

6. causam unicam esse — accus. cum infinit. — залежить від necessarium est concludere; *перекладається* - треба зробити висновок, що (це) є єдина причина.

MUMIA NATURALIS.

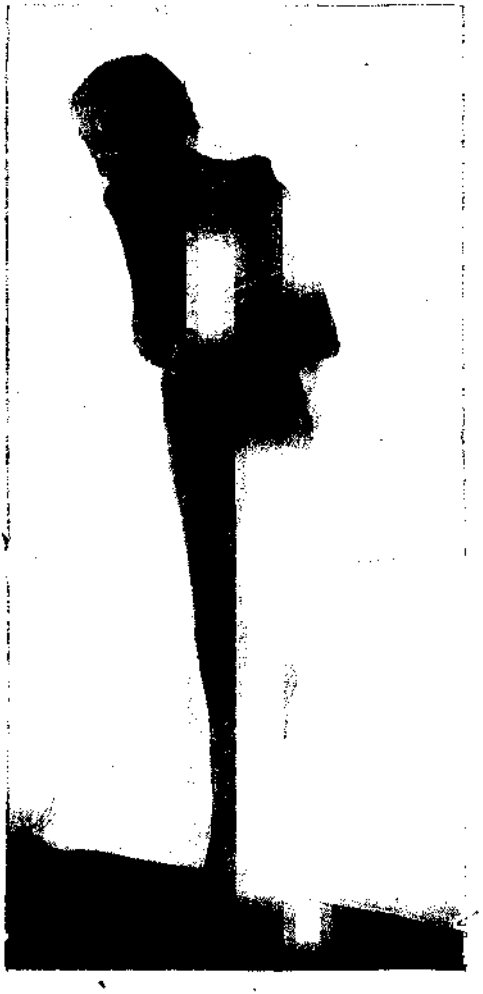

Museum anatomicum instituti medici
Kieviensis

„1530. Mumia naturalis hominis 80 circiter annorum, centum annos retro mortui, in cryptis sub terraneis Ecclesiae Viln. Acad. reperta, in qua, praeter partes molles exsuccas, et integumenta communia durissima ac in colore mutata, perfectae ceterum integritatis, una dentes etiam, pilundique, nec non ungues intacti cernuntur".

(Museum anatomicum academiae medico-chirurgicae Vilnensis. Vilnae. 1842. Pars prior Pag. 128).

ЛАТИНСЬКО-УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИЙ СЛОВНИК

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

A

A, ab, abs (*прийм. з ablat.*)—від, з, із—от
abdomen, inis, *n.* — живіт, черево — живот
abdominalis, e — черевний — брюшной
abducens, entis — відвідний — отводящий
abduco, xi, ctum, 3 — відводити, відвертати, відвернути — отводить, уводить, низводить
abductio, onis, *f.* — відведення, відхилення — отведение
abductor, oris, (musculus, i) *m.* — відвідний мускул — отводящий мускул
abeo, ii, itum, 4 — іти, піти, утікати — уходить
abiit e vita — умер — умер
abitus, us, *m.* — відхід, вихід—уход, выход
abnormis, e (*прикм.*) — неправильний — неправильный
abortio, onis, *f.* — передчасні роди — преждевременные роды
abortiva, orum, *n.* (remedia, orum) — абортивні, плодозгінні засоби — абортивные, плодогонные средства
abortus, us, *m.* — аборт, викидень — аборт, выкидыш
abruptio, onis, *f.* — відривання — отрывание
abscedo, cessi, cessum, 3 — відходити, відійти, відділятися — отходить, уходить, отделяться
abscessio, onis, *f.* — відступ, відхід — отступление, удаление
abscessus, us, *m.*—абсцес, нарив, гнояк—абсцесс, нарыв, гнойник
abscessus congestivus — холодний, заплівний нарив — холодный, затечный нарыв
abscessus metastaticus — переносний нарив — переносный нарыв.
abscessus sudoriparus — гнояк потової залози — гнойник потовой железы
absens, ntis — *див.* absum —
absentia, ae, *f.* — відсутність; непритомність — отсутствие; безсознательность
absimilis, e (*прикм.*) — несхожий, неподібний — непохожий
absolutus, a, um — безумовний, цілковитий — безусловный, совершенный
absorbeo, bui, ptum, 2 — абсорбувати, вбирати, пожирати — абсорбировать, поглощать, пожирать
absum, abfui (afui) abesse — бути відсутнім — отсутствовать
absumo, sumpsi, sumptum, 3 — споживати, вживати — потреблять, употреблять
absumi morbo, veneno — вмерти від хвороби, від отрути — умереть от болезни, от яду.
absurdus, a, um — безглуздий — нелепый, глупый
abundans, ntis — багатий нащо; *про рослини*—густий—обильный, изобильный
abunde (*прислівн.*) — багато, густо — вдоволь, в изобилии
abundo, 1 — бути багатим на що — изобиловать
abusus, us, *m.* — зловживання — злоупотребление
abutor, usus sum, 3 — користуватися, зловживати — пользоваться, употреблять во зло
ac, atque — і, та; і також — и, и также
atque etiam, atque adeo } — і навіть — и даже
acarus, i, *m.* — кліщ — клещ
acarus scabiei — коростяний кліщ — чесоточный клещ
accido, cessi, cessum, 3 — підходити, наближатися, приєднуватися—подходить, приближаться, присоединяться
accendo, ndi, nsum, 3 — запалювати, зміцняти, підсилювати — зажигать, усиливать
acceptio, onis, *f.* — приймання, прийняття — принятие
accessorius, a, um, (nervus, processus) — додатковий, приєднувальний — добавочный, присоединяющийся
accipio, cepi, ceptum, 3 — одержувати, приймати — получать, принимать
acclino, 1 — приставляти, притуляти, схилятися — прислонять, клониться
accumbo, cubui, cubitum, 3 — лягати — ложиться
accumulator, oris, *m.* — акумулятор — аккумулятор
accumulatio, onis, *f.* — нагромадження, скупчення — накопление
accumulo, 1 — нагромаджувати, скупчувати — накоплять, собирать

accuratus, a, um — акуратний, точний, виразний — аккуратный, точный, отчетливый
acer, acris, acre — гострий — острый
acetabulum, i, *n.* — вертлужна западина — вертлужная впадина
aceticus, a, um — оцтовий — уксусный
acetum, i, *n.* — оцет — уксус
achylia, (ae, *f.*) gastrica — ахілія, відсутність шлункового соку — ахилия, отсутствие желудочного сока
acidosis is, *f.* — ацидоз (підвищена кислотність крові й тканин тіла) — ацидоз (повышенная кислотность крови и тканей тела)
acidosis sanguinis — ацидоз крові — ацидоз крови
acidum, i, *n.* — кислота — кислота
acidus, a, um — кислий — кислый
acidum arsenicosum — арсенітна кислота — мышьяковистая кислота
acidum boricum — боратна (борна) кислота — борная кислота
acidum carbolicum — карболова кислота — карболовая кислота
acies, ei, *f.* — вістря — острие
acies oculorum — зіркість, гострозорість — зоркость
acquiro, quisivi, quisitum, 3 — додавати, набувати — прибавлять, приобретать
acra, orum, *n.* — кінцівки — (о)конечности
acralis, e — акральний; той, що лежить на кінці — акральный, лежащий на конце
actio, onis, *f.* — дія, діяння — действие
activitas, atis, *f.* — діяльність — деятельность
activus, a, um — активний, діяльний, сильний — активный, деятельный, сильный
actus, us, *m.* — рух, дія — движение, действие
acus, us, *f.* — голка — игла
acusticus, a, um — слуховий — слуховой
acutus, a, um — гострий, гострокінцевий, проникливий, дотепний — острый, остроконечный, проницательный, остроумный
ad (*прийм. з accus.*) — до — до, к, близ
ad usum — для вживання — для употребления
ad usum internum — для внутрішнього вживання — для внутреннего употребления
ad usum externum — для зовнішнього вживання — для наружного употребления
ad usum proprium — для особистої потреби лікаря — для собственной надобности врача
adaeque — таксамо, однаково — равным образом
adaequo, 1 — зрівнювати; дорівнювати — сравнивать; быть равным
adapto, 1 — приміряти, припасовувати — примеривать, прилаживать
adduco, xi, ctum, 3 — приводити — приводить
adduci nequeo — не можу погодитись — не могу согласиться
adductor, oris, *m.* (musculus) — привідний мускул, привідник — приводящий мускул
adductus, a, um — похмурий, суворий — угрюмый, строгий
adedo, edi, esum, 3 — об'їдати, обгризати — объедать, обгрызать
aden, enis, *m.* і *f.* — залоза — железа
adenoma, atis, *n.* — аденома, залозовий новотвір — аденома, новообразование по типу желез
adeo, ii, itum, 4 — приходити — приходить
adeps, ipis, *m.* — сало — сало
a. suillus — свиняче сало — свиное сало
adhaereo, haesi, haesum, 2 — липнути, висіти, прилягати — липнуть, висеть, примыкать
adhaerens, ntis — приросший — приросший
adhaesivus, a, um — липкий — липкий
adhaesio, onis, *f.* — склеювання, злипання — склеивание, слипание
adhibeo, bui, bitum, 2 — вживати, застосовувати — употреблять, применять
adhuc (*прислів.*) — досі — до сих пор
adiposis, is, *f.* / adipositas, atis, *f.* — ожиріння, гладкість — ожирение, тучность.
adiposus, a, um — гладкий, жирний; *про клітину* тучний — тучный, жирный
aditus, us, *m.* — вхід — вход
adiicio, ieci, iectum, 3 — прикидати, приєднувати, прилучати — прибрасывать, присоединять
adiunctio, onis, *f.* — приєднування, приєднання — присоединение
adiunctus, a, um — суміжний — смежный
adiungo, nxi, nctum, 3 — приєднувати — присоединять
adiuvans, antis — допоміжний засіб — *вспомогательное средство*
adiuvo, iuvi, iutum, 1 — допомагати, сприяти — помогать, содействовать
admirabilis, e — дивний — удивительный
admiratio, onis, *f.* — дивування — удивление
admiror, 1 — дивуватися — удивляться
admitto, misi, missum, 3 — допускати; пускати; *приймати, брати* — допускать; пускать; принимать
admodum — дуже — очень, весьма
admoveo, movi, motum, 2 — присувати, наближати — придвигать, приближать
admovere manus rei alicui — братися до чого — приняться за что

adnosco — *див.* agnosco

adnecto, nexui, nexum, 3 — прив'язувати, зв'язувати, з'єднувати, сполучати — *привязывать, связывать, соединять*

adnexa uteri — додатки; зв'язані з маткою органи — придатки; связанные с маткой органы

adolescens, ntis — юний, молодий; юнак — юный, молодой; юноша

adolescentia, ae, *f.* — юність — юность

adoralis, e — той, що лежить коло рота — *лежащий у рта*

adrenalis, e — надниркový — надпочечный

adp-, adq-, adr-, — *див.* app-, acq-, arr-.

adspectus, us, *m.* — погляд; зір; вигляд — взгляд; вид

adsc-, adsp-, adst-, — *див.* asc-

adse-, adsi-, adsu-, — *див.* ass-

adstringens, entis — зв'язний, зв'язуючий; стяжний; стягуючий, стягнутий — вяжущий, стягивающий

adultus, a, um — повнолітній — совершеннолетний

adumbratio, onis, *f.* — нарис, ескіз — очерк, эскиз

adumbratus, a, um — неясний, невиразний, темний — неясный, темный

adumbro, 1 — затіняти; подавати в головних рисах — затенять, представлять в главных чертах

aduncus, a, um — всередину загнутий, закарлючений — внутрь загнутый, закорюченный

advenio, veni, ventum, 4 — приходити, прибувати — *приходить, прибывать*

adversus, a, um — протилежний, супротивний; ворожий — противолежащий, враждебный

adversus (*прислівн. з accus.*) — проти — против

adverto, verti, versum, 3 — звертати, позначати; відзначати — обращать, заметить, отмечать

aeger, gra, grum — хворий — больной

aegroto, 1 — хворіти, слабувати — быть больным

aegrotus, a, um — хворий — больной

aemulor, 1 — змагатись, намагатись, зрівнятися, досягти — соревновать, стараться сравняться, достигнуть

aequabilis, e — рівний, однаковий — равный, одинаковый

aequalis, e — рівний, однаковий — равный, одинаковый

aeque (*прислівн.*) — рівно, однаково — равно, одинаково

aër, aëris, *m.* — повітря — воздух

aër gravis — духота, задуха — духота

aërocéle, es, *f.* — повітряний опух — воздушная опухоль

Aesculapius, ii — Ескулап (міфічний бог медицини) — Эскулап

aestas, atis, *f.* — літо — лето

aestivalis, e — літній — летний

aestivus, a, um — літній — летний

aetas, atis, *f.* — вік — возраст, время

ea aetate esse — бути такого віку — быть в том возрасте

aether, eris, *m.* — ефір, повітря — эфир, воздух

aethéreus, a, um — ефірний — эфирный

aevum, i, *n.* — вік; старість; життя; вічність — возраст; старость; время жизни; вечность

affectio, onis, *f.* — стан; настрій — состояние, настроение

affectus, us, *m.* — афект — аффект

affectus, a, um — обдарований; перебуваючий в певному стані — наделенный, одаренный; находящийся в известном состоянии

afficio, feci, fectum, 3 — спричиняти, спричинити, заподіяти — причинять

afflci morbo — захворіти — заболеть

affirmo, 1 — підкріпляти, підживляти, запевняти — подкреплять, утверждать, уверять

affixus, a, um — прикріплений, тісно зв'язаний — прикрепленный, тесно связанный

afflictus, a, um — засмучений, зажурений — расстроенный

affligo, flixi, flictum, 3 — ударяти; знищити — ударять; поразить, сокрушить

affluo, fluxi, fluxum, 3 — притікати, припливати, бути багатим на що — притекать, изобиловать

afluxus, us, *m.* — приплив, приплив — прилив, приток

agens, entis — діючий, дійовий; живий — действующий; живой

ager, agri, *m.* — поле — поле

agglutinatio, onis, *f.* — склеювання — *склеивание*

aggravatio, onis, *f.* — погіршання хвороби — ухудшение болезни

agito, 1 — збовтувати; гнати, поганяти — взбалтывать; гнать, погонять

aglutitio, onis, *f.* — неможливість ковтати — невозможность глотать

agnosco, novi, notum, 3 — визнавати, пізнавати — признавать, познавать

ago, egi, actum, 3 — пускати в рух, діяти; звертати увагу — приводить в движение, действовать; обращать внимание

agonia, ae, *f.* — агонія — агония

aio (verb. defect.) — говорити; стверджувати — говорить, утверждать

ala, alae, *f.* — *крило* — крыло

alae nasi — крила носа — крылья носа

alacer, cris, cre — бадьорий, жвавий — бодрый, живой
alatus, a, um — крилатий — крылатый
albesco, bui, 3 — біліти — белеть
albuminuria, ae, *f.* — альбумінурія — альбуминурия
albus, a, um — білий, світлий, ясний — белый, светлый
alcali, *n.* — луг — щелочь
alcalinus, a, um — лужний — щелочный
alcohol, lis, *m.* — спирт, алкоголь — спирт, алкоголь
alea, ae, *f.* — кість (гральна); жереб — кость (игральная); жребий
alea iacta est — жереб кинуто — жребий брошен
alienus, a, um — чужий — чужой, чуждый
alimentum, i, *n.* — їжа — пища
alio (*прислівн.*) — в інше місце — в другое место
aliquando — колись, колинебудь — когда-нибудь
aliqui, aliqua, aliquod — хтонебудь, будь-який, якийнебудь — кто-нибудь, какой-нибудь
aliter (*прислівн.*) — інакше — иначе
alius, a, ud — інший — другой
aliusmodi — іншого роду — другого рода
alkali, *n.* — луг — щелочь
allergia, ae, *f.* — алергія, надмірна чутливість — аллергия, повышение чувствительности
allisio, onis, *f.* — удар — удар
almus, a, um — поживний — питательный
alo, alui, altum, (alitum), 3 — годувати, харчувати; живити — питать, кормить
aloë, es, *f.* — алое, сабур — алоэ
alter, era, erum — інший — другой (из двух)
alternatim — поперемінно, навпереміну — попеременно
alternatio, onis, *f.* — поперемінність, навперемінність — попеременность
alternus, a, um — поперемінний, навперемінний — попеременный
altitudo, inis, *f.* — висота — высота
altus, a, um — високий — высокий
alumen, inis, *n.* — галун — квасцы
alveola, ae, *f.* — альвеола — альвеола
alveolus, i, *m.* — комірка — ячейка
alveolaris, e — альвеолярний, комірковий — альвеолярный, ячеистый
alvus, i, *f.* — живіт, черево — живот
amara, orum, *n.* — гіркі засоби — горькие средства
amaritas, atis, *f.* — гіркість, гіркота — горечь
amarus, a, um — гіркий — горький
ambiguus, a, um — двоякий, сумнівний, непевний — двоякий, сомнительный
ambio, ivi, itum, 4 — обходити, оточувати — обходить, окружать
ambitus, us, *m.* — обертання, обернення; коло, об'єм — круговое обращение; окружность, объем
ambo, ae, o — обидва — оба
ambulatio, onis, *f.* — гуляння, прогулянка — гуляние, прогулка
ambulo, 1 — прогулюватися, гуляти — прогуливаться, гулять
amens, ntis — безумний — безумный
amentia, ae, *f.* — безумність, безумство — безумие
amicus, a, um — дружній; друг — дружеский; друг
amissio, onis, *f.* — втрата — потеря
amissus (*дієприкм. від* amitto)
amitto, misi, missum, 3 — відпускати; втратити — отпускать; терять
amo, 1 — любити, кохати — любить
amoeba, ae, *f.* — амеба — амеба
amor, oris, *m.* — любов, кохання — любовь
amorphus, a, um — аморфний, безформний — аморфный, бесформенный
ample (*прислівн.*) — щедро, рясно — обильно
amplector, plexus sum, 3 — обхоплювати, обнімати — обхватывать, обнимать
amplector cogitatione consilio aliquid — обдумувати, обмірковувати, міркувати — обдумывать, соображать
amplio, 1 — розширяти, збільшувати — расширять, увеличивать
amplitudo, inis, *f.* — величина — величина
amplius (*прислівн.*) — більше; удруге, іншим разом — более; в другой раз
ampulla, ae, *f.* — ампула — ампула
amputatio, onis, *f.* — ампутація — ампутация
amygdala, ae, *f.* — мигдаль; мигдалик — миндаль; миндалина
amygdalae, arum — мигдалики — миндалины
amylacea, orum — крохмалисті речовини — крахмалистые вещества
amylum, i, *n.* — крохмаль — крахмал
an — або — или
ana (*прийм. з accus.*) — нарівно — поровну
anaemia, ae, *f.* — анемія, недокрів'я — анемия, малокровие
anaemicus, a, um — анемічний, недокровний — анемичный, малокровный
anaesthesia, ae, *f.* — анестезія, знечулення — анестезия, потеря чувствительности
analis, e — задньопрохідний — заднепроходный
analysis, is, *f.* — аналіз — анализ
analogia, ae, *f.* — аналогія, подібність — аналогия, сходство
anamnesis, is, *f.* — анамнез — анамнез

anastomoticus, a, um — анастомозуючий, сполучний — анастомозирующий, соединительный
anatomia, ae, *f.*, anatome — анатомія, наука про будову тіла — анатомия, наука о строении тела
ancon, onis, *m.* — лікоть — локоть
anconeus, a, um (anconaeus)—ліктьовий — локтевой
angina, ae, *f.* — ангіна, жаба — ангина, жаба
angina pectoris — грудна жаба — грудная жаба
angularis, e — кутовий — угловой
angulus, i, *m.* — кут; *зовнішній* — ріг — угол
angusto, 1 — звужувати, обмежувати — суживать, стеснять, ограничивать
angustus, a, um — вузький, тісний — узкий, тесный
anima, ae, *f.* — душа — душа
animadverto, ti, sum, 3—звертати увагу — обращать внимание
animal, alis, *n.* — тварина — животное
animalis, e — тваринний — животный
animans, ntis—оживляючий, живлющий — оживляющий
animo, 1 — оживляти — оживлять
animus, i, *m.* — душа; думки, бажання — душа; мысли, желания
ankylosis, is, *f.* — нерухомість суглоба — неподвижность сустава
annecto, nexui, nexum, 3 — прив'язувати; зв'язувати, з'єднувати, сполучати — привязывать; связывать, соединять
annexus, us, *m.* — сполука, сполучення, з'єднання — соединение
annularis, e — кільцеподібний — кольцевидный
annulus, i, *m.* — кільце, обвідка — кольцо, ободок
annus, i, *m.* — рік — год
anomalia, ae, *f.* — аномалія, неправильність — аномалия, неправильность
anomalus, a, um — неправильний — неправильный
anonymus, a, um — безіменний — безыменный
anopheles, is — малярійний комар — малярийный комар
ansa, ae, *f.* — петля — петля
ansa subclavia — підключична петля — подключичная петля
ant (*префікс*) — проти — против
antagonismus, i, *m.* — антагонізм — антагонизм
ante (з accus.) — перед, до — пред, до
antea (*прислівн.*) — раніш, перед тим — прежде, перед тем
antebrachium, i, *n.* — передпліччя — предплечье
antecedo, cessi, cessum, 3 — іти попереду, відзначатися — идти вперед, отличаться
anterior, oris — передній — передний
antequam — перш ніж — прежде нежели
anthrax, acis, *m.* — сибірка — сибирская язва
anthropos, i, *m.* — людина — человек
anti- (*префікс*) — проти-,— противо-
anticus, a, um — передній — передний
antidotum, i, *n.* — антидот, протиотрута — антидот, противоядие
antipathia, ae, *f.* — антипатія — антипатия
antiquus, a, um — стародавній — древний, старый
antiqui, orum — предки — предки
antiseptica, orum (remedia) — антисептика, протигнильні засоби — антисептика, противогнилостные средства
antitoxinum, i, *n.* — протиотрута — противоядие
antrum, i, *n.* — печера; порожнина — пещера; полость
antrum Highmori — Гайморова порожнина — Гайморова полость
anulus, i, *m.* — кільце — кольцо
anus, us, *f.* — стара жінка — старуха
anus, i, *m.* — задній прохід, відхідник — задний проход
aorta, ae, *f.* — аорта — аорта
aorta ascendes — висхідна аорта — восходящая аорта
aorta descendes—низхідна аорта — нисходящая аорта
apathia, ae, *f.* — апатія — апатия
aperio, rui, rtum, 4 — відкривати; показувати, *виявляти* — открывать; показывать, обнаруживать
apertus, a, um — відкритий — открытый
apertura, ae, *f.* — отвір, устя — отверстие, устье
aperturae nasi — ніздрі — ноздри
apex, icis, *m.* — верхівка — верхушка
apis, is, *f.* — бджола — пчела
Apollo, inis, *m.* — Аполлон — Аполлон
apoplecticus, a, um — апоплексичний — апоплексический
apoplexia, ae, *f.* — апоплексичний удар — апоплексический удар
apostema, atis, *n.* — нарив — нарыв
apparatio, onis, *f.* — готування — приготовление
apparatus, a, um — виготовлений — приготовленный
appareo, ui, itum, 2 — з'являтися, показуватися — являться, показываться
apparatus, us, *m.* — апарат, прилад, приладдя — аппарат, прибор
appello, 1 — звернутись до кого, називати, *об'являти* — *обратиться к кому*, называть, объявлять

appendix, icis, f. — апендикс, червоподібний паросток — аппендикс, червеобразный отросток
appetitus, us, m. — апетит — аппетит
applicatio, onis, f. — прикладання, накладання — приложение, наложение
applico, 1 — прикладати, приєднуватись — прикладывать, присоединяться
applicare animum або *se ad aliquid* — віддаватися, працювати, студіювати — предаваться, заниматься
appono, posui, positum, 3 — приставляти, ставити біля, коло — приставлять, ставить возле
appositio, onis, f. — додавання — прибавление
appositus, a, um — придатний, зручний, близький — годный, удобный, близлежащий
approbatio, onis, f. — апробація, ухвала — аппробация, одобрение
appropinquo, 1 — наближатися — приближаться
aptus, a, um — зв'язаний, зручний, придатний — связанный, удобный, пригодный
apud (з accus.) — біля, коло, при — у
aqua, ae, f. — вода — вода
aqua destillata — дестильована перегнана вода — дестиллированная перегнанная вода
aquaeductus, us, m. — *водопровід; нагнітний* водогін — водопровод
aquaeductus cerebri seu Sylvii — мозковий водопровід або Сільвіїв — мозговой водопровод или Сильвиев
aquila, ae, f. — орел — орел
aquila alba — білий орел (каломель) — белый орел (каломель)
aquosus, a, um — водянистий — водянистый
arachnoideus, a, um — павутинний — паутинный
arbor, oris, f. — дерево — дерево
arctus dim. artus
arcuatus, a, um — дугуватий — дугообразный
arcus, us, m. — дуга, дужка, склепіння — дуга, дужка, свод
a. aortae — дуга аорти — дуга аорты
a. atlantis posterior, anterior — задня, передня дуга аорти — задняя, передняя дуга аорты
a. costalis — реберна дуга — реберная дуга
a. tendineus — сухожильна дуга — сухожильная дуга
a. vertebrae — дуга хребця — дуга позвонка
a. zygomaticus — вилична дуга — скуловая дуга
ardor, oris, m. — сильний жар; спека — сильный жар; зной
arduus, a, um — крутий, високий, трудний — крутой, высокий, трудный
area, ae, f. — вільне місце, поле — свободное место, поле
areola, ae, f. — ареола, кружок, віночок, вінчик — кружочек, венчик
areola mammae — пігментований кружок навколо грудного соска у жінки — пигментированный кружок вокруг соска у женщины
areolaris, e — *ареолярний* — ареолярный
argentum, i, n. — срібло — серебро
a. vivum — ртуть — ртуть
argumentum, i, n. — аргумент, довід, доказ — аргумент, доказательство
Aristoteles, is, m. — Арістотель — Аристотель
arma, orum, m. — зброя — оружие
armo, 1 — озброювати — вооружать
aromaticus, a, um — ароматичний — ароматический
ars, artis, f. — мистецтво; умілість — искусство
a. iatrica } лікувальна, лікарська уміло
a. medica } лість — врачебное искусство
arsenicum, i, n. — арсен — мышьяк
arteria, ae, f. — артерія — артерия
a. umbilicalis — пупкова артерія — пупочная артерия
arterialis, e — артеріальний — артериальный
arteriosus, a, um — багатий на артерії — богатый артериями
arteriotomia, ae, f. — артеріотомія, розрізування артерії — артериотомия, вскрытие артерии
arthritis, idis, f. — запалення суглоба — воспаление сустава
arthrodia, ae, f. — кулястий суглоб — шаровидный сустав
articularis, e — суглобовий — суставный
articulatio, onis, f. — суглоб — сустав
a. sellaris — сідлуватий суглоб — седловидный сустав
a. trochoidea — колесовидний суглоб — колесовидный сустав
articulus, i, m. — суглоб — сустав
artificiosus, a, um; artificialis, e — умілий, майстерний, штучний, утворений — искусный, искусственный
artus, a, um — вузький, тісний — узкий, тесный
artus, us, m. — суглоб, член — сустав, член
arx, cis, f. — висота, вершина; суть — высота, вершина; сущность
ascendens, ntis — висхідний — восходящий
ascendo, ndis, nsum, 3 — підніматися, підійматися — восходить, подниматься

ascites, is, *m.* — асцит, водянка черевна — брюшная водянка
asellus, i, *m.* — тріска — треска
oleum iecoris aselli — риб'ячий жир — рыбий жир
asinus, i, *m.* — осел — осел
aspectus, us, *m.* — вигляд — внешний вид
asper, era, erum — шорсткий, шершавий — шероховатый
asphyxia, ae, *f.* — асфіксія, задушення — асфиксия, удушение, задушение
aspicio, exi, ectum, 3 — дивитися — смотреть
aspicere lucem — народитися — родиться
aspiratio, onis, *f.* — аспірація, подув, подих, придих — аспирация, дуновение, придыхание
assenisatio, onis, *f.* — асенізація, оздоровлення — ассенизация, оздоровление
assero, rui, rtum, 3 — присвоювати, стверджувати — присваивать, утверждать
assevero, 1 — серйозно говорити — серьезно говорить
assiduus, a, um — невтомний, діяльний — неутомимый, деятельный
assimilatio, onis, *f.* — асиміляція, уподібнення; засвоювання, засвоєння — ассимиляция, уподобление; усвоение
assimilis, e — подібний — похожий
assimilo, 1 — уподібнювати — уподоблять
assistens, ntis, *m.* — помічник — помощник
assisto, stiti, 3 — ставати, стати, бути присутнім — становиться, стать, присутствовать
assum, affui, adesse — бути, бути присутнім — быть, находиться, присутствовать
assumo, sumpsi, sumptum, 3 — приймати, приєднувати, додавати — принимать, присоединять, прибавлять
asthenia, ae, *f.* — астенія, кволість, слабість — астения, слабость
astringo, inxi, ictum, 3 — стягати, скорочувати — стягивать, сокращать
astrum, i, *n.* — зоря, зірка, небесне світило — звезда, небесное светило
asthma, atis, *n.* — астма, ядуха — астма, удушье
a. bronchiale — бронхіальна астма — бронхиальная астма
a. cardiale — серцева астма — сердечная астма
asylum, i, *n.* — сховище — убежище
asymmetria, ae, *f.* — несиметрічність — несимметричность
at (*сполучн.*) — але, зате — но, но зато
atavismus, i, *m.* — атавізм — атавизм
atlas, antis, *m.* — атлант, перший шийний хребець — атлант, первый шейный позвонок
atlanto-occipitalis, e — атланто-потиличний — атланто-затылочный
atmosphaera, ae, *f.* — атмосфера — атмосфера
atomus, i, *f.* — атом — атом
atonia, ae, *f.* — атонія, млявість, розслаблення — атония, вялость, расслабление
atque — також — также
atrium, ii, *n.* — присінок — предверие
a. cordis dextrum et sinistrum — передсердя правого і лівого серця — предсердие правого и левого сердца
atrophia, ae, *f.* — атрофія — атрофия
attamen (*сполучн.*) — однак — однако же
attentus, a, um — уважний — внимательный
attineo, tinui, tentum, 2 — тримати, затримувати — держать, удерживать
attinet — треба, важливо — нужно, важно
attolo, 3 — піднімати, підіймати, підвищувати, підносити — поднимать, возвышать
attraho, xi, ctum, 3 — тягти, притягати, приваблювати — тянуть, притягивать, привлекать
auctor, oris, *m.* — автор — автор
auctoritas, atis, *f.* — авторитет — авторитет
auctumnus, i, *m.* — осінь — осень
audaciter — сміло, сміливо, відважно — смело, отважно
audax, acis — сміливий, відважний — смелый, отважный
audeo, ausus sum, 2 — наважуватися — осмеливаться
audio, ivi, itum, 4 — слухати — слушать
auditivus, auditorius — слуховий — слуховой
auditorium, i, *n.* — аудиторія — аудитория
auditus, us, *m.* — слух — слух
augeo, xi, ctum, 3 — множити, збільшувати, збагачувати — умножать, увеличивать, обогащать
aureus, a, um — золотий — золотой
auricula, ae, *f.* — вушна раковина, мочка вуха — ушная раковина, мочка уха
auricularis, e — вушний — ушной
auris, is, *f.* — вухо — ухо
aurora, ae, *f.* — ранішня зоря — утренняя заря
aurum, i, *n.* — золото — золото
auscultatio, onis, *f.* — аускультація, вислухування — аускультация, выслушивание
ausculto, 1 — прислухатися — вслушиваться
aut — або — или
aut... aut — або... або — или... или
autem — але, же — но, же
autor, oris, *m.* — автор — автор
auxiliaris, e — допоміжний — вспомогательный

auxilium, li, *n.* — допомога — помощь
aversus, a, um — задній — задний
aviarius, a, um — пташиний — птичий
aviator, oris, *m.* — авіатор — авиатор
avidus, a, um — жадний — жадный
avis, is, *f.* — птах — птица
avibus bonis — при добрих ознаках — при хороших предзнаменованиях
axilla, ae, *f.* — пахва — подмышечная ямка
axillaris, e — паховий — подмышечный
axis, is, *m.* — вісь — ось
axungia, ae, *f.* — сало — сало

B

Bacca або baca, ae, *f.* — ягода — ягода
bacillus, i, *m.* — бацила, паличка — бацилла, палочка
bacteriologia, ae, *f.* — бактеріологія — бактериология
bacterium, ii, *n.* — бактерія — бактерия
balaena, ae, *f.* — кит — кит
balbus, a, um — заїка, гаркавий — заика, картавый
balnea medicata, orum — лікувальні ванни — лечебные ванны
balneologia, ae, *f.* — бальнеологія, наука про купання — бальнеология, учение о купаниях
balneotherapia, ae, *f.* — бальнеотерапія, лікування ваннами — бальнеотерапия, лечение ваннами
balneum, i, *n.* — ванна — ванна
balsamatio, onis, *f.* — бальзамування — бальзамирование
balsamum, i, *n.* — бальзам — бальзам
barba, ae, *f.* — борода — борода
barbula, ae, *f.* — борідка — бородка
barometrum, i, *n.* — барометр — барометр
basilaris, e — основний — основной
basis, is, *f.* — база, основа; підстава — база, основание
basis cordis — основа серця — основание сердца
basis cranii — основа черепа — основание черепа
beatus, a, um — щасливий — счастливый
bellum, i, *n.* — війна — война
bene — добре — хорошо
benevolus, a, um — доброзичливий — доброжелательный
benignus, a, um — сприятливий, доброякісний — благоприятный, доброкачественный
bestia, ae, *f.* — тварина — животное
beta vulgaris — буряк — свекла
bex, bechis, *m.* — кашель — кашель
biacutus, a, um — двогострий — обоюдоострый
bibliomania, ae, *f.* — бібліоманія, пристрасть до збирання книг — библиомания, страсть к собиранию книг
bibo, bibi, —, 3 — пити, всмоктувати — пить, всасывать
bicarbonicus, a, um — двовуглекислий — двууглекислый
biceps, cipitis — двоголовий — двуглавый
bicipitalis, e — той, що стосується до *двоголового* м'яза — относящийся к двуглавой мышце
bicolor, oris — двобарвний, двокольоровий — двуцветный
bidens, tis — двозубий — двузубый
bifidus, a, um — поділений надвоє, роздвоєний — разделенный надвое, раздвоенный
biformis, e — двовидний — двоеобразный, двоевидный
bifurcatio, onis, *f.* — біфуркація, роздвоєння — бифуркация, раздвоение
bifurcatus, a, um — роздвоєний, розщеплений — раздвоенный, расщепленный
bigeminus, a, um — двопарний — состоящий из двух пар
bihorium, ii, *n.* — дві години — два часа
bilateralis, e — двобічний — двусторонний
biliosus, a, um — жовчний — желчный
bilis, is, *f.* — жовч — желчь
bini, ae, a — по два — по два
biographia, ae, *f.* — біографія — биография
biologia, ae, *f.* — біологія — биология
bios (*грецьк.*) — життя — жизнь
bis — двічі; *два рази* — дважды; два раза
bipes, edis — двоногий — двуногий
bitemporalis, e — двовисковий — двувисочный
blandus, a, um — ніжний, неподразний — нежный, нераздражающий
blenna, ae, *f.* (*грецьк.*) — слиз — слизь
blennorrhagia, ae, *f.* — гноєтеча — гнойное истечение
blennorrhoea, ae, *f.* — бленорея — бленнорея
blennorrhoicus, a, um — бленорейний, блекнорійний, гноєтечний — бленнорройный, бленнорройный, гноеточивый
bolus, us, *f.* — болюс, велика пілюля; глина — болюс, большая пилюля; глина
bonum, i, *n.* — добро; обдарованість, здібність, хист — добро; дарование, способность
bonus, a, um — добрий, гарний — хороший
Borysthenes, is, *m.* — Дніпро — Днепр

botanica, ae, *f.* — ботаніка, наука про рослини — ботаника, наука о растениях
brachialis, e — плечовий — плечевой
brachiatus, a, um — плечистий — плечистый
brachium, i, *n.* — плече — плечо
branchiae, arum, *f.* — зябра — жабры
branchialis, e — зябровий — жаберный
bregma, atis, *n.* — тім'я — темя
bregmaticus, a, um — тім'яний — теменной
ossa bregmatica — тім'яні кістки — теменные кости
brevis, e — короткий — короткий
brevitas, atis, *f.* — короткість — краткость
bronchialis, e — бронхіальний — бронхиальный
bronchus, i, *m.* — бронх — бронх
bucca, ae, *f.* — щока — щека
buccalis, e — щічний — щечный
buccula, ae, *f.* — щічка — щечка
bulbosus, a, um — цибулинний — луковичный
bulbus, i *m.* — цибулина — луковица
bursa, ae, *f.* — кишеня — карман. сумка
butyrum, i, *n.* — масло — масло (коровье)

C

Cadaver, eris, *n.* — труп — труп
cadens, ntis — падаючий — падающий
cado, cecidi, casum, 3 — падати, упасти — падать, упасть
caducus, a, um — дряглий, нестійкий — дряхлый, нестойкий
caecum, i, *n.* — сліпа кішка — слепая кишка
caecus, a, um — сліпий — слепой
caedes, is, *f.* — убивство — убийство
caementum, i, *n.* — цемент — цемент
caeruleus, a, um — блакитний, голубий — голубой
caesura, ae, *f.* — розріз — разрез
calcaria, ae, *f.* — вапно — известь
calculus, i, *m.* — камінець — камешек
calefacio, feci, factum, 3 — нагрівати; турбувати — нагревать; тревожить
calefactio, onis, *f.* — нагрівання, зогрівання — нагревание, согревание
calidus, a, um — теплий, гарячий — теплый, горячий
callositas, atis, *f.* — мозолистість, мозолястість; змозоліість — мозолистость; омозолелость
callosus, a, um — мозолистий, мозолястий; змозоліий — мозолистый, омозолелый
callus, i, *m.* } мозоля — мозоль
callum, i, *n.* }
calor, oris, *m.* — теплота, жар — теплота, жар
campester, stris, e — польовий — полевой
campus, i, *m.* — поле — поле
camphora, ae, *f.* — камфора — камфора
canaliculus, i, *m.* — каналець — каналец
canalis, is, *m.* — канал — канал
canalis femoralis — стегновий канал — бедренный канал
canalis inguinalis — пахвинний канал — паховой канал
canalis sacralis — крижовий канал — крестцовый канал
canalis spinalis — хребетний канал — позвоночный канал
cancer, cri, *m.* — рак — рак
cancrosus, a, um — раковий — раковый
candidus, a, um — білий — белый
candor, oris, *m.* — білість; блиск, щирість — белизна; блеск, искренность
caneo, 2 — бути сивим — быть седым
canesco, ui, 3 — сивіти — седеть
caninus, a, um — собачий — собачий
canis, is, m. *f.* — собака — собака
canities, ei, *f.* — сивина — седина
cantharis, idis, *f.* — майка — испанская муха
canthus, i, *m.* — кут очної щілини — угол глазной щели
capesso, sivi, situm, 3 — братися, взятися — браться, приниматься
capillus, i, *m.* — волосся — волосы
capio, cepi, captum, 3 — брати, взяти — брать, взять
capitatus, a, um — головчастий — головчатый
capitulum, i, *n.* — головка — головка
caprinus, a, um — козлиний, козячий — козлиный, козий
capsa, ae, *f.* — ящик, коробка — ящик, коробка
capsula, ae, *f.* — капсула, сумка — капсула, сумка
capsularis, e — капсульний, сумковий — капсульный, сумочный
caput, itis, *n.* — голова — голова
caput osseum — череп — череп
carbo, onis, *m.* — вуглі; *збірн.* вугілля — уголь
carbogenium, i, *n.* — вуглець — углерод
carbonicus, a, um — вуглекислий — углекислый
carcinoma, atis, *n.* — рак — рак
cardia, ae, *f.* — серце — сердце
cardiacus, a, um — серцевий — сердечный
cardialis, e — кардіальний, серцевий — кардиальный, сердечный

cardinalis, e — кардинальний, головний — кардинальный, главный
carditis, idis, *f.* — запалення серця — воспаление сердца
caries, ei, *f.* — карієс, костоїда — кариес, костоеда
carina, ae, *f.* — кіль, виступ грудей — киль, выступ груди
carneus, a, um — м'ясний — мясной
carnosus, a, um — м'ясистий — мясистый
caro, carnis, *f.* — м'ясо — *мясо*
caroticus, a, um — той, що стосується до сонної артерії — относящийся к сонной артерии
carotis, tidis, *f.* (arteria) — сонна артерія — сонная артерия
carpo, psi, ptum, 3 — зривати; втішатися — срывать; *наслаждаться*
carpus, i, *f.* — зап'ясток — запястье
cartilago, inis, *f.* — хрящ — хрящ
cartilago articularis — суглобовий хрящ — суставной хрящ
cartilago costalis — реберний, реберний хрящ — реберный хрящ
cartilagineus, a, um — хрящовий — хрящевой
castrum, i, *n.* — укріплення — укрепление
casus, us, *m.* — падіння; випадок — падение; случай
cataplasma, atis, *n.* — припарка — припарка
catarrhalis, e — катаральний — катарральный
catarrhus, i, *m.* — катар — катарр
catervatim — натовпом, юрбою — толпами, кучами
catheter, eris, *m.* — катетер — катетер
cauda, ae, *f.* — хвіст — хвост
causa, ae, *f.* — причина — причина
causalis, e — причинний — причинный
caustica, orum, *n.* (remedia) — припікальні засоби — прижигающие средства
cauter, eris, *m.* — припікач — прижигатель
cauterium, ii, *n.* — припікальні засоби — прижигающие средства
cave — бережись, стережись — берегись, остерегайся
cavea, ae, *f.* — порожнина — полость
caverna, ae, *f.* — каверна, печера — *каверна, пещера*
cavernalis, e — печеристий — пещеристый
cavernosus, a, um — кавернозний — кавернозный
cavitas, atis, *f.* — западина, порожнина — впадина, полость
cavo, 1 — видовбувати — выдалбливать
cavum, i, *n.* — *порожнина* — *полость*
cavus, a, um — порожній, порожнистий — пустой, полый
cele, es, *f.* — грижа, кила — грыжа
celeber, bris, bre — знаменитий, відомий — знаменитый, известный
celer, eris, e — швидкий — быстрый, скорый
celeritas, atis, *f.* — швидкість — скорость
cella, ae, *f.* — клітина — клетка
cellula, ae, *f.* — клітина — клетка
cellularis, e — целюлярний, клітинний — целлюлярный, клеточный
cellulosa, ae, *f.* — целюлоза — целлюлоза
cellulosus, a, um — клітинний — клеточный
censeo, sui, sum, 2 — оцінювати — оценивать
centeni, ae, a — по сто, по сотні — по сто, по сотне
centesimus, a, um — сотий — сотый
centies — сто раз(ів) — сто раз
centralis, e — *центральний* — *центральный*
centrum, i, *n.* — центр — центр
centum — сто — сто
cephalicus, a, um — головний — головной
cera, ae, *f.* — віск — воск
cerarium, ii, *n.* — оплата, мито за прикладання печатки — пошлина за приложение печати
ceratum, i, *n.* — спуск — спуск
ceratus, a, um — воскований, вощений — вощеный
cerebellaris, e — мозочковий — мозжечковый
cerebellum, i, *n.* — мозочок — мозжечок
cerebralis, e — *церебральний*, мозковий — церебральный, мозговой
cerebrospinalis, e — цереброспінальний, спинномозковий — цереброспинальный, спинномозговой
cerebrum, i, *n.* — мозок — мозг
cerno, crevi, cretum, 3 — розрізняти, розпізнавати, *пізнавати* — *различать*, разбирать, познавать
certe (*прислів.*) — зовсім, точно, напевне(о) — положительно, точно, наверно
certus, a, um — певний, відомий — верный, известный, определенный
cervicalis, e — шийний — шейный
cervicula, ae, *f.* — *шийка* — шейка
cervix, vicis, *f.* — шия, потилиця — шея, затылок
cesso, 1 — переставати, відпочивати, спочивати — переставать, отдыхать
cetaceum, i, *n.* — спермацет — спермацет
ceter, era, erum — інший; останній — прочий, остальной
ceterum (*прислів.*) — проте, а проте, втім — впрочем
ceu (*прислів.*) — як, (не)наче, ніби — как, как-будто
chalybs, ybis, *m.* — сталь — сталь
chamomilla, ae, *f.* — ромашка — ромашка
characteristicus, a, um — відмітний — отличительный

charta, ae, *f.* — папір — бумага
charta cerata — *воскований папір*, вощанка — вощеная бумага, вощанка
chemia, ae, *f.* — хемія — химия
chemicus, a, um — хемічний — химический
chiasma, atis, *n.* — хіазма, перехрестя — хиазма, перекрест
china, ae, *f.* — хіна — хина
chirurgia, ae, *f.* — хірургія — хирургия
chirurgicus, a, um — хірургічний — хирургический
chloroformium, i, *n.* — хлороформ — хлороформ
choledochus, i (ductus, us) — жовчна протока — желчный проток
cholera, ae, *f.* — холера — холера
chorda, ae, *f.* — хорда, струна — хорда, струна
chronicus, a, um — хронічний — хронический
chronos, i, *m.* (*грецьк.*) — час — время
chylus, i, *m.* — хілус, молочний сік — хилус, млечный сок
cibaria, ae, *f.* — їжа, харч — пища, еда
cibarius, a, um — їстивний — съедобный
cibus, i, *m.* — їжа, харч — пища, еда
ciliaris, e — війковий — ресничный
cilium, i, *n.* — вія — ресница
cinis, eris, *m.* — зола, попіл — зола, пепел
circa (з accus.) — навколо, навкруг — вокруг, около
circuitus, us, *m.* — кругообіг — кругообращение
circularis, e — коловий — круговой
circulatio sanguinis — кровообіг — кровообращение
circulor, 1 — утворити гурток; збиратись натовпом — образовать кружок; собираться толпами
circulus, i, *m.* — коло; гурток — круг; кружок
circum (з accus.) — навколо, навкруг — вокруг, кругом
circumcludo, usi, usum, 3 — оточувати — окружать
circumdo, dedi, datum, 1 — ставити, розташовувати навколо — ставить, располагать вокруг
circumferentia, ae, *f.* — коло — окружность
circumflecto, xi, xum, 3 — загинати, завертати — загибать, заворачивать
circumflexus, a, um — обгинаючий — огибающий
circumfundo, fudi, fusum, 3 — оточувати — окружать
circumscribo, scripsi, scriptum, 3 — описувати коло; обмежувати — описывать круг; ограничивать
circumscriptus, a, um — обмежений — ограниченный
circus, i, *m.* — коло — круг
cito (*прислівн.*) — швидко, негайно — скоро, проворно
cito, 1 — *пускати в рух; зворушувати*, покликатися, посилатися — приводить в движение; возбудить, ссылаться
cis } по цей бік — по сю
citra (з accus.) } сторону
citrus, i, *f.* — лимон — лимон
citus, a, um — швидкий, негайний — скорый, проворный
civilis, e — громадянський; цивільний — гражданский
civis, is, *comm.* — громадянин, громадянка — гражданин, гражданка
civitas, atis, *f.* — громадянство — гражданство
clamo, 1 — кричати, *закликати* — кричать, призывать
clarus, a, um — ясний, виразний — ясный, внятный
clasis, is, *f.* — ламання — ломание
classis, i, *f.* — розряд, клас — разряд, класс
claudo, si, sum, 3 — запирати, *замикати* — запирать, замыкать
clavicula, ae, *f.* — ключиця — ключица
clavicularis, e — ключичний — ключичный
clinica, ae, *f.* } клініка — клиника
clinice, es, *f.* }
clivus, i, *m.* — похила площина; схил — наклонная плоскость; скат
clysma, atis, *f.* — клізма — клизма
coarcto, coarto, 1 — стискувати; скорочувати — стеснять, сжимать; сокращать
coccygeus, a, um — куприковий — копчиковый
coccyx, ygis, *m.* — куприк — копчик
cochlea, ae, *f.* — завитка — улитка
cochlear, aris, *n.* — ложка — ложка
cochlearis, e — завиткоподібний — улиткообразный
coecum *див.* caecum
coelum, i, *n.* — *небо* — *небо*
coena, ae, *f.* — обід — обед
coërceo, cui, citum, 2 — стримувати, затримувати — сдерживать, удерживать
cogitatio, onis, *f.* — мислення — мышление
cogito, 1 — мислити, думати — мыслить, думать
cognitio, onis, *f.* — *пізнання*, знання — познание, знание
cognosco, novi, nitum, 3 — пізнавати — познавать
collateralis, e — колатеральний, бічний, боковий — коллатеральный, боковой
collectio, onis, *f.* — збирання — собирание
collector, oris, *m.* — колектор — коллектор
collega, ae, *m.* — товариш — товарищ
collegium, i, *n.* — колегія, корпорація — коллегия, корпорация

colligatio, onis, *f.* — сполука, сполучення, з'єднання — соединение
colligo, legi, lectum, 3 — збирати; містити, становити — собирать; заключать
collis, is, *m.* — горб(ик) — холм
collocatio, onis, *f.* — розміщення, розташування — расположение
colloco, 1 — містити, розміщувати, влаштовувати — помещать; устраивать
collodium, i, *n.* — колодій — коллодий
colloquium, i, *n.* — розмова — разговор
colloquor, locutus sum, 3 — розмовляти — разговаривать
collum, i, *n.* — шия — шея
colo, 1 — процідити — процедить
colon, i, *n.* — ободова кишка — ободочная кишка
color, oris, *m.* — колір, барва, забарвлення — цвет, краска
coloratio, onis, *f.* — забарвлювання; *фарбою* фарбування — окраска
coloratus, a, um — забарвлений, кольоровий, барвний; *фарбою* пофарбований — цветной, окрашенный
columna, ae, *f.* — стовп — столб
columna vertebralis — хребет, хребетний стовп — позвоночник, позвоночный столб
coma, ae, *f.* — волосся — волосы
combustio, onis, *f.* — опік — ожог
comes, itis, *m.*, *f.* — супутник, -ця — спутник, -ца
comito, 1 | проводити, супроводити —
comitor, 1 | провожать, сопровождать
commentarius, ii, *m.* — коментар — комментарий
commisceo, ui, mixtum, 2 — змішувати — смешивать
commissura, ae, *f.* — сполука, сполучення, з'єднання — соединение
commodus, a, um — зручний, сприятливий — удобный, благоприятный
commoveo, movi, motum, 2 — рухати — двигать
communicatio, onis, *f.* — сполучення; сповіщення, повідомлення — сообщение
communico, 1 — узагальнювати; повідомляти; сполучати — делать общим; сообщать; соединять
communis, e — спільний, загальний, звичайний — общий, обыкновенный
communiter — *спільно, гуртом* — сообща, вместе
commutator, oris, *m.* — комутатор — коммутатор
compactus, a, um — компактний, щільний — *компактный, плотный*
compages, is, *f.* — сполучення — соединение, связь
comparativus, a, um — порівняльний — сравнительный
compareo, ui, 2 — з'являтися, показуватися — являться, показываться
comparo, 1 — готувати, набувати — приготовлять, приобретать
comparo, 1 — порівнювати — сравнивать
compello, 1 — звертатися до кого — обращаться к кому
compello, puli, pulsum, 3 — зганяти, збирати; заганяти — сгонять, собирать; вгонять
compendium, ii, *n.* — заощадження; вигода; найкоротший шлях — сбережение; *выгода; кратчайшая дорога*
compensatio, onis, *f.* — компенсація, винагорода, зрівноважування — компенсация, вознаграждение, уравновешивание
compenso, 1 — компенсувати, зважувати, винагороджувати — компенсировать, взвешивать, вознаграждать
comperio, peri, pertum, 4 — пізнавати; одержувати точні відомості — узнавать, получать точные сведения
compleo, evi, etum, 2 — наповняти — наполнять
completus, a, um — повний — полный
complicatio, onis, *f.* — ускладнення — осложнение
complico, cui, catum, 1 — складати, згортати — складывать, свертывать
compono, posui, positum, 3 — складати — складывать, составлять
compositio, onis, *f.* — композиція, складання — композиция, составление, сложение
composito, 1 *див.* compono — складати — складывать, составлять
compositus, a, um — складний, складений — сложный, составной
comprehendo, di, sum, 3 — обхоплювати, схоплювати — обхватывать, схватывать
compressio, onis, *f.* — стискування, стискання; стиснення, стиск; стисліcть — сжимание, сжатие, сжатость
compressus, a, um — стиснений, стиснутий; *про зуби* зціплений — сжатый
comprimo, pressi, pressum, 3 — стискувати, стискати; пригнічувати, давити, глушити — сжимать; подавлять
conamen, inis, *n.* — спроба, зусилля, напруження, напруга — попытка, усилие, напряжение
conarium, ii, *n.* — шишковидна залоза в мозку — шишковидная железа в мозгу
conatus, us, *m.* — спроба, напруження, зусилля — попытка, покушение, напряжение, усилие
concavitas, atis, *f.* — западина — впадина
concavus, a, um — вгнутий — вогнутий
concessivus, a, um — допустовий — уступительный

concessus, us, *m.* — дозвіл, згода — дозволение, согласие
concha, ae, *f.* — раковина — раковина
concido, idi, 3 — завалюватися, слабнути, зменшуватися — обрушиваться, ослабевать, уменьшаться
concisio, onis, *f.* — перерізування, різання — перерезывание, изрезывание
concisus, a, um — порізаний — порезанный
concito, 1 — пускати в рух, збуджувати — приводить в движение, возбуждать
concludo, usi, usum, 3 — замикати; робити, зробити висновок — заключать, вывести заключение
conclusio, onis, *f.* — висновок — заключение; вывод
concoctio, onis, *f.* — варіння — варка
concretus, a, um — зрощений — сращенный
condensatio, onis, *f.* — конденсація, згущення, ущільнення — конденсация, сгущение, уплотнение
condensatus, a, um — згущений — сгущенный
conditio, onis, *f.* — умова, пропозиція — условие, предложение
c. sine qua non — обов'язкова умова — обязательное условие
condo, didi, ditum, 3 — складати, написати; ховати (*мертвих*) — составлять, сочинять; хоронить (*мертвых*)
condyloma, atis, *n.* — кондилома, бородавка — кондилома, бородавка
condylus, i, *m.* — виросток — мыщелок
confero, tuli, latum, ferre — зносити; відправлятися, рушати; вдаватися; напрямлятися — сносить; отправиться, итти; обращаться, направляться
conficio, feci, fectum, 3 — зробити, закінчити — сделать, совершить, окончить
confido, fisus s., confidere, 3 — надіятися, покладатися — надеяться, полагаться
confirmo, 1 — зміцнювати — укреплять
confluens, ntis — зливний — сливающийся
confluo, xi, 3 — зливатися — сливаться
conformo, 1 — упорядкувати, утворити — устроить, образовать
confundo, fudi, fusum, 3 — зливати, змішувати — сливать, смешивать
confusio, onis, *f.* — злиття — слияние
congelatio, onis, *f.* — відморожування, відмороження — отмораживание
congeries, ei, *f.* — купа — куча, груда
conglobatio, onis, *f.* — збирання докупи — собирание в кучу
conglobatus, a, um — збитий у купки — скопившийся кучками
conglobo, 1 — робити круглим, закруглляти, округляти — делать круглым, округлять
congressus, us, *m.* — схід, зустріч — сходка, встреча
coniformis, e — конусоподібний — конусообразный
coniicio, ieci, iectum, 3 — скидати; тлумачити — сбрасывать; толковать
coniugatio, onis, *f.* — коньюгація, сполучення, спряження — конъюгация, соединение, сопряжение
coniuncte | вкупі, сукупно — вместе, совокупно
coniunctim |
coniunctiva, ae, *f.* — коньюнктива, сполучна оболонка ока — конъюнктива, соединительная оболочка глаза
coniunctus, a, um — сполучений, з'єднаний — соединенный
coniungo, nxi, nctum, 3 — сполучати, з'єднувати — соединять
coniunx, ugis, *comm.* — дружина (*чол., жін.*) — супруг, супруга
connexio, onis, *f.* — висновок — заключение, вывод
connexus, us, *m.* — зв'язок — связь
cono(no)ideus, a, um — конусовидний — конусовидный
conscio, 4 — почувати себе винним — чувствовать себя виновным
consecro, 1 — присвячувати; увіковічувати, унесмертельнити, збезсмертити — посвящать; увековечить, обессмертить
consecutio, onis, *f.* — наслідок, послідовність — последствие, последовательность
consentaneus, a, um — згідний, відповідний — согласный, соответственный
consentaneum est — згідно з здоровим розумом, пристойно — сообразно с здравым смыслом, прилично
consequor, cutus sum, sequi, 3 — додержувати (*чого*), іти (*за чим*); досягати, добувати — следовать, достигать
conservatio, onis, *f.* — консервація, консервування, зберігання — консервация, консервирование, сохранение
conservo, 1 — зберігати, берегти — сохранять, сберегать
consiliarius, ii, *m.* — консультант — консультант
consilium, ii, *n.* — нарада, рада — совещание, совет
consisto, stiti, stitum, 3 — ставати; складатися (*з чого*) — становиться, состоять из
consistentia, ae, *f.* — консистенція, щільність — консистенция, плотность
consonans, ntis — співзвучний — созвучный
conspectus, us, *m.* — огляд, погляд — обзор, взор
venire in conspectum — з'являтись — представляться

conspergo, si, sum, 3 — обсипати — обсыпать
conspicio, spexi, spectum, 3 — побачити, помітити — увидать, заметить
conspici — впадати в очі — бросаться в глаза
constans, ntis — постійний, сталий — постоянный
constantia, ae, *f.* — постійність, сталість — постоянство
constanter (*прислів.*) — постійно, стало — постоянно
constat — відомо — известно
constituo, ui, utum, 3 — ставити, містити; засновувати — ставить, помещать; основывать
constitutio, onis, *f.* — установлення; конституція, будова тіла, схильність — установление, учреждение; конституция, телосложение, предрасположение
constitutum, i, *n.* — постанова, ухвала — постановление, определение
constitutus, a, um — установлений, призначений — установленный, назначенный
consto, stiti, statum, 1 — твердо стояти; складатися з — стоять твердо, состоять из
constrictio, onis, *f.* — стиснення, стиск — сжатие
constrictus, a, um — обмежений, малий — ограниченный, малый
constringo, nxi, strictum, 3 — стягувати, стискати — стягивать, сжимать
constructio, onis, *f.* — конструкція, будова — конструкция, строение, устройство
construo, uxi, uctum, 3 — складати; збирати — составлять, собирать
consuetudo, inis, *f.* — звичка — привычка
consularis, e — консульський — консульский
consulo, ui, ltum, 3 — радитися — совещаться
consultatio, onis, *f.* — нарада; запитування поради — совещание, спрашивание совета
consultus, a, um — обдуманий, досвідчений — обдуманный, опытный
consumo, mpsi, mptum, 3 — споживати, витрачати, знищувати — потреблять, издерживать, истреблять
contagiosus, a, um — контагіозний, заразливий — контагиозный, заразительный
contagio, onis, *f.* / contagium, ii, *n.* — зараза, заразливість; дотикання — зараза, заразительность; прикосновение
contemptio, onis, *f.* — презирство, зневага — презрение, неуважение
contentus, a, um — натягнутий, напружений — натянутый, напряженный
contentus, a, um — задоволений — довольный
contero, trivi, tritum, 3 — розтирати — растирать
contextus, a, um — зв'язний — связный
contextus, us, *m.* — з'єднування — соединение, связь
contiguus, a, um — суміжний — смежный
continens, ntis — той, що містить у собі; безперервний — содержащий; беспрерывный
contineo, tinui, tentum, 2 — містити, мати в собі — содержать, заключать в себе
contingo, tigi, tactum, 3 — торкатися; доводитись кому рідним, граничити, межувати; випадати на долю — трогать, касаться; приходиться кому сродни, граничить; выпадать на долю
continuo, 1 — сполучати безпосередньо — соединять непосредственно
continuo (*прислів.*) — негайно — немедленно
continuus, a, um — довготривалий, безперервний — продолжительный, беспрерывный
contorqueo, torsi, tortum, 2 — обертати; умовляти — вращать, вертеть; уговаривать
contra (з accus.) — проти, напроти — против, напротив
contractilis, e — скоротний — сократимый
contractio, onis, *f.* / contractura, ae, *f.* — скорочення, зведення — сокращение, сведение
contraho, xi, ctum, 3 — стягувати, скорочувати — стягивать, сокращать
contrarius, a, um — протилежний — противоположный
contusio, onis, *f.* — контузія, забій, удар — контузия, ушиб, удар
contusus, a, um — забитий — ушибленный
conus, i, *m.* — конус — конус
convalesco, lui, 3 — видужувати, одужувати — выздоравливать
convallaria, ae, *f.* — конвалія — ландыш
convenio, veni, ventum, 3 — сходитися, збиратися — сходиться, собираться
conversio, onis, *f.* — перевертання, перетворення, переворот — переворачивание, превращение, переворот
converto, ti, sum, 3 — перевертати — переворачивать
convexitas, atis, *f.* — опуклість — выпуклость
convexus, a, um — опуклий — выпуклый
convulsio, onis, *f.* — судорога — судорога
copia, ae, *f.* — достаток, численність — изобилие, множество
copiosus, a, um — багатий на що — обильный
coquo, xi, ctum, 3 — варити — варить

cor, cordis, *n.* — серце — сердце
coram (з abl.) — в присутності, один на один; особисто — в присутствии, лицом к лицу; лично
cornea, ae, *f.* — рогівка, рогова оболонка ока — роговица, роговая оболочка глаза
corneus, *a*, um — роговий — роговой
cornu, us, *n.* — ріг — рог
cornutus, a, um — рогатий — рогатый
corona, ae, *f.* — корона, вінець — корона, венец
coronalis, e / coronarius, *a*, um — вінцевий, коронарний — венечный, коронарный
coronoideus, *a*, um — вінцевий — венечный
corono, 1 — увінчати, оздоблювати вінком — *увенчивать, украшать венком*
corporalis, e / corporeus, a, um — тілесний — телесный
corpus, oris, *n.* — тіло — тело
corrigo, rexi, rectum, 3 — виправляти, поправляти — выпрямлять, исправлять
corripio, ripui, reptum, 3 — схоплювати — схватывать
corrogo, 1 — випрошувати, збирати — выпрашивать, собирать
corrumpo, rupi, ruptum, 3 — псувати, знищувати — портить, уничтожать
corruptus, a, um — зіпсований — испорченный
cortex, icis, *m.* — кора — кора
costa, ae, *f.* — ребро — ребро
c. vera — справжнє ребро — истинное ребро
c. spuria — несправжнє ребро — ложное ребро
costalis, e — ребровий, реберний — реберный
costo-clavicularis, e — ребро-ключичний — ребро-ключичный
coxa, ae, *f.* — кульша — бедро
os coxae — кульшова кістка, кульша — бедренная кость
cranialis, e — краніальний, черепний — краниальный, черепной
cranium, ii, *n.* — череп — череп
cras (*прислівн.*) — завтра — завтра
crassus, a, um — товстий — толстый
creatura, ae, *f.* — творіння, креатура — создание, *креатура*
creber, bra, brum — частий — частый
crebro (*прислівн.*) — часто — часто
credo, didi, ditum, 3 — вірити, доручати — вверять, поручать
crena, ae, *f.* — надріз, зарубка, щілина — надрез, зарубка, щель
creo, 1 — творити, утворювати — творить, производить
cresco, crevi, cretum, 3 — рости — расти
creta, ae, *f.* — крейда, *біла глина* — мел, белая глина
cretinus, a, um — кретин, недоумкуватий — кретин, слабоумный
crinis, is, *m.* — волос, волосся — волос, волосы
crista, ae, *f.* — гребінь — гребень
criticus, a, um — критичний, вирішальний — критический, решающий
cruciatus, a, um — схрещений — скрещенный
cruditas, atis, *f.* — погане травлення — дурное пищеварение
crudus, *a*, um — неперетравлений, твердий, неспілий; грубий, сирий — непереварившийся, жесткий, незрелый; грубый, сырой
cruralis, e — гомілковий, голінковий — голенный, бедренный
crus, cruris, *n.* — гомілка, голінка — голень
crusta, ae, *f.* — струп, кірка — струп, корка
cubiculum, i, *n.* — кімната — комната
cubile, is, *n.* — постеля, ложе — постель, ложе
cubitalis, e — ліктьовий — локтевой
cubitus, i, *m.* — лікоть — локоть
cubo, bui, bitum, 3 — лежати — лежать
cucurbita, ae, *f.* / cucurbitula, ae, *f.* — гарбуз; банка кровосисна — тыква, банка кровососная
cucurbitatio, onis, *f.* — приставлення кровосисних банок — приставление кровососных банок
culex, icis, *m.* — комар — комар
culpa, ae, *f.* — вина, помилка — вина, ошибка
culter, tri, *m.* — ніж — нож
cultura, ae, *f.* — культура, обробіток, оброблення, розвиток — культура, возделывание, *развитие*
cultus, *a*, um — оброблений — возделанный, обработанный
cultus, us, *m.* — обробіток, оброблення, розвиток — возделывание, развитие
cum (з abl.) — з — с
cum (*сполуч.*) — коли; тому що; бо — когда, так как
cunctus, a, um — весь — весь
cupiditas, atis, *f.* — пристрасть, жага, *бажання, потяг* — страсть, желание, позыв
cupidus, *a*, um — пристрасний, жагучий, охочий — страстный, желающий
cupio, ivi, itum, 3 — хотіти, бажати — хотеть, желать
cuprum, i, *n.* — мідь — медь
cura, ae, *f.* — піклування, дбання, — попечение, забота
curabilis, e — виліковний — излечимый
curatio, onis, *f.* — лікування — врачевание, лечение

curo, 1 — лікувати, піклуватися, дбати — лечить, заботиться
curriculum, i, *n.* (vitae) — історія життя — история жизни
cursus, us, *m.* — рух, хід — течение, ход
curvatura, ae, *f.* — скривлення, викривлення; кривина — искривление; кривизна
curvus, a, um — скривлений, викривлений, кривий — искривленный, кривой
cutaneus, a, um — шкірний — кожный
cutis, is, *f.* — шкіра — кожа
cyclus, i, *m.* — цикл, коло — цикл, круг
cysta, ae, *f.* — кіста — киста
cytus, i, *m.* — клітина — клетка

D

Dactylus, i, *m.* — палець — палец
de (з abl.) — про, з — о, об, из
debeo, ui, itum, 2 — мусити — быть должным, быть обязанным
debilis, e — знесилений, слабий — немощный, слабый
debilitas, atis, *f.* — дебільність, знесиленість, слабість — дебильность, слабость
decedo, cessi, cessum, 3 — іти, утікати, віддалятися — уходить, удаляться
decem — десять — десять
decerno, crevi, cretum, 3 — вирішувати, постановляти, ухвалювати — решать, определять
decessio, onis, *f.* — відхід, відступ, занепад; зменшення — отступление, упадок; уменьшение
decessor, oris, *m.* — уходячий; попередник — уходящий; предшественник
decet, cuit, 2 — бути пристойним — быть пристойным
decido, idi, cisum, 3 — зрубувати, відрубати; скінчити, покінчити — срубать, отрубать; покончить
decimus, a, um — десятий — десятый
declaro, 1 — показувати, позначати — показывать, обозначать
declinatio, onis, *f.* — відхилення, відхил — отклонение
declino, 1 — відхиляти — отклонять
declive, is, *n* — укіс, схил — откос, скат
decoctum, i, *n.* — декокт, вивар — декокт, отвар
decoquo, coxi, ctum, 3 — зварити — сварить
decubitus, i, *m.* — пролежень — пролежень
decurro, curri, cursum, 3 — збігати, сходити; кінчати — сбегать, сходить; оканчивать
decursus, us, *m.* — закінчення — совершение, окончание
decursus morbi — перебіг хвороби — течение, ход болезни
decusso, 1 — розташовувати, розміщати навхрест — располагать крестообразно
delectus, us, *m.* — дефект, вада; недостача — дефект, недостаток
defendo, ndi, nsum, 3 — відбивати, захищати — отражать, защищать
defero, tuli, latum, 3 — зносити, відносити — сносить, относить
deferens, ntis — відвідний, виносний — отводящий, выносящий
definio, 4 — обмежувати — ограничивать
definitio, onis, *f.* — обмеження — ограничение
definitus, a, um — виразний, ясний — определенный, ясный
deflexus, a, um — пригнутий, відхилений — пригнутый, отклоненный
defluo, xi, xum, 3 — стікати, спадати — стекать, спадать
deformatio, onis, *f.* — деформація, спотворювання, спотворення — деформация, обезображивание, искажение
deformis, e — спотворений — безобразный
degeneratio, onis, *f.* — дегенерація, вирождення, перерождення — дегенерация, вырождение, перерождение
degenero, 1 — вироджуватися — вырождаться
deglutо, 1 — ковтати — глотать
deglutitio, onis, *f.* — ковтання — глотание
degradatio, onis, *f.* — погіршання, вироджения — ухудшение, вырождение
deinde (*прислів.*) — потім — затем, потом
delecto, 1 — забавляти, радіти — забавлять, радоваться
deleo, evi, etum, 2 — знищувати — уничтожать
deletus, a, um — вмерлий, померлий — умерший
delinio, ivi, itum, 4 — м'якшити — смягчать
delirium, ii, *n.* — маячення, марення — бред
delitesco, tui, 3 — ховатися, переховуватися — прятаться, укрываться
Delphi, orum, *m.* — Дельфи, місто в Греції — Дельфы, город в Греции
delphinus, i, *m.* — дельфін — дельфин
deltoideus — дельтовидний — дельтовидный
dementia, ae, *f.* — недоумство — слабоумие
demissio, onis, *f.* — спускання — спускание

d. animi—сум, сумування, занепад духу—уныние, упадок духа
demissus, a, um — смутний — унылый
demitto, si, ssum, 3 — спускати, опускати — спускать, опускать
demonstratio, onis, *f.* — доказ, довід — доказательство
demonstro, 1 — показувати, вказувати — показывать, указывать
demonstrativus, a, um — довідний — доказательный
demum (*прислівн.*) — а саме — именно
deni — по десять — по десяти
deniquè (*прислівн.*) — нарешті — наконец
denoto, 1 — відмічати, позначати — отмечать, обозначать
dens, ntis, *m.* — зуб — зуб
d. caninus — ікло — клык
d. incisivus — різець — резец
d. molaris — великий кутній зуб — большой коренной зуб
d. praemolaris — малий кутній зуб — малый коренной зуб
d. serotinus — зуб мудрості — зуб мудрости
dentalis, e — зубний — зубной
denudo, 1 — оголювати, відкривати — обнажать, открывать
denuo (*прислівн.*) — знов, знову — вновь, снова
deorsum (*прислівн.*) — вниз, наниз — вниз
sursum deorsum — вгору і вниз — вверх и вниз
dependeo, 2 — висіти; залежати — висеть; зависеть
deprehendo, di, sum, 3 — схопити; виявити, помітити — схватить; открыть, заметить
depressio, onis, *f.* — депресія, пригнічення — депрессия, угнетение
depressor (musculus) — депресор; *про м'яз ще* опускач — депрессор; мышца, тянущая вниз
deprimo, pressi, pressum, 3 — давити, тиснути вниз; притискати — давить вниз; прижимать
derma, atis, *n.* — шкіра — кожа
descendes, ntis — низхідний — нисходящий
descendo, ndi, sum, 3 — спускатися — сходить, спускаться
describo, psi, ptum, 3 — списувати, описувати — списывать, описывать
descriptio, onis, *f.* — опис — описание
descriptus, a, um — виразний, ясний — определенный
desiderium, ii, *n.* — бажання — желание
desinfectio, onis, *f.* — дезинфекція, знезаражування — дезинфекция, обеззараживание
desinsectio, onis, *f.* — дезинсекція, знищення комах — дезинсекция, уничтожение насекомых
desino, sivi, situm, 3 — переставати, припинятися — переставать, прекращаться
desisto, stiti, stitum, 3 — відступати, відмовлятися — отступать, отказываться
destillatio, onis, *f.* — дестиляція, перегонка, переганяння — дестилляция, перегонка
destillatus, a, um — дестильований, перегнаний — дестиллированный, перегнанный
destillo, 1 — дестилювати, переганяти — дестиллировать, перегонять
destituo, ui, utum, 3 — поставити; лишити, покинути — поставить; оставить, покинуть
destructio, onis, *f.* — деструкція, руйнування — деструкция, разрушение
destruo, xi, ctum, 3 — ламати, руйнувати — ломать, разрушать
desudo, 1 — сильно потіти — сильно потеть
desum, fui, esse — бракувати — недоставать
detego, texi, tectum, 3 — відкривати, виявляти — открывать, обнаруживать
determinatio, onis, *f.* — визначення; границя, межа, край — определение; предел, конец
determino, 1 — обмежувати — ограничивать
detero, trivi, tritum, 3 — стирати, натирати — стирать, натирать
detestor, 1 — відхиляти, усувати, видаляти — отклонять, удалять
detur — хай буде дано, дай — пусть будет дано, дай
deturbo, 1 — скидати, проганяти — низвергать, сгонять, прогонять
deverto, ti, sum, 3 — повертати, повернути — сворачивать, поворачивать
devito, 1 — уникати — избегать
dexter, tra, trum — правий — правый
diabetes, ae, *m.* — діабет — диабет
diaeta, ae, *f.* — дієта; побут, спосіб життя — диэта; образ жизни
diagnosis, is, *f.* — діагноз, розпізнавання хвороби — диагноз, распознавание болезни
diagnosticus, a, um — діагностичний, відмітний — диагностический, отличительный
diagnosco, novi, 3 — розпізнавати — распознавать
diameter, i, *m.* — діаметр — диаметр
diapason — діапазон — диапазон
diaphragma, atis, *n.* — діафрагма — диафрагма
diastole, es, *f.* — діастола, розширення серця — диастола, расширение сердца

dico, xi, ctum, 3 — говорити — говорить
dies, ei, *m.* — день — день
differens, entis } різниця — разница,
differentia, ae, *f.* } різниця — различие
differentialis, e — відмітний — отличительный
differo, distuli, dilatum, 3 — розносити; відрізнятися — разносить, различаться
difficile (*прислівн.*) — з труднощами, насилу, ледве — с трудом
difficilis, e — трудний, важкий — трудный
difficilitas, atis, *f.* } трудність, труднощі — трудность
difficultas, atis, *f.* }
difficulter (*прислівн.*) — з труднощами, насилу, ледве — с трудом
diffindo, fidi, fissum, 3 — розколювати — раскалывать, расщепывать
difformis, e — спотворений — безобразный
diffundo, fudi, fusum, 3 — розливати, поширювати — разливать, распространять
diffusio, onis, *f.* — дифузія, розлиття, поступове змішування — диффузия, разлитие, постепенное смешение
diffusus, a, um — дифузний, розлитий, розпливчастий — диффузный, разлитой, расплывчатый
digero, gessi, gestum, 3 — розділяти, розподіляти — разделять, распределять
digestio, onis, *f.* — трáвлення — пищеварение
digestivus, a, um — травний — пищеварительный
digitalis, e — пальцьовий — пальцевой
digitus, i, *m.* — палець — палец
dignosco, novi, notum, 3 — розпізнавати — распознавать
dignus, a, um — гідний — достойный
diiudico, 1 — розсуджувати, розсудити, вирішити; розрізняти — рассудить, решить; различать
dilatatio, onis, *f.* — розширення — расширение
dilato, 1 — розширяти — расширять
dilatator, oris, *m.* (musculus) — дилататор, розширник; розтягач (*мускул*) — дилататор, расширитель
diligens, ntis — старанний, дбайливий, ретельний — старательный, тщательный
diligentia, ae, *f.* — старання — старание
dimidius, a, um — половинний — половинный
dimidium, ii, *n.* — половина — половина
diminuo, 3 — роздробляти — раздроблять
dimitto, misi, missum, 3 — розпускати, відпускати — распускать, отпускать
diphtheria, ae, *f.* — дифтерія — дифтерия
diphtherieus, a, um — дифтерійний — дифтерийный
diphtheritis, tidis, *f.* — дифтерит — дифтерит
diploë, es, *f.* — диплое, губчаста речовина плоских кісток — диплое, губчатое вещество плоских костей
diploicus, a, um — той, що стосується до diploë — относящийся к diploë
diploma, atis, *n.* — патент, диплом — патент, диплом
directio, onis, *f.* — напрям — направление
directus, a, um — прямий, безпосередній — прямой, непосредственный
discedo, cessi, cessum, 3 — розходитися; іти, віддалятися — расходиться; уходить, удаляться
discerno, crevi, cretum, 3 — відділяти, відокремлювати — отделять, разделять
discessus, us, *m.* — відхід — удаление, уход
disciplina, ae, *f.* — дисципліна, вчення, наука — дисциплина, учение
discipulus, i, *m.* — учень — ученик
disco, didici, 3 — вчитись — учиться
discolor, oris — різнокольорний — разноцветный
discrimino, 1 — відділяти — отделять
discus, i, *m.* — диск, кружок — диск, кружок
discussio, onis, *f.* — струсіння; розламування; дискусія; міркування — потрясение; разламывание; дискуссия; рассуждение
dislocatio, onis, *f.* — дислокація, зміщення — дислокация, смещение
dispensarium, ii, *n.* — диспансер — диспансер
dispenso, 1 — розподіляти, роздавати — распределять, раздавать
dispergo, si, sum, 3 — розсипати, поширювати, розповсюджувати — рассыпать, распространять
dispertio, 4 — розподіляти, розділяти, розподілити — распределять, разделять
displodo, si, sum, 3 — розривати — разрывать
dispositio, onis, *f.* — диспозиція, розташування, розміщення — диспозиция, расположение
dispositus, a, um — розташований, розміщений — расположенный
disputo, 1 — тлумачити, міркувати — толковать, рассуждать
disquisitio, onis, *f.* — досліджування — исследование
dissecans, ntis — розсікаючий — рассекающий
dissectio, onis, *f.* — розріз, розсікання — разрез, рассечение
disseco, cui, ctum, 1 — розсікати — рассекать
dissemino, 1 — розсипати — рассыпать
dissertatio, onis, *f.* — дисертація, виклад, міркування — диссертация, изложение, рассуждение

dissimilis, e — несхожий — несходный
dissolutus, a, um — недбалий, розпутний; незв'язний, недоладний — небрежный, распутный, несвязный
dissolvo, solvi, solutum, 3 — розв'язувати — развязывать
distantia, ae, *f.* — дистанція, віддаль, відстань — дистанция, расстояние
distendo, di, tum, 3 — розтягувати, розтягати — растягивать
distensio, onis, *f.* — розтягнення, розтяг — растяжение
distincte (*прислівн.*) — ясно, виразно — ясно, определенно
distinctio, onis, *f.* — роз'єднування, розподіл — разъединение, разделение
distinguo, stinxi, stinctum, 3 — розрізняти, відділяти — различать, отделять
disto, 1 — бути віддаленим — отстоять, быть удаленным
distraho, xi, ctum, 3 — тягти; розривати; відвертати — тянуть; разрывать; отвлекать
distribuo, bui, butum, 3 — розділяти, розподіляти — разделять, распределять
distributio, onis, *f.* — розподіл — распределение
diu (*прислівн.*) — довго — долго
diuturnus, a, um — тривалий — продолжительный
divergens, ntis — розхідний, розбіжний — расходящийся
divergentia, ae, *f.* — розходження, розбіжність — расхождение
diversus, a, um — різний — различный
divido, vidi, visum, 3 — розділяти, поділяти — разделять
divinus, a, um — безподібний, чудовий — бесподобный, превосходный
divisus, a, um — розділений, поділений — разделенный
do, dedi, datum, 1 — давати — давать
doceo, cui, ctum, 2 — учити, навчати; повідомлятн, пояснятн — учить, обучать; уведомлять, объяснять
doctor, oris, *m.* — доктор; вчений, учитель, викладач — доктор; ученый, учитель, преподаватель
doctrina, ae, *f.* — вчення, наука — учение, наука
doctus, a, um — вчений — ученый
documentum, i, *n.* — документ, свідчення, доказ — документ, свидетельство, доказательство
dogma, atis, *n.* — догмат, положення — догмат, положение
doleo, ui, itum, 2 — боліти — болеть
dolor, oris, *m.* — біль — боль
dolorosus, a, um — болісний, болючий — болезненный
domino, 1 / dominor, 1 — домінувати, панувати, переважати — доминировать, господствовать, властвовать
domus, us, *f.* — дім, будинок — дом
donec (*прислівн.*) — поки — пока
dormio, 4 — спати — спать
dorsalis, e — дорсальний, тильний, спинний — дорсальный, тыльный, спинной
dorsum, i, *n.* — спина, тил, тильна сторона, бік — спина, тыл, тыльная сторона
dorsum manus — тильна сторона руки — тыльная сторона руки
dorsum pedis — тильна сторона стопи — тыльная сторона стопы
dos, dotis, *f.* — дар, хист, талант — дар, талант
dosis, is, *f.* — доза — доза
dubito, 1 — сумніватися, вагатися — сомневаться
dubius, a, um — сумнівний — сомнительный
ducenti, ae, a — по двісті — по двести
ducentesimus, a, um — двосотий — двухсотый
ducenti, ae, a — двісті — двести
ducenties — двісті раз(ів) — двести раз
duco, xi, ctum, 3 — водити, проводити — водить, проводить
ductus, us, *m.* — протока — проток
ductus choledochus — жовчна протока — желчный проток
dulcis, e — солодкий — сладкий
dum — поки, доки — пока
dummodo — тільки б — только бы
duo, ae, o — два — два
duodecies — дванадцять раз(ів) — двенадцать раз
duodeni, ae, a — по дванадцять — по двенадцати
duodenalis, e — дванадцятипалий — двенадцатиперстный
duodenum, i, *n.* (intestinum) — дванадцятипала кишка — двенадцатиперстная кишка
duplex, icis — подвійний — двойной
duplicatio, onis, *f.* — подвоєння — удвоение
duresco, rui, 3 — твердіти, тверднути — твердеть
duritas, atis, *f.* — твердість — твердость
duritia, ae, *f.* — твердість; суворість — твердость; строгость
duriusculus, a, um — твердуватий — твердоватый
durus, a, um — твердий, міцний — твердый, крепкий
duro, 1 — робити твердим — делать твердым
dynamis, is, *f.* — сила — сила
dys — не — не

dysenteria, ae, *f.* — дизентерія, кривавий пронос, різачка — дизентерия, кровавый понос

dyspepsia, ae, *f.* — диспепсія, нетравлення — диспепсия, несварение

dyspnoë / dyspnoéa — диспное, задишка — диспное, одышка

dysuria, ae, *f.* — дизурія, утруднене сечовипускання — дизурия, затрудненное мочеиспускание

E

E *або* ex (*прийм. з abl.*) — з, від — из, от

ebullio, 4 — кипіти, закипати — кипеть, закипать

ebullitio, onis, *f.* — кипіння — кипение

ebullitio, onis, *f.* — кипіння — кипение

ebúrneus, a, um — зроблений з слонової кістки — сделанный из слоновой кости

eczema, matis, *n.* — екзема — экзема

1. edo, edidi, editum, 3 — видавати, кричати, творити — издавать, кричать, производить

editus, a, um, (particip. від edo) — народжений, маючий походження — рожденный, происходящий

2. edo, edi, esum, edere *або* esse — їсти — есть

educo, duxi, ductum, 3 — виводити — выводить

effectus, us, *m.* — ефект, дія, результат; виконання, здійснення — эффект, действие, результат, исполнение, осуществление

efferens, entis, (particip. від effero) — той, що виносить — выносящий

effero, extuli, elatum, effere, 3 — виносити — выносить

efficiens, entis (particip. від efficio) — той, що спричиняє, веде за собою — производящий, влекущий за собою

efficio, feci, fectum, 3 — спричиняти, утворювати — производить, образовать

effluo, xi, 3 — витікати, зникати — вытекать, исчезать

effugio, fugi, fugitum, 3 — утекти, уникати — убежать, избегать

ego (*займ. особов.*) — я — я

eiaculor, 1 (depon.) — (ви)кидати — выбрасывать

eicio, ieci, iectum, 3 — викидати, виганяти — выбрасывать, изгонять

elabor, lapsus sum, elabi, 3 (depon.) — вислизати — выскользать, ускользать

elaeosaccharum, i, *n.* — олія-цукор — масло-сахар

elasticus, a, um — еластичний — эластический

electricus, a, um — електричний — электрический

electrisatio, onis, *f.* — електризація — электризация

electuarium, ii, *n.* — кашка — кашка

elementum, i, *n.* — елемент, проста речовина, початок — элемент, простое вещество, начало

elephas, antis, *m.* — слон — слон

elevo, 1 — зменшувати; піднімати — уменьшать, поднимать

elicio, licui, licitum, 3 — викликати, виманювати — вызывать, выманивать

elixus, a, um (*прикм.*) — варений — вареный

elogium, ii, *n.* — короткий вислів, замітка — краткое изречение, заметка

eloquentia, ae, *f.* — красномовство — красноречие

elevator, oris, *m.* — елеватор, піднімач — элеватор, подъемник

elexirium, ii, *n.* — елексир — элексир

embryo, onis, *m.* — ембріон, зародок — эмбрион, зародыш

embryonalis, e — ембріональний — эмбриональный

emendo, 1 — виправляти — поправлять

emensus (particip. від emetior) — виміряний — вы(из)меренный

emetior, emensus sum, 4 (depon.) — вимірювати — вы(из)меривать

eminentia, ae, *f.* — підвищення, випин, виступ — возвышение

emitto, misi, missum, 3 — випускати, виділяти — выпускать, выделять

e-morior, emortuus sum, -emori, 3 (depon.) — умерти, завмерти — умереть, замирать

emphysema, atis, *n.* — емфізема — эмфизема

emphysema pulmonum — емфізема легень — эмфизема легких

empiria, ae, *f.* — досвід — опыт

empiricus, a, um — емпіричний — эмпирический

emplastrum, i, *n.* — пластир — пластырь

emulsio, onis, *f.* — емульсія — эмульсия

enarthron, i, *n.* — сторонне тіло в суглобовій порожнині — инородное тело в полости сустава

enarthrosis, is, *f.* — горіховидний суглоб — ореховидный сустав

encephalitis, tidis *f.* — енцефаліт, запалення мозку — энцефалит, воспаление мозга

encephalon, i, *n.* — головний — головной

endemia, ae, *f.* — ендемія — эндемия

endo — всередині — внутри
endocarditis, tidis, *f.* — ендокардит, запалення внутрішньої оболонки серця — эндокардит, воспаление внутренней оболочки сердца
energia, ae, *f.* — енергія, твердість — энергия, твердость
enervatus (particip. від enervo, 1) — в'ялий, розніжений — вялый, изнеженный
enervo, 1 — ослабляти, розніжувати — ослаблять, изнеживать
enim (*сполучн.*) — бо — ибо
enim-vero (*прислівн.*) — звичайно, справді, насправді — конечно, в самом деле
ensiformis, e — мечовидний — мечевидный
entomologia, ae, *f.* — ентомологія, наука про комах — энтомология, наука о насекомых
entos (*прислівн.*) — всередині — внутри
enucleatio, onis, *f.* — енуклеація, вилущування, вилущення — энуклеация, вылущивание, вылущение
enucleate (*прислівн.*) — ясно, просто — ясно, просто
enucleatus (particip. від enucleo, 1) — пояснений; *як прикм.* ясний, простий — объясненный; *как прилаг.* ясный, простой
enucleo, 1 — виймати кісточку, ядро; пояснювати — вынимать косточку, ядро; объяснять
eo, ivi, itum, ire — йти — итти
eo (*прислівн.*) — туди — туда
eodem (*прислівн.*) — туди ж — туда же
ephelis, idis, *f.* — веснянка; ластовиння — веснушка
epi — на — на
epicondylus, i, *m.* — зовнішній виросток плечової кістки — наружный мыщелок плечевой кости
epidemia, ae, *f.* — епідемія, пошесть — эпидемия, повальная болезнь
epidemicus, a, um — епідемічний, пошесний — эпидемический, повальный
epidemiologia, ae, *f.* — епідеміологія, наука про епідемічні (пошесні) захворювання — эпидемиология, учение об эпидемических (повальных) заболеваниях
epidermis, idis, *f.* — епідерміс, надшкір'я — эпидермис, надкожица
epigastricus, a, um — надчеревний — надчревный
epiglotticus, a, um — надгортанниковий — надгортанниковый
epiglottis, idis, *f.* — надгортанник — надгортанник
epilepsia, ae, *f.* — епілепсія, падуча — эпилепсия, падучая болезнь
epistoma, atis, *n.* } скляна пробка — стеклянная пробка
epistomium, ii, *n.* }
epistropheus, ei, *m.* — другий шийний хребець — второй шейный позвонок
epitrochlea, ae, *f.* — внутрішній виросток плечової кістки — внутренний мыщелок плечевой кости
equester, tris, tre — кінний — конный
equitatio, onis, *f.* — їзда верхи — езда верхом
equus, i, *m.* — кінь — лошадь, конь
erectio, onis, *f.* — ерекція — эрекция
erector, oris (musculus), *m.* — еректор, випрямляючий м'яз — эректор, выпрямляющая мышца
ergo (*сполучн.*) — отже — итак, следовательно
erigo, rexi, rectum, 3 — ставити прямо, підійматись; підбадьорювати, запалювати — ставить прямо, подниматься, ободрять, воодушевлять
eroticus, a, um — еротичний — эротический
erotomania, ae, *f.* — еротоманія — эротомания
erraticus, a, um — неправильний — неправильный
erro, 1 — помилятися, допускатися помилки — заблуждаться, ошибаться
error, oris, *m.* — помилка — ошибка, заблуждение
erubesco, bui, 3 — червоніти, соромитись — краснеть, стыдиться
eruditio, onis, *f.* — ерудиція, вченість, освіта — эрудиция, ученость, образование
eruditus, a, um — вчений, освічений — ученый, образованный
erumpo, rupi, ruptum, 3 — з силою вириватись, виходити назовні — с силою вырываться, выходить наружу
esculenta, orum, *n.* — їстивне — съестное
esculentus, a, um — їстивний — съедобный
esca, ae, *f.* — їжа, страва — пища, кушанье
escarius, a, um — той, що до їжи стосується — к пище относящийся
ess. (*скороч. на рецептах*) essentia — есенція; суть — эссенция; сущность
esse (inf.) — бути — быть
essentialis, e — істотний, важливий, самостійний — существенный, самостоятельный
et (*сполучн.*) — і, та — и
etiam (*сполучн.*) — також, ще — также, еще
etiam atque etiam — неодноразово, не раз, старанно — неоднократно, старательно
etiamnum } навіть і тепер; все ще — даже и теперь; все еще
etiamnunc }
etiam-si (*сполучн.*) — навіть коли; коли б; хоч би — даже если; если б; хотя бы
et-si (*сполучн.*) — хоч — хотя
evacuo, 1 — спорожняти, випорожняти — опорожнять

evacuantia, ium, *n.* (remedia) — випорожнюючі засоби — опоражнивающие средства

eu — добре — хорошо

eupnoë, es, *f.* — правильне дихання — правильное дыхание

eurhythmia, ae, *f.* — правильний ритмічний пульс — правильный ритмичный пульс

euthenica, ae, *f.* — соціальна гігієна — социальная гигиена

evacuatio, onis, *f.* — спорожнювання, випорожнювання — опоражнивание, опорожнение

evaporatio, onis, *f.* — випарювання — выпаривание

evello, velli (vulsi), vulsum, 3 — вирвати, знищувати — вырывать, уничтожать

evento, 1 — вентилювати — вентилировать

eventatio, onis, *f.* — провітрювання — проветривание

eventum, i, *n.* — наслідок, розв'язання, кінець — исход, результат

eventus, us, *m.* — кінець, наслідок, результат — конец, исход, результат

evidens, ntis (*прикм.*) — ясний, очевидний — ясный, очевидный

evidenter (*прислів.*) — очевидячки, ясно — очевидным образом, ясно

evidentia, ae, *f.* — очевидність, ясність — очевидность, ясность

evito, 1 — уникати — избегать

evolo, 1 — вилітати — вылетать

evolvo, volvi, -lutum, 3 — викладати, пояснювати; вивалювати — излагать, объяснять; вываливать

ex = e (*прийм.*) — із, з — из

exactissime — найстаранніше — самым тщательным образом

exactus (particip. від exigo, 3 — вигнаний, закінчений; *як прикм.* справний, акуратний, точний — изгнанный, законченный; *как прилаг.* исправный, точный

examaratus, a, um — позбавлений гіркості (гіркоти) — лишенный горечи

examen, inis, *n.* — екзамен, іспит, дослідження — экзамен, испытание

exanimatio, onis, *f.* — глибока непритомність — глубокий обморок

exanimis, e / exanimus, a, um — безжиттєвий, мертвий — безжизненный, мертвый

exanimo, 1 — позбавляти життя, убивати — лишать жизни, убивать

exanthema, atis, *n.* — висипка, висип на шкірі — сыпь на коже

exanthematicus, a, um — висипний — сыпной

ex-audio, 4 — чути здаля, почути, вислухати — слышать издали, услышать, выслушать

excavatio, onis, *f.* — западина; видовбування — впадина, выдалбливание

exceptio, onis, *f.* — виключення, протест — исключение, протест

excessus, us, *m.* — надмір — излишество

excido, cidi, cisum, 3 — вирубати, висікати — вырубать, высекать

excisio, onis, *f.* — вирізування — вырезывание

excisura, ae, *f.* — виїмка, вийма — выемка

excitator, oris, *m.* — збудник — возбудитель

excogitatio, onis, *f.* — вигадування, винахід — выдумывание, изобретение

excogitatus (particip. від excogito, 1) — вигаданий, придуманий — выдуманный, придуманный

excogito, 1 — вигадувати, придумувати — выдумывать, придумывать

ex-colo, lui, ultum, 3 — старанно обробляти; утворювати — тщательно обрабатывать; образовывать

excrementa, *n. plur.* — екскременти, кал — экскременты, испражнения

excrescentio, onis, *f.* — розрощення — разращение

excretio, onis, *f.* — виділення — выделение

excretorius, a, um — екскреторний, видільний — экскреторный, выделительный

excretum, i, *n.* — екскрет, виділення — экскрет, выделение

exemplum, i, *n.* — приклад, зразок — пример, образец

excursio, onis, *f.* — амплітуда; протяг руху — амплитуда; протяжение движения

exemplar, aris, *n.* — зразок, приклад — образец, пример

exemptio, onis, *f.* — визволення, видалення — освобождение, удаление

exerceo, cui, citum, 2, aliquid, aliquem — займатися, студіювати; тривожити, мучити — заниматься; тревожить, мучить

exercitatio, onis, *f.* — вправа — упражнение

exesio, onis, *f.* — роз'їдання — разъедание

exhibeo, bui, bitum, 2 — віддавати, подавати, доставляти, приставляти — выдавать, представлять, доставлять

exiguus, a, um — незначний, малий — незначительный, малый

exilis, e — тонкий, худий, бідний — тонкий, худой, бедный

eximius (*прикм.*) — винятковий; відмінний — составляющий исключение; отличный

eximo, emi, emptum, 3 — виймати; усувати — вынимать; удалять

exinde (*прислівн.*) — потім, звідси — потом; отсюда
existentia, ae, *f.* — існування — существование
existimo, 1 — думати, вважати — думать, считать
exitus, us, *m.* — вихід; кінець — исход, конец
exitus letalis — смертельний кінець — смертельный исход
ex-onero, 1 — розвантажувати, вивантажувати — разгружать, выгружать
ex-orior, ortus sum, 4 (depon.) — з'являтись, виникати — являться, возникать
expando, ndi, nsum, 3 — поширювати — расширять
expansius, a, um — експансивний — экспансивный
ex-pello, puli, pulsum, 3 — виганяти; відкидати, усувати — изгонять, удалять
experiens, entis (particip. від experior) — діяльний, підприємливий — деятельный, предприимчивый
experientia, ae, f. / *experimentum, i, n.* — спроба, дослід; експеримент, доказ — попытка, опыт; эксперимент, доказательство
experior, pertus sum, 4 (deponens) — пробувати, випробувати, вивіряти — пробовать, испытывать
expers, rtis (*прикм.*) — непричетний, позбавлений — непричастный, лишенный
expertus, a, um — досвідчений, випробуваний — опытный, испытанный
expleo, evi, etum, 2, aliquid, aliqua — наповнять, додавати — наполнять, до(по)полнять
expletio, onis, *f.* — наповнення, задоволення — наполнение, насыщение, удовлетворение
explico, avi, atum, 1 — розпускати, виконувати, розгладжувати — распускать, исполнять, разглаживать
exploratio, onis, *f.* — дослідження — исследование
explorator, oris, *m.* — дослідник, лазутчик — исследователь, лазутчик
exploratus (particip. від exploro) — досліджений; *як прикм.* вірний, безсумнівний, безперечний — исследованный; *как прилаг.* верный, несомненный
exploro, 1 — досліджувати, вивідувати — исследовать, выведывать
ex-pono, sui, situm, 3 — виставляти; викладати, пояснати — выставлять; излагать, (об)пояснять
expositio, onis, *f.* — виставлення; викладання — выставление; изложение
expositus (particip. від expono) — викладений; *як прикм.* приступний, доступний, відкритий — изложенный; *как прилаг.* доступный, открытый
exprimo, pressi, pressum, 3 — вичавлювати, видавлювати, витискати — выжимать, выдавливать
expulsio, onis, *f.* — вигнання — изгнание
exsiccatio, onis, *f.* — висушування, висихання — высушивание, высыхание
exsisto, stiti, 3 — виходити, виступати — выходить, выступать
expiratio, onis, *f.* — експірація, видихання, видих; випаровування — экспирация, выдыхание, выдох; испарение
expiro, 1 — видихати, випускати, вмерти — выдыхать, испускать, умереть
expirium, ii, *n.* — видих — выдох
exsterno, 1 — дуже налякати — сильно испугать
exstinguo, stinxi, stinctum, 3 — припиняти, знищувати, гасити — прекращать, уничтожать, тушить
exstirpatio, onis, *f.* — екстирпація, вилущування, вилущення — экстирпация, вылущивание, вылущение
exstirpo, 1 — виривати з корнем, викорінювати, викорінияти — вырывать с корнем, искоренять
exsto, stiti, statum, 1 — стирчати, випинатись — торчать, выдаваться
exsuccatio, onis, *f.* — висисання, висмоктування — высасывание
exsudatio, onis, *f.* — випотівання — выпотевание
exsudatum, i, *n.* — випіт — выпот
exsudo, 1 — випотівати, випотіти — выпотевать, выпотеть
extendo, ndi, ntum *або* nsum, 3 — розгинати, розтягати — разгинать, растягивать
extensio, onis, *f.* — витягання — вытяжение
extensor, oris, *m.* (musculus) — розгинач — разгибатель
extensus = extentus (particip. від extendo) — розігнутий; *як прикм.* просторий, широкий, докладний — разогнутый; *как прилаг.* пространный, обширный
extenuatio, onis, *f.* — ослаблення; схуднення — ослабление, исхудание
extenuo, 1 — ослабляти, зменшувати — ослаблять, уменьшать
externus, a, um — зовнішній — внешний, наружный
exter *або* exterus, a, um — зовнішній — внешний, наружный
extinguo = exstinguo, 3 — припиняти, знищувати — прекращать, уничтожать
extorqueo, torsi, tortum, 2 — виривати — вырывать
extra (*прийм. з accus.*) — поза — вне
extractum, i, *n.* — екстракт, витяжка — экстракт, вытяжка
extrauterinus, a, um — позаматковий — внематочный

extremitas, atis, *f.* — кінцівка, кінець — конечность, конец
extremus, a, um (від exter) — крайній, останній — крайний, последний
extrinsecus (*прислівн.*) — зовні — снаружи, извне
exubero, 1 — з'являтись у великій кількості, рясніти чим, бути багатим на що — в изобилии выходить, появляться, изобиловать
exuberans, antis — той, що занадто розвивається — слишком развивающийся

F

F. (*скороч. на рецептах*) = fiat, fiant — хай буде (будуть) готовий(і) — пусть будет (будут) готов(ы)
fabrefactus, a, um — добре зроблений — искусно сделанный
fabrica, ae, *f.* — мистецтво, уміність, ремесло, майстерия — искусство, ремесло, мастерская
fabricor, 1 (depon.) — утворювати, виготовляти — образовать, изготовлять
fabula, ae, *f.* — чутки, казка — молва, слухи, сказка
facetus, a, um — милий, тонкий, веселий — милый, тонкий, веселый
facialis, e — лицевий — лицевой
facies, ei, *f.* — лице, обличчя — лицо
facies Hippocratica seu decomposita — обличчя умираючого — лицо умирающего
facile (*прислівн.*) — легко — легко
facilis, e — легкий — легкий
facilitas, atis, *f.* — легкість — легкость
facio, feci, factum, 3 — робити — делать
factum, i, *n.* — зроблене; діло — сделанное; дело
factus (particip. від facio) — зроблений, оброблений — сделанный, обработанный
facultas, atis, *f.* — можливість, здібність, початок — возможность, способность, начало
faecalis, e — фекальний, каловий — фекальный, каловый
faeces, ium, *plur. f.* — кал — испражнения
falcifer, fera, ferum — озброєний серпом, косою — вооруженный серпом, косою
falciformis, e — серповидний — серповидный
falso (*прислівн.*) — неправильно, помилково, хибно, неправдиво — неправильно, ошибочно, ложно
falsus, a, um — неправильний, хибний, неправдивий, помилковий — неправильный, ложный, ошибочный
fama, ae, *f.* — чутка, слава — молва, слава, слух
fames, is, *f.* — голод — голод
familialiter (*прислівн.*) — по-дружньому — по-дружески, дружественно
fanatismus, i, *m.* — фанатичність — изуверство
farina, ae, *f.* — борошно — мука
fascia, ae, *f.* — фасція (оболонка м'язів) — фасция (оболочка мышц)
fascia lata — широка фасція — широкая фасция
fascis, is, *f.* — зв'язка, пучок — связка, пучок
fateor, fassus sum, 3 (depon.) — визнавати, не заперечувати — признаваться, не отрицать
fatum, i, *n.* — доля, неминучість — судьба, рок
fauces, ium, *plur. f.* — глотка, горло, паща — глотка, горло, пасть
febris, is, *f.* — гарячка — лихорадка
fel, fellis, *n.* — жовч — желчь
feles, is, *m.* — кішка — кошка
felicitas, atis, *f.* — щастя, удача — счастье, удача
feliciter (*прислівн.*) — щасливо — счастливо
felix, icis — щасливий — счастливый
felleus, a, um — жовчний — желчный
femen, inis = femur, oris, *n.* — стегно — бедро
femina, ae, *f.* — жінка, самиця — женщина, самка
femoralis, e — стегновий — бедренный
femur, oris, *n.* — стегно — бедро
fere (*прислівн.*) — майже — почти
ferio, 4 — бити, ударяти; досягати — бить, ударять; достигать
fermentatio, onis, *f.* — ферментація, бродіння, шумування — ферментация, брожение
fermentum, i, *n.* — фермент, бродило, закваска — фермент, бродило, закваска
fero, tuli, latum, ferre, 3 — носити — носить
... res, ita fert — справа такого роду — дело такого рода
ferox, ocis — відважний, неприборканий, невгамований — отважный, необузданный
ferri } в складе- } залізо — железо
ferro } них словах } залізисто — железисто
ferrum, i, *n.* — залізо — железо
ferus, a, um — дикий — дикий
fervens, entis (particip. від ferveo) — кип'ячий; *як прикм.* палкий, гарячий — кипящий; *как прилаг.* пылкий, горячий

ferveo, ferbui (fervi), 2 — кипіти, бути гарячим — кипеть, быть горячим
fervidus, a, um — кип'ячий, гарячий — кипящий, горячий
festino, 1 — поспішати — поспешать, торопиться
festus, a, um — святковий, радісний — праздничный, радостный
fetus, us, *m.* — плід, твір — плод, произведение
fetus, a, um — вагітний; плодоносний — беременный, плодоносный
fiat = ut fiat — щоб було — чтобы было
fibra, ae, *f.* — волокно — волокно
fibro (в складених словах) — волокнистий — волокнистый
fibrosus, a, um — фіброзний, волокнистий — фиброзный, волокнистый
fibula, ae, *f.* — мала гомілка — малая берцовая кость
fides, ei, *f.* — віра — вера
figura, ae, *f.* — фігура, вид, образ — фигура, вид, образ
figuro, 1 — утворити, надавати вигляду; оздоблювати — образовать, давать вид, украшать
filia, ae, *f.* — дочка — дочь
filius, ii, *m.* — син — сын
filtrum, i, *n.* — фільтр — фильтр
filum, i, *n.* — нитка — нить, нитка
finalis, e — кінцевий — конечный, концевой
findo, fidi, fissum, 3 — розколювати, роздвоювати — раскалывать, раздваивать
finiens, entis (particip. від finio) — кінчаючий, обмежений, визначений — заканчивающий, ограниченный, определенный
finio, 4 — обмежувати, визначати — ограничивать, определять
finis, is, *m.* — кінець, границя, межа — конец, предел
fio, factus sum, fieri (pass. від facio) — робитись, бувати, траплятись — делаться, бывать, случаться
firmo, 1 — зміцнювати, підтримувати, підтверджувати — укреплять, поддерживать, подтверждать
firmus, a, um — міцний, твердий, певний, вірний — крепкий, твердый, надежный, верный
fissura, ae, *f.* — щілина, тріщина — щель, трещина
fissus, a, um — розщеплений — расщепленный
fistula, ae, *f.* — фістула, норица; трубка — фистула, свищ; трубка
fistulosus, a, um — фістульозний, норицевий — фистулезный, свищевой
fixatio, onis, *f.* — фіксація, укріплення, прикріплення — фиксация, укрепление, прикрепление
fixator, oris, *m.* — фіксатор, закріплювач — фиксатор, закрепитель
flagro, 1 — горіти, палати — гореть, пылать
flamma, ae, *f.* — полум'я — пламя
flavus, a, um — жовтий — желтый
flavesco, 3 — ставати жовтогарячим, золотистим — делаться золотожелтым, золотистым
flecto, xi, xum, 3 — гнути, згинати — гнуть, сгибать
fleo, evi, etum, 2 — плакати — плакать
fletus, us, *m.* — плач — плач
flexio, onis, *f.* — флексія, згинання — флексия, сгибание
flexor, oris (musculus), *m.* — згинач — сгибатель
flexus, us, *m.* | згин, перегин; поворот —
flexura, ae, *f.* | изгиб, перегиб, оборот
flexus (particip. від flecto) — вигнутий, нахилений — вогнутый, наклоненный
flora, ae, *f.* — флора, рослинний світ — флора, растительный мир
flos, oris, *m.* — квітка, цвіт — цветок, цвет
fl... — скороч. | квіти — цветы
flos, flores |
fluctus, us, *m.* — течія — течение
fluidum, i, *n.* — рідина — жидкость
fluidus, a, um — рідкий — жидкий
flumen, inis — потік, річка, течія — поток, речка, течение
fluvius, ii, *m.* — ріка — река
fluxio, onis, *f.* — прилив — прилив
fluxus, us, *m.* — течія — течение
focus, i, *m.* — фокус, вогнище — фокус, очаг
foedus, a, um — огидний, гидкий — отвратительный, гадкий
foedus, eris, *n.* — союз, договір — союз, договор
foetus = fetus — плід, твір — плод, произведение
foetidus, a, um — вонючий — вонючий
foetor, oris, *m.* — сморід — зловоние
foetor ex ore — поганий запах з рота — дурной запах изо рта
folium, ii, *n.* — лист — лист
follis, is, *m.* — роздувальний міх — раздувальный мех
fomentum, i, *n.* — припарка — припарка
fons, fontis, *m.* — джерело — источник
fontanus, a, um — джерельний — ключевой
foramen, inis, *n.* — отвір — отверстие
foramen apicis dentis — отвір у верхівці зуба — отверстие в верхушке зуба
foramen occipitale magnum — великий потиличний отвір — большое затылочное отверстие
foramen opticum — зоровий отвір — зрительное отверстие
foras (*прислів.*) — зовні, геть — вон

forceps, cipis, *m., f.* — кліщі, щипці — *клещи, щипцы*
forfex, icis, *f.* — ножиці, кліщі — *ножницы, клещи*
forica, ae = foricula, ae — нічне судно; вбиральня, відходок — *ночное судно; отхожее место*
forma, ae, *f.* — зовнішність, зразок, форма — *наружность, образец, форма*
formalis, e (*прикм.*) — формальний — *формальный*
formo, 1 — надавати форму, вигляд; утворювати — *давать форму, вид, образовать*
formula, ae, *f.* — формула, рецепт — *формула, рецепт*
fornix, icis, *m.* — склепіння — *свод*
fornix cerebri — мозкове склепіння — *мозговой свод*
forsit(an) = fortasse (*прислівн.*) — може — *может быть*
fortis, e — хоробрий, відважний, сильний — *храбрый, отважный, сильный*
fortuna, ae, *f.* — доля — *судьба*
forum, i, *n.* — площа, майдан — *площадь*
fossa, ae, *f* — ямка, заглибина — *ямка, углубление*
fossa cranii anterior, media, posterior — *передня, середня, задня ямка черепа* — передняя, средняя, задняя ямка черепа
fossa iliaca — клубова ямка — подвздошная ямка
fossa poplitea — підколінна западина — подколенная впадина
fovea, ae, *f.* — ям(к)а — ям(к)а
foveo, vi, tum, 2 — огрівати, підтримувати — (со)обогревать, поддерживать
fractura, ae, *f.* — перела(о)м; злам (*хвороби*) — перелом
fractus (particip. від frango) — *зламаний; як прикм.* безсилий, в'ялий, млявий — *изломанный; как прилаг.* бессильный, вялый
frango, fregi, fractum, 3 — ламати, розбивати; *позбавляти бадьорості, знесилювати* — ломать, разбивать, лишать бодрости, обессиливать
frater, tris, *m.* — брат — брат
frequens, tis — часто буваючий, частий — *часто бывающий, частый*
frequenter (*прислівн.*)—часто, численно — часто, многочисленно
frigeo, xi, 2 — бути холодним, мерзнути — быть холодным, мерзнуть
frigide (*прислівн.*) — холодно, в'яло, млява — холодно, вяло
frigidulus, a, um — холоднуватий — холодноватый
frigus, oris, *n.* — холод — холод
frivolus, a, um — ламкий, несерйозний — ломкий, пустой
frons, ntis, *f.* — лоб — лоб
frontalia, ium, *n.* — налобник (*у коня*) — налобник (*у коня*)
frontalis, e — лобовий, лобний — лобный
fructus, us, *m.* — твір, плід — произведение, плод
frustatim (*прислівн.*) — частинами, кусками — *по частям*, кусками
frustra (*прислівн.*) — даремно, без користі — напрасно, без пользы
fulcrum, i, *n.* — підпора, милиця — подпорка, костыль
fuligo, inis, *f.* — сажа, кіпоть — сажа, копоть
fulmen, inis, *n.* — блискавка — молния
functio, onis, *f.* — функція — функция, отправление
functio laesa — порушення функцій — нарушение функций
fundamentum, i, *n.* — фундамент, дно, основа — фундамент, дно, основание
fundo, 1 — заснувати, закласти — основать, заложить
fundus, i, *m.* — дно — дно
fundus oculi — очне дно — *глазное дно*
fundus uteri — дно матки — дно матки
fundus ventriculi — дно шлунку — дно желудка
funiculus, i, *m.* — канатик — канатик
funiculus spermaticus—сім'яний канатик—семенной канатик
funiculus umbilicalis—пупковий канатик—пупковый канатик
furfur, uris, *m.* — висівки — отруби
furunculosis, is, *f.* — фурункульоз, чирякуватість — фурункулез, чиреватость
furunculus, i, *m.* — фурункул, чиряк — фурункул, чирей
fuscus, a, um — темний — темный
futurus, a, um — майбутній — будущий

G

Gala, galactis, *n.* — молоко — молоко
galvanisatio, onis, *f.* — гальванізація — гальванизация
ganglia, orum, *plur. n.* — гангліі, нервові вузли — *ганглии*, нервные узлы
ganglion, ii, *n.* — ганглій, нервовий вузол — *ганглий*, нервный узел
ganglion semilunare Gasseri — Гассерів півмісяцевий вузол — Гассеров полулунный узел

gangraena, ae, *f.* — гангрена, змертвіння — *гангрена, омертвение*
gangraenosus, a, um — гангренозний, змертвілий — гангренозный, омертвелый
gargarisma, atis, *n.* — полоскання (*для рота*) — полоскание (*для рта*)
gaster, stris, *f.* — шлунок — желудок
gastricus, a, um — шлунковий — желудочный
gastritis, tidis, *f.* — гастрит, запалення шлунку — гастрит, воспаление желудка
gaudeo, gavisus sum, 2 — радіти — радоваться
gelatina, ae, *f.* — желатина, клей, драглі — желатина, клей, студень
gelatinosus, a, um — желатинозний, желатиновий, драглистий — желатинозный, желатиновый, студенистый
gelatus, a, um — замерзлий, закляклий — замерзший, окоченелый
gelu, us, *n.* — лід, мороз — лед, мороз
geminus, a, um — подвійний, парний — двойной, парный
gemini, orum, *plur. m.* — *близнята*, двійнята — близнецы, двойни
gemitus, us, *m.* — стогін — стон
gena, ae, *f.* — щока — щека
genum, i, *n.* — ген; елемент чи зачаток спадковості — ген; элемент или зачаток наследственности
generalis, e — родовий, загальний — родовой, общий
generatio, onis, *f.* — генерація; народження, покоління — генерация; рождение, поколение
genero, 1 — створювати, утворювати — производить, воздавать
genesis, is, *f.* — генез; виникнення, походження, початок — генез; возникновение, происхождение, начало
genetica, ae, *f.* — генетика; наука про спадковість — генетика; наука о наследственности
genialis, e — те, що стосується до генія; святковий, радісний — к гению относящийся; праздничный, радостный
genitalia, ium, *n.* — статеві органи — половые органы
gens, gentis, *f.* — рід, плем'я — род, племя
genu, us, *n.* — коліно — колено
genu valgum — викривлення колін усередину; Х-подібні ноги — искривление колен внутри; Х-образные ноги
genu varum — викривлення колін назовні, О-подібні ноги — искривление колен кнаружи, О-образные ноги
genus, eris, *n.* — рід, плем'я — род, племя
gesto, 1 — носити — носить
gingiva, ae, *f.* — ясна — десна, дёсны
gingivalis, e — той, що стосується до ясен — относящийся к десне
gingivitis, itidis, *f.* — гінгівіт, запалення ясен — гингивит, воспаление десен
ginglymus, i, *m.* — блок, блоковидний суглоб — блок, *блоковидный сустав*
glacialis, e — льодистий, льодовий — льдистый, ледяной
glacies, ei, *f.* — лід — лёд
gladius, ii, *m.* — меч — меч
glandula, ae, *f.* — *залоза* — *железа*
glandula thyreoidea — щитовидна залоза — щитовидная железа
glaucoma, atis, *n.* — главкома — главкома
glaucus, a, um — сіро-голубий — серо-*голубой*
glenoidalis, e — гленоїдальний; той, що стосується до суглобової ямки — гленоидальный; относящийся к суставной ямке
globuli, orum, *plur. m.* — кров'яні тільця; лікарські кульки — кровяные тельца; лекарственные шарики
globuli vaginales — вагінальні кульки — вагинальные шарики
globulus, i, *m.* — кулька, куля — шарик, пуля
globus, i, *m.* — глобус, куля — *глобус*, шар
gloria, ae, *f.* — слава, славолюбство — слава, славолюбие
gloriosus, a, um — славний, хвастливий — *славный, хвастливый*
glossa, ae, *f.* — язик — язык
glossopharyngeus, a, um — язиково-глотковий — языко-глоточный
glutaeus, a, um — сідничний — седалищный, ягодичный
gossypium, ii, *n.* — вата, бавовна — вата, хлопчатая бумага
gracilis, e — тонкий, довгий; стрункий — тонкий, длинный; стройный
gracilitas, atis, *f.* — тонкість, стрункість — тонкость, стройность
gradarius, a, um — повільний, обережний — медленный, осторожный
gradatim (*прислів.*) — повільно, поступово — медленно, постепенно
gradatio, onis, *f.* — градація, поступове підвищення, підсилення, зміцнення — постепенное возвышение, усиление
gradatus, a, um — повільний — постепенный
gradus, us, *m.* — градус, крок, ступінь, сходи — *шаг, степень, лестница*
Graecia, ae, *f.* — Греція — Греция
graecus, a, um — грецький; *як імен.* грек — греческий; *как имя сущ.* грек
granula, orum, *plur. n.* — кульки (маленькі *пілюлі*) — *шарики* (маленькие пилюли)
gran (*скороч. на рецептах*) = granula — крупинки — крупинки
granum, i, *n.* — зерно — зерно

granulum, i, *n.* — зернятко — зернышко
gratia, ae, *f.* — приємність, краса, врода — приятность, красота, прелесть
gratia (*з genet.*) — задля — ради, для
gratis — безплатно — бесплатно
gratus, a, um — приємний — приятный
gravida, ae, *f.* — вагітна — беременная
graviditas, atis, *f.* — вагітність — беременность
gravidus, a, um (uterus) — вагітний — беременный
gravis, e — тяжкий; важкий — тяжелый
gravitas, atis, *f* — вага; тяжкість; сила — тяжесть; сила
graviter (*прислівн.*) — тяжко — тяжело
grossus, a, um — товстий; великий — толстый, крупный
grosso modo pulveratus — потовчений в недрібний порошок — истолченный в крупный порошок
gula, ae, *f.* — глотка, гортань — глотка, гортань
gustatus, us, *m.* — смак, орган смаку — вкус, орган вкуса
gusto, 1 — куштувати — пробовать, отведывать
gustus, us, *m.* — смак, куштування — вкус, отведывание
gutta, ae, *f.* — крапля, капля — капля
guttur, uris, *n.* — горло — горло
gypso, 1 — вкривати гіпсом — покрывать гипсом
gypsum, i, *n.* — гіпс — гипс
gyratus, a, um — кільцеподібний, покручений — кольцевидный, извилистый
gyrosus, a, um — обмежений коловими лініями — ограниченный круговыми линиями
gyrus, i, *m.* — закрутка — извилина

H

Habeo, ui, itum, 2 — мати — иметь
habere se — бути в певному стані — быть в известном состоянии
habet se bene, male — йому добре, погано — ему хорошо, худо
habito, 1 — жити, пробувати, мешкати — жить, обитать
habitualis, e — звичний, звичайний — привычный, обычный
habitus, us, *m.* — габітус, вигляд; зовнішність — габитус, внешний вид; внешность
hactenus (*прислівн.*) — досі — до сих пор
haema, atis, *n.* — кров — кровь
Haemonia, ae, *f.* — стародавня назва Фессалії — древнее название Фессалии
haemoptoë, es — кровохаркання — кровохаркание
haemorrhagia, ae, *f.* — геморагія, кровотеча — геморрагия, кровотечение
haemorrhoidalis, e — гемороїдальний — геморроидальный
haereo, si, sum, 2 — повиснути, сидіти — повиснуть, сидеть
hallucinatio, onis, *f.* — галюцинація — галлюцинация
hallux, ucis, *m.* — великий палець ноги — большой палец ноги
hamatus, a, um — гачкуватий, крючкуватий — крючковатый
hamulus, i, *m.* — гачок, крючок — крючок
harmonia, ae, *f.* — гармонія, правильне співвідношення — гармония, правильное соотношение
haud (*прислівн.*) — не — не
haurio, hausi, haustum, 4 — черпати — черпать
haustus, us, *m.* — ковток — глоток
hebdomas, adis, *f.* — тиждень — неделя
helios (*грецьк.*) — сонце — солнце
hemi — половина, пів-, — половина, полу-
hemicrania, ae, *f.* — мігрень — мигрень
hemiplegia, ae, *f.* — геміплегія, однобічний параліч — гемиплегия, паралич одной половины тела
hemisphaera, ae, *f.* — півкуля — полушарие
hemisphaericus, a, um — півкулевидний — полушаровидный
hepar, atis, *n.* — печінка — печень
hepaticus, a, um — печінковий — печеночный
herba, ae, *f.* — трава — трава
hereditarius, a, um — спадковий — наследственный
hereditas, atis, *f.* — спадковість — наследственность
hermaphroditus, a, um — двостатевий — двуполый
hermeticus, a, um — герметичний — герметический
hernia, ae, *f.* — грижа, кила — грыжа
h. femoralis — стегнова грижа — бедренная грыжа
h. inguinalis — пахвинна грижа — паховая грыжа
hernialis, e — грижовий, киловий — грыжевой
herpes, etis, *m.* — пухирчастий лишай — пузырчатый лишай
hex (*грецьк.*) — шість — шесть
hiatus, us, *m.* — отвір, щілина — отверстие, щель

hiasma (chiasma), atis, *n.* — перехрестя — перекрест
hic, haec, hoc — цей, ця, це — этот, эта, это
hicce, haecce, hoccе — цей то, ця то, це то — этот то, эта то, это то
hiemalis, e — зимовий — зимний
hiems, emis, *f.* — зима; холод — зима; холод
hieme (*прислів.*) — взимку, зимою — зимою
hic (*прислів.*) — тут — тут, здесь
hilus, i, *m.* — гілус; вирізка; ворота — гилус; вырезка; ворота
hinc (*прислів.*) — звідси — отсюда
hio, 1 — бути відкритим — быть открытым
Hippocrates, is, *m.* — Гіпократ, знаменитий грецький лікар — Гиппократ, знаменитый греческий врач
Hippocraticus, a, um — Гіпократів, описаний Гіпократом — Гиппократов, описанный Гиппократом
hirudo, dinis, *f.* — п'явка — пиявка
histologia, ae, *f.* — гістологія, наука про тканини — гистология, учение о тканях
histos (*грецьк.*) — тканина — ткань
hoc (*прислів.*) — сюди — сюда
hodie (*прислів.*) — сьогодні — сегодня
homo, inis, *m.* — людина — человек
homoeopathia, ae — гомеопатія, лікування подібного подібним — гомеопатия, лечение подобного подобным
homonymus, a, um — однойменний — одноименный
honestus, a, um — шановний, поважний — достойный уважения, почтенный
honor, oris, *m.* } честь, пошана, повага —
honos, oris, *m.* } честь, уважение
hora, ae, *f.* — година — час
horae unius spatio — через годину — через час
horizontalis, e — горизонтальний — горизонтальный
horribilis, e — страшний — страшный
hortor, 1 — спонукувати, умовляти — побуждать, уговаривать
hortus, i, *m.* — сад — сад
hospitium, ii, *n.* — притулок; лікарня; будинок, дім відпочинку — приют, больница; дом отдыха
hospitor, 1 — гостювати, гостити — гостить
hostis, is, *m., f.* — ворог — неприятель, враг
huc (*прислів.*) — сюди — сюда
huiusce modi — такий — такой
humanus, a, um — людський — человеческий
humeralis, e — плечовий — плечевой
humerus, i, *n.* — плечова кістка, плече — плечевая кость, плечо
humidus, a, um — вологий, вогкий — влажный, сырой
humilis, e — низький — низкий
humor, oris, *m.* — волога — влага
humus, i, *f.* — земля; грунт — земля, почва
hydor, atis, *n.* — вода — вода
hydrargyricus, a, um — ртутний — ртутный
hydrargyrum, i, *n.* — ртуть — ртуть
hydratus, a, um — водяний, водний — водный
hydrogenium, ii, *n.* — водень — водород
hydrophobia, ae, *f.* — гідрофобія, водобоязнь — гидрофобия, водобоязнь
hydrops, opis, *m.* — водянка — водянка
hydrotherapia, ae, *f.* — гідротерапія, водолікування — гидротерапия, водолечение
hydroscopicus, a, um — притягуючий вологу — притягивающий влагу
hymen, enis, *m.* — гімен, дівоча перетинка — гимен, девственная плева, перепонка
hyper (*грецьк.* = *лат.* super, per) — над — над
hyperacusis, is, *f.* — надмірна гострість слуху — чрезмерная острота слуха
hyperaemia, ae, *f.* — гіперемія — гиперемия
hypermetropus, a, um — далекозорий — дальнозоркий
hyperoxydum, i, *n.* — пероксид, пєрекис — перекись
hyperpnoë — надмірне легеневе дихання — усиленное легочное дыхание
hypo — під — под
hypochondrium, ii, *n.* — підребер'я — подреберье
hypodermaticus, a, um — підшкірний — подкожный
hypogastricus, a, um — підчеревний — подчревный
hypoglossus, a, um — під'язиковий — подъязычный
hypomnesia, ae, *f.* — ослаблення пам'яті — ослабление памяти
hypophysarius, a, um — гіпофізарний; той, що стосується до гіпофіза — гипофизарный; относящийся к гипофизу
hypophysis, is, *f.* — гіпофіз — гипофиз
hypopnoë — ослаблення легеневого дихання — ослабление легочного дыхания
hypothesis — гіпотеза — гипотеза
hypotheticus, a, um — гіпотетичний — гипотетический
hypurgia, ae, *f.* — догляд за хворими, подавання допомоги хворому — уход за больными, подача помощи больному
hystera, ae, *f.* — матка — матка
hysteria, ae, *f.* — істерія — истерия
hystericus, a, um — істеричний — истеричный

Ichthyosis, is, *f.* — іхтіоз, риб'яча шкіра (хвороба) — ихтиоз, рыбья кожа (болезнь)
ictus, us, *m.* — поштовх, удар — толчок, удар
ictus cordis — серцевий удар — сердечный толчок
icon, onis — зображення, образ — изображение
idea, ae, *f.* — ідея, поняття — идея, понятие
idealis, e — ідеальний, уявний — идеальный, воображаемый
id est — себто — то-есть
idem, eadem, idem — той же, та же, те ж — тот же, та же, то же
ideo (*прислівн.*) — тому, через те — потому
idoneus, a, um — зручний — удобный
igitur (*сполучн.*) — отже — итак, следовательно
ignavia, ae, *f.* — в'ялість, млявість — вялость, недостаток энергии
igneus, a, um — вогневий — огненный
ignis, is, *m.* — вогонь — огонь
ile, ilis, *n.* — здухвинна ділянка — подвздошная область
ileum, i, *n.* — клубова (тонка) кишка — подвздошная (тонкая) кишка
iliacus, a, um — клубовий; *про ділянку* здухвинний — подвздошный
ilium, ii (os), *n.* — клубова кістка — подвздошная кость
ille, a, ud — той, та, те — тот, та, то
illic (*прислівн.*) — там — там
illiuc (*прислівн.*) — звідти — оттуда
illuc (*прислівн.*) — туди — туда
illustratio, onis, *f.* — ілюстрація, зображення — иллюстрация, изображение
illustris, e — ясний, світлий, значний — светлый, значительный
illustro, 1 — освітлювати; висвітлювати, пояснити — освещать, объяснять
imaginatio, onis, *f.* — уява; уявлення — воображение; представление
imago, inis, *f.* — образ, зображення, опис — изображение, описание
imbuo, ui, utum, 3 — насичувати, виповняти, заражати — напитывать, исполнять, заражать
imitatio, onis, *f.* — імітація, наслідування — имитация, подражание
imitor, 1 — наслідувати — подражать
immaturus, a, um — незрілий, передчасний — незрелый, преждевременный
immedicabilis, e — невиліковний — неизлечимый
immensus, a, um — неличезний, великий — огромный, большой
immergo, mersi, sum, 3 — опускати, занурювати — опускать, погружать
immerito (*прислівн.*) — безвинно, несправедливо — невинно, несправедливо
immeritus, a, um — безвинний, незаслужений — безвинный, незаслуженный
immisericors, dis — безжалісний — безжалостный
immissio, onis, *f.* — введення — введение
immitto, misi, missum, 3 — пускати, впускати; вставляти, вводити — пускать, впускать, вставлять, вводить
immo (*прислівн.*) — навпаки — напротив
immobilis, e — нерухомий; нерухливий — неподвижный
immobilitas, atis, *f.* — нерухомість; нерухливість — неподвижность
immortalis, e — безсмертний, вічний — бессмертный, вечный
immortalitas, atis, *f.* — безсмертя, вічна слава — бессмертие, вечная слава
immotus, a, um — нерухомий; твердий, непохитний — неподвижный; твердый, непоколебимый
immunitas, atis, *f.* — імунітет, несприйнятливість — иммунитет, невосприимчивость
impar, aris — нерівний — неравный
impedimentum, i, *n.* — перешкода — препятствие
esse impedimento — перешкоджати, заважати — препятствовать, мешать
impedio, 4 — обплутувати, обвивати, перешкоджати — спутывать, опутывать, препятствовать
impellō, puli, pulsum, 3 — приводити в рух; гнати, дати поштовх, штовхнути — приводить в движение, гнать, дать толчок, толкнуть
impendeo, 2 — висіти над, загрожувати — висеть над, угрожать
impendo, di, sum, 3 — вживати, прикладати — употреблять, прилагать
imperfectus, a, um — недоконаний, недокінчений, неповний — несовершенный, недоконченный, неполный
imperitus, a, um — недосвідчений — неопытный
impervius, a, um — непрохідний — непроходимый
impetus, us, *m.* — натиск, стрімкість — натиск, стремительность
impleo, evi, etum, 2 — наповняти — наполнять
implicatio, onis, *f.* — сплетення — сплетение
implicatus, a, um — сплутаний — спутанный

implicite (*прислівн.*) — заплутано — запутанно
implico, avi, atum, 1 — вплітати, заплутувати — вплетать, заплутывать
impono, posui, positum, 3 — класти, покласти — класть, положить
impossibile (*прислівн.*) — неможливо — невозможно
impotens, ntis — безсилий — бессильный
impotentia, ae, *f.* — імпотенція, нездатність; статеве безсилля — импотенция, неспособность, половое бессилие
imprimis (*прислівн.*) — насамперед, переважно — прежде всего, преимущественно
impulsio, onis, *f.* / impulsus, us, *m.* — імпульс, спонука, спонукання, поштовх — импульс, побуждение, толчок
impune (*прислівн.*) — безкарно — безнаказанно
impunitus, a, um — непокараний — ненаказанный
in (*прийм.*) — в, на — в, на
in (*частка*) — не — не
inactivus, a, um — неактивний, недіяльний — неактивный, недеятельный
inaequalis, e — нерівний, неоднаковий — неровный, неравный
inaequaliter (*прислівн.*) — неоднаково — неодинаково
inanio, 4 — спорожняти — опоражнивать
inanis, e — порожній — порожний
inauditus, a, um — нечуваний, невислуханий — неслыханный, невыслушанный
incarceratus, a, um — защемлений — ущемленный
incertus, a, um — нелевний, невиразний, невідомий — неопределенный, неизвестный
incido, cidi, cisum, 3 — надрізати, розрізати — надрезать, разрезать
incipio, cepi, ceptum, 3 — починати, приступати — начинать, приступать
incisio, onis, *f.* — розріз, надріз — разрез, надрез
incisivus, a, um — порізаний порезанный
incisivus i, *m.* (dens) — різець (зуб) — резец (зуб)
incisura, ae, *f.* — вирізка — вырезка
inclinatio, onis, *f.* — нахил, нахилення; схильність — наклонение; склонность, расположение
inclinatus, a, um — схильний, занепадаючий — склонный, приходящий в упадок
inclino, 1 — нахиляти, повертати — наклонять, поворачивать
includo, si, sum, 3 — замикати, включати — заключать, включать
inclusus, a, um — включений — включенный
incompletus, a, um — неповний — неполный
inconcussus, a, um — непохитний, твердий — непоколебимый, твердый
inconstans, ntis — непостійний, несталий — непостоянный
inconstantia, ae, *f.* — непостійність, нестало — непостоянство
incontinentia, ae, *f.* — нетримання — недержание
i. urinae — нетримання сечі — недержание мочи
incrassatio, onis, *f.* — потовщення — утолщение
incrementum, i, *n.* — наростання, збільшення — нарастание, увеличение
incurabilis, e — невиліковний — неизлечимый
incurvatio, onis, *f.* — скривлення, викривлення — искривление
i. uteri — викривлення матки — искривление матки
incurvo, 1 — кривити, згинати — кривить, сгибать
inde (*прислівн.*) — звідти — оттуда
index, icis, *m.* — показник; заголовок — показатель, заглавие
indico, 1 — сказати; указати, виявляти — сказать, указывать, обнаруживать
indigestio, onis, *f.* — розлад травлення — расстройство пищеварения
indigestus, a, um — непри(з)ведений до ладу; неподілений — неприведенный в порядок, нераздельный
indirectus, a, um — непрямий, посередній — непрямой, косвенный
individuum, ii, *n.* — індивідуум, особина — индивидуум, особь
indoles, is, *f.* — природжена властивість, природна здатність, здібність — врожденное свойство, природная способность
inducens, ntis — навідний — наводящий
inductio, onis, *f.* — індукція, наведення, введення — индукция, наведение, введение
induo, ui, utum, 3 — надягати, надівати — надевать
induratio, onis, *f.* — затвердіння; затверділість, ущільнення — затвердение, уплотнение
induratus, a, um — затверділий — затверделый
iners, tis — недіяльний, млявий — недеятельный, вялый
inertia, ae, *f.* — інерція, недіяльність, нечинність — инерция, недеятельность
infans, ntis — дитина, дитя — ребенок, дитя
infarctus, us, *m.* — інфаркт — инфаркт

infectio, onis, *f.* — інфекція, зараження, зараза — инфекция, заражение, зараза
inferior, oris — нижній — нижний
infernus, a, um — нижній — нижний
inficio, feci, fectum, 3 — змішувати, заражати — смешивать, заражать
infigo, fixi, fixum, 3 — втикати, вбивати — втыкать, вбивать
infiltratio, onis, *f.* — інфільтрація, просякання — инфильтрация, пропитывание
infinitus, a, um — необмежений, безмежний — неограниченный, беспредельный
infirmus, a, um — слабосилий — слабосильный
infitior, 1 — не признаватись, заперечувати — не признаваться, отрицать
inflammatio, onis, *f.* — запалення — воспаление
inflammatus, a, um — запалений — воспаленный
inflatio, onis, *f.* — інфляція, здуття — инфляция, вздутие
inflecto, flexi, flexum, 3 — згинати, змінити — сгибать, изгибать, изменять
inflexio, onis, *f.* — згинання, нахиляння, нахилення — сгибание, наклонение
inflexus, a, um — нахилений — наклоненный
infligo, flixi, flictum, 3 — ударити; завдавати, заподіяти — ударить; нанести, причинять
inflo, 1 — дути, надувати — дуть, надувать
influenza, ae, *f.* — інфлюенца — инфлюэнца
influo, xi, xum, 3 — вливатися — втекать, вливаться
infra-, — під-, нижньо-, — под-, нижне-
infraorbitalis, e — підорбітальний — подглазничный
infundibulum, i, *n.* — лійка — воронка
infundibuloformis, e — лійкуватий — воронкообразный
infusio, onis, *f.* — вливання, наливання — ливание, наливание
infusum, i, *n.* — інфуз, настій, запар — инфуз, настой
ingeniosus, a, um — талановитий, здібний, зручний — даровитый, удобный
ingenium, ii, *n.* — природжена властивість, здатність, здібність — врожденное свойство, способность
ingens, ntis — величезний — огромный
ingenuitas, atis, *f.* — благородство, щирість, відвертість — благородство, прямодушие, откровенность
ingesta, orum, *n* — їжа й напій — пища и питье
ingredior, gressus sum, 3 — вступати, входити — вступить, входить
inguen, inis, *n.* — пахвина — пах
inguinalis, e — пахвинний — паховой
inhabito, 1 — жити — жить, обитать
inhaeresco, haesi, haesum, 3 — зачепитися, прилипнути; вкорінитися — зацепиться, прилипнуть; укорениться
inhalatio, onis, *f.* — інгаляція, вдихання — ингаляция, вдыхание
inhalator, oris, *m.* — інгалятор, прилад для вдихання — ингалятор, прибор для вдыхания
initialis, e — початковий, первісний — начальный, первичный
initio, 1 — навчати — наставлять
initium, ii, *n.* — початок — начало
iniectio, onis, *f.* — ін'єкція, впорскування — инъекция, впрыскивание
iniicio, ieci, iectum, 3 — впорскувати, накидати — впрыскивать, набрасывать
innominatus, a, um — безіменний; *про палець ще* підмізинний — безыменный, безымянный
innoxius, a, um — нешкідливий, безпечний — безвредный, неопасный
inoperabilis, e — неопераційний, неоперативний — неоперабильный, неоперативный
inquam, is, it, і т. д. — говорю, кажу — говорю
inquies, etis, *f.* — неспокій — беспокойство
insanabilis, e — невиліковний; *про хворого ще* невидужний; *про рану ще* невигойний — неизлечимый
insania, ae, *f.* — безумність, безумство — безумие
insanitas, atis, *f.* — нездоров'я — нездоровье
insanus, a, um — нездоровий; безумний — нездоровый, помешаный
inscribo, scripsi, scriptum, 3 — вписувати, надписувати — вписывать, надписывать
inscriptio, onis, *f.* — напис — надпись
insectum, i, *n.* — комаха — насекомое
insensibilis, e — нечутливий — нечувствительный
insertio, onis, *f.* — місце прикріплення м'яза до кістки або пупкового канатика до яйцевих оболонок — место прикрепления мышцы к кости или пупочного канатика к яйцевым оболочкам
inserto, 1 — вкладати, всувати — вкладывать, всовывать
inservio, 4 — служити; зважати на що — служить; соображаться с чем
insigne, is, *n.* — знак, відзнака — знак, знак отличия
insignis, e — відзначений; визначний — отмеченный; замечательный
insinuo, 1 — пробратися, проникнути; доходити, дійти (*до чого*) — пробраться проникнуть; вникнуть

inspectio, onis, *f.* — огляд, оглядання, дослідження — осмотр, исследование
inspiratio, onis, *f.* — інспірація, вдихання — инспирация, вдыхание
inspiratorius, a, um — інспіраторний, вдихальний, вдихний — инспираторный, вдыхательный
instabilis, e — нестійкий, непостійний — нестойкий, непостоянный
instar (з genet.) — ніби, подібно, на взір, на зразок — наподобие
instituo, ui, utum, 3 — ставити, будувати; постановляти, вирішувати, рішати — ставить, строить; постановлять, решать
institutio, onis, *f.* — установа, заклад; наставлення — учреждение; наставление
institutum, i, *n.* — постанова, ухвала, рішення — постановление, решение
instructio, onis, *f.* — керування — руководство
instructus, a, um — навчений, вивчений, обізнаний, знаючий — обученный, сведущий
instrumentum, i, *n.* — інструмент, знаряддя — инструмент, орудие
instruo, xi, structum, 3 — упорядкувати; наставляти, навчати — устраивать; наставлять, научать
intactus, a, um — інтактний, нерушений, непорушений — интактный, нетронутый
integer, gra, grum — непошкоджений, неушкоджений — неповрежденный
integritas, atis, *f.* — непошкодженість, неушкодженість — невредимость
intellectus, us, *m.* — інтелект — интеллект
intelligo, lexi, lectum, 3 — розуміти, знати; помічати, бачити — понимать; знать; замечать, видеть
intemperantia, ae, *f.* — нестриманість — невоздержность
intemperies, ei, *f.* — непомірність; чванливість — неумеренность; заносчивость
intentio, onis, *f.* — натяг, натягання, натягнення — натяжение
inter (з accus.) — між — между
inter-, — між-, — между-
intercapedo, inis, *f.* — переривання; уривання — прерывание
intercedo, cessi, cessum, 3 — вступати, проходити, бути, знаходитись — вступить, проходить, находиться
intercellularis, e — інтерцелюлярний, міжклітинний — интерцеллюлярный, межклеточный
interceptio, onis, *f.* — перехоплювання — перехватывание
intercipio, cepi, ceptum, 3 — перехоплювати — перехватывать
intercostalis, e — інтеркостальний, міжребровий, міжреберний — интеркостальный, межреберный
interdum (*прислівн.*) — іноді — иногда
intereo, ii, itum, 4 — пропадати, гинути пропадать, погибать
interiectio, onis, *f.* — вставка — вставка
interlobaris, e — міжчастковий — междолевой
intermedius, a, um — проміжний — промежуточный
intermittens, ntis — переміжний — перемежающийся
intermisceo, ui, stum (mixtum), 2 — підмішувати, змішувати — подмешивать, смешивать
internus, a, um — внутрішній — внутренний
interosseus, a, um — міжкістковий — межкостный
interpono, posui, positum, 3 — ставити, вставляти — ставить, вставлять
interpositio, onis, *f.* — застрявання м'яких частин між уламками кістки — застревание мягких частей между обломками кости
interpositus, us, *m.* — положення, стояння між — положение, стояние между
interpres, etis — тлумач, пояснювач — толкователь, объяснитель
interspiro, 1 — переводити дух — переводить дух
intersum, fui, esse — бути присутнім, бути між — присутствовать, быть между
intertransversalis, e — міжпоперечний — межпоперечный
intervallum, i, *n.* — інтервал, проміжок, віддаль — интервал, промежуток, расстояние
intestinum, i, *n.* — кишка — кишка
intestinus, a, um — внутрішній — внутренний
intra (*прислівн.*) (*прийм. з accus.*) — усередині, всередині чого — внутри
intracranialis, e — внутрішньочерепний — внутричерепной
intracutaneus, a, um — інтракутанний, внутрішньошкірний — интракутанный, внутрикожный
intramuscularis, e — інтрамускулярний, міжм'язовий — интрамускулярный, межмышечный
intrepidus, a, um — спокійний — спокойный
intro, 1 — входити; доходити, дійти (*до чого*) — входить; вникать, проникать
introduco, xi, ctum, 3 — вводити — вводить
introductio, onis, *f.* — введення — введение
introsumo, 3 — сприймати, всисати, всмоктувати — воспринимать, всасывать
introitus, us, *m.* — вхід — вход
intueor, tuitus sum, 2 — дивитися пильно, розглядати — смотреть пристально, рассматривать
intus (*прислівн.*) — всередині — внутри

inuro, ussi, ustum, 3 — припікати; клеймити, таврувати, штампувати; плямувати — ужигать; клеймить, прижигать
inutilis, e — некорисний; непотрібний, марний — бесполезный
invalidus, a, um — безсилий, слабий — бессильный, слабый
invenio, veni, ventum, 4 — находити, одержувати — находить, получать
inventum, i, *n.* — винахід — изобретение
invicem (*прислів.*) — взаємно, попеременно, навпереміну — взаимно, попеременно
invisibilis, e — невидимий — невидимый
in vivo — в живому тілі — в живом теле
in vitro — у пробірці — в пробирке
invitus, a, um — небажаючий — нехотящий
invius, a, um — непрохідний — непроходимый
ipse, ipsa, ipsum — сам, -а, -о — сам, -а, -о
ira, ae, *f.* — гнів — гнев
irretio, 4 — піймати сіткою — поймать сетью
irrigatio, onis, *f.* — іригація, зрошування, зрошення — ирригация, орошение
is, ea, id — той, та, те — тот, та, то
ischiadicus, a, um — сідничний — седалищный
ischias, adis, *f.* — ішіас — ишиас
ischium, ii, *n.* — сідничня кістка — седалищная кость
isolatio, onis, *f.* — ізоляція, роз'єднання, відокремлення — изоляция, разобщение
isolator, oris, *m.* — ізолятор, роз'єднувач — изолятор, разобщитель
isolatus, a, um — відлюдний — уединенный
iste, a, ud — цей, ця, це — этот, эта, это
ita — так, таким чином — так, таким образом
itaque — отже — итак, следовательно
item (*прислів.*) — також — также, равным образом
iter, itineris, *n.* — путь, шлях; спосіб, засіб — путь, способ, средство
iterum (*прислів.*) — знов, знову, вдруге, в другий раз — опять, во второй раз

J

Jatria, ae, *f.* — лікування, медицина — врачевание, медицина
jaceo, cui, citum, 2 — лежати — лежать
jacio, jeci, jectum, 3 — кидати — бросать, кидать
jacto, 1 — кидати; виголошувати — бросать; произносить
jactura, ae, *f.* — кидання — бросание
jactus, us, *m.* — кидання — бросание
jam (*прислів.*) — уже — уже
jecur, oris, *n.* — печінка — печень
jejunio — натшесерце — натощак
jejunium, ii, *n.* — піст; голод — пост; голод
jejunum (intestinum) — порожня кишка — тощая кишка
jodum, i, *n.* — йод — иод
jodismus, i, *m.* — отруєння йодом — отравление иодом
juba, ae, *f.* — грива — грива
jubeo, jussi, jussum, 2 — наказувати, наказати — приказывать, приказать
jucundus, a, um — приємний — приятный
judicium, ii, *n.* — судова ухвала; рішення; думка — судебное решение, мнение
jugalis, e — виличний — скуловой
jugularis, e — яремний — яремный
jugulum, i, *n.* — ямка над ключицею — ямка над ключицею
jugum, i, *n.* — ярмо; пара — ярмо; пара
junctura, ae, *f.* — зв'язок — связь
junctus, a, um — сполучений, з'єднаний — соединенный
jungo, xi, ctum, 3 — сполучати, з'єднувати — соединять
jus, juris, *n.* — право, суд — право, суд
justus, a, um — справедливий — справедливый
juvans, ntis — допоміжний засіб — вспомогательное средство
juvenalis, e / juvenilis, e — юнацький — юношеский
juvenis, is, *comm.* — юнак — юноша
juventus, utis, *f.* — юність, молодість — юность, молодость
juvo, juvi, jutum, 1 — допомагати — помогать
juvat — радує, дає задоволення — радует, доставляет удовольствие
juxta (*прислів.*) (*прийм. з accus.*) — біля, коло, поблизу — возле, подле, близ

K

Kalium, ii, *n.* — калій — калий
kefir — кефір — молоко
kephalo-, (cephalo) — голово-, — головокератитis, tidis, *f.* — кератит, запалення рогової оболонки — кератит, воспаление роговой оболочки
kerato-, — роговий — роговой
kinesis, is, *f.* — рух — движение
kineticus, a, um — кінетичний, руховий — кинетический, двигательный
Kieviensis, e — київський — киевский
kystis *або* cystis, is, *f.* — кіста — киста

Labes, is, *f.* — псування, загин — порча, гибель
labialis, e — губний — губной
labium, ii, *n.* — губа — губа
labor, oris, *m.* — труд, праця — труд
laboro, 1 — працювати; страждати — трудиться; страдать
labrum, i, *n.* — губа, край — губа, край
labyrinthus, i, *m.* — лабіринт — лабиринт
lac, lactis, *n.* — молоко — молоко
lacer, era, erum } рваний, розірваний —
laceratus, a, um } рваный, разорванный
laceratio, onis, *f.* — розрив — разрыв
lacero, 1 — роздирати, рвати — раздирать, рвать
lacertus, i, *m.* — зв'язка; м'язи, мускули — связка; мышцы, мускулы
lacrima, ae, *f.* — сльоза — слеза
lacrimalis, e — слізний — слезный
lacus, us, *m.* — озеро — озеро
laedo, si, sum, 3 — псувати, шкодити — повреждать
laesio, onis, *f.* — пошкодження, ушкодження — повреждение
laesus, a, um — пошкоджений, ушкоджений — поврежденный
laetitia, ae, *f.* — радість — радость
lagena, ae, *f.* — пляшка, склянка — бутылка, склянка
lamella, ae, *f.* — пластинка — пластинка
lamina, ae, *f.* — пластинка, плита — пластинка, плита
lamina vitrea — скляна пластинка — стеклянная пластинка
lanceola, ae, *f.* — ланцет — ланцет
languide (*прислівн.*) — слабко, мляво — слабо, вяло
languidus, a, um — слабкий, млявий — слабый, вялый
lanugo, inis, *f.* — пух, пушок — пух, пушок
laparo-, — черевно-, — брюшно-
laparocele, es, *f.* — черевна грижа — грыжа живота
lapideus, a, um — кам'яний — каменный
lapis, idis, *m.* — камінь — камень
lapsus, us, *m.* — падіння, помилка — падение, ошибка
laqueus, i, *m.* — петля — петля
largus, a, um — багатий — обильный
laryngeus, a, um — гортанний — гортанный
laryngitis, tidis, *f.* — запалення гортані — воспаление гортани
larynx, ngis, *m.* — гортань, горлянка — гортань
latebra, ae, *f.* — сховище — убежище
lateo, ui, 2 — переховуватись — быть скрытым, укрываться
latens, ntis — прихований — скрытый
lateralis, e — бічний, боковий — боковой
latus, a, um — широкий — широкий
latus, eris, *n.* — бік, сторона — бок, сторона
lavo, 1 — мити — мыть
laxans, ntis — проносний — слабительный
laxatio, onis, *f.* — ослаблення — ослабление
laxativus, a, um — проносний — слабительный
laxo, 1 — розширяти, розсувати — расширять, раздвигать
laxus, a, um — просторий — просторный
lectio, onis, *f.* — лекція, читання — лекция, чтение
lector, oris, *m.* — лектор, читач, читець — лектор, читатель, чтец
lectualis, e — постільний — постельный
lectus, i, *m.* — постеля, ложе — постель, ложе
legalis, e — законний — законный
lego, legi, lectum, 3 — збирати, читати — собирать, читать
lenis, e — м'який, тихий — мягкий, тихий
lente (*прислівн.*) — повільно, спокійно — медленно, спокойно
lentus, a, um — повільний, спокійний — медленный, спокойный
leo, onis, *m.* — лев — лев
leporinus, a, um — заячий — заячий
lepus, oris, *m.* — заєць — заяц
letalis, e — летальний, смертельний — летальный, смертельный
letum, i, *n.* — смерть — смерть
levatio, onis, *f.* — полегшення, піднімання, підіймання — облегчение, поднятие
levator, oris, *m.* (musculus) — піднімаючий мускул, мускул піднімач — поднимающий мускул
levis, e — легкий — легкий
levis, e — гладкий; молодий, ніжний — гладкий; молодой, нежный
lex, legis, *f.* — закон — закон
lege artis — майстерно, уміло — искусно, умело
libellus, i, *m.* — невеликий твір — небольшое сочинение
liber, bri, *m.* — книга — книга
liber, era, erum — вільний — свободный
Libycus, a, um — Лівійський — Ливийский
licet, licuit, 2 — дозволено; хай — позволено; пусть
lichen, enis, *m.* — лишай — лишай
lien, lienis, *m.* — селезінка — селезенка
lienalis, e — селезінковий — селезеночный
ligamen, inis, *n.* }
ligamentum, i, *n.* } зв'язка — связка

ligamentum latum uteri — широка маткова зв'язка — широкая маточная связка
ligatura, ae, *f.* — перев'язка — перевязка
ligula, ae, *f.* | язичок, ремінець — язы-
lingula, ae, *f.* | чок, ремешок
limes, itis, *m.* — границя, межа — граница, предел
linea, ae, *f.* — лінія, риса — линия, черта
lingua, ae, *f.* — язик — язык
lingualis, e — язиковий — язычный
linimentum, i, *n.* — рідка мазь — жидкая мазь
linteum, i, *n.* — полотно — полотно
linteus, a, um — полотняний — полотняный
linum, i, *n.* — льон — лен
lipoma, atis, *n.* — ліпома, жировий опух, жировик — липома, жировая опухоль, жировик
liquidus, a, um — рідкий — жидкий
liquiritia, ae, *f.* — солодкий корінь, локриця — солодковый корень, лакрица
liquor, oris, *m.* — рідина — жидкость
litera, ae, *f.* — літера, буква, написане — буква; писанное
littera, ae, *f.* — наукове заняття — научное занятие
literalis, e — літерний, буквений — буквенный
litigo, 1 — сперечатися — спорить
lixivium, ii, *n.* — луг — щелок
lobaris, e — частковий — долевой
lobus, i, *m.* — частка — доля
localis, e — місцевий — местный
loco, 1 — вміщати — помещать
locuples, etis — багатий, певний, правдивий — богатый, достоверный
locus, i, *m.* — місце — место
Londinium, ii — Лондон — Лондон
Londiniensis, e — лондонський — лондонский
longitudinalis, e — поздовжній, подовжній — продольный
longitudo, inis, *f.* — довжина — длина
longiusculus, a, um — довгенький — длиноватый
longus, a, um — довгий — длинный
loquor, cutus sum, loqui, 3 — говорити — говорить
lubricus, a, um — слизький — скользкий
lucerna, ae, *f.* — свічка, лампа — свеча, лампа
lucubratio, onis, *f.* — праця при свічці, вночі — работа при свече, ночью
ludo, si, sum, 3 — грати — играть
lues, is, *f.* — сифіліс — сифилис
lumbalis, e — поперековий — поясничный
lumbo-costalis, e — попереково-реберний — пояснично-реберный
lumbricus, i, *m.* — дощовий червяк — дождевой червь
lumbricalis, e — червоподібний — червеобразный
lumbus, i, *m.* — стегно — ляжка
lumbi, orum, *plur.* — поперек — поясница
lumen, inis, *n.* — світло — свет
luna, ae, *f.* — місяць — месяц
lunaris, e — місяцеподібний — лунообразный
lunatus, a, um — півмісяцевий — полулунный
lupus, i, *m.* — вовк; вовча, вовчий лишай — волк; волчанка (болезнь)
lusor, oris, *m.* — грач, гравець, ігрець; жартівник — игрок; шутник
lusorius, a, um — той, що служить (є) для забави — служащий для забавы
luteus, a, um — брудний; глиняний; жовтий — грязный; глиняный; желтый
lux, lucis, *f.* — світло; слава — свет; слава
luxatio, onis, *f.* — звих, вивих — вывих
luxo, 1 — звихнути, вивихнути — вывихнуть
lycopodium, ii, *n.* — лікоподій, плаунове насіння — ликоподий, плаунове семя
lympha, ae, *f.* — лімфа — лимфа
lymphaticus, a, um — лімфатичний — лимфатический
lymphoglandula, ae, *f.* — лімфатична залоза — лимфатическая железа
lyssa, ae — сказ — бешенство

M

Macies, ei, *f.* — схуднення, схудлість, змарнілість — исхудание
Maecenas, atis, *m.* — Меценат — Меценат
Maeones, um, *m.* — жителі області Меонії (в Лідії) — жители области Меонии (в Лидии)
maeonides, ae, *m.* — лідієць — лидиец
magis (*прислівн.*) — більше — более
magister, tri, *m.* — начальник; вчитель — начальник; учитель
magistra, ae, *f.* — начальниця; вчителька — начальница; учительница
magma, atis, *n.* — тісто, кашка — тесто, кашица
magnificus, a, um — пишний, розкішний — пышный, роскошный
magnitudo, inis, *f.* — величина — величина
magnopere (*прислівн.*) — у великій мірі, дуже — в высокой степени, очень
magnus, a, um — великий — большой

maiores, um, *m.* — предки — предки
maior (*вищий ступінь від* magnus) — більший, великий — бо́льший; большой
male (*прислів.*) — недобре, погано — нехорошо, худо
maledicus, a, um — лихомовний, злий на язик — злоречивый
malignus, a, um — злоякісний — злокачественный
malo, malui, malle — більше хотіти, краще бажати — больше хотеть, лучше желать
malus, a, um — злий, поганий — злой, худой, дурной
mamma, ae, *f.* — грудна залоза; жіноча грудь — грудная железа; женская грудь
mammilla, ae, *f.* — грудний сосок — грудной сосок
mammillaris, e — мамілярний, сосковий — мамиллярный, сосковый
mancus, a, um — покалічений, безсилий — увечный, бессильный
manci ac debiles — безсилі й каліки — бессильные и калеки
mandibula, ae, *f.* — нижня щелепа — нижняя челюсть
mandibularis, e — нижньощелеповий, нижньощелепний — нижнечелюстный
mando, 1 — доручати — поручать
mando, di, sum, 3 — жувати, їсти — жевать, кушать
maneo, nsi, nsum, 2 — залишатись — оставаться
manifestus, a, um — явний, очевидний — явный, очевидный
manganum, i, *m.* — манган, марганець — марганец
mania, ae, *f.* — манія (*вид психічної хвороби*) — мания (*вид душевной болезни*)
maniacus, i, *m.* — маніак — маниак
manifestatio, onis, *f.* — виявлення — обнаружение
manituvium, ii, *n.* — ручна ванна — ручная ванна
maniosus, a, um — божевільний — помешанный
manus, us, *f.* — кисть руки, рука — кисть руки, рука
mare, is, *n.* — море — море
marginalis, e — крайовий — краевой
margo, inis, *m.* — край — край
maritimus, a, um / maritumus, a, um — морський — морской
marsi, orum, *n.* — плем'я в Лаціумі — племя в Лациуме
mas, maris, *m.* — самець, чоловік — самец, мужчина
masculinus, a, um — чоловічий; чоловічого роду — мужской; мужского рода
massa, ae, *f.* — маса, тісто — масса, тесто
masseter, eris — жувальний — жевательный
manducatio, onis, *f.* — жування — жевание
mastoideus, a, um — сосковидний — сосцевидный
mater, tris, *f.* — мати; оболонка мозку — мать; оболочка мозга
materia, ae, *f.* / materies, ei, *f.* — матерія, речовина — материя, вещество
maternus, a, um — материнський — материнский
maturus, a, um — спілий, зрілий — спелый, зрелый
maxilla, ae, *f.* — верхня щелепа — верхняя челюсть
maxillaris, e — належний до верхньої щелепи — принадлежащий верхней челюсти
maximalis, e = maximus, a, um — найбільший, величезний — наибольший, величайший
maximus = maximus — величезний — величайший
meatus, us, *m.* — хід, прохід, канал — ход, проход, канал
medendi gratia — для лікування — для лечения
medeor, 2 (depon.) — лікувати, допомагати — лечить, помогать
medialis, e = medianus, a, um — серединний — срединный
medicamen, inis, *n.* = medicamentum, i, *n.* — ліки — лекарство; средство
medicatio, onis, *f.* — лікування — лечение
medicatrix (icis, *f.*) natura — лікувальна, цілюща сила природи — целительная сила природы
medicina, ae, *f.* — медицина — медицина
medicinalis, e — медичний — медицинский
medicus, a, um — лікувальний; *як іменник* лікар — лечебный; *как им. сущ.* врач
medietas, atis, *f.* — середина — средина
mediocris, e — звичайний, незначний — обыкновенный, незначительный
mediocritas, atis, *f.* — незначність, мізерність, помірність — незначительность, ничтожность, умеренность
meditor, 1 (depon.) — обмірковувати — обдумывать, размышлять
medium, ii, *n.* — оточення; людина, яку легко загіпнотизувати — среда; субъект, легко поддающийся гипнозу
medius, a, um — середній — средний
medio tempore — протягом часу; тим часом — в промежуток времени; между тем
medulla, ae, *f.* — мозок — мозг
medulla oblongata — довгастий мозок — продолговатый мозг
medulla ossea — кістковий мозок — костный мозг

medulla spinalis — спинний мозок – спинной мозг
medullaris, e — мозковий — мозговой
mel, mellis, *f.* — мед — мед
membrana, ae, *f.* — мембрана, оболонка, перетинка — мембрана, оболочка, перепонка
membrana tympani — барабанна перетинка — барабанная перепонка
membrum, i, *n.* — член — член
membrum virile — чоловічий статевий член — мужской половой член
meninx, ingis, *f.* — мозкова оболонка — мозговая оболочка
mens, mentis, *f.* — розум — ум
mens sana in corpore sano — здоровий розум у здоровому тілі — здоровый дух в здоровом теле
menses, ium, *f.* — місячне — месячные
mensis, is, *m.* — місяць — месяц
mentha, ae, *f.* — м'ята — мята
memoria, ae, *f.* — пам'ять — память
memoria tenere — пам'ятати — помнить
mensa, ae, *f.* — стіл — стол
mentum, i, *n.* — підборіддя — подбородок
meridies, ei, *f.* і *m.* — південь — полдень, юг
merus, a, um — цільний, чистий, незмішаний—цельный, чистый, несмешанный
merito (*прислівн.*) — по заслузі, по справедливості — по заслугам, по справедливости
meta, ae, *f.* — пірамідальна фігура; місце; мета; ціль; кінець — пирамидальная фигура; место; цель; конец
meta (*у сполученнях*) — між, позаду, після, інакше — между, позади, после, иначе
metallum, i, *n.* — метал — металл
metamorphosis, is, *f.* — метаморфоз, перетворювання—метаморфоз, превращение
methodus, i, *f.* — метод, спосіб — метод, способ
metuo, ui, 3 — боятись, уникати — бояться, избегать
metus, us, *m.* – *страх, побоювання* — страх, опасение
meus, a, um — мій — мой
mille — тисяча — тысяча
millesimus, a, um — тисячний — тысячный
mineralis, e — мінеральний — минеральный
minimus, a, um — найменший — наименьший
minime (*прислівн.*) — найменш — менее всего
minor, oris (*вищий ступінь від* parvus) — менший; *іноді перекл.* малий — меньший; *иногда переводим словом* малый
minor, 1 (depon.) *стирчати догори, підвищуватись* — торчать кверху, возвышаться
minus (*прислівн.*) — менше – менее, меньше
minuo, ui, utum, 3 — розбивати на малі частини, зменшувати — разбивать на мелкие части, уменьшать
minutus, a, um — маленький — маленький
mirabilis, e — *дивний* — удивительный
mirificus, a, um — дивний, чудовий — удивительный, чудный
misceo, miscui, mistum *або* mixtum, 2 — мішати, змішувати — мешать, смешивать
miser, a, um — бідний, нещасний — бедный, несчастный
mitto, si, ssum, 3 — пускати, посилати — пускать, посылать
mixtio, onis, *f.* — змішування — смешивание
mixtura, ae, *f.* — мікстура, сумішка, розчин — *микстура*, смесь, раствор
mobilis, e — мобільний, рухливий, рухомий, мінливий — мобильный, подвижной, подвижный, переменчивый
mobilitas, atis, *f.* — рухливість; рухомість; швидкість — подвижность; скорость
modestia, ae, *f.* — розсудливість, помірність, скромність — благоразумие, умеренность, скромность
modicus, a, um — розсудливий, незначний, неглибокий — умеренный, незначительный, неглубокий
modo (*прислівн.*) — тільки, недавно — только, недавно
modo... modo — то... то — то... то
...non modo sed verum — не тільки... але й — не только... но и
non modo... sed etiam — не тільки... але й (але навіть) — не только.., но даже
non modo... sed ne quidem — не тільки... але навіть не — не только... но даже не
modus, i, *m.* — спосіб, міра, рід, манера — способ, мера, род, манера, образ
molaris, e — жорновий; жорнов — жерновой; жернов
molaris (dens) — молярний, кутній (зуб) — коренной зуб
moles, is, *f.* — маса; праця, труд — масса; труд
molestus, a, um — тяжкий — тяжелый, тягостный
mollis, e — м'який, тихий, спокійний — мягкий, тихий, спокойный
momentaneus, a, um — моментальний, миттьовий — мгновенный
momentum, i, *n.* — момент, мить; вага, причина — момент, мгновение; вес, причина
mons, montis, *m.* — гора — гора

morbilli, orum, *plur. m.* — кір — корь
mora, ae, *f.* — затримка — задержка, замедление
morbus, i, *m.* — хвороба — болезнь
mors, mortis, *f.* — смерть — смерть
morsus, us, *m.* — кусання, укус — кусание, укус
mortalis, e — смертний — смертный
mortalitas, atis, *f.* — смертність — смертность
mortuus (particip. від morior) — вмерлий, померлий, мертвий—умерший, мертвый
morior, mortuus sum, 3 — умирати, помирати — умирать
moribundus, a, um — умираючий; смертний — умирающий; смертный
mos, moris, *m.* — звичай, вдача, характер — обычай, нрав, характер
motorius, a, um — руховий — двигательный
motus, us, *m.* — рух — движение
moveo, movi, motum, 2 — рухати — двигать
mox (*прислівн.*) — скоро, потім — скоро, потом
mucifluus, a, um — гноєтечний — гноеточивый
mucilago, inis, *f.* — слиз — слизь
mucosa, ae, *f.* — *слизова оболонка* — слизистая оболочка
mucosus, a, um — слизовий — слизистый
mucro, onis, *m.* — кінець, вістря — конец, острие
mucus, i, *m.* — слиз, соплі — слизь, сопли
muliebris, e — жіночий — женский
mulier, eris, *f.* — жінка — женщина, жена
multiformis, e — різноманітний — многообразный, многовидный
multiplex, icis — многоскладовий — многосложный
multitudo, inis, *f.* — численність, натовп — множество, толпа
multo = multum (*прислівн.*) — багато, дуже — много, очень
multus, a, um — численний, значний — многий, значительный
munio, 4 — зміцнювати — укреплять
muriaticus, a, um — солянокислий — солянокислый
mus, muris, *m.* — миша — мышь
musicularis, e — мускульний — мускульный
musculosus, a, um — мускулястий — мускулистый
musculus, i — мускул, м'яз — мускул, мышца
musculus risorius Santorini — Санторінів мускул, мускул сміху — Санториниев мускул, мускул смеха
mutabilis, e — мінливий — переменчивый
mutatio, onis, *f.* — міна, обмін, зміна — мена, обмен, перемена
muto, 1 — міняти, змінювати — менять, изменять
mutuo (*прислівн.*) — взаємно — взаимно
mutuus, a, um — взаємний, обопільний, двобічний — взаимный, обоюдный
myo — м'язовий — мышечный
myocardium, ii, *n.* — м'яз серця — мышца сердца

N

Nam (*прислівн.*) — бо, тому що — ибо, потому что
nanciscor, nactus (nanctus) sum, 3 (depon.) — одержувати, знаходити — получать, находить
narcosis, is, *f.* — наркоз, усипляння, присипляння; приглушення — усыпление, оглушение
narcoticus, a, um — наркотичний, болезаспокійливий, усипний, присипний — наркотический, болеутоляющий, усыпительный
naris, is, *f.* — ніздря — ноздря
narro, 1 — розповідати, сповіщати, повідомляти — рассказывать, сообщать
nasalis, e — носовий — носовой
nascor, natus sum, 3 (depon.) — народжуватись, походити, починатись — родиться, происходить, начинаться
nasolabialis, e — носогубний — носогубной
nasus, i, *m.* — ніс — нос
nates, ium, *f.* — сідниці — ягодицы
natatio, onis, *f.* — плавання — плавание
natio, onis, *f.* — нація, плем'я — нация, племя
nativus, a, um — спадковий, народжений — наследственный, рожденный
natura, ae, *f.* — природа — природа
naturalis, e — природний, натуральний — природный, натуральный
navicularis, e — човноподібний — ладьевидный
navigatio, onis, *f.* — навігація, мореплавство — навигация, мореплавание
ne (*присл. частка*) — не — не
ne quidem — навіть не — даже не
ne (*сполучн.*) — щоб не — чтобы не
nec *або* neque (*сполучн.*) = et non — і не — и не
necessarius, a, um — потрібний, необхідний — необходимый

necesse (*прислівн.*) — потрібно, необхідно — необходимо
nego, 1 — заперечувати — отрицать
nemo, inis — ніхто — никто
nempe (*прислівн.*) — саме, власне, звичайно — именно, конечно
neque, nequedum — ще ні — еще не
nervosus, a, um — нервовий — нервный
nervus, i, *m.* — нерв — нерв
nescio, 4 — не знати — не знать
neuter, tra, trum — нейтральний, середній, безстатевий — нейтральный, средний, бесполый
neve = neu = et ne — і не — и не
nexus, us, *m.* — сполука, з'єднання, зв'язок — соединение, связь
nexus causalis — причинний зв'язок — причинная связь
nictus, us, *m.* — мигання; *про очі ще* кліпання — мигание
nidor, oris, *m.* — чад, пар — чад, пар
niger, gra, grum — чорний — черный
nihil — ніщо, нічого — ничто, ничего
nimirum (*прислівн.*) — звичайно, а саме — разумеется, а именно
nimis (*прислівн.*) — занадто — слишком
nimius, a, um — дуже сильний, надмірний — очень сильный, чрезмерный
nimium (*прислівн.*) — занадто — слишком
nisi (*сполучн.*) — якщо не — если не
nitor, nisus (nixus) sum, 3 (deponens) re aliqua — спиратись на що; покладатись — опираться, полагаться
nix, nivis, *f.* — сніг — снег
nobilis, e — відомий, знатний — известный, знатный
nobiles — знатні люди, знать — знатные люди, знать
noceo, cui, citum, 2 — шкодити — вредить
noctu (*прислівн.*) — вночі — ночью
nocturnus, a, um — нічний — ночной
nodosus, a, um — вузлуватий — узловатый
nodulus, i, *m.* — вузлик — узелок
nodus, i, *m.* — вузол — узел
nolo, nolui, nolle — не хотіти, не бажати — не хотеть, не желать
nomen, inis, *n.* — ім'я, термін — имя, термин
nominatio, onis, *f.* — найменування — наименование
nomino, 1 — називати — называть
non — не — не
non modo (solum) . . . sed etiam — не тільки . . ., але й — не только . . ., но и
nonagesimus, a, um — дев'яностий — девяностый
nonagies (*прислівн.*)—дев'яносто раз(ів)— девяносто раз
nonaginta — дев'яносто — девяносто
nondum (*прислівн.*) — ще не — еще не
nongentesimus, a, um — дев'ятсотий — девятисотый
nongenti, ae, a — дев'ятсот — девятьсот
non-nihil — щось, дещо; (де)кілька — нечто, кое-что; несколько
nonnullus, a, um — деякий, інший — некоторый, иной
nonnunquam (*прислівн.*) — іноді — иногда
nonus, a, um — дев'ятий — девятый
norma, ae, *f.* — норма, правило, зразок — норма, правило, образец
normalis, e — нормальний, правильний — нормальный, правильный
nosco, novi, notum, 3 — пізнавати, досліджувати — познавать, исследовать
noster, tra, trum — наш — наш
nota, ae, *f.* — знак, прикмета — знак, примета
notitia, ae, *f.* — (пі)знання, відомість — познание, сведение
noto, 1 — відмічати, позначати, зазначати, вказувати — отмечать, обозначать, указывать
notus, a, um — відомий, знайомий — известный, знакомый
novacula, ae, *f.* — гострий ніж, бритва — острый нож, бритва
novem — дев'ять — девять
novies (*прислівн.*) — дев'ять раз(ів) — девять раз
novus, a, um — новий — новый
nox, noctis, *f.* — ніч — ночь
noxius, a, um — шкідливий — вредный
nubes, is, *f.* — хмара — облако
nubilis, e — здатний взяти шлюб, одружитись — способный вступить в брак
nubilus, a, um — хмарний — облачный
nucha, ae, *f.* — потилиця — затылок
nucleus, i, *m.* — ядро, кісточка — ядро, косточка
nucleus caudatus — хвостате тіло — хвостатое тело
nucleus ruber tegmenti — червоне ядро покриву — красное ядро покрова
nullus, a, um — ніякий — никакой
num (*прислівн.*) — хіба — разве
numerabilis, e — нечисленний, невеликий — немногочисленный, небольшой
numero, 1 — рахувати, лічити — считать
numerosus, a, um — численний — многочисленный
numerus, i, *m.* — число — число
numquam = nunquam (*прислівн.*) — ніколи — никогда
nuper (*прислівн.*) — недавно — недавно
nutricius, a, um — живний — питающий
nutriens, entis — поживний — питательный
nutrientia, ium (remedia) *plur. n.* — харчові засоби — питательные средства

nutrimentum, i, *n.* — харч, їжа — пища
nutrio, 4 / **nutrior, 4 (depon.)** — годувати, харчувати — кормить, питать
nutritio, onis, *f.* — годування, харчування — питание, кормление
nutritivus, a, um — поживний — питательный

O

Ob (*прийм.* з *accus.*) — перед, через, за — перед, по причине, за
obduco, xi, ctum, 3 — проводити, наводити — проводить, наводить
obiectio, onis, *f.* — заперечення — возражение
obiectum, i, *n.* — об'єкт, предмет — объект, предмет
obiicio, ieci, iectum, 3 — кидати перед, виставляти — бросать перед, выставлять
obiectus, us, *m.* — протиставлення, явище, предмет — противопоставление, явление, предмет
obliquus, a, um — косий, скісний; посередній, непрямий — косой, косвенный
oblongatus, a, um = **oblongus, a, um** — довгастий — продолговатий
obrepo, repsi, reptum, 3 — непомітно підходити — незаметно подходить
obscuratio, onis, *f.* — затемнення, потьмарення — затемнение, помрачение
obscuratus, a, um — затемнений, тьмяний — затемненный, тусклый
obscuritas, atis, *f.* — темрява, темнота — темнота
obscurus, a, um — темний, неясний, невиразний — темный, неясный
obsequium, ii, *n.* — догоджання, слухняність — угождение, послушание
observatio, onis, *f.* — спостереження — наблюдение
observo, 1 — спостерігати — наблюдать
obsto, stiti, statum, 1 — стоять перед чим, перешкоджати, заважати — стоять перед чем, мешать
obstruo, xi, ctum, 3 — будувати, загороджувати — строить, загораживать
obsum, fui, esse — бути проти, шкодити — быть против, вредить
obtineo, tinui, tentum, 2 — посідати, займати, володіти, мати — занимать, владеть, иметь
obtusus, a, um — тупий, притуплений; *звук* приглушений — тупой, притупленный
obvius, a, um — ідучий назустріч, лежачий проти — навстречу идущий, лежащий против
occipitalis, e — потиличний — затылочный
occipitium, ii, *n.* = **occiput, itis, *n.*** — зад голови, потилиця — зад головы, затылок
occultus (particip. від occulo) — прихований, таємний — скрытный, тайный
occulo, lui, ltum, 3 — приховувати — скрывать
occupo, 1 — займати, оволодіти, нападати — занимать, овладеть, нападать
occursus, us, *m.* — зустріч — встреча
octavus, a, um — восьмий — восьмой
octies (*прислівн.*) — вісім раз(ів) — восемь раз
octingentesimus, a, um — вісімсотий — восьмисотый
octingenti, ae, a — вісімсот — восемьсот
octo — вісім — восемь
octoni — по вісім — по восьми
octogies (*прислівн.*) — вісімдесят раз(ів) — восемьдесят раз
octoginta — вісімдесят — восемьдесят
ocularis, e — очний — глазной
oculomotorius, a, um — окоруховий — глазодвигательный
oculus, i, *m.* — око — глаз
odiosus, a, um — ненависний — ненавистный
odor, oris, *m.* — запах — запах
odoratio, onis, *f.* — нюхання, нюх — нюханье, обоняние
odoratus, a, um = **odorus, a, um** — запашний, пахучий — душистый, благовонный
oedema, atis, *n.* — набряк, водянка — отек, водянка
oedema pulmonum — легеневий набряк — легочный отек
oenomania, ae = **oinomania, ae, *f.*** — біла гарячка — белая горячка
oesophageus, a, um — належний до стравоходу — относящийся к пищеводу
oesophagus, i, *m.* — стравохід — пищевод
offendo, di, sum, 3 — бити; зустрічати; кривдити, ображати — бить; встречать; обижать
offero, obtuli, oblatum, offere — подавати, спричиняти, заподіяти — представлять, причинять
officina, ae, *f.* — аптека, майстерня — аптека, мастерская
officium, ii, *n.* — обов'язок, послуга, посада — обязанность, услуга, должность
olecranon, i, *n.* — паросток ліктьової кістки — отросток локтевой кости
oleum, ii, *n.* — олія; масло — масло

oleum iecoris aselli — риб'ячий жир — рыбий жир
oleum olivarum — оливкова олія — оливковое масло
oleum ricini — рицинова олія — касторовое масло
olfactorius, a, um — нюхальний — обонятельный
olfactus, us, *m.* — нюх — обоняние
omne vivum ex vivo — все живе від живого — все живое от живого
omnino (*прислівн.*) — всього, зовсім — всего, совсем
omnis, e — всякий, кожний, весь — всякий, каждый, весь
omnis nucleus e nucleo — кожне ядро від іншого ядра — каждое ядро от другого ядра
omnis cellula e cellula — кожна клітина від клітини — каждая клетка от клетки
oncus, i, *m.* — опух; *новотвір ще* пухлина — опухоль
onus, eris, *n.* — вага, тяжкість, тягота, тягар — бремя, тяжесть, тягота
opera, ae, *f.* — старання, праця, труд, час — старание, труд, время
operatio, onis, *f.* — операція — операция
ophthalmus, i, *m.* — око — глаз
operabilis, e — операбільний, можливий для оперування — возможный для оперирования
opium, ii, *n.* — опій — опий
opinor, 1 (depon.) — припускати — предполагать
oportet, tuit. 2 (verb. imperson.) — треба, потрібно, слід — надобно, следует, должно
oppono, sui, situm, 3 — протиставляти; заперечувати — противопоставлять, возражать
opportunus, a, um — *зручний* — удобный
opportunus ad morbum — схильний до захворювання — расположенный к болезни
(ops)-opis, *f.* (*nom. i dat. sing. не зустрічається*) — влада, сила — власть, сила
opem ferre alicui — допомагати кому — помогать кому
optatio, onis, *f.* — бажання — желание
optica, ae, *f.* — оптика, наука про зір та світло — оптика, наука о зрении и свете
opticus, a, um — оптичний, зоровий — оптический, зрительный
nervus opticus — зоровий нерв — зрительный нерв
opus, eris, *n.* — робота, праця, труд — работа, труд
oratio, onis, *f.* — (про)мова; проза — речь; проза
orator, oris, *m.* — оратор, промовець — оратор
orbicularis, e (musculus) — орбікулярний, коловий — орбикулярный, круговой
orbiculus, i, *m.* — кружок — кружок
orbis, is, *m.* — коло — круг
orbis terrarum — поверхня землі, земна куля — поверхность земли, земной шар
orbita, ae, *f.* — орбіта, слід колеса, колія, путь — орбита; след колеса, колея, путь
orbita oculi — очна ямка, орбіта — глазница, орбита
orbitalis, e — орбітальний, очноямковий — орбитальный, глазничный
ordinarius, a, um — правильний, звичайний — правильный, обыкновенный
ordo, inis, *m.* — ряд, порядок, черга — ряд, порядок, очередь
organismus, i, *m.* — організм, жива істота — организм, живое существо
organon, i, *n.* — орган — орган
orificium, ii, *n.* — отвір — отверстие
origo, inis, *f.* — походження, початок — происхождение, начало
ornans, antis — оздоблюючий — украшающий
orior, ortus sum, 4 (depon.) — починатись, сходити — начинаться, восходить
orno, 1 — постачати, оздоблювати — снабжать, украшать
Orpheus, i, *m.* — Орфей, античний грецький поет — Орфей, древний греческий поэт
ortus, us, *m.* — початок; схід — начало; восток
os, oris, *n.* — рот — рот
os, ossis, *n.* — кістка — кость
osseus, a, um — кістковий — костный
ostendo, ndi, sum, (tum), 3 — показувати, виявляти, говорити — показывать, обнаруживать, говорить
ostium, ii, *n.* — отвір, устя, вічко, вхід — отверстие, устье, вход
ota, otorum, *plur. n.* (*з грецьк.*) — вуха — уши
ovalis, e — овальний — овальный
ovarium, ii, *n.* — яєчник — яичник
ovulum, i, *n.* — яєчко — яичко
ovum, i, *n.* — яйце — яйцо
oxydatio, onis, *f.* — оксидація, окиснення — оксидация, окисление
oxydulatus, a, um — закисний — закисный
oxydulum, i, *n.* — оксид. закис — закись
oxydum, i, *n.* — оксид, окис — окись
oxygenium, ii, *n.* — кисень — кислород

P

Paciscor, pactus sum, 3 (depon.) — змовлятися, умовлятися — сговариваться, уславливаться
paedagia, ae, *f.* — виховання юнацтва — воспитание юношества
paedagogus, i, *m.* — педагог, вихователь — педагог, воспитатель
paediater, tri, *m.* — педіатр, лікар дитячих хвороб — педиатр, врач по детским болезням
paediatria, ae, *f.* — педіатрія, наука про дитячі хвороби — педиатрия, ученье о детских болезнях
palam (*прислівн.*) — публічно, прилюдно, відверто — публично, открыто
palatinus, a, um — піднебінний — нёбный
palatoglossus, a, um — піднебінно-язиковий — нёбно-язычный
palatum, i, *n.* — піднебіння — нёбо
palliativa, orum, *n.* (remedia) — ліки для ослаблення ознак хвороби — лекарства для ослабления признаков болезни
palliativus, a, um — той, що полегшує припадки — облегчающий припадки
pallidus, a, um — блідий — бледный
pallor, oris, *m.* — блідість — бледность
palma, (ae, *f.*) manus — долоня — ладонь
palpatio, onis, *f.* — пальпація, мацання, обмацування — пальпация, ощупывание
palpebra, ae, *f.* — повіка, віко — веко
palpebralis, e — пальпебральний, повіковий — пальпебральный, относящийся к веку
palpito, 1 — трепетати, битися — трепетать, биться
palus, udis, *f.* — болото — болото
paluster, stris, e — болотний, болотистий — болотный, болотистый
panacea, ae, *f.* — панацея, загальні ліки — панацея, всеобщее лекарство
pancreas, creatis, *n.* — підшлункова залоза — поджелудочная железа
panis, is, *m.* — хліб — хлеб
pantomimica, ae, *f.* — розмова жестами — разговор жестами
papaver, eris, *n.* — мак — мак
papilla, ae, *f.* — сосок, сосочок — сосок, сосочек
papillaris, e — папілярний, сосочковий — папиллярный, сосочковый
papilliformis, e — сосочковидний — сосочковидный
papyraceus, a, um — папероподібний — бумагообразный
papyrus, i, *m.* — папір — бумага
par, paris — рівний, однаковий; пара — равный, одинаковый; пара
paradoxus, a, um — парадоксальний, несподіваний, незвичайний, дивний, химерний — парадоксальный, неожиданный, необычный, странный
parallelus, a, um — паралельний — параллельный
paralysis, is, *f.* — параліч — паралич
parasiti, orum — паразити — паразиты
parasiticus, a, um — паразитарний, чужоїдний — паразитарный, чужеядный
paratio, onis, *f.* — готування, приготування — приготовление
parco, peperci, parsum, 3 — берегти; пильнувати — щадить, беречь
paries, etis, *m.* — стінка — стенка
parietalis, e — пристінний — пристеночный
pario, peperi, partum, 3 — родити; заподіяти, спричиняти — рождать; причинять
paritas, atis, *f.* — рівність — равенство
pariter (*прислівн.*) — однаково — одинаково, равным образом
paro, 1 — готувати, приготувати — приготовлять
paroxysmus, i, *m.* — пароксизм, приступ, припадок — пароксизм, приступ, припадок
pars, partis, *f.* — частина, сторона — часть, сторона
particula, ae, *f.* — частинка, частка — частица
particularis, e — окремий, приватний, особливий — частный, особенный
partim (*прислівн.*) — частково, почасти — частью, отчасти
partus, us, *m.* — народження; роди, пологи — рождение; роды
parum (*прислівн.*) — мало — мало
parvus, a, um — малий, невеликий — малый, небольшой
passim (*прислівн.*) — скрізь, всюди — всюду, там и сям
passio, onis, *f.* — пристрасть, страждання — страсть, страдание
passivus, a, um — пасивний — страдательный, пассивный
Patavium, ii, *n.* — місто в північній Італії, тепер Падуя — город в северной Италии, теперь Падуя
patens, ntis — відкритий, зяючий — открытый, зияющий
pateo, ui, 2 — бути відкритим, доступним; розкинутись, простягатись — быть открытым, доступным; простираться
patella, ae, *f.* — надколінок — надколенник
pater, tris, *m.* — батько — отец
patheticus, a, um — патетичний, страждаючий — патетический, страждущий

pathogenesis, is, *f.* — патогенез, походження, розвиток хвороби — патогенез, происхождение, развитие болезни

pathologia, ae, *f.* — патологія, наука про хвороби — патология, учение о болезнях

pathologicus, a, um — патологічний — патологический

pathos (*грецьк.*) — страждання, пристрасть, хвороба — страдание, страсть, болезнь

patiens, ntis — страждаючий, терплячий; пацієнт — страдающий, терпящий; пациент

patientia, ae, *f.* — терпіння — терпение

patior, passus sum, 3 — терпіти — терпеть

patres, um, *plur.* — предки — предки

patria, ae, *f.* — вітчизна, батьківщина — отечество, родина

patrius, a, um — батьківський; вітчизняний — отцовский; отечественный

paucus, a, um — малий, невеликий — малый, небольшой

paulatim (*прислівн.*) — потроху — понемногу

paulus, a, um — малий, незначний — малый, незначительный

paulo (*прислівн.*) — небагато, трохи — немного

pauper, eris — бідний, небагатий — бедный, небогатый

paupertas, atis, *f.* — бідність — бедность

pausa, ae, *f.* — пауза, перерва — пауза, промежуток во времени

pax, pacis, *f.* — мир; спокій, тиша — мир; покой, тишина

pectoralis, e — грудний — грудной

pectus, oris, *n.* — груди — грудь

pecu, us, *n.* / pecus, oris, *n.* — худоба, скот — скот

peculiaris, e — особливий — особенный

pedester, stris, e — піший; прозаїчний, звичайний — пеший; прозаический, простой

pediculosis, is, *f.* — вошивість — вшивость

pediculus, i, *m.* — воша — вошь

pediculus vestimenti — одежна воша — платяная вошь

pedunculus, i, *m.* — ніжка, стебло — ножка, стебель

pello, pepuli, pulsum, 3 — штовхати, приводити в рух — толкать, приводить в движение

pellucidulus, a, um — досить прозорий, світлий, ясний — довольно прозрачный, светлый

pellucidus, a, um — прозорий — прозрачный

pelvis, is, *f.* — таз — таз

pelvicus, a, um — тазовий — тазовой

pendo, pependi, pensum, 3 — важити, залежати — весить, зависеть

pene, paene (*прислівн.*) — майже — почти

penetrans, ntis — проникаючий, наскрізний — проникающий, сквозной

penetro, 1 — проникати — проникать

penis, is, *m.* — чоловічий статевий член — мужской половой член

penna, ae, *f.* — перо — перо

pepsis, is, *f.* — травлення — пищеварение

per (з accus.) — через — через

per anum — через задній прохід, через відхідник — через задний проход

peracutus, a, um — дуже гострий — очень острый

perago, egi, actum, 3 — проводити, виконувати — проводить; исполнять

perbreviter (*прислівн.*) — дуже коротко — очень коротко

perceptio, onis, *f.* — сприймання розумом; пізнавання — восприятие сознанием; познавание

percipio, cepi, ceptum, 3 — діставати, одержувати — доставать, получать

percurro, cucurri *или* curri, cursum, 3 — пробігати, спішити — пробегать, спешить

percursatio, onis, *f.* — проїзд — проезд

percursio, onis, *f.* — пробігання, швидкий розгляд, обмірковування — пробегание; обдумывание

percussio, onis, *f.* — перкусія, обстукування, постукування — постукивание

percutio, cussi, cussum, 3 — пробити; вдарити — пробить; ударить

perduro, 1 — продовжуватися; перебувати — продолжаться; пребывать

peregrinus, a, um — чужоземний, іноземний — чужоземный, иностранный

perennis, e — безперервний — беспрерывный

perfectus, a, um — доконаний, удосконалений, відмінний, дуже гарний — совершенный, отличный, превосходный

perficio, feci, fectum, 3 — зробити, удосконалювати, досягти — сделать, усовершенствовать, достигнуть

perforans, ntis — проколюючий — прободающий

perforatio, onis, *f.* — перфорація, прорівання, проколення — перфорация, прободение

perforatus, a, um — прорваний; проколений, проколотий — прободенный

perforo, 1 — пробуравити, просвердлити — пробуравить, просверлить

peri-, — навколо-, — вокруг

pericardium, ii, *n.* — перикардій, осердя — перикардий околосердечная сумка

pericranium, ii, *n.* — зовнішнє окістя черепа — наружная надкостница черепа

periculosus, a, um — небезпечний — опасный

periculum, i, *n.* — небезпека — опасность
perimetrum, i, *n.* — периметр, вимірник поля зору — периметр, прибор для *определения поля зрения*
perinde (*прислівн.*) — також, так само, теж — также, равным образом
perinealis, e — промежинний — промежностный
perineum, ii, *n.* } *промежина* — *промежность*
perinaeum, ii, *n.* }
periodicus, a, um — періодичний — периодический
periodus, i, *f.* — період — период
periosteum, i, *n.* — періост, окістя — периост, надкостница
peripheria, ae, *f.* — периферія — периферия
periphericus, a, um — периферичний — периферический
periton(a)eum, i, *n.* — очеревина — брюшина
periton(a)ealis, e — очеревинний — брюшинный
peritus, a, um — досвідчений, знаючий — опытный, сведущий
perlustro, 1 — проходити; розглядати — проходить; рассматривать
permanens, ntis — перманентний — перманентный
permeo, 1 — проходити, проникати — проходить, проникать
permisceo, scui, (xtum) stum, 2 — змішувати, перемішувати — смешивать, перемешивать
permoveo, movi, motum, 2 — *приводити* в сильний рух; збуджувати — приводить в сильное движение; возбуждать
permultus, a, um — багато — весьма многий
perniciosus, a, um — згу́бний — гибельный, пагубный
peroxydatus, a, um — пероксидний — перекисленный; *hydrogenium peroxydatum* — водень-пероксид — перекись водорода
perpendicularis, e — перпендикулярний, прямовисний — перпендикулярный, отвесный
perpendiculum, i, *n.* — маятник, висок — *маятник, отвес*
perpetuo (*прислівн.*) — безупинно, безперервно — беспрерывно, всегда
perpetuus, a, um — безупинний — беспрерывный
per *primam intentionem* — *первинним* натягом — первичным натяжением
per rectum — через пряму кишку — через прямую кишку
per secundam intentionem — вторинним натягом — вторичным натяжением
perscrutor, 1 — обшукувати; старанно досліджувати — обыскивать; тщательно исследовать
perseco, cui, ctum, 1 — розрізати, розсікати — *разрезать, рассекать*
persecutio, onis, *f.* — переслідування — преследование
persequor, cutus sum, 3 — переслідувати — преследовать
persona, ae, *f.* — персона, *особа* — личность, особа
perspicue (*прислівн.*) — ясно, очевидно — ясно, очевидно
pertimesco, mui, 3 — лякатися, боятися, страшитися — пугаться, бояться, страшиться
pertineo, tinui, tentum, 2 — простягатись, тягнутись — простираться, касаться
pertranseo, 4 — проникати — проникать
perturbatio, onis, *f.* — розлад; збовтування; сплутаність — расстройство; взбалтывание; спутанность
pervado, si, sum, 3 — проходити, проникати — проходить, проникать
pervenio, veni, ventum, 4 — приходити, доходити — приходить, доходить
pes, pedis, *m.* — нога, стопа — нога, стопа
pestis, is, *f.* — чума — чума
peto, tivi, titum, 3 — шукати, домагатися — искать, домогаться
petra, ae, *f.* — камінь — камень
petrosus, a, um — кам'янистий, скелястий — каменистый, скалистый
phaenomenum, i, *n.* } феномен, явище — феномен, явление
phaenomenon, i, *n.* }
phalanx, ngis, *f.* — фаланга, кісточка пальця — фаланга, косточка пальца
phantasia, ae, *f.* — фантазія, уява — фантазия, воображение
phantasma, atis, *n.* — мрія, привид — мечта, призрак
pharmaceuticus, a, um — фармацевтичний — фармацевтический
pharmacia, ae, *f.* — фармація — фармация
pharyngeus, a, um — глотковий, зівний — глоточный, зевный
pharynx, ngis, *m.* — глотка — глотка
phasis, is, *f.* — фаза — фаза
philtrum, i, *n.* — *вмітка посередині* верхньої губи; фільтр — ложбинка посредине верхней губы; фильтр
philosophus, i, *m.* — філософ — философ
phlegma, atis, *n.* — флегма, харкотиння, слиз — флегма, мокрота, слизь
phlegmaticus, a, um — харкотинний, вогкий; флегматичний — мокротный, сырой; флегматический
phlegmone, es, *f.* — флегмона — флегмона
phoca, ae, *f.* — тюлень — тюлень
phototherapia, ae, *f.* — фототерапія, світолікування — фототерапия, светолечение
phthisiasis, is, *f.* — вошивість — вшивость
phthisicus, a, um — сухотний — чахоточный

phtisis, is, *f.* — сухоти — чахотка
physicus, a, um — природний; натураліст — природный; естествоиспытатель
pigmentatio, onis, *f.* — пігментація — пигментация
pigmentum, i, *n.* — пігмент, барвна речовина, барвник — пигмент, красящее вещество
pilaris, e — волосний — волосяной
pilosus, a, um — волосатий — волосатый
pilula, ae, *f.* — пілюля — пилюля
pilus, i, *m.* — волос — волос
pinna, ae, *f.* — вушна раковина — ушная раковина
piper, eris, *n.* — перець — перец
piperitus, a, um — перцевий — перечный
piriformis, e — грушовидний — грушевидный
pirum, i, *n.* — груша — груша
pisciculus, i, *m.* — рибка — рыбка
piscis, is, *m.* — риба — рыба
pius, a, um — ніжний — нежный
pia mater — м'яка оболонка мозку — мягкая оболочка мозга
pix, picis, *f.* — смола — смола
placitum, i, *n.* — бажання, думка — желание, мнение
placitus, a, um — приємний — приятный
plagula, ae, *f.* — завіса, завіска — завеса, занавеска
plane (*прислівн.*)—ясно; цілком, зовсім—ясно, совершенно
planeta, ae, *f.* — планета — планета
planta, ae, *f.* — рослина — растение
p. pedis — підошва стопи — подошва стопы
plantatio, onis, *f.* — насаджування — насаждение
planum, i, *n.* — площина — плоскость
planus, a, um — плоский — плоский
plasma, atis, *n.*—плазма, сироватка крові—плазма, сыворотка крови
plebs, plebis, *f.* — простий люд, натовп — простой народ, толпа
plenus, a, um — повний — полный
plerumque (*прислівн.*) — здебільшого — большей частью
pleura, ae, *f.* — плевра — плевра
pleuralis, e — плевральний — плевральный
plexus, us, *m.* — сплетення — сплетение
plica, ae, *f.* — складка — складка
plicatus, a, um — зморшкуватий, складчастий — сборчатый
plico, 1 — складати, згортати — складывать, свертывать
plumbum, i, *n.* — свинець — свинец
plurimus, a, um — найбільший, багато — найбольший, весьма многий
plurimum (*прислівн.*) — дуже багато — всего более, весьма много
plus, uris — більше — более, больше
pneumatica, orum (remedia) — лікувальні засоби, що прискорюють дихання — средства, ускоряющие дыхание
pneumaticus, a, um — дихальний — дыхательный
pneumonia, ae, *f.* — пневмонія, запалення легенів — пневмония, воспаление легких
pnoë, es, *f.* / pnoea, ae, *f.* — дихання — дыхание
poculum, i, *n.* — кубок; чаша — кубок; чаша
p. vitreum — склянка — стакан
podagra, ae, *f.* — подагра — подагра
podagricus, a, um — подагричний — подагрический
poëma, atis, *n.* — поема — поэма
poena, ae, *f.* — кара, покарання; біль — наказание, боль
poëta, ae, *m.* — поет — поэт
polaris, e — полюсний, полярний — полюсный, полярный
policlinica, ae, *f.* — поліклініка — поликлиника
pollex, icis, *m.* — великий палець руки — большой палец на руке
polus, i, *m.* — полюс — полюс
polypus, i, *m.* — поліп — полип
pomum, i, *n.* — яблуко — яблоко
pondo (*не відмін.*) — фунт — фунт
pondus, eris, *n.* — вага, тягар — вес, тяжесть
pone (*прислівн.*) — позаду, ззаду — назади, позади
pono, posui, positum, 3—ставити, класти — ставить, класть
pons, tis, *m.* — міст — мост
pons Varolii — Вароліїв міст — Варолиев мост
ponticulus, i, *m.* — місток — мостик
poples, itis, *m.* — підколінна западина — подколенная впадина
popliteus, a, um — підколінний — подколенный
popularis, e — народний — народный
populus, i, *m.* — народ — народ
populus, i, *f.* — тополя — тополь
porcus, i, *m.* — свиня — свинья
porro (*прислівн.*) — далі — далее, дальше
porrum, i, *n.* — цибуля; бородавка — лук; бородавка
porta, ae, *f.* — ворота — ворота
portio, onis, *f.* — порція, частина, приймання — порция, часть, прием (лекарства)
porus, i, *m.* — пора, шпара, прохід — пора, скважина, проход
porto, 1 — носити — носить
positio, onis, *f.* — позиція, положення, становище — положение, состояние
positivus, a, um — позитивний — положительный

positus, a, um — розміщений, розташований — расположенный
possum, potui, posse — бути спроможним, могти — быть в состоянии, мочь
post (з accus.) — після — после
post partum — після родів, пологів — после родов
postea — після того, потім, пізніше — после того, потом, позднее
posterior, oris — задній — задний
poster, era, erum — наступний — следующий
posticus, a, um — задній — задний
postquam — після того, як — после того, как
postremus, a, um — самий задній; останній — самый задний; последний
potator, oris, *m.* — п'яниця — пьяница
potatorium, ii, *n.* — запій — запой
potens, ntis — сильний, могутній, дужий — сильный, могущий
potentia, ae, *f.* — потенція, сила — потенция, сила
potentialis, e — потенціальний — потенциальный
potio, onis, *f.* — пиття — питье
potius — краще, швидше — лучше, скорее
potis, e — могутній — могущий
poto, 1 — пити — пить
potus, us, *m.* / potura, ae, *f.* — питво, напиток, напій — напиток
prae (з abl.) — перед, попереду — пред, впереди
praebeo, bui, bitum, 2 — приставляти, доставляти, подавати — представлять
praecedens, ntis — попередній — предшествующий
praecedo, cessi, cessum, 3 — іти попереду, передувати — итти вперед, предшествовать
praeceptor, oris, *m.* — наставник — наставник
praecipio, cepi, ceptum, 3 — попереджати, запобігати; наперед займати, брати — предупреждать; наперед занимать, брать
praecipue (*прислів.*) — переважно, особливо — преимущественно, особенно
praecipuus, a, um — переважний, особливий — преимущественный, особенный
praeclarus, a, um — дуже світлий, ясний, прекрасний — очень светлый, прекрасный
praedico, 1 — об'являти, проголошувати — объявлять, провозглашать
praeditus, a, um — обдарований — одаренный — снабженный
praefatio, onis, *f.* — передмова — предисловие
praegnans, ntis — вагітний — беременний
praegredior, gressus sum, 3 — передувати, випереджувати, перевищувати — предшествовать, опережать, превосходить
praeliminaris, e — попередній — предварительный
praemaxilla, ae, *f.* — передщелепа — предчелюсть
praemium, ii, *n.* — премія, нагорода, відзнака — премия, награда, отличие
praemolaris, e — премолярний, передньокутній — премолярный
praemordeo, 2 — кусати, розкушувати — кусать, раскусывать
praeparans, ntis — готуючий — приготовляющий
praeparatio, onis, *f.* — препарування, готування, приготування — препарирование, приготовление, препарование
praeparativus, a, um — підготовчий — приготовительный
praeparatus, a, um — приготований — приготовленный
praeparo, 1 — готувати — приготовлять
praepedio, 4 — задержувати, затримувати, перешкоджати — задерживать, мешать
praepositio, onis, *f.* — перевага — предпочтение, преимущество
praesens, ntis — теперішній — настоящий
praesertim (*прислів.*) — особливо — в особенности, особливо
praeservatio, onis, *f.* — забезпека, забезпечення, запобігання — предохранение
praeservativus, a, um — запобіжний — предохранительный
praesidium, ii, *n.* — захист, оборона, допомога — защита, помощь
praestans, ntis — дуже гарний, чудовий — превосходный
praesto, stiti, statum, 1 — стояти вище, перевищувати — стоять выше, превосходить
praesul, ulis, *comm.* — стрибаючий, танцюючий — прыгающий, танцующий
praesum, fui, esse — бути першим; бути начальником, начальникувати — быть первым; начальствовать
praeter (з accus.) — мимо, повз, поуз; крім — мимо; кроме
praeterea (*прислів.*) — крім того; потім, далі — кроме того, потом, далее
praevenio, veni, ventum, 4 — запобігати, випереджувати — предупреждать, опереживать
praeventivus, a, um — запобіжний — предохранительный
praevertebralis, e — передхребетний — предпозвоночный
prehendo, ndi, nsum, 3 — взяти, схопити — взять, схватить
pressio, onis, *f.* — тиск, тиснення — давление
pressus, us, *m.* — тиск, тиснення, стиснення — давление, сжатие

pretium, ii, *n.* — ціна, цінність — цена, ценность
primārius, a, um — первинний; первісний — первичный
primitīvus, a, um — примітивний — первісний — примитивный, первобытный
primo (*прислівн.*) — спочатку — сначала
primoris, e — перший, передній — первый, передний
primum (*прислівн.*) — в перший раз, уперше — в первый раз
primus, a, um — перший — первый
princeps, cipis — перший, головний — первый, главный
principālis, e — перший, найголовніший — первый, главнейший
principium, ii, *n.* — початок — начало
prior, oris — перший (з двох) — первый (из двух)
prisma, atis, *n.* — призма — призма
prismaticus, a, um — призматичний — призматический
prius — раніш — прежде
priusquam — перш ніж — прежде нежели
privātus, a, um — приватний — частный
privo, 1 — позбавляти, звільняти — лишать, избавлять
pro (з abl.) — для, на; згідно, відповідно — для, на; сообразно
pro die — на день — на день
pro dosi — на приймання, на раз — на прием
proavus, i, *m.* — прадід — прадед
probatio, onis, *f.* — іспит, спроба, довід, доказ; похвала; ухвала — испытание, доказательство; одобрение
problema, atis, *n.* — проблема, задача, завдання — проблема, задача
probo, 1 — ухвалювати, довóдити — одобрять, доказывать
processus, us, *m.* — паросток — отросток
proclinatio, onis, *f.* — нахиляння, нахилення вперед — наклонение вперед
proclino, 1 — нахиляти вперед — наклонять вперед
proclivis, e — схильний; спадистий, похилий — склонный; покатый
prodigium, ii, *n.* — чудо — чудо
prodo, didi, ditum, 3 — видавати, зраджувати — выдавать, изменять
produco, xi, ctum, 3 — виводити; рухати вперед — выводить; двигать вперед
productio, onis, *f.* — виробництво; подовження, здовжування, здовження — производство; удлинение
productum, i, *n.* — продукт — продукт, произведение
proëminens, ntis — виступний — выдающийся
profanus, a, um — неосвічений — непросвещенный
profectus, us, *m.* — успіх — успех
professio, onis, *f.* — призвання — призвание, род занятий
professor, oris, *m.* — учитель — учитель
proficiscor, fectus sum, 3 — відправлятися, виряджатися; походити, виникати, починати — отправляться; происходить, начинать
profluvium, ii, *n.* — витікання — истечение
p. sanguinis — кровотеча — кровотечение
profunditas, atis, *f.* — глибина — глубина
profundus, a, um — глибокий — глубокий
profusus, a, um — багатий на що — изобильный
prognatus, a, um — народжений — рожденный
prognosis, is, *f.* — прогноз, завбачення — прогноз, предсказание
progressivus, a, um — прогресивний, поступний — прогрессивный, поступательный
progressus, us, *m.* — прогрес, поступний рух вперед, успіх — прогресс, поступательное движение вперед, успех
prohibens, ntis — затримний — задерживающий
prohibeo, ui, itum, 2 — затримувати — удерживать
proicio, ieci, iectum, 3 — кидати; залишати — бросить, оставить
prolapsus, us, *m.* — випадання, відвисання — выпадение, отвисание
prolapsio, onis, *f.* — падання, падіння — падение
proletarius, ii, *m.* — пролетар — пролетарий
prominens, ntis — виступний, виступаючий — выдающийся, выступающий
promineo, ui, 2 — виступати, випинатися — выдаваться, выступать
prominentia, ae, *f.* — виступ — выступ
promitto, misi, missum, 3 — обіцяти; пускати — обещать; пускать
promptus, a, um — швидкий — быстрый
prooemium, ii, *n.* — вступ, передмова — вступление, предисловие
prope (*прислівн.*) — близько, поблизу — близко, вблизи
propello, puli, pulsum, 3 — гнати; штовхати, проганяти — гнать, толкать вперед, прогонять
propero, 1 — спішити, поспішати — спешить
propior, ius — найближчий — ближайший
propius (*прислівн.*) — ближче — ближе
propono, posui, positum, 3 — ставити попереду, пропонувати — ставить впереди, предлагать
proportionalis, e — пропорціональний, розмірний — пропорциональный, соразмерный

proportio, onis, *f.* — пропорція, співвідношення, розмірність — пропорция, соотношение, соразмерность

proprius, a, um — власний, особистий — собственный, личный

propter (з accus.) — біля, коло — подле, возле

propterea — тому, через те — по той причине, потому

propudium, ii, *n.* — мерзота — мерзость

propulsatio, onis, *f.* — відвертання, відхилення — отвращение, отклонение

propulsio, onis, *f.* — мимовільне просування вперед — непроизвольное продвижение вперед

propulso, 1 — відштовхувати, відбивати — отталкивать, отражать

prorsus (*прислівн.*) — прямо, рішуче — прямо, решительно

proseco, cui, ctum, 1 — відсікати, відтинати — отсекать

prosector, oris, *m.* — прозектор, анатом — прозектор, анатом

prosilio, silui, 4 — вистрибувати — выскакивать

prospectus, us, *m.* — огляд — обзор

prospere (*прислівн.*) — сприятливо — благоприятно

prostata, ae, *f.* — простата, передміхурова залоза — простата, предстательная железа

prostratio, onis, *f.* — прострація, знемога — прострация, изнеможение

p. virium — знесилення, занепадання на силах — упадок сил

prosum, fui, prodesse — давати користь — приносить пользу

protoplasma, atis, *n.* — протоплазма — протоплазма

prototypus, i, *m.* — прототип, первотвір — прототип, первообраз

protraho, xi, ctum, 3 — витягати; виявляти; тягти — вытаскивать; обнаруживать, тянуть

protrudo, si, sum, 3 — штовхати вперед, виштовхувати — толкать вперед, выталкивать

protrusio, onis, *f.* — випинання — выпячивание

protuberantia, ae, *f.* — виступ, горб — выступ, бугор

prout (*сполучн.*) — бо; через те, що — так как

proventus, us, *m.* — прибуток; достаток, численність, удача — доход; обилие, исход, удача

proverbium, ii, *n.* — прислів'я — пословица

providus, a, um — передбачливий — предусмотрительный

provocatio, onis, *f.* — провокація, виклик — провокация, вызов

proxime (*прислівн.*) — дуже близько — весьма близко

proxime (*прислівн.*) — дуже недавно — весьма недавно

proximus, a, um — найближчий — ближайший

prudens, ntis — розсудливий, обережний — благоразумный, осторожный

prudenter (*прислівн.*) — розсудливо — благоразумно

prudentia, ae, *f.* — знання, розсудливість — знание, благоразумие

prurigo, inis, *f.* } свербілячка — зуд
pruritus, us, *m.* }

pseudo-, — псевдо-, несправжньо-, мнимий — псевдо-, ложно-, мнимый

pseudodyspepsia, ae, *f.* — псевдодиспепсія, нервова диспепсія — псевдодиспепсия, нервная диспепсия

pseudoparalysis, is, *f.* — псевдопаралїч, несправжній параліч — псевдопаралич, ложный паралич

pseudothanatos — мнима смерть — мнимая смерть

psoas, atis (*musculus*) — поперековий — поясничный

psyche, es, *f.* (*грецьк.*) — душа, дух — душа, дух

psychiater, tri, *m.* — психіатр, лікар психічних хвороб — психиатр, врач по душевным болезням

psychiatria, ae, *f.* — психіатрія, наука про психічні хвороби — психиатрия, наука о душевных болезнях

psychologia, ae, *f.* — психологія — психология

psychopathia, ae, *f.* — психопатія — психопатия

psychosis, is, *f.* — психоз — психоз

puber, eris — змужнілий, зрілий — возмужалый, зрелый

puberitas, atis, *f.* — змужнілість — возмужалость

pubes, is, *f.* — лобок — лобок

publicus, a, um — публічний, прилюдний; громадський — публичный; общественный

pudor, oris, *m.* — сором — стыд

puella, ae, *f.* — дівчина — девушка

puer, eri, *m.* — хлопчик — мальчик

puerilis, e — дитячий — детский

puerilitas, atis, *f.* — дитинство, старече недоумство — детство, старческое слабоумие

puericia, ae, *f* — дитинство, отрочий вік — детство, отроческий возраст

pugio, onis, *m.* — кинджал — кинжал

pulcher, chra, chrum — красивий, прекрасний — красивый, прекрасный

pulmo, onis, *m* — легеня — легкое

pulmonalis, e — легеневий — легочный

pulsatio, onis, *f.* — пульсація, биття пульсу — пульсация, биение пульса
pulso, 1 — штовхати, бити — толкать, бить
pulsus, us, *m.* — пульс — пульс
p. altus — високий пульс — высокий пульс
p. frequens — частий пульс — частый пульс
p. parvus — малий пульс — малый пульс
pulverisatio, onis, *f.* — пульверизація, розпорошення; *рідини* розпилення — пульверизация, распыление
pulvis, eris, *m.* — пил; порошок — пыль, порошок
punctio, onis, *f.* — пункція, прокол, укол — пункция, прокол, укол
punctum, i, *n.* — пункт, точка — пункт, точка
pungo, pupugi, punctum, 3 — колоти; засмучувати — колоть; огорчать
punio, 4 — карати — наказывать
pupilla, ae, *f.* — зіниця — зрачок
pupillaris, e — зіничний — зрачковий
puppis, is, *f.* — корма; корабель — корма; корабль
purgans, ntis — очисний, проносний — очистительный, проносный
purgantia, ium (remedia) — сильні проносні засоби — сильные слабительные средства
purgativus, a, um — проносний — слабительный
purgo, 1 — очищати — очищать
puritas, atis, *f.* — чистота — чистота
purpureus, a, um — пурпурний — пурпурный
purus, a, um — чистий — чистый
pus, puris, *n.* — гній — гной
puter, tris, e — гнилий, вонючий — гнилой, вонючий
puto, 1 — вважати, думати — считать, думать
pyge, es, *f.* — сідниця — ягодица
pyle, es, *f.* — ворота — ворота
pylorus, i, *m.* — пілорус, воротар, — пилорус, привратник
pyon, is — гній — гной
pyramidalis, e } пірамідальний — пирамидальный
pyramidatus, a, um }
pyramis, idis, *f.* — піраміда — пирамида
pyroxylinum, i, *n.* — піроксилін — пироксилин
pyuria, ae, *f.* — піурія, виділення гною з сечею — пиурия, отделение гноя с мочей
pyxis, idis, *f.* — банка, жерстянка, бляшанка — банка, жестянка

Q

Qua (*прислів.*) a) (себто via parte) — якою дорогою, з якого боку, де — по которой дороге, с какой стороны, где
b) (qua ratione) — як, яким чином — как, каким образом
quadra, ae, *f.* — чотирикутник; четверта частка, кусок — четыреугольник; четвертая доля, кусок
quadragenі, ae, a — по сорок — по сорока
quadragesimus, a, um — сороковий — сороковой
quadragies (*прислів.*) — сорок раз(ів) — сорок раз
quadraginta — сорок — сорок
quadranguiaris, e — чотирикутний — четыреугольный
quadrans, antis, *m.* — чверть — четверть
quadratus, a, um — квадратний — квадратный
quadriceps, ricipitis — чотириголовий — четырехглавый
quadrigeminus, a, um — чотирипарний — четырехпарный
quadringenі — по чотириста — по четыреста
quadringentesimus, a, um — чотирисотий — четырехсотый
quadringenti, ae, a — чотириста — четыреста
quadringenties (*прислів.*) — чотириста раз(ів) — четыреста раз
qualitas, atis, *f.* — якість, властивість — качество, свойство
qualis, e — який — какой
qualis-libet — який завгодно, будь який — какой угодно
qualiter (*прислів.*) — як — как
quam (*прислів.*) — скільки; *при вищому ступені* ніж — как-сколь; *при сравнит. степ.* нежели
quam-diu (*прислів.*) — як довго, тим часом як, поки — как долго, в то время как, пока
quam-libet (*прислів.*) — скільки завгодно — сколько угодно
quam ob rem (*прислів.*) — чому — почему
quamprimum (*прислів.*) — *див.* quam — *см.* quam
quamquam (*сполучн.*) — [хоча; (рідко) однак — хотя; (редко) однако
quam-vis — скільки завгодно; (*частіше*) скільки б не-хоча — сколько угодно; (*чаще*) сколько бы нихотя
quando (*прислів.*) — коли; (*рідко*) бо, тому що, колинебудь — когда; (*редко*) так как, когда-либо
quanquam = quamquam
quantitas, atis, *f.* — кількість — количество

quantopere (*прислівн.*) (quanto-opere) — в якій мірі, скільки — в какой степени, сколь много, сколько

quantus, a, um — який, скільки — какой, сколь великий

quare (*прислівн.*) — чим, чого, чому — чем, отчего, почему

quartus, a, um — четвертий — четвертый

quartus-decimus — чотирнадцятий — четырнадцатый

qua-si — 1. (*сполучн.*) — ніби, неначе — как будто; 2. (*прислівн.*) — як — как, подобно как

quassus (particip. від diecл. quatio) — зворушений, вражений — потрясенный

quassus, us, *m.* — зворушення; трясіння — потрясение; трясение

quater — чотири рази — четыре раза, четырежды

quaterni, ae, a — по чотири — по четыре

quatio, quassi, quassum, 3 — трясти, хитати, штовхати, гнати — трясти, качать, толкать, гнать

quattuor — чотири — четыре

quattuor-decim — чотирнадцять — четырнадцать

que (*сполучн.*) — і (*ставиться позаду слова*) — и (*ставится позади слова*)

quem-admodum (*прислівн.*) — яким чином, як — каким образом, как

querceus, a, um — дубовий — дубовый

quercus, us, *f.* — дуб — дуб

qui, quae, quod — який, а, е; якийнебудь; котрий, а, е; котрийнебудь — который, ая, ое; который-нибудь, какой-либо

qui, quae, quod — хто — кто

quia (*сполучн.*) — бо, тому що — потому что

quicquam *див.* quisquam

quidam, quaedam, quoddam — якийсь, хтось, щось — некоторый, некто, нечто

quidem (*прислівник, ставиться після слова, до якого стосується*) — ж — же

ne-quidem — навіть не — даже не

quies, etis, *f.* — спокій, відпочинок; спочинок — покой, отдых

quiesco, quievi, quietum, 3 — відпочивати, спочивати; лишатися спокійним — покоиться, отдыхать; оставаться спокойным

quiete (*прислівн.*) — спокійно — спокойно

quilibet, quaelibet, quidlibet *i* quodlibet — який завгодно, будьякий, що завгодно, кожний, всякий — который угодно, что угодно, каждый

quin (*сполучн.*) — щоб не — чтобы не

quindecies (*прислівн.*) — п'ятнадцять раз (ів) — пятнадцать раз

quindecim — п'ятнадцять — пятнадцать

quingeni, ae, e — по п'ятсот — по пятисот

quingentesimus, a, um — п'ятисотий — пятисотый

quingenti, ae, a — п'ятсот — пятьсот

quingenties (*прислівн.*) — п'ятсот раз(ів) — пятьсот раз

quini, ae, a — по п'ять — по пяти

quini-deni *ma* quindeni — по п'ятнадцять — по пятнадцати

quinquageni, ae, a — по п'ятдесят — по пятидесяти

quinquagesimus, a, um — п'ятдесятий — пятидесятый

quinquagies (*прислівн.*) — п'ятдесят раз (ів) — пятьдесят раз

quinquaginta — п'ятдесят — пятьдесят

quinque — п'ять — пять

quinquies — п'ять раз(ів) — пять раз

quintus, a, um — п'ятий — пятый

quintus-decimus, a, um — п'ятнадцятий — пятнадцатый

quiris, itis, *m.* — громадянин — гражданин

quis, quid — хто, що — кто, что

quisquam, quidquam — хтонебудь, щонебудь — кто-нибудь, что-нибудь

quis-que, quaeque, quidque — кожен, кожний — каждый

quis-quis, quidquid, *або* quicquid — хто б не, щоб не, який би не — кто бы ни, что бы ни, который бы ни

quivis, quaevis, quidvis *i* quodvis — який завгодно, всякий — который угодно, всякий

quo (*прислівн.*) — куди — куда

quoad (*сполучн.*) — поки, поки не — пока, пока не

quod (*сполучн.*) — що — что

quodam-modo (*прислівн.*) — в деякій мірі — некоторым образом

quominus (*сполучн.*) — щоб не — чтобы не

quo-nam (*прислівн.*) — куди ж? — куда же?

quoniam (*сполучн.*) — тому що, бо — потому что, так как

quoquam (*прислівн.*) — кудинебудь — куда-нибудь

quoque (*сполучн.*) — також, теж, і — также, тоже, и

quoque = abl. ntd quisque

quoque = et quo

quot (*прислівн.*) — скільки? — сколько?

quoteni, ae, a — по скільки — по сколько

quotidianus (*прикм.*) — щоденний, повсякденний, звичайний — ежедневный, обыкновенный

quotidie (*прислівн.*) — щодня, щоденно — ежедневно

quotus, a, um — котрий, який — который

quum *або* cum (*сполучн.*) — коли — когда

q. v. (*на рецептах скороч.*) = quantum vis — скільки хочеш — сколько хочешь

R. (*скороч. на рецептах*) = recipe — бери — возьми
rachitis, rhachitis, idis, *f.* — рахіт, англійська хвороба — рахит, английская болезнь
rad. (*скороч. на рецептах*) = radix, icis, *f.* — корінь — корень
radialis, e — радіальний, променевий — радиальный, лучевой
radiatus, a, um — променистий — лучистый
radicalis, e — радикальний, корінний, грунтовний — радикальный, коренной, основательный
radium, ii, *n.* — радій — радий
radiohumeralis, e — променевоплечовий — лучеплечевой
radix, icis, *f.* — корінь — корень
radix nasi — перенісся — переносье
ramulus, i, *m.* — гілочка — веточка
ramus, i, *m.* — гілка — ветвь
rana, ae, *f.* — жаба — лягушка
rapax, acis — жадний, пожадливий, швидкий, стрімкий — жадный, быстрый, стремительный
rapio, rapui, raptum, 3 — хапати, брати, відносити, понести — хватать, брать, уносить
raptus, us, *m.* — нестяма, несамовитість — исступление
raritas, tatis, *f.* — рідкість — редкость
rarus, a, um — рідкий — редкий
ratio, onis, *f.* — розум, причина — рассудок, ум, причина
rationalis, e — раціональний, доцільний — рациональный, целесообразный
ratiocinatio, onis, *f.* — висновок — умозаключение
re — назад, знов(у) — назад, снова
reactio, onis, *f.* — реакція, протидія, протидіяння — реакция, противодействие
realis, e — реальний, дійсно існуючий — реальный, действительно существующий
rec. (*скороч. на рецептах*) = recenter paratus — свіжий, недавній — свежий, недавний, свеже приготовленный
recenseo, sui, sum *i* situm, 2 — розглядати — рассматривать
receptaculum, i, *n.* — вмістище, ложе; приймач — вместилище, ложе; приемник
receptio, onis, *f.* — приймання, прийняття — принятие
receptum, i, *n.* — рецепт — рецепт
recessus, us, *m.* — відхід — удаление
recidivus, a, um — зворотний — возвратный
recidivum, i, *n.* — поворот, загострення — возврат, обострение
recido, cidi, casum, 3 — падати назад — падать назад
recido, idi, isum, 3 — відрізати, відсікати, відтинати — отрезывать, отсекать
recipio, cepi, ceptum, 3 — приймати, брати — получать, брать
recipere se — відступати, ретируватися — отступать, ретироваться
reclino, 1 — згинати, назад клонити, хилити — сгибать, назад клонить
reclinatio, onis, *f.* — відхилення, відхил, загинання, загин — отклонение, загибание
recludo, si, sum, 3 — відчиняти, відмикати, відпирати — отворять, отпирать
rectificatio, onis, *f.* — ректифікація, очистка перегнаної рідини повторною перегонкою — ректификация, очистка перегнанной жидкости вторичной перегонкой
rectificatus, a, um — очищений; *спирт* ректифікований — очищенный, ректификованный
rectum, i, *n.* — пряма кишка — прямая кишка
rectus, a, um — прямий — прямой
recupero, 1 — дістати, повернути, відновити — получить, повернуть, восстановить
re-curro, curri, cursum, 3 — назад бігати, повертатися — назад бегать, возвращаться
recurrens, entis — рекурентний, поворотний — рекуррентный, возвратный
recurvatus, a, um — зігнутий назад — изогнутый назад
reddo, didi, ditum, 3 — віддавати назад, повертати — отдавать назад, возвращать
re-d-eo, ii, itum, ire — іти назад, повернутись — итти назад, возвратиться
redigo, egi, actum, 3 — відганяти, проганяти — отгонять, прогонять
redigere in unum — зібрати — собрать
reduco, xi, ctum, 3 — повертати — возвращать
refello, felli, 3 — заперечувати, виявляти брехню чиюсь — опровергать, изобличать во лжи
refero, tuli, latum, referre — відносити назад, повертати; відносити — относить назад, возвращать; относить
refert, retulit, referre — важливо, стосується, корисно — важно, касается, полезно
refertus (*particip.* від *дієсл.* refercio) — наповнений — наполненный
reficio, feci, fectum, 3 — відновляти — возобновлять

reflecto, flexi, flexum, 3 — загинати — загибать
refluo, xi, xum, 3—текти назад—течь назад
refluxus, us, *m.* — поворотна течія — возвратное течение
refoveo, fovi, fotum, 2 — зогрівати — согревать
refrigeratio, onis, *f.* — охолодження, простуда, застуда — охлаждение, простуда
refrigero, 1 — охолоджувати — охлаждать
refrigesco, frixi, 3 — простигати, холонути — простывать
refrigerator, oris, *m.* — холодильник — холодильник
regeneratio, onis, *f.* — регенерація, відродження — регенерация, возрождение
regio, onis, *f.* — ділянка; *адміністр.* дільниця — область, участок
regius, a, um — царський — царский
regnum, i, *n.* — царство — царство
regressus, us, *m.* — регрес — регресс
regula, ae, *f.* — правило — правило
regularis, e — регулярний, правильний — регулярный, правильный
reitero, 1 — повторювати — повторять
reiteretur (*на рецептах*) — повторити — повторить; ne reiteretur — не повторяти — не повторять
relaxatio, onis, *f.* — послаблення; ослаблення — послабление; ослабление
relaxantia, orum, *n.* (remedia, orum) — послабляючі (*проносні*) засоби — расслабляющие средства
relaxo, 1 — попускати, розширяти, відкривати — послаблять, расширять, открывать
relativus, a, um — відносний — относительный
relinquo, liqui, lictum, 3 — залишати — оставлять
reliquus, a, um — останній — остальной
remedium, ii, *n.* — ліки — лекарство
remeo, 1 — повертатись — возвращаться
reminiscentia, ae, *f.* — спогади, пам'ять — воспоминание, память
remotio, onis, *f.* — віддалення — отдаление, удаление
remotus (particip. від дієсл. removeo)— віддалений — удаленный
remotus, a, um (*прикм.*) — віддалений — отдаленный, удаленный
removeo, movi, motum, 2 — відсувати — отодвигать
ren, nis, *m.* — нирка — почка
ren mobilis — рухлива нирка — подвижная почка
renalis, e — *нирковий* — почечный
renitor, nisus (nixus) sum, 3 (depon.) — опиратись, чинити опір — упираться, сопротивляться
renovatio, onis, *f.* — поновлення — восстановление
renovo, 1 — поновляти — обновлять
reorganisatio, onis, *f.* — перетворення — преобразование
reparatio, onis, *f.* — відновлення — восстановление
repello, repuli (*або* reppuli), repulsum, 3 — гнати назад — гнать назад
reperio, reperi (repperi), repertum, 4 — знаходити, пізнавати — находить, узнавать
repetatur (*на рецептах*) — повторити — повторить
repetitio, onis, *f.* — повторення — повторение
repleo, evi, etum, 2 — наповняти, поповняти — наполнять, пополнять
replexus, a, um — наповнений — наполненный
repono, posui, positum, 3 — назад покласти — назад положить
repraesentatio, onis, *f.* — уявлення — представление
repraesento, 1 — являти, становити — представлять
reprimo, pressi, pressum, 3 — давити, тиснути, штовхати, затримувати, зупиняти — давить, толкать, удерживать, останавливать
reproductio, onis, *f.* — репродукція, відтворення — репродукция, воспроизведение
reptilia, ium, *n.* — рептилії, плазуни — рептилии, пресмыкающиеся
reptilis, e — плазун, плазуючий — пресмыкающийся
reputo, 1 — обчисляти, вираховувати, зважати — вычислять, взвешивать
requies, etis, *f.* — відпочинок, спокій — отдых, покой
res, rei, *f.* — діло, річ — дело, вещь
resarcio, rsi, rtum, 4 — поправити, поповнити — поправить, восполнить
resectio, onis, *f.*—резекція, вирізування — резекция, вырезывание, иссечение
resistentia, ae, *f.* — опір, пружність — сопротивление, упругость
reservo, 1 — зберігати — сберегать
resideo, sedi, sessum, 2 — сидіти — сидеть
resido, sedi, sessum, 3 — сідати; стомлюватися — садиться; утомляться
residuus, a, um (*прикм.*) — залишений, останній — оставшийся, остальной
residuum, ii, *n.* — залишок — остаток
resisto, stiti, stitum, 3 — протистояти, противитись—противостоять, противиться
resolvo, solvi, solutum, 3 — розпускати; роз'яснювати — распускать, разъяснять
resorbeo, 2 — вбирати, вбрати — поглощать

respectus, us, *m.* — повага, пошана — уважение
respiratio, onis, *f.* — дихання — дыхание
respirator, oris, *m.* — респіратор, маска для захисту дихальних органів — респиратор, маска для защиты дыхательных органов
respiro, 1 — дихати — дышать
respondeo, ndi, nsum, 2 — відповідати — отвечать
restauratio, onis, *f.* — відновлювання, відновлення — восстановление
restauro, 1 — відновлювати, відновляти — возобновлять
restituo, ui, utum, 3 — поправляти, ставити на попереднє місце — поправлять, ставить на прежнее место
restitutio, onis, *f.* — реституція, відновлення — восстановление
restitutio ad integrum — цілковите відновлення — полное восстановление
resto, stiti, 1 — залишатися; чинити опір — оставаться; сопротивляться
retardatio, onis, *f.* — сповільнення — замедление
retardo, 1 — сповільнювати, не поспішати, баритися, гаятися — замедлять, медлить
rete, is, *n.* — сітка — сеть, сетка
rete mirabile — розпад судини на дрібні переплетені гілочки — распадение сосуда на мелкие, переплетающиеся веточки
rete testis Halleri — Галлерова сітка яєчка — Галлерова сеть яичка
reticularis, e — ретикулярний, сітчастий — ретикулярный, сетчатый
reticulum, i, *n.* — сітка — сетка
retina, ae, *f.* — ре́тина, сітківка — ретина, сетчатка
retineo, tinui, tentum, 2 — втримувати, вдержувати, зберігати — удерживать, сохранять
retorta, ae, *f.* — реторта — реторта
retro-, — назад — назад
retroflexio, onis, *f.* — згинання назад — сгибание назад
retroflexio uteri — перегин матки назад — перегиб матки назад
retroflexus, a, um — відігнутий назад — отогнутый кзади, назад
retrogradus, a, um — ретроградний, ідучий назад — ретроградный, идущий назад
retronasalis, e — ретроназальний, носоглотковий — ретроназальный, носоглоточный
reunio, onis, *f.* — сполучення, сполучення, з'єднання — соединение
reunio per primam intentionem — загоєння рани первинним натягом — заживление раны первичным натяжением
reunio per secundam intentionem — загоєння рани вторинним натягом — заживление раны вторичным натяжением
rheum, i, *n.* — ревінь — ревень
rheumatismus, i, *m.* — ревматизм — ревматизм
rheumatismus articulorum acutus — гострий суглобовий ревматизм — острый сочленовный ревматизм
rhin-, — носовий — носовой
rhinophonia, ae, *f.* — ринофонія, гугнявість — ринофония, гнусавость
rhis, rhinos, *f.* (*грецьк.*) — ніс, ніздря — нос, ноздря
rhythmicus, a, um — ритмічний, рівномірний — ритмический, ритмичный, равномерный
rhythmus, i, *m.* — ритм, такт, рівномірність — такт, ритм, равномерность
rhizoma, atis, *n.* — кореневище — корневище
rhomboideus, a, um — ромбовидний — ромбовидный
ricinus, i, *f.* — рицина — клещевина
rigidus, a, um — ригідний, жорсткий, твердий, пружний — ригидный, жесткий, твердый, упругий
rima, ae, *f.* — щілина — щель
risorius, a, um — сміховий — смеховой
risus, us, *m.* — сміх — смех
rite (*прислівн.*) — як слід, належно, правильно — надлежащим образом, правильно
ritus, us, *m.* — звичай — обычай, обыкновение
ritu (abl.) — за звичаєм — по образу
robur, oris, *n.* — сила, міць — сила, крепость
robustus, a, um — сильний — сильный
rosa, ae, *f.* — роза — роза
rotatio, onis, *f.* — ротація, коловий рух, обертання — ротация, круговое движение, вращение
rotator, oris, *m.* (musculus) — ротатор, обертач (мускул) — ротатор, вращатель
rotatores, um (musculi) — ротатори (мускули) — вращатели (мускулы)
rota, ae, *f.* — колесо — колесо
roto, 1 — обертати, крутити — вертеть, кружить
rotundatus, a, um — округлений — округленный
rotundus, a, um — круглий — круглый
rubedo, inis, *f.* — червоність шкіри — краснота кожи
rubefacientia, ium (remedia, orum) — засоби, що спричиняють почервоніння шкіри — средства, вызывающие покраснение кожи
rubeola, ae, *f.* — краснуха — краснуха

rubeola scarlatinosa — шкарлатинозна краснуха — скарлатинозная краснуха
ruber, bra, brum — червоний — красный
rubesco, bui, 3 — червоніти — делаться красным, краснеть
rubicundus, a, um — червоний, яскравочервоний — красный, яркокрасный
rubor, oris, *m.* — червоність — краснота
rudimentum, i, *n.* — рудимент, зачаток — рудимент, зачаток
rudis, e — грубий, недосвідчений — грубый, неопытный
rufus, a, um — червоний, рудий — красный, рыжий
ruga, ae, *f.* — зморшка — морщина
rugosus, a, um — зморшкуватий — морщинистый
rumor, oris, *m.* — шум, тріск — шум, треск
ruptura, ae, *f.* — руптура, розрив — руптура, разрыв
rursus (*прислів.*) — знову — снова
rus, ruris, *n.* — село — деревня
rutilus, a, um — червонуватий, жовтогарячий — красноватый, золотожелтый
rutula, ae, *f.* (*зменшене від ruta*) — рута, гірка трава — рута, горькая трава

S

S. (*скороч. на рецептах*) = semis, signa, signatur, sume — половина, познач, візьми — половина, обозначь, возьми
S. a. (*скороч. на рецептах*) = secundum artem — досконало — по правилам искусства
S—romanum, i, *n.* = flexura sigmoidea — *S*—римське; сигмоподібна кривина товстої кишки = *S*—римское; сигмовидная кривизна толстой кишки
sa(c)charatus, a, um — зацукрований — засахаренный
sa(c)charinum, i, *n* — сахарин — сахарин.
sa(c)charum, i, *n.* — цукор — сахар
s. album — цукор тростинний — сахар тростниковый
s. lactis — молочний цукор — молочный сахар
sacculus, i, *m.* — мішечок — мешочек.
saccus, i, *m.*—мішок, сумка—мешок, сумка
sacralis, e — крижовий — крестцовый
sacro-, — крижово-, — крестцово-
sacroiliacus, a, um — крижово-клубовий — крестцово-подвздошный
sacrum, sacri, *n.* — крижі — крестец
saepe (*прислів.*) — часто — часто
sal, salis, *m.* — сіль — соль
saliva, ae, *f.* — слина — слюна
salivalis, e — слинний — слюнный
salse (*прислів. від salsus*) — з сіллю, дотепно — солено, остроумно
salsus, a, um — солоний, дотепний — соленый, остроумный
saltem (*прислів.*) — принаймні — по крайней мере
saltim = saltem — принаймні — по крайней мере
saltus, us, *m.* — стрибок—прыжок, скачек
saluber, bris, bre — лікувальний, цілющий — целебный
salubritas, atis, *f.* — стан здоров'я — состояние здоровья
salus, utis, *f.* — здоров'я, благо, добро — здоровье, благо
salus aegroti — suprema lex = здоров'я хворого—найвищий закон=благо больного—высший закон
salutaris, e — корисний, рятунковий — полезный, спасительный
saluto, 1 — вітати — приветствовать
salve — 1) (*прислів.*) здóрово—здорово 2) (*imperf.* від *salveo*) — будь здоровий—будь здоров—здравствовать
salveo, 2 — бути здоровим — здравствовать
salvia, ae, *f.* — шавлія — шалфей
sanalis, e — лікувальний, цілющий, виліковний — целебный, излечимый
sanatio, onis, *f.* — вилікування; оздоровление — исцеление
sanatorium, ii, *n.* — санаторія — санаторий, санатория
sanguiferus, a, um — кровоносний — кровеносный
sanguinem mittere — пускати кров — пускать кровь
sanguineus, a, um — кривавий—кровавый
sanguino, 1 — обливатись кров'ю — обливаться кровью
sanguinolentus, a, um — кривавистий — кровянистый
sanguis, inis, *m.* — кров — кровь
sanies, iei *f.* — кров з гноєм, сукровиця — кровь с гноем, сукровица
sanitarius, a, um — належний до гігієни — относящийся к гигиене
sanitas, atis, *f.* — здоров'я—здоровье
sano, 1—виліковувати; *рану* вигоювати—вылечивать
sapiens, tis — 1. (*прикм.*)—мудрий, розважливий, розсудливий, мудрый, благоразумный, рассудительный 2. (*іменник*) — мудрець — мудрец

sapienter (*прислівн.*) — мудро — мудро
sapientia, ae, *f.* — мудрість — мудрость
sapo, onis, *m.* — мило — мыло
saponificatio, onis, *f.* — змилення — омыление
sapor, oris, *m.* — смак — вкус
sarcoma, atis, *n.* — саркома — саркома
sarcomatódes — саркоматозний, подібний до саркоми — саркоматозный, похожий на саркому
sarcomatosis, is, *f.* — саркоматоз, множинна саркома — саркоматоз, множественная саркома
sat. (*скороч.*) = satis — досить — довольно
saturatio, onis, *f.* — сатурація, насичений розчин — сатурація, насыщенный раствор
satis або sat. — досить — довольно
satur, ura, urum — ситий — сытый
saturnus, i, *m.* — свинець — свинец
sbt. (ss) (*скороч.*) = subtilissimus, a, um — дуже дрібний — очень мелкий
saxum, i, *n.* — скеля, камінь — скала, камень
scaber, bra, brum — грубий, шорсткий, нечистий — грубый, шероховатый, нечистый
scabies, ei, *f.* — короста — чесотка
scabiosus, a, um — коростявий — чесоточный
scalprum, scalpellum, i, *n.* — скальпель, бістурі, хірургічний ніж — скальпель, бистури, хирургичный нож.
scapula, ae, *f.* — лопатка — лопатка
scarlatina, ae, *f.* — шкарлатина — скарлатина
scarlatinosus, a. um — шкарлатинозний — скарлатинозный
scat. (*скороч.*). = scatula, scatula, ae, *f.* — коробка, коробочка, — коробка, коробочка
sceleton, sceletum, skeletum, i, *n.* — скелет, кістяк, снасть — скелет, костяк, остов
scepticismus, i, *m.* — скептицизм, сумнів, недовір'я — скептицизм, сомнение, недоверие
scepticus, a, um — скептик; той, що має сумнів — скептик, сомневающийся
schema, atis, *n.* — схема, зразок — схема, образец
schematicus, a, um — схематичний — схематичный
schola, ae, *f.* — школа — школа
scholasticus, a, um — схоластичний — схоластичный
sciens (particip. від scio) — знаючий — знающий
scientia, ae, *f.* — знання — знание
scilicet (*прислівн.*) — себто, тобто, звичайно, без сумніву, безперечно — то-есть, конечно, разумеется, без сомнения
scindo, scidi, scissum, 3 — рвати, розділяти, поділяти — рвать, разделять,
scio, ivi(ii), itum, 4 — знати — знать
scitus, us, *m.* — вирішення, рішення — определение, решение
scitus, a, um — розумний, умілий — умный, искусный
sciurus, i, *m.* — білка — белка, векша
scleroma, atis, *n.* — склерома, затвердіння — склерома, затверденне
sclerosis, is, *f.* — склероз — склероз
scleroticus, a, um — склеротичний, ущільнений — склеротический, уплотненный
sclopetarius, a, um — вогнепальний — огнестрельный
scorbutus, i, *m.* — скорбут, цинга — скорбут, цынга
scorpio, onis, *m.* — скорпіон — скорпион
scribo, psi, ptum, 3 — писати — писать
scriptor, oris, *m.* — письменник, автор — писатель, автор
scriptum, i, *n.* — твір, книга — сочинение, книга
scriptus (particip. від scribo) — написаний — написанный
scrofulosis, is, *f.* — скрофульоз, золотуха — скрофулез, золотуха
scrofulosus, a, um — скрофульозний, золотушний — скрофулезный, золотушный
secale, is, *n.* — жито — рожь
secale cornutum — ріжки — спорынья
secerno, crevi, cretum, 3 — відділяти, усувати, видаляти, відрізняти — отделять, удалять, отличать
seco, secui, sectum, 1 — різати; робити операцію — резать; делать операцию
secretio, onis, *f.* — секреція, відділення, виділення — секреция, отделение, выделение,
secretio interna — внутрішня секреція — внутренняя секреция
sectio, onis, *f.* — секція, розтин; розсікання, розтинання — секция, рассеченне
sectio caesarea — кесарський розтин — кесарево сечение
secundum — відповідно до чого, згідно з чим — сообразно с чем
secundum naturam — згідно з природою — сообразно с природой
secundus, a, um — другий, сприятливий — второй, благоприятный
secure (*прислівн.*) — безпечно — безопасно
securis, is, *f.* — сокира — топор
securus, a, um — безтурботний, байдужий, спокійний, певний — беззаботный, безпечный, спокойный, уверенный
secutus (particip. від sequor) — ідучий за ким — следующий за кем
sed (*сполучн.*) — але, однак, проте, втім — но, однако, впрочем

sedeo, sedi, sessum, 2 — сидіти; сідати, опускатися, осідати — сидеть; садиться, опускаться, оседать
sedes, is, *f.* — місцеперебування; кал — местопребывание; испражнения
sedes cruentae (*plur.*) — кал з кров'ю — кровавый стул
sedes morbi — місце хвороби — место болезни
seditio, onis, *f.* — повстання, заколот, бунт — восстание, мятеж
seditiosus, a, um — заколотний, бунтівний, бунтівничий — мятежный
sedulus, a, um — старанний, запопадливий — старательный, ревностный
segmentum, i, *n.* — сегмент, відрізок — сегмент, отрезок
seiunctio, onis, *f.* — роз'єднання — разъединение
seiungo, nxi, nctum, 3 — розділяти, відділяти — разделять, отделять
sella, ae, *f.* — сідло, крісло — седло, кресло
sella turcica — турецьке сідло — турецкое седло
semel (*прислів.*) — один раз — однажды
semen, inis, *n.* — сім'я — семя
semestris, e — шестимісячний — шестимесячный
semi, — половина, напів-, пів-, — половина, полу-
semicanalis, is, *m.* — півканал, канавка — полуканал, канавка
semicircularis, e } півколовий — полу-
semicirculatus, a, um } лукружный
seminalis, e — сім'яний — семенной
semper (*прислів.*) — завжди — всегда
senectus, a, um — старий, старезний — старый, престарелый
senectus, utis, *f.* — старість — старость
senex, nis (*прикметн.*) — старий — старый
senex, nis (*іменник*) — старик — старик
seni, ae, a — по шість — по шести
seni-deni, ae, a — по шістнадцять — по шестнадцати
senilis, e — старечий — старческий
seniliter (*прислів.*) — по-старечому — по-стариковски
sennae (*f.*) folia (orum) — александрійське листя — александрийский лист
sensibilis, e — відчувальний, чутливий — ощутительный, чувствительный
sensorium, ii, *n.* — почуття, свідомість — чувство, сознание
sensus, us, *m.* — чуття, почуття, відчування — чувство, ощущение
sententia, ae, *f.* — сентенція, думка — сентенция, мнение
sentio, nsi, nsum, 4 — почувати, відчувати — чувствовать, ощущать
separate (*прислів.*) — окремо, особливо — отдельно, особенно
separatim (*прислів.*) — окремо — отдельно
separatio, onis, *f.* — відділення, відлучення, відокремлювання, відокремлення — отделение, разделение
separo, 1 — відділяти, відокремлювати отделять
separator, oris, *m.* — 1) подвійний катетер; 2) сепаратор, апарат для відокремлювання механічною силою будь-якої складової частини рідини, наприклад, вершків від молока — 1) двойной катетер; 2) сепаратор, аппарат для отделения механической силой какой-либо составной части жидкости, например, сливок от молока
sepio, sepsi, septum, 4 — огороджувати, захищати — огораживать, ограждать
septem — сім — семь
septem decim (septendecim) — сімнадцять — семнадцать
septeni, ae, a — по сім — по семи
septies — сім раз(ів) — семь раз
septimus a, um — сьомий — седьмой
septingentesimus — сімсотий — семисотый
septingenti, ae, a — сімсот — семьсот
septingenties — сімсот раз(ів) — семьсот раз.
septuagesimus — сімдесятий — семидесятый
septuaginta — сімдесят — семьдесят
septum, i, *n.* — перетинка — перегородка
septus, a, um — розділений перегородкою, перетинкою — разделенный перегородкой
sequor, sequutus (cutus) sum, sequi (depon.) — іти слідом за ким — следовать за кем,
series, ei, *f.* — черга, ряд — очередь, ряд
series medicaminum — список офіцинальних засобів — список официнальных средств
serius, a, um — серйозний, важливий — серьезный, важный
sero (*прислів.*) — пізно — поздно
serotinus, a, um — пізній — поздний
serpens, tis — змія, плазун — змея, пресмыкающееся
serpo, psi, ptum, 3 — повзати, плазувати — ползать, пресмыкаться
serum, i, *n.* — сироватка — сыворотка
serus, a, um — пізній — поздний
servo, 1 — спостерігати, зберігати — наблюдать, сохранять
sesceni = sexceni — по шістсот — по шестисот
seu *dus.* sive — або — или
sex — шість — шесть
sexageni, ae, a — по шістдесят — по шестидесяти
sexagesimus, a, um — шістдесятий — шестидесятый

sexagies — шістдесят раз(ів) — шестьдесят раз
sexaginta — шістдесят — шестьдесят
sexcentesimus, a, um — шістсотий — шестисотый
sexcenti, ae, a — шістсот — шестьсот
sexcenties — шістсот раз(ів) — шестьсот раз
sexies — шість раз(ів) — шесть раз
sextus, a, um — шостий — шестой.
sextus-decimus, a, um — шістнадцятий — шестнадцатый
sexualis, e — сексуальний, статевий — сексуальный, половой
sexus, us, *m.* — стать — пол
s. f. (*скороч. на рецептах*) = sub finem — наприкінці — в конце
s. f. c. a. = sub finem coquendi addem — наприкінці кип'ятіння додай — в конце кипячения прибавь
si (*сполучн.*) — якщо, коли — если, когда
sic (*прислівн.*) — так, таким чином — так, таким образом
sicco, 1 — сушити — сушить
siccus, a, um — сухий — сухой
sigmoideus, a, um — сигмоподібний — сигмовидный, сигмообразный
sic-ut і sic-uti (*сполучн.*) — тому що, бо — так как
sidus, eris, *n.* — сузір'я, світило — созвездие, светило
sigillum, i, *n.* — печать на персні — печать на перстне
significatio, onis, *f.* — показання, знак, ознака — показание, знак
significo, 1 — робити знаки, позначати — делать знаки, обозначать
signo, 1 — позначати, прикладати печать — обозначать, прикладывать печать
signa (*plur.* від signum) — знаки — знаки
signetur — напиши, зазнач на рецептах спосіб застосування ліків — напиши, отметь на рецептах способ применения лекарств
signatura, ae, *f.* — сигнатура, ярлик, позначення — сигнатура, ярлык, обозначение
signum, i, *n.* — знак, ознака, слід — знак, признак, след
silentium, i, *n.* — мовчання — молчание
sileo, ui, 2 — мовчати — молчать, хранить молчание
silva, ae, *f.* — ліс — лес
simia, ae, *f.* — мавпа — обезьяна
similis, e — подібний, схожий — подобный, похожий
similiter (*прислівн.*) — подібно — подобно
similitudo, inis, *f.* — подібність, схожість — подобие, сходство
similitas, atis, *f.* —
simplex, icis — простий, звичайний —
simul (*прислівн.*) — разом — вместе
simulatio, onis, *f.* — симуляція, удавання — симуляция, притворство
sin (*сполучн.*) — коли ж, якщо ж — если же
sine (*прийм. з abl.*) — без — без
sinapis, is, *f.* — гірчиця — горчица
sinapismus, i, *m.* — гірчичник — горчичник
singularis, e — окремий — отдельный
singuli, ae, a — по одному — по одному
sinister, tra, trum — лівий — левый
sinistre (*прислівн.*) — ліворуч, наліво, вліво — налево, влево
sinus, us, *m.* — синус, пазуха, печера, порожнина — синус, пазуха, пещера, полость
sinus circularis Ridleyi — Рідлеєва колоподібна пазуха — Рідлеева кругообразная пазуха
sinus frontalis — лобна пазуха — лобная пазуха
sirupus, i, *m.* — сироп — сироп
sitis, is, *f.* — спрага — жажда
situs, us, *m.* — положення, становище — положение
sive або seu — або — или
skeleton, i; sceletum, i, *n.* — скелет, кістяк — скелет
socialis, e — соціальний — социальный
soda, ae, *f.* — сода — сода
sol, solis, *m.* — сонце — солнце
sol. (*скороч. на рецептах*) = solutus, solutio, solve — розчинений, розчин, розчини — растворенный, раствор, растворы
solaris, e — сонячний — солнечный
solarium, ii, *n.* — солярій, солярium — солярий, солярий
solarius, a, um — сонячний — солнечный
solea, ae, *f.* — підошва, камбала — подошва, камбала
soleo, solitus sum, solere, 2 — мати звичай — иметь обыкновение
solidus, a, um — щільний, міцний — плотный, прочный
solide (*прислівн.*) — щільно, досконало — плотно, совершенно
solitus (particip. від soleo) — звичний — привычный
solum, i, *n.* — дно — дно
solus, a, um — один тільки, самий (тільки) — один только
solutio, onis, *f.* — розчин — раствор
solutus, a, um — розчинений, відокремлений — растворенный, отделенный
solvo, solvi, solutum, 3 — розв'язувати, розчиняти — развязывать, растворять
somaticus, a, um — соматичний, тілесний — соматический, телесный
somnium, ii, *n.* — сон — сон, сновидение

somnum capere, in somnis, per somnum, somno — спати, у сні, під час сну — спать, во сне
somnus, i, *m.* — сон — сон
sonitus, us, *m.* — дзвеніння, звук, шум, тріск — звон, звук, шум, треск
sonitus aurium — дзвеніння у вухах — звон в ушах
soror, ris, *f.* — сестра — сестра
sovieticus, a, um — радянський — советский
spasmus, i, *m.* — спазма — спазм, спазма
spatior, 1 (depon.) — проходжуватись; поширюватись — прохаживаться; распространяться
spatiosus, a, um — широкий, просторий — обширный
spatium, ii, *n.* — простір, проміжок — пространство, промежуток
specialis, e — спеціальний, особливий — специальный, особенный
species, ei, *f.* — вид, рід, отряд, ряд; збір (сумішка для виготовлення чаю з роздрібнених рослинних речовин) — вид, род, отряд; „сбор", смесь для изготовления чая из размельченных растительных веществ
specificus, a, um — специфічний — специфический
specillum, i, *n.* — тонкий зонд — тонкий зонд
spectaculum, i, *n.* — видовище — зрелище
specto, 1 — дивитись — смотреть
spectrum, i, *n.* — спектр — спектр
speculum, i, *n.* — дзеркало — зеркало
sperno, sprevi, spretum, 3 — зневажати, відкидати, заперечувати, відмовлятись — презирать, отвергать
spero, 1 — надіятись, сподіватись, чекати — надеяться, ожидать
sperma, atis, *n.* — сперма, сім'я — сперма, семя
spermaticus, a, um — сім'яний — семенной
spes, ei, *f.* — надія — надежда
sphaera, ae, *f.* — сфера, куля — сфера, шар
sphaeroidalis, e — сфероідальний, кулястий — сфероидальный, шаровидный, шарообразный
sphaenoidalis, e — сфеноідальний, клиноподібний — сфеноидальный, клиновидный
os sphenoidale — клиноподібна кістка — клиновидная кость
sphaenopalatinus, a, um — клиноподібно-піднебінний — клиновидно небный
sphincter, eris, *m.* — сфінктер, замикальний (затульний) м'яз — сфинктер, запирающая мышца
spina, ae, *f.* — ость, хребет, хребець — ость, шип, хребет, позвоночник
spinalis, e — спінальний, остистий, хребетний, спинномозковий — спинальный, остистый, хребетный, спинномозговой
spinosus, a, um — остистий, тернистий — остистый, тернистый
spir. (*скороч.* spiritus) — спирт — спирт
spiralis, e — спіральний, гвинтоподібний спиральный, винтообразный
spirituosa, orum, plur, *n.* — спиртні напої — спиртные напитки
spirituosus, a, um — спиртний, спиртовий — спиртный, спиртовой
spiritus, us, *m.* — дихання; спирт — дыхание; спирт
spiro, 1 — дути, віяти, дихати — дуть, веять, дышать
spisse (*прислів.*) — густо, повільно — густо, медленно
spisso, 1 — згущати — сгущать
spissus, a, um — густий — густой, плотный
splen, splenis, *m.* — селезінка — селезенка
splenium, ii, *n.* — компрес, пов'язка — компресс, повязка
spongiosus, a, um — спонгіозний, губчастий, ніздрюватий — спонгиозный, губчатый, ноздреватый
spons, tis, *f.* (*зустріч. тільки в abl.* sponte) — добровільно — добровольно
spurius, a, um — несправжній — ложный
squama, ae, *f.* — луска — чешуя
squamosus, a, um — лускатий; той, що лущиться — чешуйчатый, шелушащийся
stabilis, e — стабільний, сталий — стабильный, постоянный
stabilitas, atis, *f.* — стабільність, сталість — стабильность, постоянство
stadium, ii, *n.* — стадія — стадія
statim (*прислів.*) — зараз, негайно — тотчас, немедленно
statuo, ui, utum, 3 вирішити, визначити, рішати — сделать определение, решать
status, us, *m.* — стан — состояние
status nascendi — момент утворення — момент образования
status quo (ante) — попередній стан — прежнее состояние
status praesens — теперішній стан — настоящее состояние
sterno, stravi, stratum, 3 — розстилати, слати, стелити, розкладати — расстилать, стлать, раскладывать
stenochoria, ae, *f.* — стенохорія, звуження — стенохория, сужение
stenosis, is, *f.* — стеноз, звуження — стеноз, сужение
sterilis, e — стерильний, знепліднений — стерильный, обеспложенный
sterilisatio, onis, *f.* — стерилізація, знеплідниовання — стерилизация, обеспложивание
sternalis, e — стернальний, грудинний — стернальный, грудинный
sternum, i, *n.* — грудина, грудна кістка — грудина, грудная кость

stilus, i, *m.* (stylus) — стиль („грифель для писання"); твір — стиль; сочинение
stimulo, 1 — стимулювати, тривожити, спонукати — стимулировать, тревожить, побуждать
stimulus, i, *m.* — стимул, спонука, спонукання, збудник — стимул, побуждение, возбудитель
stipendium, ii, *n.* — стипендія; плата — стипендия; жалованье
sto, steti, statum, 1 — стояти — стоять
stoma, atis, *n.* — рот, уста — рот, уста
stomachica, orum, *n.* (remedia, orum) — засоби, що сприяють травленню — средства, содействующие пищеварению
stomachus, i, *m.* — шлунок — желудок
stragulus, a, um — придатний для покривання — годный для покрывания
stragula vestis — покривало, килим — покрывало, ковер
strenuus, a, um — проворний, сміливий — проворный, смелый
strictus (particip. від stringo) — тугий, міцно натягнутий — тугой, крепко натянутый
strictura, ae, *f.* — стриктура, звуження — стриктура, сужение
stringo, inxi, ictum, 3 — стягувати, стягати, стискати — стягивать, сжимать
structura, ae, *f.* — структура, будова — структура, строение
struma, ae, *f.* — струма, воло — струма, зоб
struo, xi, ctum, 3 — споруджати — воздвигать, сооружать
studeo, ui, 2 — старатися, дбати, студіювати, займатися чим — стараться, заниматься чем
studiosus, i, *m.* — студент, учень — студент, учащийся
studium, ii, *n.* — старання, дбання, любиме заняття, вивчання, вправляння — старание, любимое занятие, изучение, упражнение
stulte (*прислів.*) — глупо, безумно — глупо, безумно
stultus, a, um — глупий, нерозумний, дурний, безумний — глупый, безумный
stylus = stilus — стиль — стиль
styli, orum, *plur.* — палички, олівці — палочки, карандаши
styloideus, a, um — шилуватий — шиловидный
suadeo, si, sum, 2 — радити — советовать
suavis, e — приємний, солодкий — приятный, сладкий
sub, — під, — под
subclavius, a, um — підключичний — подключичный
subcutaneus, a, um — субкутанний, підшкірний — субкутанный, подкожный
iniectio subcutanea — інєкція, впорскування підшкірне — инъекция, впрыскивание подкожное
subcutis, is, *f.* — підшкіра — подкожица
subito (*прислів.*) — несподівано, раптом, швидко — неожиданно, вдруг, быстро
subitus, a, um — несподіваний — неожиданный
subiectus, a, um — підпалий; схильний — подверженный
subiectus i, *m.* — суб'єкт, особа — субъект, личность
sublimatio, onis, *f.* — сублімація; розумове самопідвищення — сублимация, возгонка; умственное самовозвышение
sublimatum, i, *n.* — сублімат, сулема — сублимат, сулема
submandibularis, e } підщелепний — под-
submaxillaris, e } челюстный
submitto, misi, missum, 3 — опускати, схиляти — опускать, склонять
subsequor, cutus (quutus) sum, 3 (depon.) — приєднуватися, прилучатися — присоединяться
substantia, ae, *f.* — субстанція, речовина — субстанция, вещество
substantia spongiosa — губчаста речовина — губчатое вещество
substerno, stravi, stratum, 3 — піддавати, підпорядковувати — подвергать, подчинять
subtilis, e — тонкий, ніжний — тонкий, нежный
subtilitas, atis, *f.* — тонкість, ніжність — тонкость, нежность
sudorifera, orum, *n.* (remedia, -órum) *plur.* — потогінні засоби — потогонные средства
succedo, cessi, cessum, 3 — заступати кого, йти слідом за ким — поступать на чьелибо место, следовать
suesco, evi, etum, 3 — звикати, привикати — привыкать
sufficio, feci, fectum, 3 — робити, класти, ставити — делать, класть, ставить
sufficere opus — закладати фундамент — закладывать фундамент
sui géneris — своєрідний — своеобразный
sulcus, i, *m.* — борозна — борозда
sulfur, uris, *n.* — сірка — сера
sulfuricus, a, um — сірчаний — серный
sulfurosus, a, um — сірчастий — сернистый
sum, fui, esse — бути — быть
summa, ae, *f.* — сума — сумма
summitto = submitto — спускати, схиляти — опускать, склонять
summus, a, um — вищий — высший
sume (*на рецептах*) — візьми — возьми
sumo, sumpsi, sumptum, 3 — брати — брать
super (*прислів.*) — зверху, над — сверху, над

superciliaris, e — надбрівний — надбровный
supercilium, ii, *n.* — брова — бровь
superficialis, e — поверхневий — поверхностный
superficies, ei, *f.* — поверхня — поверхность
superior, oris — верхній — верхний
superne (*прислівн.*) — вгорі, зверху — вверху, сверху
superpositio, onis, *f.* — накладання, перекривання — наложение, перекрывание
superstes, -stitis, *m.* — свідок — свидетель
supersum, fui, esse — залишатись — оставаться
superus, a, um — високолежачий — высоколежащий
supinator, oris, *m.* — супінатор, м'яз, що повертає долоню вгору — супинатор, мышца, поворачивающая ладонь вверх
supinus, a, um — навзнак, горілиць лежачий — навзничь лежащий
suppedito, 1 — бути в достатній кількості — находиться в достаточном количестве
suppleo, plevi, pletum, 2 — знов наповняти, поповняти — снова наполнять, пополнять
suppono, posui, positum, 3 — підкладати, підставляти — подкладывать, подставлять
suppositorium, ii, *n.* — супозиторій, свічка (для введення в пряму кишку, вагіну, сечівник і т. д.) — суппозиторий, свеча (для введения в прямую кишку, вагину, мочеиспускательный канал и т. д.)
supra (*прислівн.*) — зверху, над — сверху, над
suprapositum, i, *n.* — передумова — предпосылка
supraclavicularis, e — надключичний — надключичный
supraspinalis, e — надостний — надостный
supratrochlearis, e — надблоковий — надблоковый
supraorbitalis, e — надорбітальний — надглазничный
suprarenalis, e — надниркoвий — надпочечный
suprascapularis, e — надлопаткoвий — надлопаточный
supremus, a, um — найвищий — наивысший
sura, ae, *f.* — литка — икра (ноги)
suralis, e — литковий — икроножный
surculus, i, *m.* — сучок, скалка — сучок, заноза
sursum (*прислівн.*) — вгору — вверх
suscito, 1 — піднімати, підіймати, збуджувати — поднимать, возбуждать
sustento, 1 — підтримувати, піддержувати — поддерживать
sutura, ae, *f.* — шов — шов
symbiosis, is, *f.* — симбіоз, співжиття — симбиоз, сожительство
sympathia, ae, *f.* — симпатія; співчуття — симпатия; сочувствие
symphysis, is, *f.* — симфіз, зрощення — симфизис, сращение
symphysis ossium pubis — лобкове зчленування — лобковое сочленение
symptomaticus, a, um — симптоматичний — симптоматический
symptomum, i, *n.* — симптом — симптом
syn — з — с
syncope, es, *f.* — синкопе, глибока непритомність; мнима смерть, смерть від паралічу серця — синкопе, глубокий обморок; мнимая смерть от паралича сердца
synonimus, a, um — синонімічний, рівнозначний, однойменний — синонимический, однозначащий, соименный
synovia, ae, *f.* — синовія, суглобова рідина — синовия, суставная жидкость
synovialis, e — синовіальний — синовиальный
syphilis, is, *f.* — сифіліс — сифилис
syphiliticus, a, um — сифілітичний — сифилитический
syrupus, *див.* sirupus — сироп — сироп
systema, atis, *n.* — система — система
systematicus, a, um — систематичний — систематический
systole, es, *f.* — систола, скорочення серця — систола, сокращение сердца
systolicus, a, um — систолічний — систолический

T

Tabula vitrea, ae, *f.* — („скляна таблиця"), внутрішня пластинка черепної кістки — („стеклянная доска"), внутренняя пластинка черепной кости
tabula, ae, *f.* — пластинка — пластинка
taceo, ui, itum, 2 — мовчати — молчать
tactilis, e — тактильний, дотиковий — тактильный, осязательный
tactus, us, *m.* — *чуття* дотик; *дія* дотикання, сприймання дотиком, відчування на дотик; ритм — осязание, ощупь, прикосновение; ритм
taedium, ii *n.* — скука, нудьга, досада — скука, досада
taenia, ae *f.* — стрічка, стьожка; стьожковий глист — лента; ленточная глиста

talis, e — такий — такой
talonavicularis, e—човноподібний—ладьевидный
talus, i, *m.* — таранна кістка — таранная кость
tam (*прислівн.*) — так, до такої міри — столь, до такой степени
tam-quam—(о)стільки-(о)скільки — столько-сколько
tam-diu (*прислівн.*) — так довго, доти — столь долго, до тех пор
tamen (*сполучн.*) — однак — однако
tamen-etsi, або tametsi (*сполучн.*) — хоч, хоча — хотя
tamquam (див. tanquam) (*сполучн.*) — тому що, бо—потому что
tandem (*прислівн.*) — нарешті — наконец
tango, tetigi, tactum, 3—торкатись, справляти враження — трогать, производить впечатление
tanquam (*сполучн.*)—тому що, бо—так как
tantum (*прислівн.*) — стільки — столь
tantum-modo — тільки — только
tantus, a, um — такий великий — столь великий
tardo, 1 — сповільнювати, затримувати — замедлять, задерживать
tardus, a, um — повільний — медленный
tarsus, i, *m.* — заплесно; хрящ повік — предплюсна; хрящ век
taurus, i, *m.* — віл, бик — вол, бык
tego, texi, tectum, 3 — крити, вкривати, покривати — крыть, покрывать
tela, ae, *f.*—тканина — ткань
temperatura, ae, *f.* — температура — температура
tempestas, atis, *f.* — погода, негода — погода, непогода
tempestivus, a, um — своєчасний, вчасний — своевременный
tempora, um, *plur. n.* — виски; часи — виски; времена
temporalis, e—висковий — височный
tempus, oris, *n.* — час — время
tendo, inis, *m.* — сухожилок — сухожилие
tendo, tetendi, tensum або tentum, 3 — розтягувати, розтягати — растягивать
tenebrae, arum, *f.* — темрява, темнота, тьма—темнота, тьма
tenebrosus, a, um — темний, похмурий — темный, мрачный
teneo, tenui, tentum, 2 — тримати — держать
tener, era, erum — ніжний, чутливий, чулий—нежный, чувствительный
tenesmus (mos), i, *m.* — тенезм, болісний потяг на низ — тенезм, болезненный позыв на низ
tensio, onis, *f.* напруження, напруга, розтягнення, розтяг — напряжение, растягивание
tensus, a, um — натягнений — натянутый
tentorium, ii, *n.* — намет — палатка, намет
tentorium cerebelli — мозочковий намет — мозжечковый намет
tenuis, e — тонкий—тонкий
tenuo, 1 — робити тонким — делать тонким
tepidus, a, um — теплий — теплый
tepor, oris, *m.* — теплуватість — тепловатость
ter in die —тричі на день—3 раза в день
ter. (*скороч. на рецептах*) = terendo — тертям — треннем
terebra, ae, *f.* — свердел, бурав — бурав
terebratio, onis, *f.* — свердління — сверление
terebro, 1—свердлити—буравить, сверлить
teres, etis — круглий — круглый
tergum, i *n.* — тил, спина — тыл, спина
terminalis, e — термінальний, граничний, кінцевий; насичений — терминальный, предельный, конечный
terminologia, ae, *f.* — термінологія — терминология
termino, 1 — визначати границі, межі — определять границы
terminus, i, *m.* — границя, межа; вираз, вислів—предел; выражение
terni, ae, a — по три — по три
tero, trivi, tritum, 3 — терти — тереть
terra, ae, *f.* — земля — земля
terreo, ui, itum, 2 — страшити, лякати — страшить, пугать
terror, oris, *m.*—жах, ляк, переляк — ужас, испуг
tertio, (*прислівн.*)—у третій раз, утретє; потретє — в третий раз; в-третьих
tertium (*прислівн.*)—у третій раз, у третє—в третий раз
tertius, a, um — третій — третий
tertius-decimus — тринадцятий — тринадцатый
testimonium, ii, *n.* — свідоцтво, свідчення, заповіт—свидетельство, завещание
texo, xui, xtum, 3 — ткати — ткать
textus, us, *m.* / textum, i. *n.* — тканина — ткань
thea, ae, *f.* — чай—чай
theatrum, i, *n.* — театр — театр
theatrum anatomicum — анатомічний театр — анатомический театр
theca, ae, *f.* — капсула, вмістище, покришка — капсула, вместилище, покрышка
thema, atis, *n.* — тема, завдання — тема, задача
theoreticus, a, um — теоретичний — теоретический
theoria, ae, *f.* — теорія — теория
therapeuticus, a, um — терапевтичний, лікувальний — терапевтический, лечебный

therapia, ae, *f.* — терапія, лікування — терапия, врачевание
therma, ae, *f.* — тепла ванна — теплая ванна
therme, es, *f.* — теплота — теплота; теплая баня
thermometrum, i, *n.* — термометр — термометр
thoracicus, a, um — грудний — грудной
thorax, cis, *m.* — грудна клітка — грудная клетка
thyreo — належний до щитовидної залози — относящийся к щитовидной железе
thyreoiditis, tidis, *f.* — запалення щитовидної залози — воспаление щитовидной железы
tiara, ae, *f.* — тіара, чалма — тиара, чалма
tibia, ae, *f.* — велика гомілка — большеберцовая кость
tibialis, e — великогомілковий — большеберцовый
tinctura, ae, *f.* (tct *скороч. на рецептах*) — тинктура, настойка, настоянка, витяжка — тинктура, настойка, вытяжка
tilia, ae, *f.* — липа — липа
titulus, i, *m.* — напис; слава, честь, пошана — надпись; слава, честь
tolero, 1 — переносити, терпіти — переносить, терпеть
tollo, sustuli, sublatum, 3 — піднімати, заносити, понести, знищувати — поднимать, уносить, уничтожать
tonica, orum, *plur. n.* (remedia, orum, *plur. n.*) — зміцнювальні, зміцнюючі засоби — укрепляющие средства
tonicus, a, um — тонічний, зміцнювальний, зміцнюючий — тонический, укрепляющий
tonus, i, *m.* — тонус, напруження, напруга — тонур, напряжение
topica, orum (remedia) — місцеві засоби — местные средства
topographia, ae, *f.* — топографія, всебічний опис будьякого місця — топография, всестороннее описание какого-нибудь места
torcular, aris, *n.* — лещата; артеріальний затискач — тиски; артериальный жом
torpeo, ui, 2 — бути заціпенілим, закляклим, знепритомніти — быть оцепенелым, окоченелым, быть без чувств
tot (*прислівн.*) — стільки, так багато — столько, столь многие
totalis, e — тотальний, цілковитий, повний, весь — тотальный, полный, целый, весь
totum, i, *n.* — ціле — целое
totus, a, um — повний, весь, цілий — полный, весь, целый
toxica, orum, (remedia, orum) *plur. n.* — отрути — яды
toxicatio, onis, *f.* — отруєння — отравление
toxicus, a, um — токсичний, отрутний — токсический, ядовитый
toxinum, i, *n.* — токсин, отрута бактерій — токсин, яд бактерий
trachea, ae, *f.* — трахея, дихальне горло — трахея, дыхательное горло
trachoma, atis, *n.* — трахома — трахома.
tracto, 1 — трактувати, пояснити, тлумачити, міркувати — трактовать, толковать, рассуждать
tractus, us, *m.* — тракт, шлях, напрям — тракт, путь, направление
trado, didi, dtum, 3 — передавати, оповідати — передавать, рассказывать
traduco, xi, ctum, 3 — переводити, переміщати — переводить, перемещать
traductio, onis, *f.* — переведення, переміщення — переведение, перемещение
tranquille (*прислівн.*) — тихо, спокійно — тихо, спокойно
tranquillitas, atis, *f.* — тиша, спокій — тишина, спокойствие
trans (*приймен. з accus.*) — через, по той бік — через, по ту сторону
transeo, ivi (ii), itum, 4 — переходити — переходить
transfero, tuli, latum, ferre — переносити — переносить
transforatio, onis, *f.* — просвердлювання — пробуравливание
transformo, 1 — перетворювати — преобразовывать
transforo, 1 — проколювати — прокалывать
transfundo, fudi, fusum, 3 — переливати — переливать
transfusio, onis, *f.* — трансфузія, переливання — трансфузия, переливание
transfusio sanguinis — переливання крові — переливание крови
transmitto, misi, missum, 3 — пускати, пропускати, переправляти — пускать, пропускать, переправлять
transversalis, e / transversus, a, um — поперечний — поперечный
transversarius, a, um — ідучий упоперек — идущий поперек
trauma, atis, *n.* — травма, пошкодження, ушкодження — травма, повреждение
treceni, ae, a — по триста — по триста
trecentesimus, a, um — трисотий — трехсотый
trecenti, ae, a — триста — триста
trecentes — триста раз(ів) — триста раз
tredecim — тринадцять — тринадцать
tremor, oris, *m.* — тремор, дрижання, тремтіння, трепет — тремор, дрожание, трепет
tres, tria — три — три
triangularis, e — трикутний — треугольный
triangulum, i, *n.* — трикутник — треугольник
triceni, ae, a — по тридцять — по тридцати
triceps, ipitis, *m.* — триголовий м'яз плеча — трехглавая мышца плеча
tricesimus, a, um — тридцятий — тридцатый

trigeminus (nervus, i, *m.*) — трійчастий нерв — тройничный нерв
triginta — тридцять — тридцать
triplex, icis — потрійний — тройной
tripliciter (*прислівн.*) — трикратно, тричі — троекратно
tristis, e — сумний — печальный
tristitia, ae, *f.* — сум — печаль
trochanter, eris, *m.* — трохантер, вертел — трохантер, вертел
trochanter maior, minor — великий, малий вертели — большой, малый вертелы
trochlea, ae, *f.* — блок — блок
trochlearis, e (nervus, i, *m.*) — четвертий черепний нерв — четвертый черепной нерв
trochoides (trochoideus) — колесовидний — колесовидный
truncus, i, *m.* — тулуб, стовбур — туловище, ствол
trutina, ae, *f.* — дослідження; вага, міра — исследование; вес, мера
tu — ти — ты
tuba, ae, *f.* — труба — труба
tuber, eris, *n* — горб, шишка — бугор, шишка
tuberculum, i, *n.* — туберкул, горбок — туберкул, бугорок
tuberositas, atis, *f.* — горбастість — бугристость
tuberculosis, is, *f.* — туберкульоз, горбковиця — туберкулез, бугорчатка
tubulus, i, *m.* — трубочка — трубочка
tubus, i, *m.* — труба — труба
tueo, —, —, 2 = tueor, tuitus sum (tutus), 2 — глядіти, дивитись — смотреть, глядеть
tum (*прислівн.*) — тоді, після — тогда, после
tum-tum — то-то — то-то
tumor, oris, *m.* — тумор, опух, пухлина — тумор, опухоль
tumor benignus — доброякісний опух — доброкачественная опухоль
tumor malignus — злоякісний опух — злокачественная опухоль
tunc (*прислівн.*) — тоді — тогда
tunica, ae, *f.* — оболонка — оболочка
turbator, oris, *m.* — бунтівник — возмутитель
turbidus, a, um — каламутний, мутний — мутный, пасмурный
turbo, 1 — хвилювати, скаламутити — волновать, возмутить
turcicus, a, um — турецький — турецкий
turgeo, rsi, 2 — бути опухлим, товстим — быть опухлым, полным
turgens, entis — спухлий — вспухший
turgidus, a, um — опухлий, повний — опухлый, полный
turgor, oris — тургор, повнота, напруження — тургор, полнота, напряжение
tussis, is, *f.* — кашель — кашель
tutamen, inis, *n.* — захист, оборона — защита, оборона
tutus, a, um — перебуваючий у безпеці, захищений — находящийся в безопасности, защищенный
tuus, a, um — твій — твой
tympanum, i, *n.* (cavum, i, *n.*) — барабанна порожнина — барабанная полость; membrana tympani — барабанна перетинка — барабанная перепонка
typhus, i, *m.* — тиф — тиф
typhus abdominalis — черевний тиф — брюшной тиф
typhus exanthematicus — висипний тиф — сыпной тиф
typhus recurrens — поворотний тиф — возвратный тиф
typicus, a, um — типовий, характерний — типичный, характерный
typus, i, *m.* — тип, зразок — тип, образец
Tyras, ae, *m.* — Дністер (ріка) — Днестр (река)

U

Ubi (*прислівн.*) — де — где
ubique (*прислівн.*) — де б не — всюди, скрізь — где бы не — везде
ulceratio, onis, *f.* — ульцерація, вкривання виразками; виразка — изъязвление
ulceratus, a, um — виразковий — язвенный
ulcus, eris, *n.* — виразка — язва
ullus, a, um (*genet.* ullius, *dat.* ulli) — який-небудь — какой-либо
ulna, ae, *f.* — ліктьова кістка — локтевая кость
ulnaris, e — ліктьовий — локтевой
ultra (*прислівн.*) — далі вперед, понад, по той бік — более вперед, сверх, по ту сторону
ultima ratio (onis, *f.*) — останній засіб — последнее средство
ultimus, a, um — останній — последний
umbilicalis, e — пупковий — пупочный
umbilicus, i, *m.* — пупок — пупок
umbra, ae, *f.* — тінь — тень
unctio, onis, *f.* — натирання маззю — натирание мазью
unde (*прислівн.*) — звідки — откуда
undecentum — дев'яносто дев'ять — девяносто девять
undecies — одинадцять раз(ів) — одиннадцать раз
undecim — одинадцять — одиннадцать
undecimus, a, um — одинадцятий — одиннадцатый
undeni, ae, a — по одинадцять — по одиннадцати

undevicesimus, a, um — дев'ятнадцятий — девятнадцатый
undique (*прислівн.*) — звідусіль — отовсюду
undosus, a, um — хвилястий — волнистый
unda, ae, *f.* — хвиля — волна
ungo або unguo, nxi, nctum, 3 — мазати, мастити, натирати — мазать, натирать мазью
unguentum, i, *n.* — мазь — мазь
ung. (*скороч.*) = unguentum — мазь — мазь
unguenta extensa — пластирна марля — пластырная марля
unguis, is, *m.* — ніготь — ноготь
unicus, a, um — єдиний — единственный
unitus, entis — сполучний, з'єднуючий — соединяющий
universalis, e — універсальний, загальний, повсюдний — универсальный, всеобщий, повсеместный
universitas, atis, *f.* — цілість, сукупність — целость, совокупность
universus, a, um — весь — весь
universum, i, *n.* — всесвіт — вселенная
unquam (*прислівн.*) nec unquam — коли, будьколи і ніколи — когда-либо и никогда
unus, a, um (*genet.* unius, *dat.* uni) — один — один
urbanus, a. um — міський — городской
urbs, bis, *f.* — місто — город
uretericus, a, um — належний до сечоводу — принадлежащий мочеточнику
urethra, ae, *f.* — уретра, сечівник — уретра, мочеиспускательный канал
urethralis, e — уретральний, сечівниковий — уретральный, относящийся к мочеиспускательному каналу
urina, ae, *f.* — сеча — моча
urinarius, a, um — сечовий — мочевой
usque (*прислівн.*) — постійно — постоянно
usque eo dum — доти, до того часу, поки — до тех пор, пока
urtica, ae, *f.* — кропива — крапива
us, otós (*грецьк.*) *n.* — вухо — ухо
usus, us, *m.* — вживання, звичай, користування — употребление, обычай, пользование
ut або uti — як, коли, щоб — как, когда, чтобы
utensilis, e — здатний, придатний — годный
utensilia, ium, *n.* — хатні речі — домашняя утварь
uter, ris, *m.* — шкіряний міх — кожаный мех
uter, utra, utrum (*genet.* utrius, *dat.* utri) — який, котрий з двох — который из двух
uterque, utraque, utrumque — і той і другий, обидва — и тот и другой, оба
uterinus, a, um — матковий, утробний — маточный, утробный
uterus, i, *m.* — матка — матка
utilis, e — корисний, придатний — полезный, пригодный
utilitas, atis, *f.* — користь — польза
utinam (*сполучн.*) — о коли б, якби — о если бы
utor, usus sum, uti, 3 (depon.) — вживати, користуватись — употреблять, пользоваться
utpote (*прислівн.*) — тому що, бо — так как
utriculus, i, *m.* — мішечок — мешочек
utricularis, e — мішечкуватий — мешотчатый
uvula, ae, *f.* — язичок — язычок
uxor, oris, *f.* — дружина, жінка — жена

V

Vacca, ae, *f.* — корова — корова
vaccina, ae, *f.* — вакцина, коров'яча віспа, детрит — вакцина, коровья оспа, детрит
vaccinalis, e / vaccinicus, a, um — вакциновий, вакцинний — вакцинный
vaccinatio, onis, *f.* — вакцинація, віспощеплення, щеплення віспи — вакцинация, оспопрививание
vaco, 1 — бути вільним, бути незайнятим — быть свободным, быть незанятым
vacuus, a, um — порожній — пустой
vacuum, i, *n.* — вакуум, порожнява, порожній простір — вакуум, пустота, пустое пространство
vado, si, sum, 3 — іти — итти
vae! (*вигук*) — біда! горе мені! — увы! ope!
vagina, ae, *f.* — вагіна, піхва — вагина, влагалище
vaginalis, e — вагінальний, піхвовий — вагинальный, влагалищный
valde (*прислівн.*) — сильно, дуже — сильно, очень
valeo, valui, valitum, 2 — бути здоровим — быть здоровым
validus, a, um — здоровий — здоровый
valetudinarium, ii, *n.* — лазарет — лазарет
valvula, ae, *f.* — заслінка, клапан — заслонка, клапан
variabilis, e — мінливий — изменчивый
variabilitas, atis, *f.* — мінливість — изменчивость
variatio, onis, *f.* / varietas, atis, *f.* — зміна, різновидність — перемена, изменение, разновидность
vario, 1 — видозмінияти, робити різноманітним — видоизменять, разнообразить
varius, a, um — різний — различный

varix, icis, *m.* — венозний опух — венозная опухоль
varix haemorrhoidalis — гемороїдальна шишка — геморроидальная шишка
vas, vasis, *n.* (*plur.* vasa, orum) — судина; посудина — сосуд, посуда
vasculosus, a, um — судинний — сосудистый
vasculum, i, *n.* — судинка — сосудец
ve = vel — або — или
vegetabilis, e — рослинний — растительный
vegetatio, onis, *f.* — вегетація, проростання, зростання, рослинність — вегетация, прозябание, прорастание, растительность
vehemens, tis — палкий, сильний — пылкий, сильный
vehementer (*прислівн.*) — палко, гаряче, сильно — горячо, сильно
veho, vexi, vectum, 3 — носити, таскати — носить, тащить
vel (*сполучн.*) — або, навіть — или, даже
velocitas, atis, *f.* — швидкість — быстрота
velut *або* veluti — як, як наприклад — как, как например
vena, ae, *f.* — вена — вена
venenosus, a, um — отрутний — ядовитый
venenum, i, *n.* — отрута — яд
venio, veni, ventum, 4 — приходити — приходить
venter, tris, *m.* — черево, черевце, живіт — брюхо, брюшко, живот
ventilo, 1 — віяти, провітрювати — веять, проветривать
ventilatio, onis, *f.* — вентиляція, провітрювання — вентиляция, проветривание
ventilator, oris, *m.* — вентилятор — вентилятор
ventilium, ii, *n.* — клапан, заслінка — клапан, заслонка
ventrale, is, *n.* — черевна пов'язка — брюшная повязка
ventralis, e — вентральний, черевний — вентральный, брюшной
ventriculus, i, *m.* — шлунок; шлуночок — желудок; желудочек
ventriculus cordis dexter et sinister — шлуночок серця правий і лівий — желудочек сердца правый и левый
ventus, i, *m.* — вітер — ветер
venustus, a, um — гарний, красивий — красивый
ver, veris, *n.* — весна — весна
verbum, i, *n.* — слово — слово
vere (*прислівн.*) — вірно, правильно, справедливо — верно, справедливо
verisimilis, e — правдоподібний — правдоподобный
veritas, atis, *f.* — істина — истина
vermis, is, *m.* — червяк, глист — червь, глиста
vero (*прислівн.*) — дійсно, справді — действительно
verro, verri, versum, 3 — згрібати, збирати — сгребать, собирать
versatilis, e — рухливий — подвижной
versicolor, oris — різнокольорний, різнобарвний — разноцветный
verso, 1 — обертати, вертіти, крутити — вращать, вертеть
versio, onis, *f.* — оберт; обіг; поворот — оборот, поворот
versus, versum (*прислівн.*) — до, в напрямі до — к, по направлению к
vertebra, ae, *f.* *або* vertebrum, i, *n.* — хребець — позвонок
vertebrata, orum, *plur. n.* — хребетні тварини — позвоночные животные
vertex, icis, *m.* — тім'я, маківка, вершечок, верхівка, верх, вершина — темя, макушка, верхушка, вершина
verticalis, e — вертикальний, прямовисний — вертикальный, отвесный
verto, ti, sum, 3 — вертіти, обертати — вертеть, оборачивать
verus, a, um — справжній — истинный
vesica, ae, *f.* — міхур; пухир — пузырь
vesica urinaria — сечовий міхур — мочевой пузырь
vesicalis, e — міхуровий; пухиревий — пузырный
vesicula, ae, *f.* — везикула, пухирець — везикула, пузырек
vesicularis, e — везикулярний, міхурчастий, пухирчастий — пузырчатый
vestibulum, i, *n.* — присінок — преддверье
vestigium, ii, *n.* — слід — след
vestio, 4 — одягати, покривати — одевать, покрывать
vestis, is, *f.* / vestimentum, i, *n.* — одяг — одежда, платье
vetus, eris (*sup.* veterrimus) — старий — старый
vetustus, a, um — закоренілий — закоренелый
via, ae, *f.* — шлях, дорога — дорога
vicesimus, a, um — двадцятий — двадцатый
vicies — двадцять раз(ів) — двадцать раз
vicinalis, e — сусідський — соседский
vicinia, ae, *f.* / vicinitas, atis, *f.* — сусідство — соседство
vicinus, a, um — сусідній — соседний
vicissim (*прислівн.*) — попереміно, навпереміну, взаємно — попеременно, взаимно
victus, us, *m.* — харч, їжа — пища
video, vidi, visum, 3 — бачити — видеть
vigil, ilis — несплячий — бодрствующий

vigilantia, ae, *f.*
vigilatio, onis, *f.*
vigilia, ae, *f.*
— пильнування, неспання — бодрствование

vigilo, 1 — пильнувати, не спати — бодрствовать

viginti — двадцять — двадцать

vigor, oris, *m.* — життє(ьо)ва сила — жизненная сила

vimineus, a, um — зроблений з пруття, плетений — сделанный из прутьев, плетеный

vinco, vici, victum, 3 — перемагати — побеждать

vinculum, i, *n.* — пов'язка — повязка, тесьма

vinum, i, *n.* — вино — вино

violentus, a, um — насильний — насильственный

vir, viri, *m.* — муж, чоловік — муж

virgo, inis, *f.* — дівчина — девушка

viridis, e — зелений — зеленый

virilis, e — чоловічий — мужской

virilitas, atis, *f.* — мужність — мужество

virtus, utis, *f.* — доброчесність — добродетель

virus, ii, *n.* — отрута — яд

vis (*accus.* vim, *abl.* vi, *plur.* vires, virium) — сила — сила

viscus, eris, *n. здебільшого plur.* viscera, rum — нутрощі — внутренности

visceralis, e — вісцеральний, належний до нутрощів — висцеральный, относящийся к внутренностям

visitatio, onis, *f.* — візитація, відвідування — визитация, посещение

visito, 1 — відвідувати — посещать

viso, visi, visum, 3 — бачити — видеть

visum, i, *n.* — бачення — видение

visus, us, *m.* — зір, гострість зору — зрение, острота зрения

vita, ae, *f.* — життя — жизнь

vitalis, e — життєвий, життьовий — жизненный

vitellum, i, *n.* — жовток — желток

vitellum ovi — яєчний жовток — яичный желток

vitio, 1 — псувати — портить

vitium, i, *n.* — вада, порок; помилка; *в діеті* недодержаність, порушення — порок, погрешность

vitium cordis — вада, порок серця — порок сердца

vitrum, i, *n.* — скло, пляшка — стекло, бутылка

in vitro — у пробірці — в пробирке

vivarium, ii, *n.* — віварій — виварий

vivo, vixi, victum, 3 — жити — жить

vivus, a, um — живий — живой

vix (*прислівн.*) — ледве — едва

vice versa — навпаки — наоборот

vocalis, e — вокальний, голосовий; звук голосний, звучкий — вокальный, голосовой; звук гласный, звучащий

voco, 1 — звати, кликати — звать

vola(ae) manus — долоня — ладонь

volaris, e — долонний — ладонный

volens (particip. від velle) — хотячий, бажаючий; той, що хоче, бажає — хотящий, желающий

volo, volui, velle — хотіти, бажати — хотеть, желать

volucer, cris, cre — летючий, леткий, крилатий — летучий, крылатый

volumen, inis, *n.* — об'єм — объем

voluntas, atis, *f.* — воля, бажання — воля, желание

voluptas, atis, *f.* — задоволення, вдоволення, насолода — удовольствие, наслаждение

volvo, volvi, volutum, 3 — котити, крутити, обертати — катать, вращать

vomer, eris, *m.* — леміш — плужник, сошник

vomicus, a, um — блювотний — рвотный

vox, vocis, *f.* — голос — голос

vulgaris, e — простий, звичайний — простой, обыкновенный

vulgariter (*прислівн.*) — просто, звичайно — просто, обыкновенно

vulgo(*прислівн.*)—взагалі, всюди, скрізь — вообще, везде

vulgo, 1 — робити загальновідомим — делать общеизвестным

vulneratio, onis, *f.* — поранення — ранение

vulneratus, a, um — ранений, поранений — раненый

vulnus, eris, *n.* — рана — рана

vulnus contusum — рана забита — рана ушибленная

vulnus incisivum — рана різана — рана резаная

vulnus laceratum — рана рвана — рана рваная

vulnus morsum — рана кусана — рана укушенная

vulnus penetrans — рана проникаюча — рана проникающая

vulnus punctum — рана колота — рана колотая

vulnus scissum — рана рубана — рана рубленая

vulnus sclopetarium—рана вогнепальна—рана огнестрельная

vulpes, is, *f.* — лисиця — лисица

vultur, ris, *m.* — шуліка — коршун

vultus, us, *m.* — обличчя, лице — лицо

vulva, ae, *f.* — зовнішні жіночі статеві органи — наружные женские половые органы

X

Xenophobia, ae, *f.* — ксенофобія, боязнь чужих людей — ксенофобия, боязнь чужих людей

xeroderma, atis, *f.* — ксеродерма, сухість шкіри — ксеродерма, сухость кожи

xerosis, is, *f.* — ксероз, висихання, сухість — высыхание, сухость

xipholdeus, a, um — мечовидний — мечевидный

Y

Ypsiloideus, a, um — У-подібний, подібний до грецької літери *у* — У-видный, У-образный, похожий на греческую букву *у*

Z

Zincum, i, *n.* — цинк — цинк

zona, ae, *f.* — зона, пояс — зона, пояс

zoologia, ae, *f.* — зоологія, наука (частина біології), що вивчає тваринний світ — зоология, наука (часть биологии), изучающая животный мир

zoon, i, *n.* — тварина — животное

zoster, eris, *m.* — пояс — пояс

zygomaticus, a, um — виличний — скуловой

УКРАЇНСЬКО-ЛАТИНСЬКИЙ СЛОВНИК

А

Аборт — abortus, us, *m.*
абсцес — abscessus, us, *m.*
азотний — nitricus, a, um
александрійське листя — folia sennae
алое — aloë, es, *f.*
ампутація — amputatio, onis, *f.*
анабіоз(-зу) — anabiosis, is, *f.*
аналіз — analysis, is, *f.*
анамнез — anamnesis, is, *f.*
англійська хвороба — rachitis, tidis, *f.*
анемічний — anaemicus, a, um
анкілоз — ankylosis, is, *f.*
аорта — aorta, ae, *f.*
апоплексія — apoplexia, ae, *f.*
апендикс — appendix, icis, *f.*
апендицит — appendicitis, idis, *f.*
аптека — officina, ae, *f.*
астма — asthma, atis, *n.*
атерома — atheroma, atis, *n.*
атлас, перший шийний хребець — atlas, antis, *m.*
атом — atomus, i, *f.*

Б

Багато — multum
бажання — voluntas, atis, *f.*
батько — pater, tris, *m.*
бактерія — bacterium, ii, *n.*
барабанна перетинка — membrana tympani
батьківщина — patria, ae, *f.*
безіменний — innominatus, a, um / anonymus, a, um
безперемінний — permanens, ntis
безплатно — gratis
безсилий, слабий — invalidus, a, um
безсилий — impotens, tentis
безумність, безумство — insania, ae, *f.*; amentia, ae, *f.*
бідний — pauper, eris
бік, сторона — latus, eris, *n.*
білий — albus, a, um
біль — dolor, oris, *m.*
більший — maior, maius
бічний, боковий — lateralis, e
блідий — pallidus, a, um
блідість — pallor, oris, *m.*
блукаючий — vagus, a, um
блювота, блювання — vomitus, us, *m.*
борна, боратна кислота — acidum(i) boricum(i)
бородавка — verruca, ae, *f.*
борозна — sulcus, i, *m.*
брат — frater, tris, *m.*
брова — supercilium, ii, *n.*
бродило, закваска — fermentum, i, *n.*
бронх — bronchus, i, *m.*
бронхіт — bronchitis, tidis, *f.*
будова — structura, ae, *f.*
бути — esse

В

Вагітність — graviditas, atis, *f.*
вада, порок — vitium, ii, *n.*
важкий, тяжкий — gravis, e
валеріана — valeriana, ae, *f.*
вата — gossypium, ii, *n.*
велика гомілка — tibia, ae, *f.*
великий — magnus, a, um
великий палець ноги — hallux, ucis, *m.*
величезний — maximus, a, um
вена — vena, ae, *f.*
верхівка — apex, icis, *m.*
викидень — abortus, us, *m.*
вивар — decoctum, i, *n.*
вивих, звих — luxatio, onis, *f.*
випаровування — evaporatio, onis, *f.*
виразка — ulcus, eris, *n.*

випіт (випоту) — exsudatum, i, *n.*
випорожнювання — evacuatio, onis, *f.*
вирізка — incisura, ae, *f.*
висип, висипка — exanthema, atis, *n.*
висипний — exanthematicus, a, um
виски — tempora, rum, *n.*
висковий — temporalis, e
вислухування — auscultatio, onis, *f.*
високий — altus, a, um
виступ — prominentia, ae, *f.*
вихід; кінець — exitus, us, *m.*
витяжка — extractum, i, *n.*
відзначений; визначний — insignis, e
відкритий, зяючий — patens, patentis
відморожування — congelatio, onis, *f.*
відхідник, задній прохід — anus, i, *m.*
віск — cera, ae, *f.*
віспа — variola, ae, *f.*
вмістище — receptaculum, i, *n.*
вія — cilium, ii, *n.*
внутрішньочерепний — intracranialis, e
внутрішньошкіряний — intracutaneus, a, um
внутрішній — internus, a, um
вогкий, вологий — humidus, a, um
вогнепальний — sclopetarius, a, um
вогонь — ignis, is, *m.*
вода — aqua, ae, *f.* / hydor, atis, *n.* (*грецьк.*)
водень — hydrogenium, ii, *n.*
водянка — hydrops, opis, *f.*
волога — humor, oris, *m.*
волокно — fibra, ae, *f.*
волокнистий — fibrosus, a, um
волос — pilus, i, *m.* / capillus, i, *m.*
вонючий — foetidus, a, um
ворота — porta, ae, *f.* / hilus, i, *m.*
восковий — ceratus, a, um
вправа — exercitatio, onis, *f.*
всередині — endo (*грецьк.*) / intra
вузлик — nodulus, i, *m.*
вузол — nodus, i, *m.*
вузол венозний — varix, icis, *f.* (*m.*)
вухо — auris, is, *f.* / us, otós, *n.* (*грецьк.*)
вушна раковина — pinna, ae, *f.*

Г

Гальванізація — galvanisatio, onis, *f.*
гангрена — gangraena, ae, *f.*
гарячка — febris, is, *f.*
гемороїдальний — haemorrhoidalis, e
генез — genesis, is, *f.*
гілка — ramus, i, *m.*
гіпс — gypsum, i, *n.*
гіркий — amarus, a, um
глотка — pharynx, ngis, *m.*
гній — pus, puris, *n.*
година — hora, ae, *f.*
голінка, гомілка — crus, cruris, *n.*
голова — caput, capitis, *n.*
головка — capitulum, i, *n.*
голод — fames, is, *f.*
гомілка велика — tibia, ae, *f.*
гомілка мала — fibula, ae, *f.*
горбок — tuberculum, i, *n.*
горбастість — tuberositas, atis, *f.*
горло — guttur, uris, *n.*
гортанний — laryngeus, a, um
гортань — larynx, ngis, *m.*
гострий — acutus, a, um / acer, acris, acre
градус, крок — gradus, us, *m.*
грам — gramma, atis, *n.*
гран (зерно) — granum, i, *n.*
грижа — hernia, ae, *f.*
груди — pectus, oris, *n.*
груднина — sternum, i, *n.*
грудна залоза — mamma, ae, *f.*
грудна клітка — thorax, acis, *m.*
грудний сосок — mammilla, ae, *f.*
губа — labium, ii, *n.*
губний — labialis, e

Д

Дванадцятипала кишка — duodenum, i, *n.*
двобічний — bilateralis, e
двоголовий — biceps, pitis
дефект — defectus, us, *m.*
джерело — fons, fontis, *m.*
джерельний — fontanus, a, um
дикий — ferus, a, um
дифтерія — diphtheria, ae, *f.*
дихання — respiratio, onis, *f.*
діагноз — diagnosis, is, *f.*
діафрагма — diaphragma, atis, *n.*
дівчина — puella, ae, *f.*
дія, результат — effectus, us, *m.*
дно — fundus, i, *m.*
доброякісний — benignus, a, um
довгастий — oblongatus, a, um / oblongus, a, um
довгий — longus, a, um

довжина — longitudo, inis, *f.*
доза — dosis, is, *f.*
доля — fortuna, ae, *f.*
досвід — empiria, ae, *f.*
дослідження — examen, inis, *n.*
дотик — tactus, us, *m.*
дочка — filia, ae, *f.*
другий шийний хребець — epistropheus, ei, *m.*

Е

Екзема — eczema, atis, *n.*
електризація — electrisatio, onis, *f.*
еліксир — elixirium, ii, *n.*
ембріональний — embryonalis, e
емпіричний — empiricus, a, um
емфізема — emphysema, atis, *n.*
емульсія — emulsio, onis, *f.*
ендокардит — endocarditis, tidis, *f.*
енергія — energia, ae, *f.*
ентерит — enteritis, tidis, *f.*
енцефаліт — encephalitis, tidis, *f.*
епідемічний — epidemicus, a, um
епідемія — epidemia, ae, *f.*
епідерміс — epidermis, is, *f.*
епілепсія — epilepsia, ae, *f.*
ефір — aether, eris, *m.*
ефірний — aethereus, a, um

Є

Євгеніка — eugenica, ae, *f.*
євстахієва труба — tuba Eustachii, *f.*
єдиний — singularis, e
єдність — unitas, atis, *f.*

Ж

Жар — calor, oris, *m.*
желатина — gelatina, ae, *f.*
желатиновий — gelatinosus, a, um
живий — vivus, a, um
живіт — venter, tris, *m.* / abdomen, inis, *n.*
жито — secale, is, *n.*
життя — vita, ae, *f.*
жінка — femina, ae, *f.* / mulier, eris, *f.*
жіночий — muliebris, e
жовтий — flavus, a, um
жовч — fel, fellis, *n.* / bilis, is, *f.*
жовчний — felleus, a, um
жовчна протока — ductus choledochus
жування — manducatio, onis, *f.*

З

Загальний — universalis, e / universus, a, um
задній — aversus, a, um / posterior, ius
закрутка — gyrus, i, *m.*
залізо — ferrum, i, *n.*
залоза — glandula, ae, *f.*
залоза лімфатична — glandula lymphatica
з. підшлункова — pancreas, creatis, *n.*
з. передміхурова — prostata, ae, *f.*
з. слизова — glandula mucosa
з. під'язикова — glandula sublingualis
з. щитовидна — glandula thyreoidea
запалення — inflammatio, onis, *f.*
запалення бронхів — bronchitis, tidis, *f.*
з. глотки — pharyngitis, tidis, *f.*
з. гортані — laryngitis, tidis, *f.*
з. кишок — enteritis, tidis, *f.*
з. легенів — pneumonia, ae, *f.*
з. мозку — encephalitis, tidis, *f.*
з. мозкових оболонок — meningitis, tidis, *f.*
запалення м'язової оболонки серця — myocarditis, tidis, *f.*
запалення плеври — pleuritis, tidis, *f.*
з. червоподібного паростка — appendicitis, tidis, *f.*
западина — concavitas, atis, *f.*
запах — odor, odoris, *m.*
зараження — infectio, onis, *f.*
заразливий — contagiosus, a, um
зародок — embryo, i, *n.*
засіб — remedium, ii, *n.*
заячий — leporinus, a, um
збудник — excitator, is, *m.*
зверху, над — supra
звичай, вдача, характер — mos, moris, *m.*
звичайний — habitualis, e
зв'язка — fascis, is, *f.*
звуження — stenosis, is, *f.* / strictura, ae, *f.* / stenochoria, ae, *f.*
згин, перегин — flexus, us, *m.* / flexura, ae, *f.*

згинання — flexio, onis, *f.*
згинач — flexor, oris, *m.*
здоров'я { salus, utis, *f.*; sanitas, atis, *f.*
здуття — inflatio, onis, *f.*
здухвинна ділянка — ile, ilis, *n.*
земля, грунт — humus, i, *f.*
зерно — granum, i, *n.*
зір — visus, us, *m.*
злий, поганий — malus, a, um
злам, перела(о)м — fractura, ae, *f.*
злоякісний — malignus, a, um
змертвілий — gangraenosus, a, um
змертвіння — gangraena, ae, *f.*
змішування — mixtio, onis, *f.*
знак, ознака — signum, i, *n.*
знак, відзнака — insigne, is, *n.*
знемога — prostratio, onis, *f.*
зовнішній { externus, a, um; exter *або* exterus, a, um
зоровий — opticus, a, um
зроблене; діло — factum, i, *n.*
зроблений — factus, a, um
зразок { exemplar, aris, *n.*; exemplum, i, *n.*

І

Ідея, поняття — idea, ae, *f.*
ізоляція — isolatio, onis, *f.*
ім'я — nomen, inis, *n.*
істерія — hysteria, ae, *f.*
ішіас — ischias, adis, *f.*

Ї

Їжа, страва, харч { esca, ae, *f.*; nutrimentum, i, *n.*
їдкий — causticus, a, um

Й

Йод — iodum, i, *n.*
йодний — iodatus, a, um

К

Кал { excrementum, i, *n.*; faeces, ium, *f.*
калій — kalium, ii, *n.*
канатик — funiculus, i, *m.*
кашка — electuarium, ii, *n.*
кашель — tussis, is, *f.*
камінець — calculus, i, *m.*
карболова кислота — acidum carbolicum
камінь — lapis, idis, *m.*
кипіння { ebulicatio, onis, *f.*; ebullitio, onis, *f.*
кесарський розтин — sectio caesarea
кислота — acidum, i, *n.*
кисть, рука — manus, us, *f.*
кисень — oxygenium, ii, *n.*
кишка — intestinum, i, *n.*
кишка дванадцятипала — duodenum, i, *n.*
к. ободова (товста)—colon, i (crassum)
кишка пряма — rectum, i, *n.*
к. сліпа — caecum, i, *n.*
кінець смертельний — exitus letalis
кінець — finis, is, *m.*
кінцевий — finalis, e
кінцівка — extremitas, atis, *f.*
кістяк — sceleton, i; sceletum, i, *n.*; skeletum, i
кількість — quantitas, atis, *f.*
кір — morbilli, orum, *m.*
кіста — kystis *або* cystis, is, *f.*
кістка — os, ossis, *n.*
кістковий — osseus, a, um
клітина { cella, ae, *f.*; cellula, ae, *f.*
кліщі — forceps, ipis, *m.*
клубова кістка — ilium, ii, *n.*
клубова кишка — ileum, ei, *n.*
клубовий — iliacus, a, um
ключиця — clavicula, ae, *f.*
коліно — genu, us, *n.*
колір — color, oris, *m.*
коло { circulus, i, *m.*; orbis, is, *m.*
кора — cortex, icis, *m.* (*f.*)
короткий — brevis, e
короста — scabies, ei, *f.*
корінь — radix, icis, *f.*
кореневище — rhizoma, atis, *n.*
крапля, капля — gutta, ae, *f.*
край — margo, inis, *m.*

краснуха — rubeola, ae, *f.*
кржі — sacrum, i, *n.*
крило — ala, ae, *f.*
кров { sanguis, inis, *m.*
{ haema, atis, *n.* (*грецьк.*)
кровотеча — haemorrhagia, ae, *f.*
кровохаркання — haemoptoë, es, *f.*
крохмаль — amylum, i, *n.*
крючок, гачок — hamulus, i, *m.*
куля — globus, i, *m.*
кулька — globulus, i, *m.*
куприк — coccyx, ygis, *m.*
куприковий — coccygeus, a, um
кут — angulus, i, *m.*

Л

Ланцет — lanceola, ae, *f.*
лице — facies, ei, *f.*
легкий — facilis, e
легеневий — pulmonalis, e
легеня — pulmo, onis, *m.*
лицевий — facialis, e
лист — folium, ii, *n.*
лишай — lichen, enis, *m.*
лід, мороз — gelu, us, *n.*
лікарня — hospitium, ii, *n.*
лікування, медицина { curatio, onis, *f.*
{ iatria, ae, *f.* (*грецьк.*)
ліки — medicamentum, i, *n.*
лікар — medicus, i, *m.*
лікоть { cubitus, i, *m.*
{ cubiculum, i, *n.*
ліктьова кістка — ulna, ae, *f.*
лімфа — lympha, ae, *f.*
лімфатичний — lymphaticus, a, um
лімфатична залоза — lymphoglandula, ae, *f.*
лінія — linea, ae, *f.*
лоб — frons, tis, *f.*
лопатка — scapula, ae, *f.*
луска — squama, ae, *f.*
людина — homo, inis, *m.*
людський — humanus, a, um
льон — linum, i, *n.*

М

Мавпа — simia, ae, *f.*
мазь — unguentum, i, *n.*
майбутній — futurus, a, um
масло — butyrum, i, *n.*
мати — mater, tris, *f.*
матка — uterus, i, *m.*
мак — papaver, eris, *n.*
менінгіт — meningitis, tidis, *f.*
метал — metallum, i, *n.*
метод — methodus, i, *f.*
мечовидний — xiphoideus, a, um
міжклітинний — intercellularis, e
міжкістковий — interosseus, a, um
міжребровий, міжреберний — intercostalis, e
міжпоперечний — intertransversalis, e
міокардит — myocarditis, tidis, *f.*
міокардій (м'яз серця) — myocardium, ii, *n.*
місце — locus, i, *m.*
міст — pons, pontis, *m.*
мішок — saccus, i. *m.*
міхур; пухир — vesica, ae, *f.*
мозок { cerebrum, i, *n.*
{ medulla, ae, *f.*
мозок довгастий — medulla oblongata
молоко — lac, lactis, *n.*
морфій — morphium, ii, *n.*
моторний, руховий — motorius, a, um
мускулястий — musculosus, a, um
м'яка оболонка мозку — pia mater
м'яз — musculus, i, *m.*
м'який — mollis, e
м'ята — mentha, ae, *f.*

Н

Набряк — oedema, atis, *n.*
надгортанниковий — epiglotticus, a, um
надключичний — superclavicularis, e
надчеревний — epigastricus. a, um
найвищий — supremus, a, um
народ — populus, i, *m.*
наслідок, кінець { eventus, us, *m.*
{ eventum, i, *n.*
настій водяний — infusum, i, *n.*
настойка спиртова — tinctura, ae, *f.*
небезпека — periculum, i, *n.*
негайно! — cito!
неповний — incompletus, a, um
нервовий — nervosus, a, um
нерв — nervus, i, *m.*
нервовий вузол — ganglion, ii, *n.*

нерухомий; нерухливий } immobilis, e / immotus, a, um
несправжній — spurius, a, um
нетримання — incontinentia, ae, *f.*
ніс — nasus, i, *m.*
ніздря — naris, is, *f.*
нижній } inferior, ius / inferus, a, um
ніготь — unguis, is, *m.*
новотвір — neoplasma, atis, *n.*
нога — pes, pedis, *m.*
носовий — nasalis, e
нюх — olfactus, us, *m.*

О

Обертач, ротатор (мускул) — rotator, oris, *m.*
овальний — ovalis, e
ободова кишка — colon, i, *n.*
обов'язок — officium, ii, *n.*
обстукування — percussio, onis, *f.*
окис, оксид — oxydatum, i. *n.*
окістя — periosteum, i, *n.*
око } oculus, i, *m.* / ophthalmus, i, *m.* (*грецьк.*)
олія — oleum, ii, *n.*
операція — operatio, onis, *f.*
опій — opium, ii, *n.*
опік — combustio, onis, *f.*
опуклий — convexus, a, um
орган — organon, i, *n.* (*грецьк.*)
організм — organismus, i, *m.*
отруєння — toxicatio, onis, *f.*
отрута — venenum, i, *n.*
отрути — toxica, orum, *n.*
очна ямка — orbita, ae, *f.*
отвір } orificium, ii, *n.* / foramen, inis. *n.*

П

Палець — digitus, i, *m.*
пам'ять — memoria, ae, *f.*
пахвина — inguen, inis, *n.*
пахвинний — inguinalis, e
перегин назад — retroflexio, onis, *f.*
перела(о)м, злам — fractura, ae, *f.*
перекис, пероксид — hyperoxydatum, i, *n.*
період — periodus, i, *f.*
перець — piper, eris, *n.*
первотвір — prototypus, i, *m.*
передміхурова залоза — prostata, ae. *f.*
перетинка — septum, i, *n.*
передній — anterior, ius
перехрестя — chiasma, atis, *n.*
перикардій, осердя — pericardium, ii, *n.*
печінка } hepar, atis, *n.* / iecur, oris, *n.*
підстава, основа — basis, is, *f.*
плечова кістка — humerus, i, *m.*
плечовий — humeralis, e
плід — fructus, us, *m.*, foetus. us, *m.*
пластир — emplastrum, i, *n.*
позаматковий — extrauterinus, a, um
полоскання — gargarisma, atis, *n.*
помилка — error, oris, *m.*
поперековий — lumbalis, e
поперек — lumbi, orum, *m.*
порошок — pulvis, eris. *m.*
постіль, постеля — lectus, i, *m.*
потилиця — occiput, itis, *n.*
повітря — aër, aëris, *m.*
прохід, хід — meatus, us, *m.*
проскурняк — althea, ae, *f.*
пухир, міхур — vesica, ae, *f.*
пупок — umbilicus, i, *m.*
пупковий — umbilicalis, e
пух, пушок — lanugo, inis, *f.*

Р

Рак } cancer, eri, *m.* / carcinoma, atis, *n.*
рана — vulnus, eris, *n.*
рваний } laceratus, a, um / lacer, ra, rum
риба — piscis, is, *m.*
рідина — fluidum, i, *n.*
рід, плем'я — gens, ntis, *f.*
рід — genus, eris, *n.*
рідкий — fluidus, a, um; liquidus, a. um
розрив — ruptura, ae, *f.*
розтин — sectio, onis, *f.*
розум } intellectus, us, *m.* / mens, mentis, *f.* / ratio, onis, *f.*
рослина — planta, ae, *f.*

рот — os, oris, *n.*
ртуть — hydrargyrum, i, *n.*
рука, кисть — manus, us, *f.*
рух — motus, us, *m.*
рухомий, рухливий — mobilis, e

С

Сад — hortus, i, *m.*
сало — adeps, pis, *m.* / axungia, ae, *f.*
селезінка — lien, enis, *m.*
син — filius, ii, *m.*
сідниці — nates, ium, *f.*
серце — cor, cordis, *n.* / cardia, ae, *f.* (*грецьк.*)
сіль — sal, lis, *m.*
сім'я — semen, inis, *n.* / sperma, atis, *n.*
сірка — sulphur, uris, *n.*
сльоза — lacrima, ae, *f.*
слізний — lacrimalis, e
сліпий — caecus, a, um
слух — auditus, us, *m.*
слуховий — acusticus, a, um
смертельний — letalis, e
стан — status, us, *m.*
стан теперішній — status praesens
старість — senectus, utis, *f.*
стегно — femur, oris, *n.*
стегновий — femoralis, e
стопа — pes, pedis, *m.*
страва, їжа — esca, ae, *f.*
сухоти — phthisis, is, *f.*
стравохід — oesophagus, i, *m.*

Т

Таз — pelvis, is, *f.*
твердий — durus, a, um
темний, неясний — obscurus, a, um
теплота — calor, oris, *m.*
тиф — typhus, i, *m.*
тиф висипний — typhus exanthematicus
тиф зворотний — typhus recurrens
тиф черевний — typhus abdominalis
тім'я — vertex, icis, *m.*
тіло — corpus, oris, *n.*
товстий — grossus, a, um
трава — herba, ae, *f.*
труп — cadaver, eris, *n.*
труба — tuba, ae, *f.* / tubus, i, *m.*
тулуб — truncus, i, *m.*
тяжкий — gravis, e

У

Удар — ictus, us, *m.*
удар серцевий — ictus cordis
усипляння, присипляння — narcosis, is, *f.*
ущімлений — incarceratus, a, um

Ф

Фасція — fascia, ae, *f.*
фільтр — filtrum, i, *n.*
фістула — fistula, ae, *f.*
форма — forma, ae, *f.*
формальний — formalis, e

Х

Хворий — aegrotus, a, um
хвороба — morbus, i, *m.*
хлопчик — puer, eri, *m.*
холод — frigus, oris, *n.*
холодний — frigidus, a, um
хоробрий — fortis, e
хребетний стовп — columna vertebralis
хребець — vertebra, ae, *f.*
хрящ — cartilago, inis, *f.*

Ц

Царство, володіння — regnum, i, *n.*
цинга — scorbutus, i, *m.*
цукор — saccharum, i, *n.*

Ч

Частий — frequens, ntis
частка — lobus, i, *m.*
чирій — furunculus, i, *m.*
червоний — ruber, bra, brum
черевний — abdominalis, e
череп — cranium, ii, *n.*
червяк — vermis, is, *m.*
черево, живіт — venter, tris, *m.*
через — per
число — numerus, i, *m.*
чума — pestis, is, *f.*

Ш

Швидко! — cito!
широкий — latus, a, um
шия — collum, i, *n.*; cervix, icis, *f.*
шкідливий — noxius, a, um
шкіра — cutis, is, *f.*; derma, atis, *n.* (*грецьк.*)
шлунок — stomachus, i, *m.*; ventriculus, i, *m.*; gaster, stris, *f.*
шлунковий — gastricus, a, um
шум — rumor, oris, *m.*

Щ

Щілина — porus, i, *m.*; rima, ae, *f.*; fissura, ae, *f.*
щелепа верхня — maxilla, ae, *f.*
щелепа нижня — mandibula, ae, *f.*
щока — gena, ae, *f.*

Ю

Югулярний, яремний — jugularis, e
юнацький — juvenilis, e
юний — juvenis, e
юність — adolescentia, ae, *f.*; juventus, utis, *f.*

Я

Явище — phenomenum, i, *n.*
яблуко — pomum, i, *n.*
ядро — nucleus, i, *n.*
яєчко — ovulum, i, *n.*
яєч. ик — ovarium, ii, *n.*
язик — lingua, ae, *f.*; glossa, ae, *f.*
язиковий — lingualis, e
яйце — ovum, i, *n.*
ям(к)а, заглибина — fossa, ae, *f.*; fovea, ae, *f.*
яремний — jugularis, e
ясна — gingiva, ae, *f.*

ЗМІСТ

Передмова 3
Від редактора 5
Вступ 7

Частина перша. Граматика

A. Фонетика 11

1. Латинський алфавіт 11
2. Поділ звуків 12
3. Вимова і вживання літер 12
4. Довгота і короткість складів 17
5. Наголос 17
6. Вправи для читання 18

B. Морфологія 20

7. *Частини мови* 20

Verbum — Дієслово

8. Основні відомості 20
9. Особові закінчення 21
10. Перша і друга дієвідміни 21
11. Вправи для перекладу 23
12. Третя і четверта дієвідміни 23
13. Допоміжне слово — esse — бути 24
14. Вправи для перекладу 25

Nomen substantivum — Іменник

15. Рід іменників 25
16. Numeri — числа 26
17. Declinationes — відміни 26
18. Casus — відмінки 26
19. Загальні правила 27
20. *Перша відміна* 27
21. Закінчення відмінків 27
22. Вправи для перекладу 28
23. *Друга відміна* 29
24. Закінчення відмінків 30
25. Винятки щодо іменників другої відміни 31
26. Вправи для перекладу 31

Nomen adjectivum — Прикметник

27. Прикметники першої і другої відмін 32
28. Зразки відмінювання 33
29. Вправи для перекладу 34

30. De medicina . . . 36
31. Третя відміна . . . 36
32. A. Іменники чоловічого роду . . . 37
33. Зразки відмінювання . . . 37
34. Вправи для перекладу . . . 38
35. B. Іменники жіночого роду . . . 39
36. Зразки відмінювання . . . 40
37. Вправи для перекладу . . . 41
38. C. Іменники середнього роду . . . 42
39. Зразки відмінювання . . . 42
40. Вправи для перекладу . . . 44
41. Особливості утворення деяких відмінків іменників третьої відміни . . . 45
42. Винятки щодо роду іменників третьої відміни . . . 46
43. Відмінювання грецьких слів . . . 47
44. Вправи для перекладу . . . 48
45. Прикметники третьої відміни . . . 49
46. Зразки відмінювання . . . 50
47. Вправи для перекладу . . . 51
48. Четверта відміна . . . 53
49. Закінчення відмінків . . . 54
50. Вправи для перекладу . . . 55
51. П'ята відміна . . . 57
52. Зразки відмінювання . . . 57
53. Вправи для перекладу . . . 58
54. Gradus comparationes — ступені порівняння . . . 59
55. Особливості в утворенні ступенів порівняння . . . 61
56. Загальна таблиця утворення ступенів порівняння прикметників . . . 62
57. Неправильні ступені порівняння . . . 63
58. Прикметники, що не мають всіх ступенів порівняння . . . 63
59. Відмінювання ступенів порівняння . . . 64
60. Вправи для перекладу . . . 64
61. De chirurgia et chirurgis . . . 65

Nomen numerale — Числівник

62. Розподіл числівників . . . 65
63. Відмінювання числівників . . . 68
64. Зауваження щодо числівників . . . 69
65. Вправи для перекладу . . . 69

Pronomen — Займенник

66. Pronomina personalia — особові займенники . . . 70
67. Pronomen reflexivum — зворотний займенник . . . 71
68. Pronomina possessiva — присвійні займенники . . . 72
69. Pronomina demonstrativa — вказівні займенники . . . 72
70. Pronomina relativa — відносні займенники . . . 74
71. Pronomina interrogativa — питальні займенники . . . 74
72. Pronomina indefinita — неозначені займенники . . . 74
73. Pronomina adiectiva — прикметникові займенники . . . 75
74. Вправи для перекладу . . . 75

Verbum — Дієслово

75. Загальні відомості . . . 77
76. Coniugatio — відмінювання дієслів . . . 78
77. Допоміжне дієслово sum, fui, esse . . . 80
78. Складені дієслова, утворені від sum . . . 83
79. Possum, potui, posse . . . 83

80. Вправи для перекладу 85
81. Зразки відмінювання дієслів — genus activum 86
82. Вправи для перекладу 91
83. Зразки відмінювання дієслів — genus passivum 92
84. Правила утворення форм 96
85. Дієслова третьої дієвідміни на -io 97
86. Verba deponentia — відкладні дієслова 100
87. Verbum deponens третьої дієвідміни 102
88. Вправи для перекладу 104
89. Verba anomalia — неправильні дієслова 105
90. Вправи для перекладу 110

Adverbium — Прислівник

91. Розподіл прислівників та їх утворення 110
92. Особливості утворення прислівників 111
93. Ступені порівняння прислівників 112
94. Неправильні ступені порівняння 112
95. Вправи для перекладу 113

Praepositio — Прийменник

96. I. Прийменники з accusativus 114
97. II. Прийменники з ablativus 115
98. III. Прийменники з двома відмінками 115
99. Вправи для перекладу 116

Coniunctio — Сполучник

100. Розподіл сполучників 117
101. Вправи для перекладу 118

Interiectio — Вигук

102. Вигуки 120

C. Деякі відомості з латинської синтакси

103. Accusativus cum infinitivo 121
104. Nominativus cum infinitivo 122
105. Ablativus absolutus 122
106. Gerundium і gerundivum 123
107. Consecutio temporum — послідовність часів 123
108. Вживання відмінків 124

D. Рецептура

1. *Короткі відомості про технологію лікарських форм* 128
2. Про рецепт 128
3. Найголовніші скорочення, які застосовують лікарі в рецептах 132
4. Лікарські форми 134
5. Зразки рецептів 135

E. Латинські прислів'я, афоризми і звороти 138

F. Відомості з грецької мови

1. Грецький алфавіт 142
2. Пояснення щодо алфавіту 143
3. Грецькі слова, з я ких утворені анатомічні терміни в латинській мові . 145

G. Загальна термінологія кісткової системи 163

Частина друга. Хрестоматія

Микола Іванович Пірогов 171
Статті з твору Пірогова „Anatome topographica sectionibus per corpus humanum congelatum triplici directione ductis illustrata" 172
Коментарі до статтей М. І. Пірогова з твору „Anatome topographica" . . 191
Карл Лінней 197
Статті з твору Карла Ліннея „Amoenitates academicae" 198
Вільям Гарвей 205
Статті з твору Вільяма Гарвея „Exercitationes anatomicae de motu cordis et sanguinis circulatione" 209
Коментарі до статтей з твору Гарвея „Exercitationes anatomicae" 216

Частина третя. Латинсько - українсько - російський словник 223

Додаток. Українсько-латинський словник 293